

Remekirók Képes Könyvtára

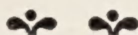

Kisfaludy Károly munkái

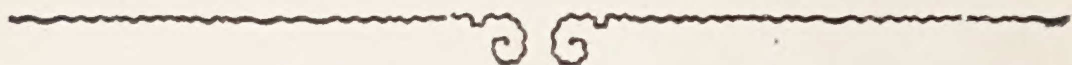

KISFALUDY KÁROLY
VÁLOGATOTT MUNKÁI.

REMEKÍRÓK KÉPES KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI: RADÓ ANTAL

KISFALUDY KÁROLY

VÁLOGATOTT MUNKÁI.

I. KÖTET.

Kisfaludy Károly.

KISFALUDY KÁROLY

VÁLOGATOTT MUNKÁI.

BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA

BÁNÓCZI JÓZSEF.

MAGYAR MŰVÉSZEK RAJZAIVAL.

I. KÖTET.

BUDAPEST.
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)
CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

Budapest. Wodianer F. és Fiai könyvnyomdája.

BEVEZETÉS.

Kisfaludy Károly 1788. február 5-ikén született Téthen, ősrégi nemes családból. Atyja Zalavármegye egyik vezérlő embere s több izben országgyűlési követ volt; a nagy tudományú és műveltségű ember alaposan ismerte a klasszikusokat s németül és francziául is értett. Erős világi hajlamai mellett kimért és rideg volt, ki a neki nem tetsző tisztviselők ellen latin versekben gúnyiratokat irt és terjesztett. Anyja, Sándorfi Anna, zalamegyei királyi ügyész és birtokos leánya, igen eleven eszű, melancholiára hajló, de alapjában víg lelkű nő volt. Eleinte Sümegen laktak, a honnan mintegy öt év mulva Győrmegyébe költözködtek, előbb Csécsénybe, majd Téthre. Nyolcz gyermekük született, kik közül többen előkelő állásra és névre tettek szert: Sándor, elsőszülöttjük, a híres költő; Mihály, győrmegyei alispán; János, József nádor hadsegéde, és Károly.

A gyermek születése a 37 éves anya életébe került. Ez nagy csapás volt a férjre, ki ezentúl még ridegebb és zárkózottabb lett, de még nagyobb a fiúra, ki minden testvérénél inkább rászorult arra, hogy legyen a ki szeretettel mérsékli hevét s védő angyalul álljon közte és a zordon apa között. Maga Sándor így írja le viszonyát atyjához: „Atyámnak kemény és szoros fenyíték alatt való nevelésében sem szivem, sem elmém ki nem nyilhatott. Korhely, gazember, semmirevaló voltak a szokott nevezetek, melyekkel illete többnyire. Szegény jó anyám halála után atyám még csudálatosabb, keményebb kezde irán-

tam lenni, s valóban jó lelkű s bölcs atyámat soha meghittemnek, barátomnak nem kivánhattam.“ Pedig Sándort az apa a maga módján szerette, de Károlyt az „anyaölés“ miatt gyűlölte.

A fiú szerencséjére azonban mellette állott a tíz évvel idősebb Trézsi, ki neki nemcsak testvérnénje, hanem meghitt barátnéja és úgy szólván, nevelő anyja volt. Hozzá fordul minden bajában és ő megsegíti, neki panaszolja el minden bánatát és ő megvigasztalja. Szeretetében kifogyhatatlan, hűségében meginghatatlan. S a gyermek ragaszkodással, az ifjú rajongással s a férfiú mély és megható odaadással fizet jóságáért.

1799-ben Károlyt az apa Győrbe adja gymnasiumba. A fiú eleinte jól tanult, de később elhanyagolta magát s viselkedése ellen is sok volt a panasz. Rendkívül érdekes, mint írja le Sándor ez időben az öcscsét: „Oly jó szivű gyermek volt, hogy ruháját is elajándékozta szegény tanuló társainak, kiket szeretett; ellenben oly úrvágy volt benne, hogy a megajándékozottaktól szolgálatot kivánt. Ő benne már ekkor kifejlett a mértéktelen adakozásnak, hogy ne mondjam, tékozlásnak hajlandósága, melynek azonban leginkább jószivűség és minden jót másokkal megosztani vágyás volt valóságos kútfeje.“ Az iskolai korlátokat is nehezen tűrte. Egy izben annyira ragadta indulatossága, hogy tanára felé, ki az osztály színe előtt megfenyítette, a téntatartót dobta. Ezért megbukott, az apa pedig kivette az iskolából és, mint már eddig három fiát, őt is katonának adta. Tizenhét éves korában Károly már mint zászlótartó vesz részt a háborúban, s az 1805-ben Napoleon ellen kivívott fényes győzelemben Caldiero mellett nagy része volt a budapesti 32-ik gyalogezrednek, melyben Károly szolgált. A következő évben a Szerémségben határőrzésre rendelik ki s ott marad 1809-ig, a midőn hadnagyi ranggal Münchenbe kerül a hadsereghez. De megverik az osztrákokat, a kik visszavonulnak s Kisfaludy ekkor esik Leoben mellett franczia fogságba, honnan azonban szökéssel menekül; 1809 végén mint főhadnagy Pestre kerül.

De egy fontos esemény csakhamar megakasztotta katonai pályáját. 1810-ben megismerkedett Heppler Katalinnal s szenvedélyes szerelemre gyúlt iránta. Katalin egy elszegényedett

özvegy leánya lévén, Kisfaludy nem is gondolhatott rá, hogy atyja akarata ellenére nőül vegye. De ez megtagadta beleegyezését. „Én megbántottnak éreztem magamat — beszéli el ő maga — és akaratomnak erőszakkal iparkodtam nyomatékot szerezni, de szerelmem és állhatatosságom megtörtek szívtelenségén s nekem nem maradt egyéb választásom, mint vagy kegyelmet koldulni, vagy pedig atyámmal végkép szakítani. A szolgai nevelés, mely már korán elfojtotta bennem a szeretetnek minden csiráját, s minden kényszer ellen hasonló fegyverrel unszolt élnem, arra birt, hogy az utóbbit válaszszam s fölmondtam atyámnak az engedelmességet." Azaz: apja tilalma ellenére 1811. augusztusban ott hagyja a katonaságot. Szinte föltünő, hogy azért mégis haza merészkedik, atyját megkérlelni. De a felbőszült apa be sem bocsátja, hanem a cselédekkel kidobatja.

A kitaszított ifjú ekkor Trézsijénél vonul meg, ki férjével, Farkas Gábor nyugalmazott kapitánynyal, Vönöczkön lakott. Itt csendes nyugalomban töltött pár hónapot: vadászgatott, olvasott, kifestette a szobákat, rajzolt és költészettel foglalkozott. Már 1809-ben írta *A tatárokat*, ezt a darabot most átdolgozta, több költeményt szerzett és megírta boldogtalan szerelme történetét is. Ily foglalkozás közt és ily szerető környezetben lelki egyensúlya lassanként helyre állott s Kisfaludy 1812 elején új jövő után nézett.

Azt határozta, hogy Bécsbe megy és festőnek képezi ki magát. Ekkor érte el nagykorúságát s az apa szó nélkül kiadta anyai birtokrészét Zalamegyében, melyet Károly Sümegen élő bátyjának, Boldizsár püspöki praefectusnak zálogba adott. A nyert pénzen nem ment egyenesen Bécsbe, hanem előbb Pestre Hepplernéhez, kitől megtudta, hogy Katalin közben már férjhez ment. Midőn aztán Bécsbe ér, elkeseredettsége dobzódásban tombolta ki magát. „Csupán hat aranyat menthettem meg a förgetegből, mely egyik korcsmából a másikba s tivornyából újabb tivornyába vitt. Mily megbocsáthatatlan könnyelműség, nemde? Pedig így volt." Tanulni sem sokat tanult az akadémián; voltakép rá sem ért, mert szereznie kellett, hogy megélhessen. S mert gyönge tudása mellett ez nehezen ment, Oroszországba készül, hol több hasznot remélt. De csak Po-

zsonyig jut s pár hó mulva megint visszamegy. A szükség aztán szorgalomra készti: elefántcsontra vagy porczellánra erotikus jeleneteket fest egy műkereskedő számára s ha megrendelő akad, arczképet is csinál, de csak vízfestéssel, mert egyelőre máshoz nem ért. Igy hányódik negyedfél évig Bécsben s ha Trézsijének jósága állandóan nem támogatná, bizony nem tudna megélni. De végre az elégedetlenség önmagával megunatja vele e tengődést, hihetőleg adósságai is nyomták s 1815-ben nyár elején Olaszországba megy.

Hol járt, nem tudni. Ő maga sohasem beszélt külső és belső válságának e korszakáról s csak annyi látszik bizonyosnak, hogy gyalog utazott, ecsete után élt s elég jó dolga lehetett, mert midőn egy év mulva megint Bécsben van, megtakarított pénzén szerzett képeket is hozott magával. De az életharczot a nagy városban most sem tudja megküzdeni s Pozsonyba megy, majd 1817. elején Pestre, hol azt remélte, hogy a Nemzeti Múzeum képtárőrévé fogják kinevezni. De csalódott. „Már most — írja elkeseredetten Trézsijének — nem tudok mit csinálni, ha nem a vásár után Erdélybe menni, vagy egy bátor lépéssel egyszerre mindennek véget vetni.“ Azonban józansága győzedelmeskedik csüggedésén s Pesten is eddigi foglalkozását űzi. „Egy becsületes vargánál — írja Toldy — fogadott szállást a Magyar-utczában, ott tájképeket festett aquarellben, melyeket szegény gazdája úgy a hogy eladogatott, s mert Kisfaludy bámulandó sebességgel dolgozott, néha jó vásárt ütött, másszor, ha kevésbbé keltek, a zsellér gazdástul titkon nyomorgott.“

E nyomorgásból a 30 éves férfi nem tudta a menekülés egyéb módját, mint ha kibékül atyjával. De ez nem tartotta bocsánatára méltónak. „Ő tollával s tudományával — írja Sándor fiának az öreg — már semmire sem mehet. Az egy katonaságban tehetett volna előmenetelt, de errül is iffju idejiben lemondott és minden remélhető szerencséjéből kivetkőzött, egyedül a hivalkodó életre vágyódván. Attyának hire nélkül el hadta státusát s elhadta böcsületes kenyerét a tekergő kenyérért. Hirem nélkül quietált, nálam nélkül éllen.“ Nem is bocsátotta a 75 éves aggastyán a megtérőt maga elé, hanem megirja végrendeletét és Károlyt kitagadja.

Azonban a segítség már közel volt s nem a véletlen kedvezése, hanem belső okok kapcsolata idézte elő a fordulatot. Kisfaludy Pesten nemcsak festett, hanem mint azelőtt katona és festő korában, írt is. Mialatt ő tapogatózva s külső kényszerítés szerint keres pályát és jövőt, kifejlődik benne mintegy akaratlanul és ösztönszerüen, az író, a költő. Vitkovics, Szemere, Horvát már első pesti tartózkodása óta ismerősei s most újból sűrűn érintkezik velük. Megismerkedik az egyetlen pesti magyar ujság szerkesztőjével, Kulcsár Istvánnal s Virág, Fejér, Fáy, Gombos s a többi magyar írókkal. S valamint Bécsben, Münchenben és Olaszországban a színház, a dráma érdekli legjobban, úgy most is, midőn Szettner Máté ügyvéd egy magyar történetet ad kezébe, hogy történeti festményekre találjon benne anyagot, ő, a festő, a könyvből történeti drámák írására merít ösztönzést. *A tatárok*-on kívül van egy fordított színműve: Voltaire *Brutus*-a s több eredeti drámája: *Zách Klára*, *Szécsi Mária*, *A kérők*, *Stibor vajda*. Kisfaludy semminek, vagy a legjobb esetben festőnek tartja magát, pedig már kész drámaíró. Csak a kedvező alkalom hiányzik még s lehetetlen lesz neki magának is erre nem eszmélnie.

S mintha a sors megelégelte volna már szegény Kisfaludy hányódását, s őt annyi megpróbáltatás és vivódás után immár elég megtisztultnak tekintené arra a vezető állásra, melyre géniusza kijelölte: épen a kellő időben beáll az alkalom és a siker.

Budapesten öt év óta nem volt magyar színi előadás. Most pedig, 1819-ben, Székesfehérvárott egy kitünő színjátszótársulat működik, melynek hire elhat a fővárosba s a budai és pesti német színház bérlője, gr. Brunzvik Ferencz hajlandó pár hétre minden kedden és pénteken a szinpadot Éder György társaságának átengedni. A hír, melyet Kulcsár lapja közölt, nagy érdeklődést keltett mindenfelé. Május 3-ikán volt az első előadás, melyre magyar-német nyelvű színlap hivta meg a közönséget; előadás kezdete előtt a Gott-erhaltét énekelték a magyar szinészek; előadták pedig bemutatónak Kisfaludy darabját: *A Tatárok Magyarországon.* A hatás rendkivüli volt. Egyetlen magyar kritika maradt fenn ez előadásról, a Kulcsár Istváné. „E vitézi Játéknak szerzője Kisfaludy Károly úr, a di-

csőségesen ismeretes T. T. Kisfaludy Sándor Urnak legiffiabb Testvére, a ki valamint a Képirásban, úgy a Költő Mesterségben is jeles tulajdonságokkal diszeskedik s tsak ezen Játékkal is megmutatta, hogy tőle Hazánk szép munkákat várhat. Nemzetünk már nem ok nélkül remélheti, hogy valahára a Magyar Nemzeti Theatrom is lábra kaphat." A társaság utolsó előadása junius 16-ikán volt s ekkor is Kisfaludytól adtak elő darabot, melyet ez négy nap alatt írt meg: *Ilka, vagy Nándorfehérvár bevétele.* „Ezen jeles eredeti Játéknak is — irja Kulcsár — Kisfaludy Károly ur a szerzője, a ki valóban olyan szerentsésen intézte el a történetet, hogy a jelenésen a nagy characterek és a szép mondások minden figyelmetes Nézőket az ő ditséretére fakasztának. A jövedelem 2500 frtra ment rá." Oly általános volt a hatás, hogy a társaság szeptemberben ismét Budapesten játszik s első előadásul Kisfaludy *Stibor*-ját mutatják be, majd pedig *A kérők*-et szinte meglepő sikerrel. Minden karzatról és minden páholyból hangzott: Vivat Kisfaludy! — Ő pedig boldogan írja Trézsijének: „Én nékem uj élet látszik derülni — ha egészségem lesz, még talán egészen szerencsés lehetek."

Az „uj élet": uj pálya, uj hivatás. Kisfaludy író lesz. Az eddigi véletlen formálódás és ösztönszerű foglalkozás helyébe öntudatos fejlődés, tervszerű munkásság lép. Kisfaludy eddig jóformán csak művelődött, most, először életében tanul, még pedig ernyedetlenül, sőt mohón.

Előadott drámáit ki is adta s hármat közülök: A Tatárokat, Ilkát és Stibort Gaal György németre fordította. Gaal Bécsben élt mint Eszterházy herczeg könyvtárosa s a nagyobb idegen kultura elhódította tőlünk: német író lett; de érzésre azért jó magyar maradt. Hazafias érdeméül kell betudnunk azt a nagy és jótékony hatást is, melyet 1820-tól fogva Kisfaludyra állandóan gyakorolt. Az ő hatása alatt finomul költőnk izlése, erősödik itélete, tisztul felfogása. Az itthon való környezet szerint itélvén magáról, Kisfaludy kész írónak tartotta magát; most, hogy megismerkedik Gaallal, belátja, hogy a műkedvelőből csak ezután kell magából az öntudatos, műértő írót kifejtenie. Sajnálja, hogy eddigi műveit kinyomatta s őszintén megvallja barátjának, hogy átidomítólag hatott rá s most már sokat világosabban sejt a művészet és költészet birodalmában.

Egy másik nagy hatás is ép ekkor éri: a nyelvújításé. Kisfaludy eddigi nyelve tanulatlan, báj és erő nélküli, valóságos autodidacta-nyelv. Most megismerkedik Helmeczyvel és Bártfayval s az ő révükön Kazinczy kilencz kötetével és, mint maga mondja: „uj világ nyilt meg előtte s képzeteinek más szinök s alakjok, érzeményeinek más hangja készül.“ Most és Kazinczy hatása alatt tanulja meg, hogy a nyelvtan és helyesírás szabályait nem szabad önkényesen elmellőzni, hogy a nyelv irodalmi és tájhasználata nem azonegy, hogy a stilus nemcsak gyakorlás, hanem műgond eredménye. És hálával és hódolattal keresi föl a széphalmi mestert: „Kecsegtet a remény — írja neki 1820. május 15-én — hogy a buzgó tanulónak első napjait a fölszentelt mester méltánylani fogja s öntehetségét mértékül nem veszi. Nincs hazámban, kit nyugodtabb szívvel mernék magam felett bírónak meghívni, mint Tekintetes Urat. Nem merészség, hanem fiui bizodalom vezeti tollamat, midőn azt kérem: hogy méltóztasson a Tekintetes Úr munkáimrul igaz itéletet tenni, hogy jövendőben tudjam a jót folytatni és a rosszat kerülni.“ Kazinczy szives barátsággal fogadja a kezdő író közeledését: „Élj szerencsésen tisztelt férfi... Te ifju vagy; az út terhes: de egy kedvező isten segélyével megfuthatod. Menj teljes elszánással neki, s a nehézség el ne lankaszszon, a haszontalan taps el ne szédítsen.“

A mit Kisfaludy ezentúl ír, mind feltünteti a Gaal és a Kazinczy azon kettős befolyását, mely teljesen átalakítólag hatott reá. *Kemény Simon*-ja mutatja az átmenetet; a *Barátság és Nagylelküség* az új kor elejét; legjobb drámája, az *Irene* Kisfaludy aesthetikai és nyelvi tanulmányainak egyúttal első érett gyümölcse.

Ugyanekkor, midőn e munkáit írja, 1820-ban, Kisfaludy mozgékony elméje egy új terv létesítésén fárad: a Kulcsár írói körében egy zsebkönyv kiadását indítványozza s különösen Horvát István buzgólkodik létrejötte körül. Minthogy kiadóra nem számíthattak, gyüjtés utján közel 2000 koronát hoztak össze alapnak s Kisfaludyt évi 560 korona fizetéssel szerkesztőnek tették meg „már csak azért is — írja Horvát — mivel őt szépművészeti tehetségein kívül is egyfelől szeretve szerettük, másfelől pedig nem épen kedvező helyheztetésén édes örömest

ez által is könnyebbíteni akartunk." A zsebkönyv tényleg 1824-ig az alapítóké volt, a midőn azt Kisfaludy tőlük megváltotta.

Ez a zsebkönyv az *Aurora* volt, a legfontosabb szépirodalmi vállalat irodalmunkban. Általa honosodott meg egy új irány a magyar költészetben, általa nyert új vezért a magyar irodalom.

1821 november 22-én jelent meg az első kötet, s azontúl is rendszerint az év végén a következő esztendőre. Kis formájú három egész negyedfélszáz lapnyi kötet volt a német Almanachok mintájára, finomabb és közönséges papiroson, ehhez képest aranymetszéssel vagy a nélkül, tokban. Eleinte egy-egy történeti vagy aesthetikai értekezés is volt benne, később kizárólag szépirodalmi tartalmú volt. Mindenik kötetben több metszet volt, melyek közül kilencz Kisfaludytól való, köztük kettő, melyek az Aurora legjobb rajzaihoz tartoznak: Erzsébet 1826. és Rom 1831.

Kazinczy iránya a klasszicizmus volt, Kisfaludy Károlyé a romanticzizmus. Mind a kettő német hatás alatt azt nyujtotta, a mit ifjú- és férfikorában az idegentől tanult. Amaz a klasszikus ókorba megy vissza, tőle sajátítja el a törekvést az összhangra, a szigorú mértéktartásra, föléleszti e kor avult mythologiáját és az általános emberit keresi és magasztalja. A romanticizmus ezzel szemben öntudatos ellentétül a középkori lovagvilágban keresi előszeretettel tárgyait, a nemzeti mythologiát éleszti fel s a népi elemet viszi be a művészetbe. Ideálja nem a szép, hanem a változatos, a végletes; nem a harmoniát, hanem a szenvedélyt kedveli; nem eszményít, hanem jellemzésre törekszik. Kazinczy iránya inkább a tanultakra hatott, Kisfaludyé a nagy közönségre; amaz és hívei jobbára férfi-irodalmat teremtettek; Kisfaludy megnyerte a nőket és az ifjuságot.

De nemcsak megindította Kisfaludy az új irányt, hanem nagy szorgalmánál és páratlan sokoldaluságánál fogva haláláig vezérének is megmaradt. Tíz kötetét szerkesztette ő az Aurorának s ezekben huszonkét prózai és nem kevesebb, mint százhúsz verses közlemény tőle való. Irt novellát, színművet, vígjátékot, parodiát, írt lyrai költeményt, népdalt, balladát, allegóriát, egpigrammot. E tekintetben versenytárs nélkül állott.

Mindezzel nemcsak a közönségre hatott, hanem az írókra is, kiket azonfelül kiváló szeretetreméltó és hódító egyéniségével is megnyert. Világlátott ember és katona volt, járt külföldön, ismerte az újabb német irodalmat s olvasta Shakespearet és Voltairet, Goethet és Schillert. Jóformán el sem lehetett társaság nélkül, melyre az ő eleven és közlékeny módja is utalta s a hol nagy műveltsége és biztos uri modora igazán érvényesülhetett. Azonfelül szerette a fiatalságot s a kiket maga köré gyüjtött, meg is tudta tartani, mert érdeklődött irántuk és állandó hatással volt rájuk. Vörösmarty, Bajza, Toldy szeretettel ragaszkodtak hozzá; Zádor, Paziazi, Járy szintén mindennapos vendégei. Midőn Bártfay megházasodik, a kis kör ott folytatja fejtegetéseit, vitatkozásait. Bugát és Szontagh is ide járnak s ha a fővárosban időznek, ott látni Szemerét, Wesselényit, Kazinczyt és Kölcseyt is. Igy lett Kisfaludy az új irány elismert vezérе, így tette ő Aurorája és hatása révén Budapestet írói központtá.

Drámát 1826-ig alig ír: mert nincs szinészet a fővárosban. Hanem megírja *Tihamér*-t, a komoly nemben legkitünőbb kis regényét, soká a magyar romanticizmus legkiválóbb szépprózai alkotását. Ir víg novellákat és rajzokat, melyek jobban sikerülnek neki, többek közt a *Tollagi*-t, melyet ma is élvezettel olvashatni. 1826—28 közt megírja a *Csalódások*-at, legjobb művét s a magyar vígjátékirodalomnak mindmaig egyik kiváló alkotását. Ekkor készül legmagyarosabb egyfelvonásos kis színműve: a *Hűség próbája* és ekkor a *Három egyszerre* is, mely kisebb drámai művei közt a legkedvesebb.

1826 ismét mozgalmas éve Kisfaludy Károlynak. Löffler nevű zsidó orvosnál lakott s a 38 éves férfi szenvedélyes szerelemre gyúlt a leánya iránt. De Nina nem akart kitérni s a szeretők nem lettek egymáséi. Ugyanez évben halt meg az atyja 83 éves korában; fiával ugyan meg nem békült, de örömmel látta hírnevének terjedését s új végrendeletében visszahelyezte fiúi jogaiba. Ugyanez év végén kritikai lap kiadását tervezi, de a vállalat csak halála után jött létre.

1828-ban ismerkedett meg Széchenyi Istvánnal s midőn Kulcsár szerkesztő ugyanez évben meghalt, Kisfaludy és Széchenyi egy új politikai lap kiadását tervezik, a *Jelenkor*-ét,

s a következő év végén Kisfaludy folyamodik is az engedély kiadásáért. Az 1830-ban alakult Magyar gazdasági egyesületnek ő az egyik titkára, ugyanekkor tervez képzőművészeti akadémiát is. A fölpezsdülő közélet mindinkább lefoglalja érdeklődését és az a terve, hogy az Aurorát átadja Bajzának, ő pedig a politikai lapnak szenteli idejét.

De már 1829 vége óta betegeskedik s 1830 tavaszán váratlanul tüdőbajba esik. Midőn újból egy kis erőre kap, Győrre Trézsijéhez megy, de ez is nagy beteg s azért vissza Pestre viteté magát. Itt ágyban fekve dolgozik legújabb darabján, a *Csák Máté*-n és szervezi a Jelenkor szerkesztőségét. Az őszszel haza jön Toldy külföldi útjáról: „Noha barátaink — írja ez — a dolgok szomorú állapotjáról előre értesítenének, hozzá beléptemkor borzanat fogott el. A magas, szertelen erejű, virító egészségű férfi össze volt roskadva, erőtlen vázzá összeaszva; szava hangtalan, tompa s fájdalmas mosolygása, melylyel üdvezlett, elhervasztá legott a rég óhajtott viszontlátás örömvirágait. Veszedelemben nem hivé magát lenni, de aggodalmas türelmetlenséggel várta épülését. Azonban egy nap mult a másik után s a kórtünetek nem tágultak. Váltogatta orvosait, mert bizodalma irántok ingott. Mindazáltal közepette szenvedéseinek is, gondja volt az Aurora s a Jelenkor és Társalkodó ügyökre.“ Szalay Lászlónak, ki betegségében meglátogatta, azt mondja halálos ágyán Kisfaludy: „Az oppositio és a reform zászlaját tüzzük ki, minden ifjú írónak velünk kell tartani.“

Ekkor éri a végső csapás: Trézsi halálának hire. A költő elvesztette minden reményét, testileg-lelkileg kimerült s nagy kínok közt, de lelki nyugalommal várja be végét. 1830 november 21-én, vasárnap délután, két és fél órakor meghalt negyvenhét éves korában. „Ily népes temetést — írja Toldy — ily gyászt városunk még nem látott. Minden ember arczáról e kérdést lehetett leolvasni: Hol találunk pótolékot?“

Bánóczi József.

KÉPEK JEGYZÉKE.

KÖLTEMÉNYEK.

HADI ÉNEK OLASZORSZÁGBAN.

Hadistennek vérrel festett
Zászlói már lobognak,
Öldöklésre szenteltetett
Mozsarai ropognak.

Ott áll — talpig beborítja
A dörgő por fellege —
Az ellenség ; s villogtatja
Kardját büszke serege.

Dühösködve már reánk üt,
Hullnak bajnok vitézink,
Halált terjesztnek mindenütt,
Ritkúlnak már rendeink.

A térségen elszéledve
Holttetemek fekszenek,
Kik magokat felszentelve,
A hazáért vesztenek.

Jőjenek vérszomjuhozó
Despotának zsoldosi,
Már annyi veszélyt okozó
Törvényes vad gyilkosi:

Itt állunk mi Hunniának
Rettentő bajvívói,
A dicső magyar hazának
Igaz, hű pártfogói.

Mi Árpád szabad népei
Mi bátran megütközünk,
S régi vérünknek hívei,
Vagy elesünk vagy győzünk.

Egy az élet, egy a halál:
Azt kérdésre ki veti?
Vagy előbb vagy utóbb talál,
A bajnok azt neveti.

Rajta pajtás! ne félj tehát,
Itt a választó határ:
A mit a jó szerencse ád,
Élet, halál legyen bár.

Tekints dicső nemzetünkre,
Öld, vágd az ellenséget,
S diadalmunk hoz nevünkre
Dicsőséget, életet.

1*

A REMÉNYHEZ.

Ha idő az örökséggel
Irtózva ölelkezik,
Ha a halál az élettel
Végső harczot küszködik;

Minden az embert elhagyja
A sötét sír szélénél,
Sorsának prédául adja
Tűnő élte végénél:

Remény! te vagy biztatója
Fáradt, bágyadt szivének,
Te magad vagy fentartója
Már mulandó létének.

Benned bízik s kebelében
Enyhülést, javúlást vall,
Hív követője ölében
Elalszik — és békén hal.

Ha szilaj kinok szaggatják
Vérbe borult szívemet,
Minden örömtől megfosztják
Szerencsétlen éltemet;

Ha szerencse fut előlem,
Utamba' keresztüljár,
A sors mérget itat velem,
Boldog óra rám nem vár:

Akkor te, kegyes Reménység!
Sugárzol bús keblembe,
És az elvesztett békesség
Visszafordul szívembe.

Híve maradsz az embernek,
Bármely nehéz sorsa lön,
Kísérője életének
S barátnéja e földön.

A szenvedő könnyeinek
Forrását elszárítod,
S a kétség vad seregének
Ostromát elfordítod.

Édes gondos szorgalommal
Ápolgatod az embert,
Kit a végzet vas karjával,
Bár méltatlan, alá vert;

Mert elhagyva a világtúl
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a siron túl
Egy jó angyal számlálja.

És az ember bölcsőjétől,
Míg a sír őt elzárja,
Tőled, első kedvesétől,
Legszebb örömét várja;

S karjaidban mosolyogja
A sors forgó játékát,
Édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát.

Te vagy a szív békessége,
Védje a megsértettnek,
S tartandó uti költsége
E zarándok életnek.

A LEGSZEBB GYÖNGY.

Van egy gyöngye a világnak,
Létünk legfőbb értéke,
Minden földi boldogságnak
Kútfeje s legszebb éke;

Melynek remegő tükrében
A szív magát képzeli,
S adóvevő örömében
Fájdalmait öleli.

De a nagy világ zajában
Az csak ritkán láttatik,
A romlott szív birtokában
Soha nem találtatik.

Csak szelíd s jó embereknél
Fakad égi forrása,
Érzékeny s meleg sziveknél
Tenyészik szent áldása.

Mely jó isten adománya
Ez a ritka drága kincs?
Mely szent érzet alkotmánya
Hogy e földön mássa nincs?

Egykor szívem nagy ínségét
Barátomnak beszéltem,
S érettem hullatott könnyét
E szép gyöngynek itéltem.

A SZERELEM.

Minden földi öröm bajjal párosodik,
Kivánatink tárgya csalóka tünemény,
Víg kedvünk fájdalom tengerén hányódik,
Mely ritkán érik meg a legigazb remény!

A tudomány elűz annyi szép kényeket,
Édes öröm többször méregbe rejtözik,
Hatalom elöli az érzeményeket,
Erkölcs meleg vérrel kínosan küszködik.

Míg a habzó szív ver az ember melyébe',
A hideg való azt soha be nem tölti,
Új kivánat jő az elégség helyébe,
S a lelket legédesb álmából felkölti.

Minden a mi itten a szivet gerjeszti,
Megnyerve elárul s vég mulásnak ered,
Új gondolat becsét, malasztját elveszti:
Csak az boldog, a ki szerettetik s szeret.

Kinek a szerencse hatalmas karjával
Csillagkoszorút tesz imádott fejére:
Hányszor küszködik az mosolygó sorsával
S dicsősége válik élete terhére.

Mit a halandók jót és édest vevének,
Belőle fakada e bőség szarvából;
Magok a jobb lelkek szerelmet értének
A nagy teremtőnek legelső szavából.

Ki e földön éleng, malasztját isméri,
S örökön lángoló oltárához járúl,
Örömit, kényeit e tündértől kéri,
És hymnusokat zeng égi jutalmárul.

A lélek hatalmat s minden tehetséget
Egyedűl az igaz szerelemtől vészen,
S mágusi erővel minden lehetséget
Csak könnyen meghódít és valóvá tészen.

A tiszta szerelem bájoló körében
A mennyei láng a mellben fentebb lobog,
Megtisztúl a lélek, s békítő ölében
A megbántott szív a megbántóén dobog.

Az anya természet frígyes barátnéja
Meleg karjával a földet átöleli,
A mérget bal sorsunk kebléből kiszíja,
S a világot szelid kebelén neveli.

Szent egységben tartja mind a földieket,
Boldogító nyomát békesség követi;
Rózsalánczczal összeköti a sziveket,
És déltől éjszakig egymáshoz vezeti.

Oh ki nem érzette egyszer életében
Jótevő malasztját a hív szerelemnek?
Kinek nem fakada forró kebelében
Egy forrása csak e szent gerjedelemnek?

Ki nem melegedett mennyei lángjánál,
S el nem ragadtatott felhevűlt szivétől?
Ki nem fellengezett tündér határánál,
S váltig nem lelkesűlt gyönyörű kényétől?

Légy bár vitéz s laurus zöldelljen fejeden,
Bírj bár hatalommal, Dárius kincsével,
Fényes érdemcsillag ragyogjon melleden,
Meghalsz s felejtetél más nap felköltével:

De a hív szerelem el nem feledkezik!
Buzgón oltárt emel hívének sírjából,
Ajtatos könnyekkel visszaemlékezik,
S égi vigasztalás tenyészik hamvából.

Ne hirdesd oly szegény ember boldogságát,
Ki nem sejtvén a szerelem bájos kelyhét,
Komor gyászban vonja szomorú világát,
Mert soha nem érzé élte javát, szépét.

LEO ÉS LINA.

Nincs szebb virág mint a szerelem
Az élet kies kertjében,
Nincs annál szentebb gerjedelem
Az ember tehetségében.

De sokszor nagy átokká vál,
Ha viszont érzést nem talál
Ez indulat a szivekben
S poklot teremt a mellekben

Leo jámbor s kedvelt atyjának
Egyetlen egy magzatja,
Jó ifjú; tűz indulatjának
Korán lett áldozatja;
Mert élete tavaszában,
Ifjusága virágában
Emésztő tűzzel szerete,
De szerelmet nem nyerhete.

Hasztalan vallották szemei
Erős s ritka szerelmét,
Hiába hirdették könnyei
Fájdalmát s nagy sérelmét;
Csak hasztalan töprenkedett,
Esdeklett és reménykedett,
Lina őtet nem szerette,
Áldozatit megvetette.

Remények közt és félelmében
Két tavasz már távozott,
De boldogtalan szerelmében
Sorsa még se változott
Végre tartandó insége,
Lina makacs keménysége
Erejétől megfosztotta,
Bágyadt testét hervasztotta.

Csak még egyszer kivánta látni
Imádott ellenségét.
Szakadó melléhez szorítni
Elvesztett üdvösségét.
Eljött Lina — de az a szív,
Mely hozzá volt halálig hív,
Már kigyötrődött, már nem vert,
Csak hideg hamvában hevert.

Ott fekszik kegyetlen prédája
Lina álnok szivének,
A hűség oly ritka példája
Virágában éltének;
Mellette zokogó atyja
És ősz hajait szakgatja
Kétséggel tele szüntelen,
Átkot kér gyilkosa ellen.

Ott áll Lina és borzadozva
Néz bús áldozatjára —
Vérző szívvel és sohajtozva
A szenvedő atyjára;
Érzeménye felgerjedett
S mit az élő nem nyerhetett,
A holtnak nem tagadhatá
És könnyét érte folyatá.

Mert a szerelem istenének
Büntető szilaj lángja,
A bánat emésztő mérgének
Boszuálló fulánkja,
Behatott Lina mellébe
S oly sebet ütött szivébe',
Mely az életen rágódott
S enyhülésre nem juthatott.

És így elvonva a világtól,
Számlálva fájdalmait,
Messze minden boldogságtól
Folytatá bús napjait.
Magát búnak felszentelte,
Hív kedvesét így kérlelte,
Sírját virággal födözte
És könnyeivel öntözte.

Végre egy klastrom magányában
Nem sokára meghala,
Midőn még végső órájában
Leót említett vala.

Egy sirhalom födi őket,
Ama ritka szeretőket,
Kik élve nem egyesültek
És halva öszvekerültek.

VÉGSŐ ÓHAJTÁS.

Sok gondolatokat szűl s futtat az emberi elme,
Az örökségbe kapkod s fent a levegőben,
Túl az emberiség határán keres örömöt
Szívének és száguldva képzelete édes
Szülöttjét nyomozza s az egeket ostromolja
Vad vágyódása. Bátran a jövendőnek indúl
És a halhatatlanság csillagkoszorúját
Homloka ívére kívánja elragadni.
De megjelen a sors! és egyszerre hiú álma
Tetszetős árnyékká s tündér képpé eloszlik.
Mélyen illetődve nézi fellengző reményét
A semmiség örök éjjelében enyészni.
Csendesen alászáll s visszatér a magasról,
De a föld többé nyugalmat néki nem adhat
S bánatos érzéssel szemlélgeti élte virágát —
Váltig elszáradva s a porba tiporva előtte;
Könnyei hasztalan folynak, fel soha nem éled.
Sokszor így az élet javát méltatlan elveszszük,
Nem ügyelvén a szív csendesebb ösztönére.
Magas célokat hajhászva elveszszük magunktól
Legszebb adományit életünk rózsa-korának. —
Nem örök nevet, se nagy hírt kívánok a sorstól,
Csak eleget tenni engedjen a kor istenének,
Csak szívemet tisztán tarthassam, én megelégszem,
Nagyságot nem, nem hatalmat kérek a sorstól,
Melyek az érző szívet hidegen letapodják,
Nem mosolyog nékik a barátság isteni képe,
És fényök körűl táboroz fekete felleg,

Mely örökös veszélyt hordoz keblében iránţuk.
Ama maczedóni vitéz mit nyert a világgal?
Fáradságos élte hány valódi örömöt
Mutathat? Még élte virágában el kellett
Néki költözni s kora sírjába ezer átok
Követte. — A lenyomott népek könnyei voltak
Jelei nagy hatalmának s minden nyeresége.
Csendes magányban és elvonva a világtól,
Környűlvéve résztvevő szívekkel akarok
Élni. A sors akármit ad, csak az az égi
Bizodalom el ne hagyjon s forró kebelemben
Lakozzék s játékát a forgandó szerencse
Bármint intézze, soha nem háborít engem!
Egy öszvehangzó szívnek bájoló körében
A barátság hív karjától általölelve
Önmagában élni legszebb égi jutalom;
Boldog a ki érzi s használja mennyei javát.
Elmés munka között folyjanak éltem órái;
Az emlékezet szárnyán vizsgálni a régi
Elmult időnek erős embereit és nagy
Tetteket: mint ront és szül a repülő idő.
S lelkesedve legyen szabad szittyai lantom
Csendes húrjai által visszahangzani a sziv
Titkos érzését és a szent lelkesedésnek
Legszebb óráit élnem. A szerelem egyedül
Törülje le a fáradság cseppjeit és báj-
Kebelén hervadjon életem! s az örökség
Adóját engedd végeznem csendes ölében.

ELVÁLÁS.

Rózsaláncza szerelmünknek,
Sok örömmel telt frigyünknek,
Boldog életünknek,

Hervadoz és elválással
Fenyeget, nagy változással
S búsító mulással.

Hallod-e! az óra üt már!
Itt az elválasztó határ,
Mely szivedtől elzár:
Ha igaz, mit szívem érez,
Meglátlak! Jőjj hát melyemhez,
Szerető szivemhez!

Itt egyköny, mely sérelmembűl
Reád hull s nedves szemembűl
Hű szivedre gördűl:
Kér, hogy drága szerelmeddel
A távolt is emlékeddel
Ihlesd, s ne feledd el.

THEMISTOKLES.

Vissza bús melyembe, ti vérsohajtások!
Egy lépés még — s marad hazámnak határa.
Hol eltörlettek a nemzeti szokások,
Nem füstölög már a szabadság oltára.

Oda minden erő a görög honába';
A kinek már nem forr szabadságért vére,
S önkényt bedőle a puhaság karjába:
Rabláncz lesz jutalma, szolgaság a bére.

A BARÁTSÁGHOZ.

Eged legszebb szüleménye,
Csak jobb lelkek érzeménye,
Oh drága hív barátság!
Nálad nélkül gyászos éltünk,
Soha nem teljes örömünk,
Nem édes a boldogság.

Minden nemes, magas, jó, szép
Általad csak egészen ép,
Mert az érzést neveled,
És az élet fogházán túl
A sors nehéz vaskarjábúl
A lelket fölemeled.

A szív nehéz gyötrelmének,
Búvának és sérelmének
Föllegét elszéleszted!
És az élet boldogságát,
Már hervadozó virágát
Gyámolítva éleszted.

Az ember minden érdemét,
Neked köszöni kellemét;
S mint a hajnal harmatja
A száraz földet virítja,
A lelket is úgy indítja
A barátság malasztja.

Ha ifjúban a szerelem,
Ez ártatlan gerjedelem
Legelőször lángot vet,
Kétszer boldog, midőn látja:
Vele érez hű barátja,
S szerencséjén részt vehet.

Lenyomva a sors kezétől,
Megbántva az emberektől
A jobb ember sanyarog;
Átkozza bús születését,
Kínos számkivettetését,
Léte alatt csikorog;

Könnye kenyerét áztatja,
Villám éjjelét mutatja,
Már-már bedől sírjába:
De rá talál barátjára,
Felejtkezik fájdalmára,
Felvidul hív karjába'.

Boldog kiben uralkodik,
Kebelébe bezáródik,
E szent s tiszta indulat!
Ballagjon ő a sors jobbján,
Vagy szerencse kínzó balján,
Végre talál nyugalmat.

Az élet nagy örvényében,
Ezerféle veszélyében
A barátság maga áll,
Mint a habzó tengerekben,
Az ordító fergetegben
Egy erős magas kőszál.

Örömének virágai,
E szent frígynek szép napjai
Soha el nem hervadnak,
Rózsaláncza s kötelei,
Két szép szívnek bilincsei
Soha el nem szakadnak.

Sem az idő vasfogával,
Mindent dúló hatalmával
Változást benn' nem tehet,
Sem a hideg sír félelme,
Rettenetes ijedelme
Akadálya nem lehet.

Boldog, a kit életében,
E világ nagy tengerében
Az örökös végezet —
Hogy életét szerethesse,
Rendült sorsát kedvelhesse —
Egy rokon szívhez vezet.

ELTÖKÉLET.

Végezd, Sors! a mit reám kimértél,
Öntsd le mérged életem kelyhébe,
Vedd vissza, a mit egykor igértél
Az ifjúság aranyidejébe';

Végy vissza mindent, a mit csak szeretek,
Vezess egy új tövises pályára,
A földi ínség legfőbb pontjára:
A nagy megtörtént: többet nem veszthetek.

Nem rettegek, az idő bármit ád!
Mert az erőszak erőmet neveli:
Lenyomja a gyönge szív fájdalmát,
És a lelket sorsán fölűlemeli:
Habár méltatlan s nehéz üldözések
Irgalmatlan megfosztnak mindentől,
Ha mind addig, míg létem sírba dől
Körülfognak vad s kínos szenvedések.

Egy tárgyért hevűlt vala kebelem,
Körűle forgának minden reményim,
Oh hányszor fölemelkedtek velem
Az egekig annyi tűzérzeményim!
Áldott lélek! egy szerencsés órában
Elfogadád ajánlott szívemet,
Rózsás útra vezetted éltemet,
És most ott fekszel a halál karjában.

Mit adhat, mit vehet a jövendő,
Mit ezután a szerencse játéka?
A megsértett szívből eredendő
Tökélet az ég legszebb ajándéka;
Vigasztalást csak enmagamtól várok,
Ha mindjárt elhagyva, számkivetve,
Nem ismerve s élve elfeledve
Magán s egyedűl a világban járok.

A KEDVES SÍRJÁNÁL.

Te is, drága! kifejtőztél
Az élet fogházábúl,
És szebb országba költöztél
Ott a néma síron túl!
Hol az angyalok sorában,
Az örökség nyugalmában
Várod hű barátodat:
Ki elhagyva mindenektül
Némán kora sírodon ül,
S zokogva halálodat.

Míglen éltél, számkivetett,
Honom sehol nem vala:
Hű szerelmem átokká lett —
Remény imígy megcsala.
Meghaltál! és a végezet
Vissza sírhalmodhoz vezet!
Hol szivem fájdalmába'
Hozzád rakom örömimet,
Csalogató reményimet
A föld hideg gyomrába.

Itt állok, és borzadással
Szemlélem hűs boltodat,
S kivánkozó sóhajtással
Ölelem szent porodat,
Hogy még egyszer felolvadnál,
Csak egy gyenge reményt adnál
Hátra levő éltemnek.
Hasztalan! nem jő sirodból,
Nem jő világos honodból
Vigasztalás szívemnek.

Nyugodj' tehát szent békében
Az élet csendes partján,
A boldogok seregében
Annyi fergeteg után!
Míg én is elköltözhetem
És szabadon elvethetem
Az élet porruháját,
Míg a halálnak adózva
És a lélek színváltozva
Keresi vég hazáját.

ÉJJELI MENYEKZŐ.

„Megállj, fiam, megállj! légyen elég
Mai utunk, úgy is barnúl az ég,
S mindenfelől felhő tornyosodik;
Itt egy hajlék! ide szállhatunk,
S míg a kelő vihar mordonkodik,
Mi addig békében nyughatunk:
Mert a sötétségben,
E nagy sürűségben
Könnyen elbódulhatunk."

„„Mit nekem itt? nem mulatok, atyám!
Édes öröm vár az éjjel még rám
Egy kegyes szépnek forró kebelén,
Kinek lángot gyújték szivében:
Hozzá, a kedveshez sietek én,
Vígan kéjelgni bájkörében,
S új lángra hevűlni,
Váltig elmerűlni
Kényei özönében.""

„Hallod, fiam, a szél ordítását,
A tolongó zivatar zúgását?

Mindjárt reánk szakad! még van idő,
Térj vissza! vad bátorságodat
Bú fogja érni; oltsd el emésztő
Zabolátlan indúlatodat!
Végy erőt szíveden,
Buja szerelmeden,
Hadd el bűnös czélodat!“

„„Nem, atyám! míg bennem a lélek él,
Nem rettent el semmiféle veszély;
Megyek, habár a vihar eltemet,
Habár enmagam károsítom;
Ez éjjel még gyönyörű hívemet
Dagadó szívemhez szorítom.
Zúgjanak a szelek,
Nem gondolok velek,
Szándékom nem másítom.““

„Hallod, fiam, a sziklák ropognak,
A zápor hullámi mint locsognak!
Elhúnyt az égi fény, a villám nyújt
Csak világot sárga tüzével,
Csattogva hull, s hegyekbe, fákba sújt
Földrázó rettentő dölyfével!
Oh mért nem mulattál,
Vesztedbe indúltál:
Higy nekem, ez nem jó jel.“

„„S habár eged még inkább morogna,
Villámival körűlem harczolna,
Nem hagynám el édesded czélomat;
Ezen szív nem ismer félelmet.
Vígan, atyám! fogadd el karomat,
Jer s ne oltsd e tűzszenvedelmet!

Nem messze vagyon már
Azon ohajtott vár,
Hol adnak s vesznek szerelmet.““

„Mi az, fiam, mi ott oly magosan
A hegytetőn áll, s oly magányosan
Fenyűk közűl az ég felé mereng?
Mély borzanást tenyészt látása,
Vég enyészetet hirdetve körűlzeng
A halálmadár kiáltása!
Fiam, igen félek,
Hogy az nem jó lélek,
Hanem gonosz lakása!“

„„Félénk öreg! légy egyszer nyugodtan,
Csak egy puszta kápolna áll ottan,
Hol szép hívem reám várni szokott,
Midőn őt látogatni jöttem.
Nekem drága és jeles hely, mert ott
Sok édes perczeket töltöttem,
Midőn elvonúlva
Szív szívhez hajúlva
Kedvesem ölelgettem.““

„Az óra éjfélt üt! Fiam, állj meg:
Nézd csak minő fejér árnyék lebeg
A bérczeken! szememmel játszik —
El-eltünik s megint közelget;
Hol inteni, hol fenyegetni látszik,
S égő szövétneket emelget.
Az egész kápolna,
Mintha tűzben volna,
Reánk halvány sugárt vet.“

„„Hah, atyám! ő az, a rég szeretett!
Ím mely híven elémbe sietett,
És elhagyá puha nyoszolyáját!
Érettem a szabadban mulat;
Itt virrasztja a lelkek óráját,
Felkölté a belső szorulat.
Atyám! maradj magad,
Engem hozzá ragad
Egy hatalmas indulat!““

„Fiam! ne menj, hallgasd bús atyádat,
Még lesz idő ölelni mátkádat.
Oh ne szaladj bizonyos vesztedbe,
Mert ama csalóka kisértet
Örök kárt tesz ártatlan szivedbe',
S letöri virágzó létedet.
Maradj, fiam, maradj!
Kétségben itt ne hagyj!
Szabadítsd meg lelkedet."

De az ifju tüzes indulatját
Követvén, elhagyja kérő atyját;
Egyedül csak váró mátkájához
Száguldva lépésit sietteti;
S mentől közelebb jön czéljához,
Erejét annál jobban készteti.
Végre vad mozgással
És örömkiáltással
Magát karjába veti.

És háborgó szívének hevében
Bűnös kivánat égvén mellében,
Kénybe elmerűlve, tüzesen
Üdvezli s öleli mátkáját,
S tele kivánattal, édesen

Csókokkal födözi arczáját.
A mátka hallgatva
Magát odaadva
Még neveli vad lángját.

És hogy egyszer meghűlt meleg vére,
Minekután' kedvesét kényére
Ölelte — kifejtőzik karjából;
S felmegy a puszta kápolnába,
Mely ékesen sok ezer fáklyától
Tündöklik ünnepi pompába';
S énekzaj, dobzódás,
Táncz, lárma s riadás
Hallék romladékába'.

„„Szép mátkám, szólj! minő mulatságra
Jövünk oda a magányosságra?""
„„„Ott vannak a hívatalosok
Egy holt s élő menyekzőjére:
Ott vigadnak a lakodalmasok
E ritka párnak örömére.
Szép ifju! siessünk,
Hogy oda érhessünk
A boldogok helyére."""

„„„Rajta, vendégeim! múlassatok,
Jelen nagymesterünk, vígadjatok!
Míg a végzés sírunkat bezárja
S visszahajt a kakas szólása,
Addig kiki holti tánczát járja,
S az éjnek rezgő harsogása
A földet rengesse,
S az eget keresse:
Úgy a lelkek szokása."""

* * *

2*

A LELKEK ÉNEKE.

„Mély gödörben eltemetve
Por fedi csontjainkat,
Míg az éjfél új életre
Feloldja lánczainkat;
S míg az élő álomba dől,
Kizudúlva üreginkből
A föld színén tévelygünk;
S homályos dalt zengve,
Sírok körűl lengve
A sötétben enyelgünk.

Temetőkben forgó szélként
Tartjuk víg tánczainkat;
Fél az útas, midőn hallja
Recsegő tagjainkat,
S beterítve lepedőkkel
Völgyeken le s hegyeken fel
Szirtről szirtre lépdezünk;
S a tenger habjain,
Felhők hullámain
Zajogva örvendezünk.

Nevetve a föld fiait,
Kik ébren tépelődnek,
S hiú gőggel, ezer bajjal
A világgal vesződnek;
Az eszmélőt kis mécsétől,
A fösvényt rejtett kincsétől
Elrezzenti játékunk;
Az öröm szépére,
Szerelem ölére
Halálszínt vont árnyékunk."

* * *

Így zeng a menyekzősök rémdalja,
Az ifju azt borzadozva hallja;
De a mátka őtet karon fogva
A vendégek sorjába vezeti,
És a csodálkozót mosolyogva
Nyájasan a tánczhoz késztetí;
És vele sebesen
Csak ketten, kedvesen,
A rendeket követi.

És hogy az ífju már elfáradott,
S rég bedőlt oltáron nyúgodott,
Egyszerre a kápolna körében
Halotti csendesség támadott.
Csak a mátka, egy pohár kezében,
Az ifjúhoz fordúl, s így szólott:
„„„Kedves! igyál ebből
Az élet kelyhéből,
A melyet sorsod adott."""

És ő a kelyhet kezébe veszi,
Már irtózva ajakához teszi —
Már-már iszik — hogy kivülről atyja
Kérő szava: „Fiam, ne igyál!"
Az ifjúnak füleit meghatja.
Megdermedve s kétségben ott áll,
Nem tudván, mit tégyen,
Hogy kimentve légyen
A megbántott atyjánál.

Hasztalan! a szép hizelkedése
Többet nyoma, mint atyja kérése,
S az ifju a kelyhet kiüríti
A vendégek egészségére:
De a tűzital őt megszédíti,

S oda dől az oltár szélére;
Mátkáját kiáltja,
És gyürűjét váltja
A menyekző jelére.

És azonnal az óra egyet üt,
És mindjárt sötétség lesz mindenütt;
A tánez zaja s dobzódás megszűnik,
Az egész kápolna megrendűl,
A társaság egyszerre eltűnik,
S csörögve egy csonthalomba dűl;
Végtére békesség,
Halotti csendesség,
Uralkodik egyedűl.

Ott az ifju szörnyű ijedtségben
Maga lévén a nagy sötétségben;
Búbánat szorúlván keblébe,
Lappangva keresi mátkáját,
Végre lelke kínos kétségében
Átkozza létének óráját.
Élve eltemetve,
Keresi reszketve
A kápolna ajtaját.

S a csontpályán egy gödörbe lépe —
S előtte áll kedvesének képe:
„„Te vagy, drága? oh mint kerestelek
Itt a gonoszok lakásába';
Jőj, hogy többé el ne veszesselek,
Csak gyorsan férjed hű karjába!
Szép mátka! siessünk,
Hogy innen mehessünk
Fel atyádnak várába.““

De a mátka hosszan sóhajtozva,
És előtte csontvázzá változva
Az ifjúhoz így szól fel sírjából:
„„„Ífju! kit keresél, hamuvá vált,
Szülői átkával a sírba szállt;
Megfosztva a lelkek nyugalmától,
Erőszakos halált szenvedett.
Számkivetve a jóknak sorából
Eldúlva tovább nem élhetett,
S szilaj kétségébe'
Tőrt ütvén mellébe
Önnön gyilkosává lett.

S te, ki hűtelenül feláldoztad,
S indúlatoddal vesztét okoztad,
Itt mátkád menyekzős nyoszolyája,
Minden kivánatja szívednek!
Itt végződik létednek pályája:
Szép ifju! vége életednek!
Az úr, a hatalmas,
Legyen hát irgalmas
Szegény bűnös lekednek."""

A VÁNDOR.

Fellengző szabad lélekkel
Elhagytam én honomat;
Égig ható reményekkel,
Tünemény álomképekkel
Kezdém vándorlásomat.
Az ifjúság kellemekkel,
A világ szép örömekkel
Énnekem kedveskedett;
Elmém, még szabad voltába',
A csillagok országába
Könnyen fölemelkedett.
Az igazság oltárához,
A bölcseség thronusához
Lépésim siettetém;
A szerencse változásit,
A világ hiú szokásit
Mosolyogva megvetém.
Gyülölvén a különbséget,

Széles e föld tyrannját:
Csak magát az egyességet
S a jótevő békességet,
Mint éltünk legszebb javát
Szívdobogva óhajtottam ;
Nagy dolgokról gondolkodtam ;
Tündér ábrándozásim
Az egek felé ragadtak,
És mellemben gyarapodtak
Kivánó sohajtásim.
De soha meg nem érhettek
Ajtatos reményeim ;
Valóságot nem nyerhettek,
Gyümölcsöket nem szedhettek
Arany feltételeim.
Mert csak hasztalan törődtem,
Homályban maradt előttem
Az igazság sugára :
Csak a reménység követett,
S néha bágyadt napfényt vetett
Pályám sötét utjára.
Láttam laurust zöldelleni
A köz félénk homlokán ;
Dicsőséget tündökleni,
Érdemcsillagot fényleni
Méltatlannak oldalán.
Láttam az embert voltában :
A hazafit országában
Egy Hetaera ölében
Elfajúlni, elpártulni,
Végre más idegent dúlni
Ősei törvényében.
Láttam a nagyobb világot,
Titkait kikémleltem,
És azon nagv igazságot,
Hogy a tündér boldogságot,
Melyet egykor képzeltem,
Az ifjuság maga kéri,
S senki soha nem ismeri,
Neki bármely sorsa lön ;
S hogy az élet békesége,
Ember legszebb nyeresége
Egyedűl a szívből jön.
A mit a szív buzgón imád
Fenlángoló hevében ;
A mit a tűzképzelet ád,
A mit a szem magasnak lát
Az ifjúság évében :
Ah be hamar meghódítja
S keskeny körébe szorítja
A valóság bilincse,
Hogy az embernek semmi más
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.
Így a lélek visszatérvén
Csendesen önmagába ;
De új élelmet keresvén,
Ártatlanúl bedőltem én
A szerelem karjába.
A szívnek várt nyugodalmát,
Az erkölcs égi jutalmát
Ott véltem hogy meglelem ;
Oh de nyájas eredete
Új sebeknek lőn kezdete,
S üres maradt kebelem.
Végre tehát bucsút vettem
A nagy világ zajától ;
Boldog én hogy menekedtem,
Még ép szívvel kijöhettem
Ízetlen pompájától.

Amott látom hajlékomat,
Csörgedező patakomat
A napnál tündökleni;
Szép honom erdős hegyeit,
Felhőkig meredt bérczeit
Előttem kékelleni. —
Itt hol sok szép reményekkel
Pályámat elkezdettem,
És kiterjesztett kezekkel
Számtalan örömkönnyekkel
E tájtól bucsút vettem:
Itt állok most aggott ember,
S szívem megint örömmel ver,
Hogy újra megláthatom,
S hogy magányos csendességben
Munkálkodó békességben
Éltem itt folytathatom.
S míg létemnek vég adóját
Az örökség kivánja:
A jövendő akármit ád,
Itt éltemnek kis hajóját
A fergeteg nem hányja.
A természet anyamellén,
A barátság hű kebelén
Megnyugszik a jobb lélek:
Itt tiszta szép szabadságban
Csendes házi boldogságban
Megelégedve élek.

A KISÉRTET.

VENDÉG.

Ott a kertben, a mint látom,
Egy szoba vagyon még:
Oda szállni, jó barátom,
Már ohajtottam rég.

GAZDA.

Nem, nem! azt nem tehetem,
Kedves vendégem!
Mert lelkiösméretem
Megtiltja nékem.
S mi okból kivánnám
Veszedelmedet?
Sőt felette bánnám
Ifju éltedet;
Mert abban a szobában
M'óta épült már,
Az éjféli órában
Egy kisértet jár.

VENDÉG.

És hogy' támadhatott
Az a gondolat,
Hogy éjfelenként ott
Egy lélek mulat?

GAZDA.

Midőn a szoba épült,
A gerenda összedűlt,
S egy szegény munkásra esett,
Ki benn dolgozott vala,
Úgy hogy mindjárt meghala.
De tudja! mit cselekedett,
Hogy az Isten őt bünteti,
És elkövetett vétkéért,

Valami nagy titkos bűnért
Sírjából ki-kikergeti!
Hányszor láttam őtet már,
Ha a kakas kiált,
Szép estvéken kivált,
Hogy a szoba körűl jár!

VENDÉG.

Engedj hát oda szállnom
Házadnak a hasznára,
És ma éjjel ott hálnom
Tán a lélek javára;
Mert vagy őtet megmenthetem,
Vagy a titkot fölfedhetem.

GAZDA.

Mentsen Isten! jó ifjú!
Hogy utóbb is késő bú
Téged ne találjon,
S hogy szörnyű kivánságod
És bűnös bátorságod
Károdra ne váljon;
Mert ily halottakkal,
Kivált kárhoztakkal
Nem tanácsos tréfálni:
Sőt, hidd el, félelmes,
Nagyon veszedelmes
Ővelök szembe szállni.
Ennen magamról tudom én,
Mely kelepczébe estem,
Hogy lelkemre nem ügyelvén
Őtet egyszer meglestem,
S véle szólni kerestem.

VENDÉG.

Kérlek tehát, beszéld el,
Mint voltál a lélekkel?

GAZDA.

A gonosz szegény lelkemet
Mindaddig kerűlgette,
Míglen csalárdúl szívemet
Arra is reá vette,
Hogy a lelket lessem meg;
Huh! most is még rettegek,
Ha eszembe jut.
Gondold, nem rég hogy járok.
Egy szép estve, holdvilágnál
Éjfelig fen maradok,
És a kertben egy agg fánál
Magamat elröjtöttem.
Senkivel sem közlöttem
Vétkes föltételemet;
S ámbár a titkos félelem
Meg-megrázta szívemet,
Még is az a hiedelem,
Hogy a lelket megláthatom,
Vagy talán meg is válthatom,
Bátoríta engemet.
Az óra éjfélt üt,
S a lélek csendesen
A kertben megjelent,
És csak egyenesen
A szoba felé ment.
Én lassan mindenütt
A lélek nyomában;
Minden már elhallgatott;
Még benn a szobában
Sem hallék semmi neszt:

Csak a bagoly huhogott
A templom tornyában.
De egyszerre elkezd
A kisértet odaben
A szoba sötétiben
Titkosan susogni
S magában morogni;
Némelykor nevetett,
Hol megint elhallgatott,
S mintha nem maga lett
Volna a magányban ott
Nékem többször úgy látszott,
Majd oly mélyen sóhajtott
Az a szegény kárhozott!
Én félre elvonúlva,
Egy szögletbe szorúlva
Mozdulatlan állottam,
S csak félve vizsgálódtam!
De ő még észre vett,
S komor helyhezetben,
Holti öltözetben
Az ajtóból kilépett:
Már-már utánam nyúla,
Hogy szívem meglágyúla;
Mert valóban láttam
Halovány képét,
De ki nem állhattam
Kínos tekintetét.
Öszveborzadtam,
S tettemet megbánva,
Kereszteket hányva
Visszaszaladtam.

VENDÉG.

Már ha annyira jöhettél,
Vissza ugyan mért siettél?

GAZDA.

Én is úgy vélekedtem;
De betekintvén szemébe,
Haragos sárga képébe,
Bátortalan lettem!

VENDÉG.

Hiszem, károdra vál,
Hogy abban a szép szobában
Soha senki nem hál,
Ámbár házad tájékában
Legszebb helyen áll.

GAZDA.

Az még mind tűrhető kár;
De az nagy inségem,
Hogy szegény feleségem
Az időtől fogva már,
M'óta a lélek visszatér,
Oly nyughatatlan,
S maradhatatlan,
Hogy a házban hálni sem mér.
Ő szinte megérzi
A lélek jövetelét,
És úgy szívéhez vészi,
Hogy mihelyt csak közelít,
Egyedűl hágy magamat,
A szomszédba szalad,
S bárhogy ejtem szavamat,
Mellettem nem marad.
Megjön ugyan hajnaltájba',
De egyenest be az ágyba;
Mert többnyire oly fáradt,
És annyira elbágyadt,

Hogy míg magát kinyugoszsza,
Messze föld a naptúl;
S néha úgy is fordúl,
Hogy a délt is elaluszsza.
A jó asszonyt sajnálom!
Mert igen igen fél,
Ámbár tudja, hogy nálom
A lélek — nem jár s kél.

VENDÉG.

Már ez nehéz dolog,
Siralomra méltó ok.
De szólj! hogy lehetsz nyugodtan,
Míg feleséged máshol van,
S ha a kisértet csatáz?

GAZDA.

Én azalatt imádkozom
És velem az egész ház,
Az ég urának áldozom,
Hogy rajtunk könyörűljön,
És amaz ijesztő váz
Bennünket elkerűljön.
Míg az óra egyet üt,
S elhallgatnak mindenütt;
A kisértet eltünik,
Félelmem is megszünik.

VENDÉG.

A lélekkel megjáratnád,
Ha a' szobát lerontatnád!
Gazda, mit gondolsz?

GAZDA.

Ifjú, a mit szólsz,
Azt már rég meggondoltam,
Sőt meg is parancsoltam,
Hogy a szobát rontsák el.
De igaz szívességgel,
Deákunk, egy tudós ember,
Fejemből kibeszélte,
S hogy az által semmit sem nyer
Házam, ő azt itélte:
Csak hogy épen vendéget
Oda ne szállítsak,
S minden nemű ijedtséget
Mástól elhárítsak:
Az volt neki bölcs szólása,
S barátságos javaslása.

* * *

Míg imígy vetélkedtek
A kerti szálláson,
De nem egyesűlhettek
A kivánt háláson;
A háziasszony belép,
Egy mosolygó vidám kép.
Nyájas kellemei,
És fekete szemének
Szikrázó tüzei
Szerelmet igérének.
Nyílt s bátor tekintete,
Szeszélyes viselete
A szerelem kedvelőjét
És tapasztalt mesternéjét
Nyilván elárulta.
A tűzre pattant vendég
Könnyen kitanulta,
Hogy dönthetetlen hűség
E fürge menyecskében
Alig talált lakhelyet,

S hogy öreg ura mellett
A szerelem kertében
Még más is ültethet,
S gyümölcsöket szedhet.
Azért, mihelyt kifordítá
A gazda lépésit,
Az ifjú tüstént ujítá
Előbbi kérésit.
A menyecske tűz-szemekkel
Az ifjút jól megméri,
S sokat igérő jelekkel
Várakozásra kéri:
S azzal tőle elfordulván,
Egy rejteket felzára,
S kezében egy ruhát tartván
Közelget nem sokára.
Piros arczczal egy lepedőt
Vet az ifju nyakára,
S melyéhez szorítván őt
Egy csókot nyom ajkára:
„Légy te ma a kisértet:
Hiszem, ifju, elérted."

SZERELEM.

Félni, vágyni, leskelődni,
Múlton és jövőn tünődni,
Míg a jelen elillant;
S ha szép álmod el is éred,
Hőn várt s vajmi könnyű béred
Nem más, csak egy kopott lant;
Egy kisértő ijesztő váz,
Szépen festett omladó ház:
Egy dörmögő agg tündér,
Ki bár csak ismertet áldoz
S kegyével is unalmat hoz,
Még is mind új adót kér.

A szerelem, e csalfa szer,
Előbb czirógat, aztán ver;
A midőn táplál, emészt.
Mosolyogva eget ígér,
De ha meghűl egyszer a vér,
Késő bánatot tenyészt.

REJTETT SZÓ.

Hat betűből állok, házi eszköz vagyok,
S használtatva semmit egészen nem hagyok;
Láthatsz kezében is sok mesterembernek,
Ámbár nem árthatok a keményebb szernek.
Első két betűmnek örűl gazda és nyáj,
Általa vidám lesz a mező és a táj;
Nagy város utczáin élve nem nézheted,
De hervadtan annál drágábban fizeted.
Három első tagom hangos torku madár,
Rengő vetés közt a vadász utána jár;
Fogva sötét házban akasztja falára,
Halva jó izűen teszi asztalára.
Végső négy tagom nem tesz soha egészet,
De a végső három annál többre vezet:
Ez ura mindennek, jót, szépet, dicsőt szűl,
Csillagot mér s bátran világokat kerűl.

A FŰZFA POETA GRATULÁL

ŐTET MELLŐZÖTT EGYKORI MAECÉNÁSÁNAK.

Köszöntő köszöntést kell ma késziteni,
Mert készet késő lesz a sajtostul venni,
Mely ez esztendőben görbén nyomtattatott,
S harmincz évek óta a ponyván hányatott:
Hogy születésnapod azzal ünnepeljem,
S vastag érdemedet oszlopra emeljem.
Abrincsra fogok ma egy koszorút fűzni,
S fonnyadt repkény közé borcsapokat tűzni.
Sánta Pegasusom hegyre akart vinni,
Vinne bár Neszmélyre, hol bort lehet inni,
Mert utálom Castal vízizű forrását,
Az hamar elcsapja az embernek h . . . t.
Bibas vinum, frater, in te nunc est ordó:

Csak legjobb forrás az óval teljes hordó.
Collégám Apolló! tégy ma hamar csodát,
Hold szarvára akaszsz egy sivító dudát,
Hogy elfújjam rajta köszöntő nótámat,
S érdemed hirdetni feltátsam a számat:

Adjon Isten áldást, egészséget, — jajjal,
Szerencsés napokat teli -- gonddal, bajjal;
Üres kamarádnak — még több ürességet,
Pinczédnek jó — vizet, de borban szükséget.
Kemenczédnek fűtőt, de sustorgó fát — nem,
Bundául szolgáljon — százszor lyukas selyem;
Egyéb ruhát a sors oly bőséggel adjon,
Hogy, ha kimész, otthon — semmi se maradjon;
Pénzed annyi légyen, mennyi — szőr talpadon,
Legmérgesb ellened üljön az orrodon.
Ha nem lesz kenyered, a szükségtől ne félj,
Dínom-dánom között mindenkor — sírva élj . . .
De már több verseket nem tudok csinálni,
Engem úgyse! ezt is sok baj volt firkálni;
Ez ünnepre hát csak kiáltok egy hujját,
És ha eltemetnek — boldog allelúját!

JELIGE.

A „SZÉPLITERATURAI AJÁNDÉK"-HOZ.

A kezdő mindent jónak tart, könnyen elégszik;
　　A bölcs tudja, minő fáradozásba kerül.
A művészi tökély gőgszemmel nem szok itélni:
　　Keskeny hézagokat csak szoros elme vadász.

A HAZAFI.

A ki tehetségét idegen földekre pazarlá,
　　Méltóságra mehet, nyerhet aranyt, hireket.

Oh de muló fény az, minden balesetben eloszlik,
Mély gyökeret nem hajt, véle enyész neve is.
A haza oltárán örökön ragyog a nemes élet,
Mely szentelve magát, néki javára hevűlt;
És ha magas bért nem lelsz is mindjárt, ha korodnak
Írígylő nyelvén érdemed alkonyodik,
Hátra ne lépj, inkább kettőztesd minden erődet,
S egy buzgóbb maradék áldja hideg porodat.

DALFORRÁS.

Minden öröm hangot szúl, a bú s fájdalom ismét:
A kikelet zöldjén zeng philomela panaszt.
Ott, hol erő s szerelem párúl, nincs messze az ének:
A nyelv dalra fakad, hogyha vezérli szived.

AZ ÉLET KORAI.

Gyöngén ringatva jó anyánk ölében
Vigan kezdjük létünk szép hajnalát:
A játszi gyermekség bájos körében
Csókoljuk a jelenlét angyalát;
A kétes távolnak sötét ürében
Hiú fényt ködbe vont szemünk nem lát;
S könnyű habok között lebegve létünk,
Minden bájképnek oltárt díszesítünk.

Minden kelő nap üdvezlő sugára
Akkor vidám örömre integet,
S ártatlan lépteink minden nyomára
Édes megnyugvás rózsát hinteget;
A játékhely fő vágyaink határa,
Csalárdul egy remény se' hiteget:
Mély sírok halmain mosolygva állunk,
S legkisebb tárgyban nyílt eget találunk.

* * *

A bimbó fejledez, s reményvirága
Egy új élet meleg karjába dűl,
A zsenge kornak tiszta boldogsága
Szép álmok özönébe szenderűl,
Szorúlt melyünknek ébredő világa
Fenlángol, s új világokat kerűl;
A hős hajdankor telt szivünk felé leng,
S a nagy- s dicsőre lelkesülten éleng.

Szűk már az ősi ház, tovább repűlni
Vágytan vágy a fellengző ifju tűz,
Kiesb virány látszik felénk derűlni,
Hol majd egy szép tündér jobbjára fűz,
Kivel dühös vihar közé merűlni
Feszűl keblünk, a gerjedő, a szűz;
Mienk a föld, mienk egész teremtmény,
S tettekre szólít egy hizelkedő fény.

Künn a zavarban küzdő szenvedélyek
Gyujtják szivünk magas czélokra már.
Bizonytalan tárgyért hevűl a lélek,
A forró képzelet csapongva jár,
S míg szúnyadoznak a nemesb tökélyek,
S a lángerő tisztább formára vár,
A föld határin túl szállong az elme,
S ábrándvilágba kél öröm- s gyötrelme.

S bíbor felhőkön mint a szép Auróra,
Jön egy istenné, s kéjmalasztjait
Lehelve a szorúlt ábrándozóra,
Intézi a vad tűznek árjait.
Nem földi kényeket nyújt minden óra,
S egy bájalakra fűzi álmait;
És Pharusként a vándor éjjelében
Szelíden fénylik hullámzó melyében.

Ott áll az ifjú ! s tiszta hódolatja
Szerelmet vall s érzése olvadoz,
A viszonláng őt istenné avatja,
Midőn a hív karjába' ringadoz ;
Egy pontra gyűlt az élet foglalatja,
Az ösztönzaj csak élvre lobbadoz ;
Míg összefort lényök Hymen szavára
Egész édengyönyört egy perczbe zára.

* * *

Kedves lánczokra fűzve a siriglan
Korunk repűl s a szív magába tér,
Az ifjuság szeszélyes álma illan,
S a gondpályán lassúdan hűl a vér;
Férfjúlt erőnk valót ölel busítlan,
S a hulladó virág gyümölcsöt ér;
Szent tartozások tenni kényszerítnek,
S a férjnek szűk, de szebb határt kerítnek.

Midőn hazáját rabbilincs fenyíti,
Bőszült érzéssel harczmezőre száll;
A szép szabadság hőslánggal hevíti,
Körűldörögje bár ezer halál.
Nem csügged s honvéd tisztét teljesíti,
Míg győz, vagy testhalmok közt sírt talál;
A jobb utókortól reménylve bérét,
A nyert borostyánon kiontja vérét.

Mint a szirt, megvíván a vész dühével,
Elzúzza óceán dagályait,
A férfi érczpajzsként erős melyével
Enyelgi a sors csapdozásait.
Épít, munkál, gyűjt, koczkáz életével,
S a közjóért áldozza napjait;
Szép hölgyén, magzatin, s baráti szíven
Függ boldogsága s léti czélja híven.

Most a lángész teremtő ihletése
Ösvényt lobbant sötét homályokon;
Min eddig jós lelkünk csak sejtve kése,
Fénynyé villant a büszke homlokon;
Mindenható elménk istenkedése
Ég- s földbe hat, mint az, kivel rokon,
S búvárnyilai e lét titkába vágnak,
Vezér-szövétnekűl az ész- s világnak.

* * *

E pályán lep meg éltünk alkonyatja,
Halántékunk télszínbe öltözik,
A gyors idő tüzünket oltogatja,
Világunk bús homályba költözik;
Kiélt keblünk a múlt hamvát mutatja,
Komoly szemünk csak sírba ütközik,
S mit egykor a szív oly imádva kére,
Most dísztelen hull a való jegére.

Kivál az elme bolygó képzetéből,
S a fáradtnak magány nyujt gyámkezet,
Mely a világnak zajló tengeréből
A béke csendes partjához vezet;
S szelíd malaszttal a távol ködéből
Sugárzik át a szép emlékezet:
S mint hold csillámai a folyón remegnek,
Lelkén ugy reszket a borúlt öregnek.

Csendes hajléka árnyékos körében
Elandalog, mint élte reggelén;
Szebb lét reménye hitté vál szivében,
Győz a mulandóság vad éjjelén,
És megnyugodva sorsa végzetében
Elalszik békén a szerelm ölén;
Kidől; s más vándor lép üres nyomára,
S az esti szellő játszva leng porára.

3*

A NYUGTATÓ.

Leszállsz te is, kecsegtető sugár!
Ki rég borúlt egemre feltünél,
S ujonnan a remény lágy karjain
Biztatva szép álmokba ringatál!
S habár csak messziről mosolygtanak
Felém búszenderítő bájaid,
Bátran megvívtam a jelen hiányait,
Magas bért sejtve kebleden.
Örömszínben, vezércsillag gyanánt
Lebegdelt képed napjaim körül,
S bájképzetim fellengve bolygtanak
Jövendőmnek derengő tájain.

„Elég, merész szív! véghatárod a remény,
Ezen tul a szegénynek nincs java;
A szépség felhőtlen tetőre vágy,
Birtokhoz csak szerencsés juthat el.
Némulj meg, és tanulj lemondani.
Nyugasztalódj' belső világodon:
Örökségűl tündéri álmokat,
Nem földi jót adának istenid."
Így dörge rám küzdőre egy hideg,
Egy vak szokáson szentesült erő;
Érczkormányát vadon zajogtatá,
S habok közé sülyeszti partomat;
Mély örvényt vág frigyes pályánk között,
S kinézteim homályba oszlanak.

S te még egyszer ragyogsz felém, kegyes!
Gyötrelmem titka lángol könnyeden:
„Áldozz! ez élet a földé; a rény
Pálmája vad tövis között virúl.
Győzz tűrve!" így vigasztalál, s azon

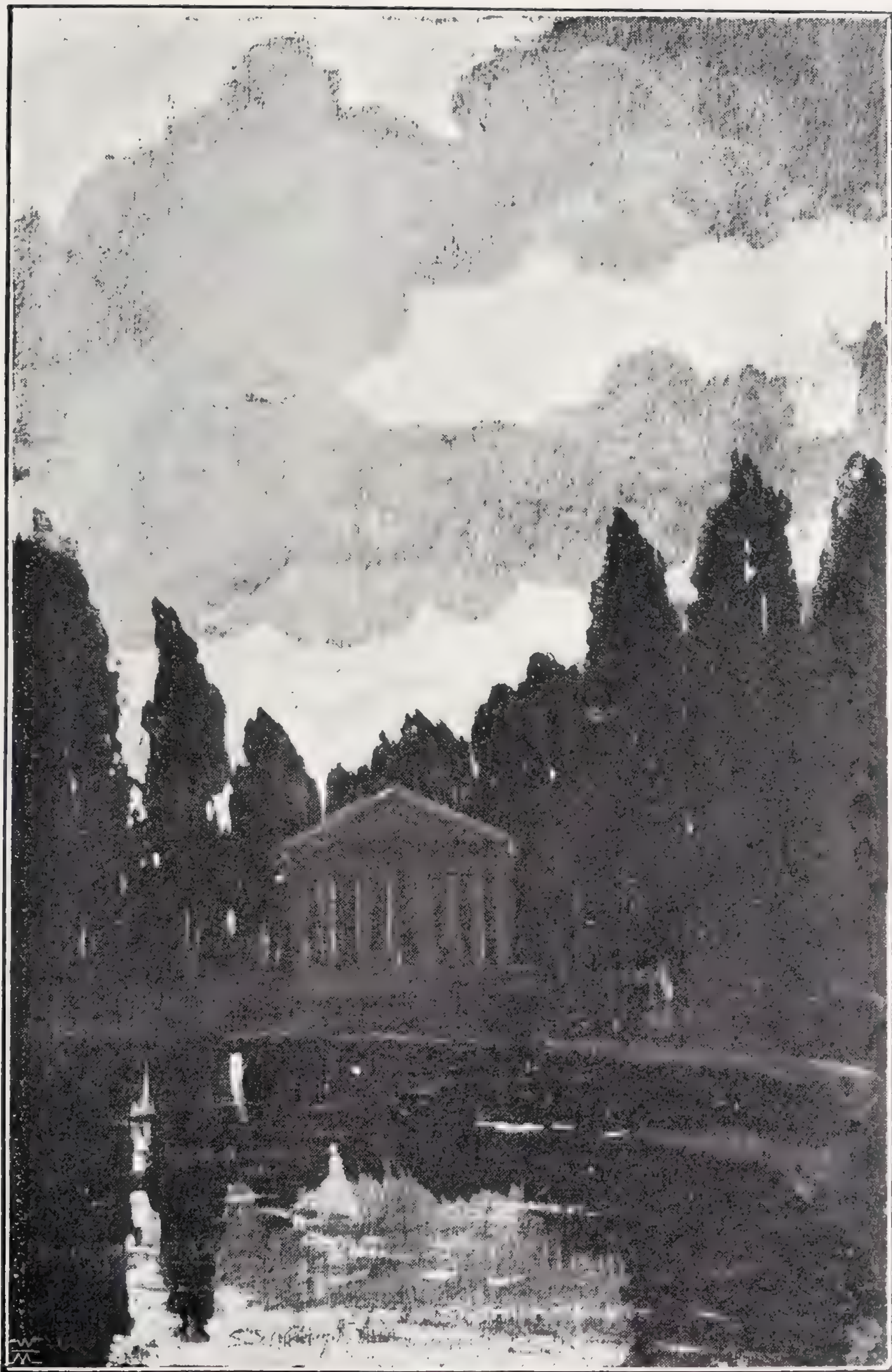
Kinos perczben viszonszerelmed
Vallása reszket bíbor ajkidon;
S mit a boldog nem nyerhete,
A szenvedő alélt szivén remeg. —
Elválsz; s utánad ah haszontalan
Nyilong karom; tompán zug el szavam
A puszta téreken: letűnt az égi kép,
Csak könnye reng keblem hullámain:
A múltnak bús, komoly emlékjele.
S míglen borúlva veszteségemen
A távolt méri lankadó szemem,
Szelíd fény leng körűl; lágy hangzatok,
Mint a lantnak homályos zengzeti,
Gyöngén íhletve szerteömlenek;
S egy bájalak világos szárnyakon
Csendes méltósággal lebeg felém.
Nem földi kényt lövel tekintete,
Szent béke ül felséges homlokán,
S a merre lép, az ég malasztja kél.

„Te hív valál, s vesztél; fel, csüggedő!
Sorsod csak a mulót ragadta el;
Lángzók maradnak a rokon tüzek,
S a por felett buzogva érlelik
Tisztult lényök nemesb tökélyeit.
S ha a világ, ha vad korod szilaj
Dagálya éltedet zavarja, jer
Berkembe; myrtusim hűs árnyai
Ölelnek ott, s az éjnek szelletin
A hív körébe szállva, részvevő
Érzelmin enyhülsz.“ Így a mennyei
S míg dalra ébredt lantom húrjain
Bús hangok rezgenek, lelkem vidúl,
S a szív zajongó habja csendesűl.

ÉLET ÉS PHANTASIA.

Sötét homályban
Intézik és szövik
Komor hatalmak
A földi kétes
Pályák irányait;
S némán, szivetlenűl,
Tüskéket hintve
Rejtélyes útra,
Hideg karokkal
A puszta élet
Háborgó tengerére
Taszítanak.
És duzzadó habok,
Ellenkező szelek
Forgatják életünk
Keskeny hajóját;
Fel-felröpítve
Hullámtetőkön
A fellegig mereng,
S alá sodorva
Halálos örvény
Tátong alatta.
S kinos zavarban
Ott küzd az ember
A vészözönnek
Gátlan dühével,
S dagadt kebellel
Partnak törekszik,
Mely biztatón leng
A távol elnyuló
Reményköd árjain:
Ott szebb élet derűl,
S a csendes nyúgalom
Forrása csörgedez.
De nem talál nyomot
Esdett fokszirtjain;
Fáradtan visszadől
Zajló habok közé,
S a lankadt szomjuzó
Egy tiszta cseppet
Se' nyerhet.
Kigyók övedzik át
Baráti kéz helyett,
S fájló botlásait
Kaczagják ördögűl;
A váltó nap leszáll,
Kétségek ostroma
Körűldöbörgi,
S kiélve jobb hitét
A jó- s igazhoz,
Fagylalt melyére
Rohannak.
Meredve néz
A holt világra,
Sülyedte árnyai
Kisérve rezgetik.
Gyászszín borítja
Zordon vidékeit;
Csak egy villámsugár
Dereng le néha
Bús éjjelébe,
S reménye sírjait,
A véghetetlen űrt,
Mutatja könnyes
Szemének.

* * *

Honvágy.

Ím a környék derűl,
S arany felhői közt
Terjengő szárnyakon
Egy istenné közelg!
Int, s fénye számtalan
Alakban úszik
Kies virányokon.
Varázs tündökletin
Az ég harmatja reng,
S szelíd fuvalma
Serkentő bájt lehell;
Édenné változik
A disztelen vadon;
Lágy szellők nyájasan
Suttognak a mezőn,
S himes virágok
Nyílt kelyheikből
Édesded álmokat
Lihegzenek.
A természet virít,
És sírokon keresztűl
Örök tavasz mosolyg.
Az ember istenűlve
Az égre feltekint;
S éltét, a zsengedőt,
Az ifjut, a virágzót,
Mint hölgyét, olvadó
Melyére vonva,
A halhatatlanok
Sorsában osztozik.
Nem járatlan tovább
Ösvénye titkain,
S teremtő lángjait
Öröklét hirdeti.

A por nem lelkesűl,
Ha égi szellemek
Nem oldják lánczait,
Alant hever s letűn;
A Phantasia,
Az ész hív kedvese,
Bátran kivívja
Mély tömlöczéből,
S a látkörön túl
Fenten lebegteti
Világokat
Körűlsugárzó
Bájos szövétnekét.

HONVÁGY.

Sötét olajfák illatos hüsében
Ül a bús vándor, köny ragyog szemében,
S mélyen sohajtva vissza-visszanéz!
Kedves hazája tün fel képzetében,
Hajlékát véli a távol ködében,
S örömreszketve nyúl felé a kéz.

Az esti szellő honnyelvét sugalja,
Szeretti nyájas üdvezlésit hallja

A szép csalódás szellemajkain;
Ujúlva kél a múltnak égi kéje,
S vidám alakként lengedez feléje
A boldog sejtés fellegszárnyain.

Szülőföldéig terjed láthatára,
S békén mosolygva csendes alkonyára
Édes felejtés karján ringadoz;
S mint egykor ősi háza szűk körében,
Első vágyási lobbadó hevében
Könnyűlt kebellel ífjan álmadoz.

De ah! sietve tündérképe illan,
Midőn a déli nap halmára villan,
S dicső felséggel a nagy térre száll;
Fennérzi most, mily messze szép hazája!
S bár itt szelídebb ég lehell reája,
A sínlő szív nyugpontra nem talál.

Örök tavasz bár zöldell itt körűle,
Ott a természet téli gyászra dűle,
S hegy-völgyet zord fagy, zúz, köd, hó tetéz:
De ott szabad! s a gazdaglét öléből,
A földi szépnek büszke lakhelyéből
Vadon berkére vissza-visszanéz!

Megy a bús vándor sorsa végzetében;
De él hazája bánatos melyében,
S andalgva meg-megáll minden fokon;
Keservit tördelt hangokon kiönti,
Keletről térő felhőket köszönti
S elszenderűl moh-lepte sírokon.

Borongva járdal kérkedő vidékin,
A régi nagy kor roppant omladékin,
Hol minden honni hőst előidéz:
Kik tettikért bár nem nyertek magas bért,

Szem hatalma.

Bér nélkül tudtak halni a hazáért:
Azon dicsőkre vissza-visszanéz.

Az élet telje bár gyönyörre inti,
S biztatva útját fris rózsákkal hinti,
Kényén röpítve ösztönárjait:
De túllebegve hont esdő reménye,
A külföld minden bájos tüneménye
Nem oltja lelke csendes vágyait.

Szakaszt is néha kellemes virágot:
Csak félig érez minden boldogságot,
Nyiltában hervad minden élemény;
Szelíd hüségért lángol indulatja:
Mi itt magát lágy készséggel mutatja,
Muló hab, színlett kegy, csalóka fény.

S tovább-tovább megy, míg a czélhoz ére,
Hol mind az, mit hajdan fellengve kére,
Édes valóra létesűlni kész;
Bár a szerencse nyílt ölébe zárja,
S körűltündökli a hír csillagárja,
Míg szíve ver, csak vissza-visszanéz.

SZEM HATALMA.

Midőn bájos szemed reám tekint,
Egész létem gyönyörben olvadoz;
S bár rettegek, ha más szerelmet int,
S tömjént hódolva kellemidre hint:
Midőn bájos szemed reám tekint,
Szivem biztos reményre lobbadoz,
S ég föld ezer kéjben ringat megint:
Így boldog én! nem érzek semmi kínt,
Midőn bájos szemed reám tekint,
S egész létem gyönyörben olvadoz.

EPIGRAMMÁK.

1.

Zúg, morog a zivatar, zajog a zord északi szélvész:
Néz a lyányka, remeg, s félve karomba omol.
Vívjatok égi tüzek! nem retteg tőletek a hív,
Sőt vadon árjaitok partra segítik utóbb!
Így szólék; azalatt kiderűl, a lyányka elillan:
Fény lepi a berket, szívemet éji vihar.

2.

Mily szép s tiszta öröm, nyájas szemeidbe tekintnem,
Menny, föld, s enmagam is, bájgyürüjökbe vegyűl;
Kéjökön életerőm gyöngéd hullámban özönlik,
Bennök halnia kész, általok élni buzog.

3.

Csendes unalmat szűl mindennek többszöri nézte:
Untalan, édes alak! téged imádni öröm.

4.

Többé nem szeretek; minek a sok néma vesződés?
Mit tegyek? a kegyes int: élni, szeretni csak egy.

5.

Nem szólál: s bájos szemeidnek rabja levék már;
Szólál: hív rabod én s rab magad istenülénk.

6.

Tudni kivánod: mért epigrammám tárgya szerelmes?
Hát maga a szerelem mért epigrammi tünet?

7.

A ki müvészpályát óhajt, tövisit ne tekintse,
Bátran törjön elő, s tűnnek az éji ködök.
Síkos az út s meredek, szük az élet: szökni tanúlj, mert
Gyors az idő, megelőz, s hasztalan áldozatod.

8.

A késő szerelem kétes láng, téli virágként
  Védő kézre szorúl s fázik az, a ki szedi.

9.

A tudományt szereted, hírt lángolsz általa nyerni?
  Kis jutalom, nagy erő annak alapja, vigyázz.

10.

Kis dolog is gyakran nagy czélt okoz a sokaságnál,
  Melyet utóbb tetté érlel az egyes erő.
Kezdeni többnek kell; de valódira hatni csak egy tud,
  Ebbe vegyűl a sok, s általa mindenik él.

11.

A boldog szerelem hallgat, s titkon szedi bérét;
  Szép szavak árjai közt néma halálra siet.

12.

Ah! az idő rövid: így sóhajt fel számtalan ember.
  S mint ölhesse el azt többnyire arra ügyel,
Elmeszorúltságát hány ember leplezi azzal,
  Kit gőgfénye gyötör, bár feje s keble üres.
Gyors röptét egyedűl maga érezi gyenge szerelmünk:
  Mert kéjpillanatit búba meríti korán.

13.

Ah s Oh fő nyereség a versben mint szerelemben:
  Itt érzést jelel, ott tiszta metrumra segít.
A bölcs, szót ha felejt, bátran folyamodjon ezekhez,
  És ha az Ah nem elég, bízza az Ohra ügyét.
Büszke tudósokat is gyakran pártul veszik, és mint
  Gondolatok szöknek a csoda semmi közé.
A lobogó szerető, szintúgy ki szeretni megúnt már,
  Keblök ürességét általok elfedezik.
Hangúl szolgálnak bú-, fájdalom-, álom-, örömnek,
  Minden szép s nagy előtt, s félszegü versek után.

14.

Kis hang a szerelem: ha kiejted, milliomozva
Zengedez élted víg hajnali álma körűl.

15.

Kétes harczok után az az ember fő nyeresége,
Hogy szűk léte körén tűrni s felejtni tanúl.

16.

A szerelem titkába nehéz béhatni; mi okból?
Távoz eszünktől, s vak hitre simítja szivünk.

17.

Férfiba' több az erő, lágy érzés asszonyi birtok,
Ez jó szívre, amaz bátor eszére kevély.
Így külön ösvényen változnak létök irányi:
Míg a tölt erszény frígyes igára füzi.

18.

Változat átka alatt nyög minden földi teremtmény:
Lassu szokás egyedűl ellene védpaizsunk.

19.

Ámor számkivetett, még is szabadonta tilosban
Édes kínos adót lopva szed és mosolyog.

20.

Pislog az éjjeli mécs, eszmélve tünődik az ember,
Partra miként szálljon, mint alapítsa ügyét;
Hajnalt vágy, s örvend a sejtett békesugárnak:
Feltün az ah! s hidegen néma porára ragyog.

21.

Büszke vitéz hamvát márvány fedi tetti jutalmúl:
A hív sírja felett dalt rebeg a szerelem,
S messze időkön míg gyöngéd érzelme elárad,
Hány szobrot letipor vak diadalmi erő!

22.

Múltra jövőre tekints, ha magas bért nyerni törekszel:
A jelen áldásit lágy kebel érzi maga.

23.

Törpe! nagyot nem lépsz! ne erőlködj'! kár az időért:
Fenn csügg a koszorú: nagyra nagy elme mehet.

24.

Hány ezer évek előtt írtak már a szerelemről,
S mindenik annyi gyönyört bájola s hinte reá;
Én nem! sőt makacsúl tagadom jótéte malasztit:
Mert tüze lángjától reszket az életerő.

25.

Küzd az erős, de halad; gyöngébb őt lesve nyomozza,
És ha nem érheti el, régi szokásra kevély.
Az, ki akar s nem tud, kész mindig gúnynyal itélni;
A tehetős hallgat; tette mutassa, mit ér.

26.

Álmod az ifju meleg karjával ölelve világát,
S a szent lelkesülés szárnyain égbe röpűl;
Tiszti bilincsben utóbb csalfénye nem önti sugárit,
Élte szükén küzdell a hideg élet után.

27.

Messze halad, ki tanul, messzébb jut mézes ajakkal,
Legmesszébb, ki örök görnyedezésre szokott.

28.

A ki sokat kíván, az többnyire csak keveset nyer,
Játszi szerencse vakon szokta eladni javát.
Óh ne esengj kincsért, fényes gond annak az ára;
Hogyha szegény vagy is, élsz, s szebb örömekre találsz
A szerelem kelyhén s őszinte baráti kebelben,
Mint a dús, ki penész-lepte aranynak örűl.

Hogyha hivem karomon csügg s szép szeme rámlövi lángját
És dagadó keblén szívem is újra hevűl,
Oh te szegény gazdag, számlálgasd pénzedet akkor:
Édes öröm közt én édeni bérre jutok.

29.

Nincs sors, nincs hatalom, ha erőd van küzdni magaddal:
Légy szabad, állhatatos, s mennyei pálma tiéd.

LANTOS SZERELME.

Nem földi ösztön, mely magát emészti,
S czélnál is kétkedő homályba dől,
A szívet birtok közt új vágyra készti,
S mérget ráz ön-virági kelyhiből,
A bút komordan akkor is tenyészti,
Ha rég kivált kisértő fényiből,
S nem hű karral, mint egykor fenn igére,
Mirígy tűzzel sujt a küzdő sebére;

Nem játszi kény, mely a port vonzogatja
S hiú gőzén vakon csügg a közlét:
A szép- s nagynak felséges hódolatja
Érinti a lantos meleg keblét:
Dicsőn mereng jós lelke villanatja,
S áttörve a jelen ködéjjelét,
Az égi szűz bájtegzét nyújtja néki,
S tavaszt lihegnek lelkesűlt vidéki.

Mosolygva tűn fel kedves ideálja,
S érzelmi lágy körében szentesűl;
Szelíd néztén az ég nyiltát csodálja,
S édes titkának jegyzi frígyesűl,
Tisztább tetőkre nyúl a rózsapálya,
S ezer vidám alakkal népesűl.
S imádtan a hivet, kiért hevűle,
Kiesb virányokon lebdes körűle.

Örömhitté vált gyermek bizodalma
Szívét örök malaszttal élteti.
Szeret: habár a sors kemény tilalma
A drága lényt kerűlni kényteti.
Önáldozása lesz csendes jutalma,
Melyet forrón ahítva képzeti
Minden kis tárgyra tündérszínt fuvalnak,
S dicsét vallják a lelki diadalnak.

S mit a kebel mély rejtekébe zára,
Reszketve kél a lantnak húrjain;
Szent lángban tévedez reménysugára
Az érzemény titkos hullámain.
Andalgva néz fel távol csillagára
S felleng a dal kéjelgő szárnyain,
S míg erdőt berket tölt zengése bája,
Édes megnyugvás ömledez reája.

Egy kép körűl édelg a biztos ének,
S rokon szívhez simúlva hangjai,
Szerény tanúit gyöngéd érzetének
Viszonzva lengetik honpartjai!
S felette bár sötét felhők gyülének,
Lezúgni a vad kor viharjai,
Merészen áll a fergeteg dühében:
Kezébe' lant, szerelme lángmelyében.

S a mit teremtve-áradó hevére
Kegyajkin a képzés lehelt vala,
Merész iránya érdemczélhoz ére,
S vigan dereng a szépnek hajnala:
Nem vágy azért fénykoszorút fejére;
Nem ő, a kedves éljen általa,
Mint istennéje a késő időnek:
Felejtett sírján bár moh s tüske nőnek.

AZ ÉLET.

Míg tavaszunk zöldell, ezer indulat edzi fulánkját;
  Megbékít az idő: akkor az élet iramt.

ÉLETÖRÖM.

Ilyen az életöröm: míg sejtjük, eget mosolyog le
  Bírni alig kezdjük, bája enyészten enyész.

IRÓI TANÁCS.

Már ha tudós lettél, illik tudnod, mi különzi
  Őt a köz néptől s hírre mi fűzi nevét:
Lassu menés, halavány szín, terjengő kar, izetlen
  Kedv, rejtélyes szó, nyugtalan elmefutás,
Félénk nyíltszivüség, szánó, mély titku mosolygás,
  Gőgös alázottság, jégmelyü andalodás,
Sokra törő unalom, leverő kegy, könnyü itélet,
  S édes hűledezés puszta dicséret után.
Ez még mind nem elég; házadra is illik ügyelned,
  Hogy mindenki hamar lássa csodálva, ki vagy?
Barna szobád falait pókháló lepje, s halálfő
  Sárgúljon komoran nőtelen ágyad előtt;
Régi szakállos urak koszorúzott szobrai mellett
  Szörnyü irószerszám asztalod éke legyen;
Ritka-sikállt padlón elszórva heverjen irásod,
  S minden szöglet ürén szú egye könyveidet;
S hogy bölcs mondását Salamonnak igazlani tessél:
  „Csak hiuság s álom mindened a nap alatt“
Büszke lemondással tűrd e lét annyi hiányit —
  És üres erszénykét nyersz czimeredbe, dicső!

A SZEGÉNY ÚTAS.

MAJLÁTH JÁNOS UTÁN NÉMETBŐL.

Leszáll az éj. — Szegény gyalog
Vándor telt szívvel andalog;
Ballag s néz, hol lesz nyughelye,
De nyilt ajtóra nem lele.

„Ha szállást senki más nem ad,
Atyám örökje felfogad;
Hajléka nagy s kiterjedett,
Lakója sok, ki szenvedett.

Ha nézed ősi házamat,
Szivedre csendes bája hat.
Tűröd, ha sorsod balja sért,
S nem érzed tűzforrtán a vért.

Kegy jobbja rá sátort vona,
Melyet vihar nem bont soha;
Kék csillogó boltszőnyege,
Láttán enyész búd fellege.

Egy kis szobája oh be szép!
Boldog ki hűs enyhébe lép!
Szűk ez, szelíd nyugalma is,
Minden bú, gond ellen paizs.

Csendét nem dúlja semmi nesz,
Bár künn özönvész dörgedez;
Fedi hó vagy virágpalást,
S mindennek nyujt vigasztalást.

Csókolja napfény s csillagok;
Felé örömmel ballagok.
Sír e kies hajlék neve:
Atyám! hívó szavad jön-e?"

A vándor ily érzés között
Aranyálomba költözött,
S midőn a nap felvirradott,
Szegény! holtan találtatott.

VISEGRÁD.

Bús döledék! mily csendesen állsz ködlepte tetődön,
  Nézve komordan alá a Duna habja közé!
Lakja királyinknak, Visegrád! hajdanti virágod
  Porba omolt, s élted nemzeti gyászba vegyűlt.
Barna falad roppant vázként mered a levegőnek,
  Mintha kivágyna korunk mostoha terhe alól.
Hasztalan! elhúnytál; az enyészet vas keze rajtad,
  Vad diadalmi jelűl hamvadon edzi dühét

Küzdél bár, de magas diszeidnek hullani kelle,
Míg pártolt fiaid oszlopa, sírja levél.
A múlt századokat látom feltűnni körűled,
S lengve vonúlni az est sűrü homálya felé:
S mint a hon-vesztett lángképzeti visszaröpűlnek,
Lelkem is úgy felleng a kegyes árnyak után.
Tornyaidat látom büszkén csillogni az éghez,
S játszi habok tűkrén képedet úszni alant;
Épületid sorait látom — — —

VIGASZTALÓ DAL.

IMPROMPTU.

„Mindent fontolva tégy,
Kevésből sokat végy“:
A bölcsek ezt hirdetik.
De ha mind e mellett
Szándékod füstté lett,
Még több, ügyed nevetik:
Mit tészsz boldogtalan?
Zokogni untalan
Az erőshöz nem illik.
Az ember egyszer él,
Ki tudja, mit cserél,
Ha szűk hantja megnyilik?
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Ez megvívja sorsodot:
Igyál s felejtsd gondodat.
„A szerelem vad tűz,
Súlyos igára fűz“:
Ősz tudósok így szólnak.
De ha mind e mellett
Szív s lélek rabbá lett,
S egy kedvesnek hódolnak:
Mit tészsz reménytelen?
Ha széped kegytelen
S szíved el nem fogadja?
Vagy ha szeret is bár,
De sors tőle elzár,
S messze földre ragadja?
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Igyál s nyugtasd szívedet,
S éltesd buzgón hívedet.
„Tanúlj gazdálkodni,
És fogsz gyarapodni“:
Így kérkedik a gazdag.
De ha mind e mellett
Erszényed üres lett
S nem kél ki a vetett mag:
Mit tészsz boldogtalan?
Fáradni hasztalan,
Kínnal teljes mulatság.
Pénz a kor istene,

Ki törhet ellene?
Így volt, így lesz a világ.
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Igyál s tágul kebeled!
Ezt kincscsel föl nem leled.
„Légy bátor, győzni fogsz,
S dicsőségben ragyogsz“:
Író s vitéz így kiált.
De ha mind e mellett
Koszorúd másé lett,
S édes Múzsád tovább szállt:
Mit tészsz? bús panaszlás,
Köny, kérelem nem más!
Ezt jobb lélek megveti;
Mint félénk csatázót,
Gondolat-vadászót
Minden szél eltemeti.
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Igyál míg tüze meghat,
S lesz bátorság s gondolat.

TÜNŐ ÉLETKOR.

Hová tünél, éltem víg hajnala?
Derűlted annyi szép- s dicsőt igére,
Míg rózsafénynyel a boldog körére
Mosolygva egy édent hímzél vala.

De lassudan bájfényed elhala;
Pályám mindég sötétb magányra tére,
S a küzdő sokba telt, de könnyü bére,
Emléked csak s e lant komoly dala.

Ha távozál, taníts felejteni!
Kidúlva e kebel hajdanti kéje;
Remény-sugalva mit ragyogsz feléje?

Az ífju kornak nyájas isteni
Bucsúzva néznek a szív lángzatára,
Ha már a létnek alkonyúl határa.

VÉGPART.

A szenvedő néz messze part felé;
Néz: hol derűlne sülyedő világa?

4*

Hol enyhül a seb, melyet sorsa vága?
Mi érező szivét kínnal telé.

Oh hányszor véli már hogy föllelé!
De a reményfok, melyre bízva hága,
Homokhant, szétomol, s várt boldogsága
El-eltüntén kétség szakad belé.

S mit fenn a fénytetőn nem nyerhete,
Alant megadja egy kis part homálya,
S vég csendre száll a vész-környezte pálya.

A fülmilének esti zengzete
Gyöngén reszket le a mély szúnyadóra,
De ő nem ébred semmi földi szóra.

A MAGÁNYOS SÍR.

Keskeny völgye rejtekében,
Egy magányos sír tövében
Ül s andalg a remete;
Barna felhők tornyosúlnak,
S halk morajjal felvonúlnak;
A nap búcsufényt vete.

Távolt mérő lángszemekkel
Egy utas jő gyors léptekkel;
„Merre útas?“ „„Messze még!
A sötétlő fenyvesen túl
Útam a kék hegyfokig nyúl,
Azt elérni szívem ég.““

„Útas! útas! fergeteg kél;
Hallod, mint zúg s ordít a szél,
Szállj meg kis hajlékomban;
Vészre gyűlt a földi pára,
Elhúnyt már a nap sugára;
Nyúgodj édes álomban.“

„„Boldogé az édes álom,
Én e völgyben nem találom,
Messzebb vágy hű kebelem!
Túl az erdőn, túl a berken
Lelkem új életre serken,
Hívemet ha föllelem.““

„Borzasztó az éji pálya,
Vészt lappangtat bús homálya,
S fendöbörgő fellegek
Tűzözönben vívnak immár,
Sujt a villám, végveszély vár:
Útas! útas! rettegek.“

„„A veszélytől csak boldog tart:
Reszket s néz, hol a biztos part;
Jámbor ősz! nem félek én.
Rendületlen hiedelmem,
Küzdve győzök, s lángszerelmem
Megjutalmaz lágy ölén.““

„Útas! útas! nézd ezen sírt:
Bennalvó is lángszivet bírt,
Kéjre termett lyányka bár;
Ő is hű kebelre vágya;
Most kemény föld szűzi ágya,
Nem szeret, nem érez már.

Hány rabot tőn szép alakja!
Dús kérőktől forra lakja,
S ő csak egyben egynek élt;
S bár az messze harczba tére
Honja hősi védletére,
Hív maradt, várt és remélt.

Hajnalfényben és napeste
Kedvesét könyezve leste
Állva e szirtek felett:
Egykor így — vész dúl körűle,
Reng, szédűl s a mélybe dűle —
Szíve áldozatja lett.

S a mint a vadonba' jártam,
Föllelém s e sírba zártam;
Orma zöld! itt hamvad ő!
S az, kit oly sohajtva vára,
Nem sohajt hideg porára!
Gyula, Gyula még se' jő."

„„Ő az! ő az! Húnyj el éltem!
A mit vágytam és reméltem,
E szűk hant már elnyelé;
Szórd villámid, rettentő ég!
Ordíts szélvész, mit vehetsz még?
Létem a búéjjelé.

Vissza hát a harczba! viszsza
Majd a föld ha vérem issza,
Lelkem ottfenn nála lesz.
Isten hozzád, jó öreg te! —
Tördelt hangon ezt rebegte
Gyula tőled búcsut vesz.""

S ment. A felhők szétvonúlnak,
Víg tavaszszínben virúlnak
Erdők, berkek mindenütt:
Benne zajlik, s nem sokára
A nap feltünő sugára
Néma sírhalmára süt.

EPISTOLA.

TÖREDÉK.

Nézd csak, barátom, a fejér mezőn
Hazát kiáltva hány vitéz tünik fel!
Agg s ifju kor, sőt a szelíd nem is,
Külön zászló s paizs mellé szegődve,

Harczforrón állnak s gőgösen pörög
Kezökben a lud-hordta dárda. Nagy
Árpád s dicsőség! jelszavok. Mi lesz
Ebből? kevés ugyan, de épen
Elég a czélt bagolyének között
Elásni. — Nem, nem! ez kaján itélet.
Hősvérökhöz hívek maradtak ők:
Egymásra törnek, és mily lelkesen
Tudják a hajdant a mostannal összeszőni:
Nem szembe küzdnek, szív szív ellenébe,
Hanem csak messziről, mosolygva, sőt
Dicsérve egymást holtig csipdezik.
Kivűl nevetnek — benn busan zokog
Az árva nyelv: védőktől tipratik.

Boldog végzés! mikint előmenénk!
Pedig rossz lábbal mesterség haladni.
Nézz szerte, vak barátom; mennyi szép
Virág tenyész! s alig kél koszorú
Még rajta; légyen bár minden levél
Más országból, annál szebb s tetszetősb.
Hamar csodás mű lesz, ha ismerik
A kertészt; szinte úgy, ha sejtik,
Hogy egy választott izzadott felette.
Sonetteket láthatsz csigás tagokkal,
Érzést ne várj: elég, ha láthatod;
Stanczák röcsögnek, és ódák sziszegnek,
Drámák kelnek, hol a magyart dicsérik,
De nem festik. *„Ne vádold: jó az, a mi
Tetszik.“* Hát még az ének árjai
Hány andalgó szivet rettentnek el!
Szép a müvészi pálya, mindenütt
Rokon szivet talál, csak egy szelíd
Hang süljön el, már ezreket hevít,
S érzésre, mint utánozásra vonz.

Ha kérdezem: mutassatok művészt?
„Honáruló! fuss iskolába“ — szólnak —
S tanúlj addálni; már ha egy megye
Hatvant ád, egy ország mennyit nevel!
Néhány emberkét látánk a görög
Földön, nálunk minden *Tekintetes* tudós.“
A nagy Horáczot hányan tisztelik,
Tudván, hogy a farkas sem ette meg,
Mikor — nem volt ehes. Latánt, latánt
Kövesd; dicsőbb a régi, légy majom!
Így zúg egyik rend, s nem hiába;
Tudják miért: a leczke régi,
Új a világ. — De hála tisztuló
Korunknak, vannak emberink, a kik
— — minden halmon müvészt
Látnak, s azért is annyi tömjént
Hintnek fejökre, hogy már szédelegni
Kezdnek, s jaj a szegény fülnek, ki minden
Hideg könyvben nem hall kész fülmilét.
Fellép a dictator s azzal ledörgi:
„Mért nincs füled?“ körülnéz, s toll-ragadva
Egyet vonít — s utána számtalan
Torok kiált: Be szép! vagy: Mily gonosz!
Ő mondja, nem kell ok —

EPIGRAMM.

Öszvezavart hangok, nap, hold, láng, fergeteg, ég-föld,
Bú, panasz és új szók a költőt nem teszik ám még;
Benned hogy ha nem él a nagy s szép érzete, hagyj fel.
Sasnak szárnyaival, ha erőd nincs, szinte alant jársz.

MOHÁCS.

Hősvértől pirosúlt gyásztér, sóhajtva köszöntlek,
Nemzeti nagylétünk nagy temetője Mohács!

Hollószárnyaival lebegett a zordon enyészet,
S pusztító erejét rád viharozta dühe,
S vak diadalma jelét robogó villámival itten
Honni vitéz seregink holttetemikre süté.
Tomori! büszke vezér! mért hagytad el érseki széked?
Nem halt volna hazánk dísze, virága veled.
Harcz tüze lángítá bizton viadalra kikelted',
S érted mennyi dicsők estenek áldozatúl!
Szűk vala egy ország! be kicsiny most néma lakásod;
Tárogatód megszünt, rozsda emészti vasad.
Nyúgodj'! rajtad üzé dölyfét a csalfa szerencse;
A békítő sír enyhe takarja porod.
Hány fiatal szívet, tele sok szép földi reménynyel,
Sujta le kegytelen itt a riadó csatavész!
Élte kies tavaszán kora sírt hány ífju talála,
Kit nem rég az öröm lágy öle ringata még!
Disztelen itt fekszik, deli termete összerutítva,
Száguldó paripák vasszegü körmök alatt.
Szög haja fürteivel nem játszik kedvese többé,
Vér- s tapadó portól elmerevedtek azok.
Hasztalan áll az uton váró hive fris koszorúval,
Nem jön-e bajnoka még, félve, reménylve vigyáz:
Hogyha levél zördűl, őt sejteti véle szerelme,
Néz, piheg, arcza tüzel s keble feszűlve haboz.
Ah! de hiába tekint a távol lenge ködébe;
Elmarad a kedvelt s érzete búnak ered.
Végre megérti Mohács veszedelmét; gyönge virágként
Hervad el a szép szűz néma keserve között.
Sírja felett enyeleg suttogva az alkonyi szellő
S a hűség csendes angyala őrzi porát.
Mennyi nemes bajnok, méltó sok századot élni,
Fénytelen itt szúnyad s kő se' mutatja helyét!
Ősi szabadságért harczolt bár férfikarokkal,
Rendzavaró hévvel vérbe füresztve vasát,
Ámde hol olyan erős, kit meg nem dönt sok ezer kar?

Testhalmok közepett küzd, noha élte szakad.
Sínli szokott terhét tűzménje, nyikogva kapar, vág,
Rugdal, rázza fejét, hosszu sörénye lobog;
Elszáguld, haza tér, s így hírli vitéz ura húnytát,
Kit repedő szívvel hölgye zokogva sirat;
Míg sürü könnye apad, s ő is hű férje után hal,
S a kiürűlt háznak csak döledéke marad.
A tölgy, mely zivatar közt annyiszor álla kevélyen,
Dőltében viruló ágait így temeti.
Hány bajnok hala így, de csak a boldog leli bérét:
A meggyőzöttnek csillaga véle tünik.
Így hamvadtak el ők alacsony moh-lepte gödörben,
S a feledékenység éje borítja nevök'.
Hantra dül a pásztor s fütyörészve legelteti nyáját;
És nem tudja, kinek hőspora nyugszik alatt;
Titkon még is eped, szomorú dalt zengedez ajka:
A hősárnyékok csendesen íhletik őt.
A csatasíkon mély borulattal ballag az útas,
Elgondolva, minő kétes az emberi sors;
Néz, és elkomorúl s lesütött szemmel halad ismét:
Felpattant sebeit belseje érzi maga.
Ott, hol az esti sugár gőzfátyolt úsztat az éren,
Mintha fedezgetné, hogy ne tekintse szemünk:
Ott vergőde Lajos, rettentő sorsu királyunk,
Sűlyedező lova ércz hímzetü terhe alatt.
Hasztalanúl terjeszti kezét; nincs, nincs, ki segítse!
Bajnoki elhulltak, nincs, ki feloldja szegényt!
Tátogat a mélység, aranyos pánczélja fakó lesz,
S összezuzott testét hab fedi s barna iszap.
Ekként halni kinos! s kegyalak! neked életed így tűnt!
Veszteden a magyar ég napja sokára leszállt.
Ífju valál, örvényt nem sejtvén, szörnyen adózál;
Szendergő porodat béke lebegje körűl!
Hajh! s ezt visszavonás okozá mind s durva irígység,
Egységünk törten törve, hanyatla erőnk.

A sorvasztó láncz így készüle árva hazánkra;
Nem! nem az ellenség, ön fia vágta sebét.
Gyászemlékü vidék! mi sok inség kútfeje lettél:
Párolgó mezeid bánatos oszlopa ez.
Nagygyá lett Szolimán gőgét Buda ormai nyögték,
S kénye vadon dúltán annyi viszályra jutánk.
Hány szűz fonnyada el zsarlónk buja karjain ekkor,
S a Duna szőke vizén hány rabok úsztak alá!
Birtok nem vala már, idegen lett a magyar otthon;
Félhold kérkede szét városi tornyairól —
El! ti komoly képek! ti sötétség rajzati, félre!
Új nap fényle reánk annyi veszélyek után.
Él magyar, áll Buda még! a múlt csak példa legyen most,
S égve honért bizton nézzen előre szemünk.
És te virúlj, gyásztér! a béke malasztos ölében,
Nemzeti nagylétünk hajdani sírja Mohács!

HŰSÉG.

Bár a sors tőled messzezára,
Míg e szív ver, csak érted ég.
Édes szerelmed bájsugára
Általhat éltem alkonyára,
S bár a sors tőled messzezára,
Szent kéjre int emléke még;
S ha ébredsz lantom hangzatára,
Egy köny legyen hüségem ára,
Hogy bár a sors oly messzezára,
E szív még is csak érted ég.

A JÖVEVÉNY.

„Röpűlj vigan, kis csolnakom,
A part nem messze már!
Amott fejérlik hűs lakom,
Hol édes béke vár;
S ott egy hajlék, ott él a hív,
Kiért lángol tisztán e szív.
Kincset hozok, gyöngyöt hozok,
Küzdésim díjait,
Mind ezzel néki áldozok,
Emelni bájait."
Így a hajós; evez s örűl;
Vidám képek lengik körűl.

Örűl, evez, s a parthoz ér:
Hő keble mint dagad!
Erében forr, szökell a vér,
Szemébe' köny fakad.
Kiszáll és néz mindenfelé,
Honnan röpűl a hív elé.

De nem röpűl a hív elé,
S a jámbor érkező
Andalgva tér a ház felé,
Vélvén, ott rejtez ő!
Ott rejtez ő hűs árnyain —
De más boldognak karjain.

Néz a hajós, mélyen sohajt,
Keblét bú tépdeli;
Kiért megvívott annyi bajt,
Elpártoltnak leli.
Elszörnyed, bús haragra kél,
S kezén villog halál-aczél.

Boszút lövell tekintete,
A míg egy gondolat,
Nagy és erős, mint érzete,
Elszánt keblére hat:
Vészpályán nyert kincsét veszi,
S a szépnek lábához teszi.

„Fogadd ezt vég emlékjelül
Új mátkádnak melyén;
Frigyünk örök homályba dűl —
Légy boldogabb mint én!“
Kezet nyújt, és eltávozik,
A kedves bár siránkozik.

Sír a kedves, de hasztalan,
Késő bánatja már;
A parton áll minduntalan,
S a hív jöttére vár.
Ott áll, remény kecsegteti:
De már azt hullámsír fedi.

ÓHAJTÁS.

Volna szárnyam! elröpűlnék
Egy kies vidék felé,
S ott pihenném, hol madárhang
Éled s a víg csermelyé,
Míg a hívnek gyönge karja
Édes lángra költene,
És az álmok szép honából
Szebb valóra intene.

Ott a berki alkonyatban
Csak mi ketten kedvesen,
Tudva: senki el nem árúl
S nem lappang irígy lesen;
Andalogva hű szerelmünk
Szent malasztit érzenők,
S hosszú verseny áldozatban
Bájkelyhét ürítenők.

Lepje bár fagy a vidéket,
Nem sóhajtom a tavaszt;
Egy varázslat, bár havaz künn,
Visszahímzi nékem azt:
A derűlt ég tiszta képe
Hívem kék szemében él,
S nyájas arczin olvadozva
Líliommal rózsa kél.

Zsenge szálit a pagonynak
Latom karcsu termetén,
S a virágok illatárját
Bészivom lehelletén.
Könnye harmat, mely vidítva
Titkos búmon ringadoz;
Lelke napfény, s tőle minden
Életkéjre lobbadoz.

Ott vidám kedv és szerencse
Tűn fel minden kényivel;
Ott az élet ífjan aggúl
S szép álomként lebben el.
Édes emlék! drága képek!
Bájitok ha átfutom,
Mily örömmel elröpűlnék!
Merre? — azt csak én tudom.

ERZSÉBET.

Gyászravatal készűl, a nép gyűl, tompa harangszó
Zúg, s keseregve hazánk bérczei visszanyögik.
Meghalt Endre király! vele Árpád törzsöke dőlt ki,
Melynek négy század látta, csodálta diszét;
Mely rab-utált szívvel hinté törvényi malasztit,
A szabados népnek nagyra emelve hirét;
És ellenhadakat tapodó fejedelmi erőben
Büszke hatalma jelét messze idókre füzé.
Elhúnyt a hősvér! de miként a bús döledék közt
Néha tenyész egy bájillatozásu virág;
S nyitva szerény kelyhét az örömlét harmatit iszsza,
Míg a fergeteg őt kegytelen összetöri:
Így maradott egyedűl Erzsébet, puszta tetőjén,
Pártos lelkü felek durva csapatja között,
S atyjának vesztén siratá a nemzet ügyét is,
Mely önnön fiain edzi dühödve vasát.
Így leve tömlöczczé eldődei fénypalotája:
Ő maga árva, szegény: párthive nincsen azért.
Ótalmára hevűlt idegen bár, ah de magyar nem,
Nem kele, nem buzgott védeni szent igazát.
S elhidegűlve hagyá nagy hőse szelíd unokáját
Válni örökjétől, mely nem örökje tovább.
„Hunnia, légy boldog! s bár nincs maradásom öledben,

Míg piheg e szív, csak — csak teutánad eped.
Hív leszek én hozzád, ha te bár elhagyva feledtél:
Csak te lehess boldog, szép haza! szenvedek én."
Ezt rebegé a szűz, nemzője porára borúlva,
Nagy koronázottink hajdani békehelyén;
És ott, hol komoran barnúltak az ősi koporsók,
Honjától ott vőn szív-szakadozva bucsút.
Érzi, miként hasad el bús élete minden örömtől
S könnyén népének lassu halála remeg.
Elvált! s kit nem rég ezerek tömjéne magasztalt,
Most távol rejtek néma homálya fedi.
A vigadók zajait s a kény szabad ömledezésit
Most halavány színnel váltja monostori csend.
Rettentő csere! mily türelem múlhatja fel e súlyt,
Mely a vétlen szűz lágy kebelére rohant!
Távol kedvesitől, részvétlenül, élve temetten:
Léte kies tavaszát zárja halotti magány.
Síkra kiszállani már nem látja vitézei rendét,
Harsány tárogatók nyers riadalmi között,
S bajnoki játékban diadalra hevűlve szemétől,
Csengni aczélon aczélt, vívni erővel erőt.
Nem, nem a délczeg inú paripák nyílröptü szökésit
Párduczos ifjaknak verseny iramtok alatt:
Nem, soha nem többé! mindennek vége szakadt már,
A gyönyörű létnek kelleme, szépe, oda!
A győztes seregek dalait most váltja karének,
Mely remegő ajkin hosszu fohászba vegyűl;
Vagy komor árnyékként lépdelve sötét teremében,
Gyúladozó vérrel küzdve emészti magát.
Nem mosolyog neki a viszonérzés égi sugára,
Mely lágy vonzattal hű szerelemre hevít;
S hintve reánk a lét bájlóbb tartalmu világát,
Minden földi öröm kéjözönébe merít.
A gyöngéd anyanév, deli férjnek tiszta szerelme,
És rokonúlt lélek őt nem enyelgi körűl.

Sejti malasztit bár, de lemondás átka felette!
S álma derűltében képe alélva letün.
Így hervad szomorún örökös gyászkörbe szorúlva,
Így a forró szív a hideg élet alatt.
Mindenek elhagyták: egyedűl fájdalma maradt hív,
Nyújtva töviskoszorút bíbora éke helyett.
Vér gőzölg azalatt Magyarország térein: a vak
Pártosság szabadon gyűjti halálra tüzét;
Míg Rozgony mezején Károlynak fegyvere győzvén,
Méreg-, tőr- s cseleken nyert urasága megállt:
S míglen az új fénynek hódolt s örvendeze a nép —
Messze vidéken szép csillaga éjbe borúlt.
Mint a nyári lebel sivatag közt, húnyt el ez élet;
Vég jele áldás volt, vég rebegése: haza!
Így hala Erzsébet, nagy szerzőnk hív unokája;
És hidegűlt hamvát nem fedi honni virág.
Nyúgodj', áldott szív! emlékedet élteti a köny,
Melyet drága hazánk egykori képe fakaszt.

ÉLTE.

ROMÁNOS KÖLTEMÉNY ELSŐ ÉNEKÉBŐL.

1.

A sötétlő véres kard
Síkra inti a magyart,
S a királynak jelszavára
Száguld honja oltalmára.
Mindenütt már fegyver csillog,
Pánczél, dárda, láncsa villog;
A nemesség lóra pattan,
S bátran a törökre csattan,
A ki, dúlva telkeit,
Lánczra fűzi híveit.

Hol Moravnak szőke árja
Nissza téreit bejárja,
Ott tanyáz az ellenhad;
Onnan csap be népzsarolva,
Szűzet, ífjat elrabolva —
Arra robban el Hunyad.

2.

Büszkén fénylik már a félhold
A magyar sereg felé,

Mely a tarral vívni lángolt,
S bosszuczélját föllelé;
Készen áll az vak dühében
Elbizottan erejében,
S mint közelgő vész morajja,
Mindég rettentőbb robajja.
Néz Hunyad, s komoly tüzében
Harczra inti táborát,
S végig futva ércz sorát,
Győzelem kél nagy lelkében.
Nem rettenti őt a nagy szám :
Kürtöt harsant, pajzsa dörren,
Harcz jelére kardja zörren,
S elzudúlva mint a villám,
Tör Murat rab nemzetére,
S dől, kit egyszer karja ére.
Hős nyomán röpűl magyarja
S a pogány rendét zavarja.
Mint terhes két fellegek
A forgó széltől zaklatva,
Vívnak most a seregek,
Bús haraggal, vért izzadva.
Elbarnúl a nap sugára
A fakón kelő portúl,
S a csatázók vad zajára
Minden szikla elmordúl.
Száz irányban forganak,
Fel s alá hullámzanak,
Láncsa pattog, nyílözön hull,
A ló horkant, ember jajdul;
Száz alakban sujt a vész,
Itt fő pördül, ottan kéz.
Vág, öl, ront, tör mindeni
Testhalommá nő a sík,
S az enyészet zordon váza
Sorsokat gunyolva rázza.
Forrton forr a harcz dühében,
Messze csöng az éles vas,
S elbámulva fellengtében
Néz alá a büszke sas.

3.

Hév dultán a két bajhadnak
Hat nehéz órák haladnak,
S még vitézség és erő
Nem lön egymáson nyerő.
Elborúl Hunyadnak arcza,
Ily soká hogy kétes harcza;
Lángszeméből bosszuszikra
Szétlövell a csatasikra,
„Győzni kiszt hazánk reménye,
Itt ne húnyjon hősi fénye!
Fel, vitézek, új vivásra,
Most utánam vég csapásra!“
Így dörög, s zászló kezébe'
Vágtat a tar sűrüjébe.
Elszánt népe lelkesítve
Új erőre s tűzre gyúl,
S kard-suhintva, nyíl-röpítve
A vezér után zudúl.
S elbőszülve, sort szakasztva,
Vérit ontva, vért fakasztva,
Testhantokra testet hány,
Míg nem tágul a pogány!
Ez gyéren fut nem sokára,
Éltét bízva gyors lovára,
Merre csak nyilást talál;
S zászlóit fenlobogtatva.

S diadalmat harsogtatva,
A győző utána száll.
  Elfoglalva Nissza vára,
Lángözönben mindenütt,
S a pogányok vérútjára
Borzasztó világgal süt.

4.

  Mindég távol- s távolabb hat
A futamló és üző had,
S mint nyáresti villanások
Hévség-szülte kék felhőkön,
Játszadoznak a tetőkön
Szerte fegyvercsillogások.
Elhangzott a had dörgése,
A bajtéren csendesség,
Csak a haldoklók nyögése
Kél remegve néha még,
Kik az édes léttül válnak,
Jégkeblén a zord halálnak.
  Kora váltát szülejétül,
Váltát édes kedvesétül
Itten sínli egy vitéz;
Még utólsó pillanattal
Ama drága földre néz,
Hol szerelmes indulattal
Rengve hű karok között
Kéjrül kéjre röpdözött.
Hasztalan vív ífjusága,
Megragadja a halál,
És emléke s boldogsága
Nem mulandó éjbe száll.
  Ott egy bajnok a fövényen,
És magát sebzett agyában
Vélve még a büszke ménen,
Levegőt vág, s elhúnytában
Tág kebellel, szív-feszűlten,
Vérkedvébe elmerűlten
Felszökik, s örömkaczajjal
„Győztünk! győztünk!“ harsog, s meghal.
  Itt egy durva harcz-magzatja
Hörgő ellenét szaggatja,
Vég erővel kardot kap,
S még annak szivéhez csap;
Most imádság, majd szitok dűl
Sebtől tátogó melyébül,
Míg elhúny lélekzete,
S vérbe fúlad élete.
  Honja bátor védletében,
Vég perczén ott áll egy hős;
De a hit szelíd ölében
Lelke most is még erős:
Tetteit keresztülfutja,
Tisztét teljesítve tudja,
S így nyugott szent végzetén;
S mint a szálló nap sugára,
Lebben szét a földi pára
A dicsőnek életén.
  Mély porágyon elterűlve
Látni igy a hősöket.
Üldözések lángja hűlve,
Most örökre békesűlve
Egy föld iszsza véreket.

5.

Merre Haemusz kék ormával
S köd-leplezte homlokával
A magas felhőkbe nyúl,
S néztit messze földre hányja,
Arra száll a harcz iránya

S mindég távolabb vonúl.
S most az erdők sűrüjébe,
A barlangok éjjelébe
Rejtezett bolgári nép
Ismét a szabadba lép;
S részint visszatér lakába,
Melyet épen hagya el,
S most pusztán s hamvadva lel;
Sok tódúl a had nyomába,
Hol piroslik még a vér,
S földet vagy segédet kér,
Kit szelídebb érezet
S embertársa szenvedése,
Kit méltatlan díj nyerése,
Zsákmány s martalék vezet.

6.

Közepén a bús piarcznak,
Legdühösb helyén a harcznak,
Hintve annyi hűlt tetemmel,
Tarkán egy halom tünik fel,
Hol a nap sorsát intézve,
Harczistenként szertenézve,
Félvilágot tartva válla,
Nagy Hunyad nem régen álla;
Most felűl a holtakon,
Kikre mérge csattogott,
Egy szép ífju fekszik ott,
Mint vitézi hamvakon
A leroskadt emlékkő,
Még dőltében is dicső.
Nyílt sebén patakzik vére,
Köd borúlt vidám szemére,
Elzsibbadt érzéke már
Ífju lelke késik bár;
Még liheg mélyen, halkan,
Még erében élet van.
Torda ez, kit a dicsőség
S halhatatlan hősi tett,
Melyért a nagy szív s erős ég,
Harczveszélybe kisztetett;
S mint zászlósa a vezérnek
Megfelelt a bajnokvérnek,
Melyből fényre származott,
Melyre új díszt bokrozott.
Ott a halmon hű melyével
A hegyes tőrt ő fogá fel,
Melyet orzó gyilkos kéz
Oldalast Hunyadra sujta,
A midőn az ostromvész
Mindent vég csapásra gyújta,
S Ízsabég dölyfös tüzének,
Vad rohantu fegyverének
Győzni a szerencse ott
Csak muló reményt adott.
A roppant Egész, szemében,
Elmerűlve nagy tisztében,
A vezér nem látja őt,
A miatta vérezőt;
S néma bár, de szép tettével
Torda holt gyanánt maradt el.

Messze téren tétova
Száll s nyerít délczeg lova,
Majd megáll s néz fül-hegyezve,
Kedves terhit kémledezve,
S őt nem hallva szózatán
Száguld a küzdők után.

7.

Esti bíbortűzben égnek
Erdős bérczi a vidéknek,
S a nap válva nagy körétől
Csendes felségben leszáll,
S hegy-völgy fosztva lángszinétől
Kékellő homályban áll.
Édes illattal tele
Kél az alkony hűs szele
És enyhítő lengzetében
Reszket a lomb és zörög,
S a patak sebes lejttében
Most vidámabban csörög.
Harmatgyöngyök fényledeznek
Rengő zöld fűszálokon;
Csüggedt bimbók éledeznek
A kisült virányokon.
Most a rekkenő melegtől
Eltikkadt virágkebel
Csókolgatva langy szelektől
Kelyhét szebben nyitja fel;
Mint a szem, mely könnyüjében
Érző szív után tekint,
És a részvét lágy ölében
Édes nyugtot lel megint.

8.

Holttestek mellől kivéve,
Ékes nyoszolyára téve,
Egy magányos lak hüsében
Hol csendes nyugalma lön,
Torda eszméletre jön;
S mindjárt első érzetében
Kardhoz kap, — de hő kezet fog,
Mely gyöngén ápolva hajlog
Vasterhét feloldani,
S nyílt erét elfojtani.
S ím a bágyadt lámpafénynél,
Áll egy szép alak fejénél,
Egy alak, mely bájvonzattal,
Egyszer látva mint az ég,
Képzetünkben él mindég,
És derengő arczulattal
Lesve mozdulásait,
Szívja bé vonásait.
Barna fürtje omladozva
Lengedez hóvállain,
S leple félig bontakozva
Reng a szív hullámain.
Egy fejér sugárnak látszik
Deli, karcsu termete,
Melyen kéj-lehellve játszik
A tavasz víg szellete.
S a teremnek ajtajánál
Egy komor, de tisztes ősz áll,
S hárfát tartva karjain,
E dal reszket ajkain:

* * *

„Kies gyöpön ki fekszik ott,
Homályba tört szemekkel?
Te vagy bajnok? már elzugott
A harcz, s te még se kelsz fel?
Nincs koszorúd szép tettekért?
Tőlem ne várj szerelmi bért;
Nyugodj' akkor vitézem!
Inkább halálod nézem;
S hullámként, melyet hajt a vész"
Te is majd úgy felejtve lészsz.

„„Van koszorúm szép tettekért,
Mely fényt övez fejemre;
De tőled várok *édes* bért,
És írt égő sebemre.
Szép szűz, ne félj: a bajnokvér,
Földet mos bár, de égig ér;
A szerelem e színben
Lobog a hősi szívben,
S habár felejtett sírba kél,
Szerelme mint szép tette él.““

9.

Mintha álom lepte volna,
Hosszu álom és nehéz,
S most az ég reá hajolna,
Torda a szép szűzre néz·
S a csatának mord dühében
Fendörgött tüzes kebel
A kegyesnek bájkörében
Most lekötve szót nem lel.
Néz — de mint a lét reménye
Benne újra éledez,
Akként minden érzeménye
Szent hálára gerjedez;
S bár utóbbi sorsa kétes,
Mert kevés bolgári szí
Volt itt a magyarhoz hív,
Sebje mégis kétszer édes:
Él Hunyad még s általa!
S mint a földet-ébresztette
Hajnalcsillag áll felette
A vidék szép angyala.

VAD ÉS TETT.

Míg más érdemit a köz lélek alázni törekszik,
Fényre deríteni azt a nemes elme buzog.
Míglen epés vádat nyomoz a tehetetlen irigység,
Nyújtani szebb példát a nemes elme buzog.

TITOKTARTÁS.

Mondják: asszonyaink csevegők; pedig él-e csak egy, ki
Férje előtt titkot sírba ne vinne vele?

PONTYI SZERELME.

PARODIA „LANTOS SZERELMÉRE".

Csak földi kény, mely az időt emészti,
Tükörben él, s a hold szarvára ül,
Hős Pontyi nagy szivét gyors lángra készti,
Ha jót hörpent a kancsó öblibül;
De a késő bút csak akkor tenyészti,
Ha lelke fogyni kezd erszényibül,
S a szép, ki oly sokat, szépet igére,
Hitetlen símul gazdagabb melyére.

Furcsa kény az, mely Pontyit húzza-vonja,
S gőzzel hizlalja sovány életét;
Minduntalan más szépnek pillanatja
Vágyakra költi kitömött keblét.
Mi szépet tud, sebten elmondogatja,
Bár annak maga sem hiszi felét;
S ha erre a kedves csókot ád néki,
Meghallják azt Pestnek minden vidéki.

Minden utczában jár egy ideálja,
De vágyása mindenütt el nem sül,
Azért ő azt csak messziről csodálja,
S pápaszemmel módissan frígyesül.
A szép házáig nyúl akkor a pálya,
S ha elfárad, egy szegletkőre ül,
S mint a kis macska tejfeles fazéknál,
Ólálkodik a szépnek ablakánál.

Édes magához tartott bízodalma,
Szivét csapongó gőggel élteti,
Szeret, ha bár atya vagy férj tilalma,
Kakastűzzel odábbra döngeti.

E bús emléknek az marad jutalma,
Ha sorsát bús rimekbe öntheti,
S a recensensek bármiként lármáznak,
Versében a szív s az indúlat fáznak.

Így sok kosárt, melyet buzgón elzára,
Dallá farag kobozza húrjain.
Sohajtva néz a kedves birtokára,
Mosolygja bár az másnak karjain.
Nem csügged ő, sőt írt lel fájdalmára
Olcsó nyelvek magasztalásain,
S míg a fület sérti zengése bája,
Bús hitelezők morognak reája.

S imé! segédet hoz alkalmi ének,
Mert sok erkölcsöt hintnek hangjai,
S mint annyi pillangóit érdemének
Tovább adják a gyávák szavai.
Tágasabb útat nyit már szerelmének,
Ha nőttön nőnek földi javai.
Hizelkedve lép nagyok küszöbére,
S büszkén magának repkényt csap fejére.

S a mit teremtve mások munkáiból
Nagy készséggel összelopott vala,
Valóság lészen részeg álmaiból,
S megnyilt neki a hírnek hajnala;
Előlép, mint denevér lyukaiból,
Hogy más érdem sülyedjen általa,
És választott kedvesse a dicsőnek
Lenne siralma minden ismerősnek.

XENIÁK.

1. Tudom. Gyűjtemény, 1817. III. 88.

Sok nálunk az iró, örvendj haza! mennyire törtél!
Egy megye hatvant ád: mennyi tud írni, csodáld!

A ki tekintetes úr, méltán az bölcs nevet óhajt:
Tudja, mi a szép s jó: ló, pipa, puska, l . . . ó.

2. „Tatárok Magyarországban."

Sok haza-puffogatás, ok semmi, de szörnyü magyarság,
Bundás indulatok: oh be *tatári* müv ez!

3. „Ilka."

Jambus-e, próza-e, vagy micsodás mű? — Dráma, pedig szép
Szép? — Hm! Győz a magyar: s tapsra az ottfen elég.

4. „Szécsi Mária."

Szécsi Marinka dörög s hőst szöktet az özvegyi várba,
Ablakból kapu lesz: szép dolog és nem is új.
Hogy sereg is mene át a lyukon, már kell ide sok hit:
Több mint Thalia kér, bár leleménye szegény.

5. Ossianisták.

Nagy feszesen neki áll a majomsereg, és a vak ősznek
Vészben uszó leplét lopva nyakába veti,
S nem birván kobzát, prózában pengeti hőseit,
Míg orrára bukik nagy buzogánya alatt.

6. Alkalmi versek.

Megholt: Músa, zokogj! — De különb jön utána: mosolygj már!
Tűzre koboz! van már kis hivatalra remény.

7. „Márévára."

Oh Máré, Máré! tetemes bűn, szörnye korunknak!
Gőg szüle, ámbátor életed árva, sovány.
Mátra nem oly sziklás, mint stílusod. És mi szövésed?
Mostani kor pityereg hajdani pletyka miatt.

8. „Hősregék."

Sallangos machinák hősid. Sors-csípve kidőlnek,
S hamvaikon czifrán pöffedez a szerelem.

9. „Zsebtükör."

Pusztáról jövök én izlést terjeszteni köztünk:
Tűkröt adok: Músám nála zsirozta haját.

10. Magyar Müllner.

A tüzelő sorsot nyakon öntéd prózavizeddel:
Még te a sorsot is így mostoha sorsra hozád.

11. A Haramiák fordítójához.

Messze *menelt* Músád; magyarúl is németet írtál
Ach tán szellemi lágy *flőte kerengni csinált?*

12. M. Szegeden.

Vígjátékot irál, s szomorú a Músa felette:
Mást ütnél, s botorúl, kába, velődet ütöd.

13. Sz. . . . .

Kezdve hatál, mi sokat váránk, de te visszafelé szállsz:
Így „Pillangódban" szinte ten élted irád.

14. Egy nyomorúlt, de tolakodó poetához.

Szólj, mit akarsz? „Nagy hírt." Igenis, lészsz példa bizonynyal,
Mely csunya s émelygős képzet hiával a vers.

15. Érzékeny drámairó.

Drámád érzelgős, ha vig; és ha komoly, csupa könnyár:
Víz, mely ürge gyanánt végre kiönti hired.

16. Szabadelmű, de csak magának.

A rostát kitüzéd, s magad ájulsz a kritikától:
Új oldalt mutogatsz — kár, hogy a színe kopott.

17. Intés.

Sajnállak, te szegény! a sok tömjén neked átok!
Füstét szívod csak s összezavarja fejed'.

18. Egy hiúhoz.

Képedet annyi helyen láthatni. Talán igen olcsó?
Balga dicsőség ez: kótyavetyére vezet.

19. Péczeli Múzsa.

Kotlik bár eleget, zajt ütne, de költeni nem tud,
Könyvet irál mégis, sok szakaszokkal üreset.

20. P. Vigyorihoz.

Egy drámát írtál, az is eldőlt, sírba fütyölték;
Igy hala újságod; semmi! te fényre kapál.
Irtál aesthetikát, oly szép az, mint a ködös nap;
Nincs lelked, sem erőd; semmi! te fényre kapál.
Bárhova néz a szem, téged lát, pletyka-titoknok,
Félszegü mindenben; semmi! te fényre kapál.
Fényre kapál! Hogy-hogy? Görnyedtél és vigyorogtál,
Lesz is fűzkoszorúd, melyre Hanakli segít.

21. Nadl.

Ipsilonossággal, pöffedten szellemet űztél.
Rajta csak! a szellem távoz a nagy fül előtt.
Nyelvről szólsz kocza hős s magyarúl írsz „kremniczi erkölcs"
Szél lelked, látom, s nyelved utána mekeg.

22. Házi jegyzetek.

Pali urambátyám gyűjté, neki hála, nekem pénz!
Ilyen poétával házi poéta lehetsz.

23. Muzárion.

Bájba takart első szerződ, most foltokat árulsz,
S gyáva imádódat vízre, ricsetre hivod.

24. Szemeréhez.

Míg fejtörve feszűl más újakat adni, találni,
Új könyvben te szerény, régi sonetteket adsz.

25. Bátoriak.

Koczebue forgácsán épült kis Bátori, és most
Hárfával duda zeng, köztük az astrologus.

26. Élet és Litteratúra.

Sok füge köntös alatt, Júdás csók, csalfa dicséret.
Élet: vajmi pulya! Litteratura: piha!

27. Egy tehetetlen poetához.

Akarni s nem tudni írni,
Egek, minő gyötrelem!
Izzadni, s képet nem lelni,
Ó kába szenvedelem!
De ha nem tudsz, mért kapsz bele:
Véled, hogy hazádnak élsz?
Ó ne hidd, bár gőggel tele
Dolgozol, mégis henyélsz.
Kiben versgyártás szomja ég,
És lelkében nincs ügyesség,
Annak élte szomoru,
Bére töviskoszoru.

28. Náray és Himfy.

„Állj meg, Himfy, szemlélgessük
Kedves „Márévár“-omnak
Kellemeit, s fejtegessük
Érdemét „románomnak.“
A tetemes románszerző
Himfyhez ily kérést tett.
Himfy megsajnálva szegényt,
Neki imígy versezett:

„„Munkád oly bő kellemekben,
S gazdag a szép erkölcsben,
Mint a zordon tél füvekben,
S a száraz fa gyümölcsben.
Bája elűz mindeneket,
Könnyűsége húz, von, ránt,
Ha lelni is benn köveket,
Másoké a szép gyémánt.

A munkának intézete,
A tárgyak felfogása,
A stílusnak gördülete,
Tartása és folyása,
A néhány vers lebegése,
Mely verseng a prózával,
A személyek bélyegzése:
Minden jobb izlést megcsal.

Mily zokogó érzeménye,
Indulati hidegek,
Régi ujság leleménye,
Rendelési ridegek.
Hőse csupa sympathia,
Vakon ugrik érzése;
Szava csupa melodia —
Ittas bakter zengése.

A sok panasz pityergéssel
Ölelkezik képében,
A betyárság gyöngédséggel
Egymást váltja e mívben.
Ó szép román, kedves román,
Szegény elme sugára!
Ennél felebb nem is megy tán
A rosz költés határa.

Készülete hideglelős
Musának az íhlése;
Tanulsága egy érzelgős
Vén dada csevegése.
Bajnokinak leirása
Parókás váz festése;
A beszédnek lágy folyása
Társzekérnek pörgése.

Olvasása ásitozást
És unalmat osztogat,
Minden kedvet és andalgást
A szívben elfojtogat,
A mit a szem a munkán lát,
S a mit benne az ész lel:
Ily rémitő, ily vad csodát,
Más bajjal tüntetne fel.

Mély álomba varázslaná
A legvígabb szíveket,
Jéggé fagygyá változtatná
Az ifjúi heveket;
A recensenst engesztelné,
Ha gőgös előszava
Fenhéjázva nem hirdetné,
Milyen dicsőt alkota — —“

„Megállj, Himfy fejtegetném
Porba ejtett ügyemet —
De nem, inkább megtérek én,
S elégetem könyvemet.“

Monda, s szivén ül a nagy gond:
Himfy fennen tapsola:
„„Így kell, ezt akarám““ úgy mond,
Felkaczag s elnémula.

29. Egy jó rímelőhöz.

Ha úgy nézed költésedet,
Rímkovács! mint fő javad,
Szánlak, gyarló, én tégedet,
Mert megcsalod magadat.
Hidd el, kevés ez magában:
Törött fazék zörgzete,

Üres, feszes tartalmában.
Azért nincsen kelete.
Gondolj szívvel és lélekkel
Többet, mint a jó rímekkel,
Mert rímed bár minő ép,
Hidd el, versed még sem szép.

30. Egy rossz versiróhoz.

Metrum és rím külön kalauz
A poeta versében:
Boldog, a kit egyfelé húz
Mind a kettő röptében.
De tenálad ellenkeznek:
Ez jobbra, az balra megy;

S ha néha meg is egyeznek,
Olvasódnak már mindegy.
A mit a recensens óhajt,
Arra füled nem igen hajt,
Sőt tudós haragra gyúlsz,
Pedig nem árt, ha tanúlsz.

31. Egy majmolóhoz.

Miket, szíved ömledezvén,
Mást utánolt hangokban
Énekeltél — szánlak szegény!
Nem nagy ész szól azokban.
Pillongásnak szüleményi
Versbe nyomott szavaid,

Vevőnek rossz szerzeményi
Álomhozó dalaid.
Ha tehetség nincs eredben,
A lant doromb lesz kezedben
S élelmed a nap alatt
Csak agyagból sült falat.

32. Egy hiú tehetetlenhez.

Ha dicső név hallatára
A szív benned habot vet,
Ne hajts sokat kis habjára,
Ne marczangold eszedet.
Óh mert a vágy nem tehetség,
Csak csalóka érzemény,
Bére többször csak nevetség,
S habként eltünő remény.
A dicsőség fényutjára,
Költői név nagyságára
Hat sonetke nem elég,
Egy kötet kell ehhez még.

PIPADAL.

Gyűlöljön bár sok finnyás orr,
Édes pipám! tégedet,
Hű vitézed én mindenkor
Pártul fogom ügyedet.
Te vagy éltem kísérője,
Egészségem hévmérője,
S játszi bodor füstöddel
Búmat vígan űzöd el.

Ha valaki tág tüdővel
Magát hírbe kürtöli,
Fényleni vágy nagy erővel,
S más érdemit elöli;
Én rád gyújtok, s azt gondolom:
Itt legtöbbet az idő nyom,
S koszorúdat neveddel
Füst gyanánt oszlatja el.

Ha látom a porlelkeket
Ezer kínnal mozogni,
S büszkén rázva bilincseket
Üres fényben ragyogni;
Reád gyújtok s azt gondolom;
Szánandó, kit ily átok nyom!
Lepje bár arany ezüst,
Léte mégis hiu füst.

Ha egy úrfi, pézsmán hízott,
Felfürtözött üres kép,
Szűk elméjű, de elbízott,
Nagy gőgösen hozzám lép;
Magát, javát fitogtatja,
Drága időm elragadja:
Fegyver leszen pipámból,
Kifüstölöm szobámból.

Hány bajlódik szerelmével,
Néz, szalad, int, áldozik,
Hevűl, fázik, nyugtot nem lel,
Hold felé sohajtozik.
Én rád gyújtok, s azt gondolom:
Szánandó, kit ön szive nyom,
Mert a szép szó s leánykegy
Vajmi hamar füstbe megy.

De ha jő egy lelkes magyar,
Szívcserére kész velem,
Szembe nem méz, hátul nem mar,
Nyíltan leli kebelem;
Sokat ugyan nem adhatok,
Legfelebb egy dalt mondhatok:
De felcsapván jobbjával,
Megkínálom pipával.

Alkonyi dal.

Némely szépek, idegenhez
Másképp nem idegenek,
Csak a szegény pipafüsthez
Oly igen kegyetlenek:

Pedig mennyi gazt táplálunk!
Én úgy vélem: dohány nálunk,
Bárki mit állítana,
A legjobb indigena.

ALKONYI DAL.

Im kedvesem édes! kék hegyeken túl
A nap remegő súgára leszáll,
És tiszta gyepágyon lágy pihenésre
Oly biztosan int a berki homály.

Ott gyenge fuvalmak játszva susognak,
S hű párja körűl a fülmile zeng,
És illatözönben zöld koszorúkkal
A boldog aranykor képe dereng.

Ott messze irígylő vizsga szemektől
A földi szokás rabféke szakad:
Csak a szerelemnek égi hatalma
Vesz kényeket és új kénybe ragad.

S mint parti virággal víg ölelésben
A feldagadó hab habba vegyűl,
Úgy kéjledez éltünk egybe ömölve,
Míg a gyönyörűség mélyibe dűl.

S mint a füzes ingó lombjain által
A holdnak ezüst világa ragyog:
A teljesülés szép álma felettünk
Még bájos alakban lengeni fog.

Jer, kedvesem édes! a tavasz illan,
S a fülmile nyájas zengzete múl,
Majd éji lehelltén a komor ősznek
A csermelye fagy, a rózsa lehull.

Míg bátor erőben kérkedik a lét,
És a liget ernyős rejteket ad,
Most éljük az éltet, hervad is az bár,
A múltnak azért emléke marad.

Nézd a magas égnek csillagirását,
Mely érzeni és szeretni tanít!
Oh hadd szemeidben visszaragyogni,
Mit lelkem epedve s égve gyanít.

KEDVES TÁJAMHOZ.

Édes titkom hű tanúja,
Hívem rejtő szép vidék!
Mint hajós a part felé vágy,
Lelkem úgy utánad ég.
Ah de messze messze tőled
Zajlik árva életem,
S ködbe szálló nézteimben
Búra fordul érzetem.

Bár a fák itt is virúlnak,
S tiszta forrás csörgedez,
A madár zeng és azon nap
Fénysugára ömledez:
De komor csak és szinetlen,
Hévre nem gerjeszthető:
Ott, hol ő van, kél napom csak,
Éj borong, hol nincsen ő.

Szép vidék! mi boldogabb vagy·
Őt te bátran nézheted,
S rózsa közt hüs berkeidben
Tagjait pihenteted;
Míg kivánat s hosszu küzdés
A forró s hű szivbe vág,
Ott egy néma és lelketlen
Szikla lenni boldogság.

Búsan kérdem a felhőket:
Áll-e még a drága hely,
Hol szerelme bájos ajkin
Legelőször lebbent el?
Ah de zúgva megy felettem
S összedül a fellegvár,
S vad dörgéssel vallja sorsom:
Boldog többé nem lészsz már!

EMLÉKSOROK.

(LÓVERSENYDIJAKRA.)

1. Pest város bilikomán.

Mely szép nemzet előtt érdemleni pályaborostyánt!

2. Károlyi-Széchenyi-bilikomon.

Félve a gyönge kiáll: versenyt fut sorssal a bátor.

3. Kiadatlan.

Emlékűl ragyogok: mint küzd s győz a nemesebb vér.

4. Kiadatlan.

Tettre-nemes verseny nagyot alkot, s edzi erőnket.

5. Sándor-bilikomon.

Hol nincs versenezés, nincs küzdhelye bátor erőnek.

6. Kiadatlan.

Küzdve nyerél, s nevedet diadalban visszasugárzom.

7. Vagy:

Értem küzdni kelél: s diadalmadat hirdetem én most.

8. Széchenyi-kardon.

Engem erő szüle, nyer, s egyedűl az birhat. Azért győzz!

9. Női díj. Kiadatlan.

Pálya futása után szépség nyújt díjt az erőnek.

10. Más.

Győztes lenni dicső: s lehet-é szebb czélja magyarnak?

11. Más.

Verseny pályáján tűnik fel a férfias érdem.

12. Más.

Küzdve haladva nyeré az erős e szép diadalmat.

13. Károlyi-Széchenyi-bilikomon.

Nemzeti dísznek ürítsd e diadalmi pohárt.

14. Kiadatlan.

Bármi nehéz pályát sem retteg a tiszta nemes vér.

15. Pest város serlegén.

Lóra, magyar! szép pálya ragyog, ha előre törekszel.

16. Kiadatlan.

Messze időbe ragyog emléke a nyert diadalnak.

17. Kiadatlan.

Lóra, magyar! versengve közelg nagy pályai czélod.

18. Nők bilikomán.

Küzdve lehet nagygyá az erő és férfi tehetség.

19. Kiadatlan.

Bennem szép diadal s nem díj emléke sajátod.

20. Széchenyi-bilikomon.

A kétes pályán nemesen megvíni dicsőség.

A KÉT HAJÓS.

ALLEGORIAI KÖLTEMÉNY.

VÖRÖSMARTYNAK.

Kék lepelbe nyugszik a föld.
Csendre szállt a léti zaj;
És az estnek langy öléből,
Mint az álmak szép világa,
A hold rezgő fénye tűn fel
A felhők ezüstje közt.
Válva most szelíd alakká,
Köd borúl a szirtoromra;
Mint a csillapítlan érzet,
Mely lebelgő fátyolában
A sirok közt éjjelez.
Sziklaparton áll az ífju
S a sötét tengerbe néz,
Mely végetlen, mint a lélek,
Elterűl hullámival.
„Víg habok! ti merre szálltok
Lágy fuvalmak szárnyain?
Mily országon visz keresztűl
A szabad kéj szelleme?
Véletek mi szép röpűlni
Egy szelídebb hon felé!
S ott élhetni képzetének,
Mint az elmúlt szép időnek
Fentebb lelkü emberi!
Szebb életnek kell virúlni:
Sejti keblem, bár valója
Még homályban rejtezik.“
Így az ifju; s kis madárként,
Mely kinézve messze térre,
S meg-megrázva szárnyait
Fészkéből kiszállni vágy,
A nem-ismertet kivánva
Ő is szebb körért eped.
S míglen így áll elmerűlten
Álma édes titkain,
Bájos ének hat feléje;
S mindég édesb ömledéssel,
És mind jobban teljesűlve
A viszonzó partra zeng.
Hall az ifju, keble tágul
A varázsló zengzeten:
Ily hangokban olvadozni
Vágyna minden érzete!
S ím, lebegve mint a hattyu
Jő keletről egy hajó,
S könnyüded habcsókdosás közt
Víg futtában ringadoz.
A hajónak ormozatján
Áll egy férfi, lant kezében;
És a hangok hullámárja
Most szerelmi suttogással
Mint a csermely violák közt,
Majd az indulat hevével
Mint az orkán vad zugása;
És a nagy kor hősalakja,
S a jelennek nyájas arcza,
Fellengő képekbe öntve,
Tőle harsog, tőle zeng.
„Állj meg, állj meg, boldog útas,
Bizton vár e nyílt öböl;

Jer pihenni, jer lakomba:
Hol barátság karja ápol,
S földi jókat osztva véled,
Kéri díjul éneked!"
Mond a férfi: „Életemnek
Távolabb hat czélja még;
Szebb tökélyre vágyva, lelkem
Nem szenved leköttetést.
Forrást nékem ád a szikla:
Lánczot a magas fedél;
És a lant és a szabadság,
Egy dicső mag két virága,
Együtt kelhet nagyra csak."
Mond az ífju: „Merre, útas,
A czél, mely után epedsz?
Mily hatalmas ösztön izgat,
Mely édes remény vezet?"
Mond a férfi: „Hosszas útam,
S azt elszánva folytatom.
Még éltemnek hajnalában,
Mint az ég vidám sugára
A szegény vak éjjelére,
Tünt elém egy fényalak:
Bájszínnel körűlövezve,
Fenség ülte homlokát,
S messze minden földiségtől,
Szép, kegyes, menynyel rokon.
És gyöngéded ihletére
Álmaim holt képei
Látható valók gyanánt,
Életet, színt nyertenek.
Még nem érzett lángozattal
Üdvezlém az égi lényt,
És az első hálaszó
Énekké vált ajkimon.
„„Pályatársul s hű vezérül
Engem küldtek istenid,
De szerelmem koszorúja
Csak tövis között virúl,
Szállj hő szivvel s bízva bennem
E világ zajtengerére;
S egy virágos partfokon,
Szebb dicsőség birtokában
Föllelsz majd nyugot felé!""
Így az égi, s rám hajolva,
Érzém szellemajkait
Égni homlokom felett.
Telt szívvel dőlék elébe,
De a tünemény helyett
Nyílt karom felhőt ölelt.
Ám miként a szerelemnek
Első édes villanása,
Leng körűlem képe még.
Így evezve, küzdök, élek,
Birtokom remény s a lant."
Mond az ífju: „Boldog sors!
Keblem titka nyitva áll:
Hattyuélted bájszövése
Volt a m'ért epedt szivem.
Túlemelve szolgaléten,
Önszabott nemes határ közt
Bátran elfellengeni,
Mindent felmuló gyönyör!
Hadd kövessem nyomdokod!"
Mond a férfi: „Élj körödnek,
Szedve a jelen gyümölcsét,
Mely önkényt kebledbe hull.
Fellegszárnya képzetidnek
Mennyi szirtbe ütközik!
S törve, már a föld sem kegyli

Tőle pártolt gyermekit."
De az ífju, ingerében
Szép reményektől ölelve,
Indul a hajós után.
A kelő nap lángsugári
Szétlebbentik a homályt,
S hölgye, melynek kelt öléből,
Tűzre lobbanó szemekkel
Néz fel a dicső után.
A hajósok már haladnak;
S míg az ífjú büszke szemmel
A nagy téren andalog,
S minden fénytől elkapatva,
A nagy hullámtorlatokkal
Versenyt habzik kebele:
Egy irányon csügg a férfi,
És egy pontra gyűlt erővel
Biztosan továbbra hat.
Mond az ífju: „Nézd hajós,
A szép partot dél felől!
Melyre a tavasz mosolygva
Vonta rózsaszőnyegét.
Mely vidám szinekbe' játszik,
Egy tündérvilág gyanánt,
Hol csak kéj s öröm mulat!"
Mond a férfi: „Csak muló fény,
A mi téged arra vonz.
Ott kopár szirtről viz omlik,
S napsugár annak porára
Vet szivárványszíneket.
Bármi játszi lengetegre,
Délibáb tündérzetekként
Lebben szét a habvirág;
S minden bájos hímzetével
Hiú gőzzé változik."
Most az ífju arra fordúl,
És csodálva látja tűnni
A vidám part kellemit;
S égő arczczal és borúltan
Visszatér a férfihoz.
De hevűlt érzéki játszva,
Győztek lelki erején:
S így tündöklő czélt nyomozva,
Lepkeszárnyakon csapongva
A pillantat rabja lőn.
És éjszak felé tekintve,
Szól megint a férfihoz:
„Nézd, minő magas fok áll ott
Felségében egyszerűn,
Mintha megvetné a földnek
Minden külső csillogásit,
Oly komoly, mégis dicső.
Arra fordulj; ott az élet
Nemesebben rajzik el,
És közelb a tiszta éghez
Szebb valókkal párosúl."
Mond a férfi: „Állj meg, ífju!
Köd csak az, mely tornyosúlva
Örvények felett mereng.
És csalárd dagálylyal rejti
A kerengő éjutat.
Onnan ösvény nincs a fényre,
Ott örök homály borong."
De az ífju őt nem hallja,
És a part felé evez;
Mindég kisebb lesz hajója —
Végre köd borítja el.
„Eltünél, forró kebel!
S vágyaidnak édes honja
Egy betegnek álma volt,

6*

Létre nem virúlható.
Fényre törtél, s tenn erőd
Lőn legelső pártosod."
Így a férfi, s egyedűl csak
Küzdel ő a messze pályán.
Mint az ember sorsa, váltva
Kelnek tűnnek a napok,
És a kornak rémalakja,
Majd hódolva, majd fenyítve
Őt leszáll kisérteni.
Vész üvölt, s zúgtán hajóját
Környezik hullámhegyek,
Villám csattog, s vad szelek
Árboczát recsegtetik;
Mérges fúlánkot lövelve
Száz torok tátog megette:
De miként hős a veszélyben,
Rendületlen és merészen,
Szent tűz égve kebelében,
A hideg kor ellenére,
A nagy czél felé halad.
S ím a távolnak ködéből
Vál ki egy part, esti fényben:
Csendes, mint a békehon.
És az égi Tűnemény,
Mely ifjonti életével
Már jegyesként frigyesűlt:
Csillag-koszorúzta fővel
A virágos halmon áll.
A hajós néz szív-dobogva.
És ifjúlva nyúl a lanthoz,
A magast üdvezleni.
A mit szép- s dicsőnek tarla,
Létesűlve itt lelé!

„„Jer, te hív küzdő! keblemre,
Pályabéred itt virúl:
Széphez adván a nagyot,
Fényben élni fog neved.""
Így az Égi, s napsugárként
Lángoló karjába inti.
Hű lantját mellére zárva
A hajós borúl elébe;
Egyszer még tekint reája,
S elhúny szeme, szíve áll.

„„Földbe száll, mi tőle sarjadt,
De az *érdem* szép jutalma
Innen szebb malaszttal ébred;
S a jelen megőszül bár,
Itt megifjul a világ.""
Igy zeng fellegek között;
És az égi Tűnemény,
Ragyogó csillaggá válva,
A hajós sírjára száll,
És örök sugárral onnan
Leng a késő kor felé.

CSALÓDÁS.

Lakja zárva kedvesemnek,
Szómra nem jő felelet:
Tán szabadba csalta őtet
A virágos kikelet;

Szép pihenni, álmadozni
A liget hüs árnyain:
Arra szállok, ott lesem meg
Titkos andalgásain.

S ím zöldjébül a bokornak
Reszkető tüz ég elém ;
Ő az, ő az! lángszeméből
Hű szerelme int felém!
Kéjlobogva szállok arra —
Ah de játszi fénye múl,
A midőn a nap sugára
Kék hegyek közé vonúl.

Ének ébred bús panaszszal,
Oly szelíd, oly szelleti!
Ő az, ő az! engem hívnak
Bájhatalmu zengzeti.
Szívdobogva szállok arra,
Ah de léptem zajlatán.
Némul a dal, és felettem —
Elröpűl a csalogány.

Félig rejtve, illat-ajkkal
Rám mosolyg egy gyönge kép!
Ő az, ő az! nyájas arcza
Mint pirúl, mi égi szép!
Őt ölelni szállok arra,
Ah de vérzik hő kezem —
Rózsa volt, és képzetimnek
Csak tüskéit érezem.

NÉPDALOK.

1.

RÁKOSI SZÁNTÓ A TÖRÖK ALATT.

Miről apám nagy busan szólt
Hogy itt hajdan szebb élet volt,
Érzi szívem s felsohajtok,
A mint Rákos térén szántok.

Hol Mátyás az igazságos?
Te láttad őt boldog Rákos!
Tán itt nyargalt hajdanában,
Hol én szántok mostanában.

Mondják, itten vitéz urak
Összegyűltek, tanakodtak;
S ha csatára trombitáltak,
Mint a sasok víni szálltak.

Eltüntek ők; Rákos, te állsz,
Mezödön hány embert táplálsz,
Hej de magyart alig látok,
S nehéz szívv tovább szántok.

Pest-Budárul sok nép kijár,
S alig érti nyelvünket már:
Hej! ma-holnap a magyar szó
Ritka, mint a fejér holló.

Hűs szél támad onnan felűl,
Zúgó szárnyán sötét köd ül;
Tán a por is e szép mezőn
Nemes szívek hamvábul jön.

Barna leány a falubul!
Hej ne igyál a Rákosbul!
Magyar csonton foly a vize,
Könyektűl sós annak ize.

Rákos! Rákos! hová lettél?
Szép hiredbűl de kiestél!
Fáj szivem, fáj, ha ezt látom,
S hazám földét sírva szántom.

2.

Husvét után két hete már,
A szép leány a kertbe jár.
Jöszte, Rózsám, jöszte
Hamar ki!
A bokorban lelsz te
Odaki.

Zöld a levél, hűs az árnyék,
Játszanak ott hív gerliczék.
Jöszte, Rózsám, arra
Szaporán!
Jobban megy a munka
Csók után.

„Tüske van ott, csalfa legény,
A sürübe nem megyek én.
Van szeretőm nekem
Odabe',
Ki majd elvesz engem
Pünkösdre."

3.

Hej violám, szép violám,
Te csak nem is tekintesz rám,
Pedig ha rám tekintenél,
Kék szememben szívet lelnél.

Barna hajad simítsd hátra,
Hadd nézzek én szép arczádra,
Hadd nézzek rá utoljára,
Búm eltemet nem sokára.

Bár csak piros rózsa volnék,
Kebled felett elhervadnék;
De szived nagy keménységén
Fejér rózsa lettem már én.

Hej ki ne menj a mezőre,
Sokat sírtam a zöld fűre,
Majd szememnek bús harmatja
Lábaidat megáztatja.

Isten hozzád édes kincsem!
Tovább immár nem türhetem,
A faluban muzsikálnak,
Elmegyek én katonának.

4.

Nézd a hegyek pipáznak,
A kaszások megáznak;
Ha szeretőm megázik,
Nálam azért nem fázik,
Van nekem jó tűzhelyem:
Meleg tűzhely kebelem.

5.

A Tiszának kies partján
Járok én szép rózsám után.
Tisza! Tisza! mondd meg nekem.
Szép rózsámat hol keressem?

Hol szép rózsám? mondd meg Tisza!
Válj mézzé, ha vized iszsza;
Mondd meg, hogyha értem sohajt,
Kebelemre visszaohajt. —

Tisza! habod azért vidám,
Mert tebenned fürdött Rózsám,
M'óta rózsám vizedbe szállt,
Barna színed fejérré vált.

Irígy Tisza, te csak nem szólsz,
Szigetek közt némán lefolysz:
Én is puszta sziget lettem,
Búmnak árja foly körültem.

6.

Vedd sarlódat, édes kincsem,
Aratni jer most énvelem,
Temelletted, édes Rózsám,
Mindjárt jobban megy a munkám.

Kösd be fejed a kendővel,
De szép orczád ne takard el,
Virágos kert az énnekem,
Örömimet onnan szedem.

Danolj rózsám, a nótában,
Mint szivünkben, szerelem van.
Szép is a dal, ha szerelmes,
Bús legyen bár, még is kedves.

Nagyon süt a nap dél felé,
Pihenj le a kereszt mellé,
Dűlj szűrömre édes Rózsám!
Enni majd hoz édes anyám.

Én addig a kútra megyek,
Hogy fris vízzel enyhítselek,
Ha csókot adsz érte, Rózsám,
Hárommal megköszöni szám.

Aratgassunk aztán megint,
Míg az este álomra int;
Ád az Isten így kenyeret,
Így veszlek el én tégedet.

7.

Messze fénylik a Balaton,
És engemet partjához von;
Immár tudom, miért fénylett,
Mert szép Rózsám bele nézett.

Hej szép Rózsám! tekints rám is!
Hadd derűljön bús szivem is:
Olyan az mint a Balaton,
Ha felette szélvész vagyon.

8.

Az én kincsem noha szegény,
Még is szívbül szeretem én;
Sok legény van a faluban,
De mint Palim egy sincs olyan.

Édes anyám neheztel rám,
Ha durrogat az én rózsám,
Mikor házunk előtt korán
Kiballag szép nyája után.

Ne durrogass, jó galambom!
Félbe szakad édes álmom:
Jól esik bár, ha nézhetlek,
De álmomban megölellek.

Fris bokrétát kötöttem én,
Neked adom, barna legény!
Tűzd a hűsön kalapodra,
S emlékezz' meg galambodra.

Vedd elő kis furulyádat,
Fújd el rajta bús nótádat,
Tán a szellő erre kapja,
Hogy rám gondolsz, megsusogja.

S én a kertben, ha gyomlálok,
Szép nótádra visszadallok,
Eldallom, hogy te lészsz kincsem,
Míg utólsót ver a szívem.

9.

Hej csicsergő kis madár,
A szép leány csapodár.
Ha csapodár, jól teszi,
A legény úgy keresi.

Hej a rózsa tövises,
A szép legény negédes.
Ha negédes, jól teszi,
A leány úgy szereti.

Hej be csipős a csalány.
Kesereg a szép leány;
Ha kesereg, jól teszi,
A mint főzte, úgy eszi.

Hej savanyú a kökény,
Házasodik a legény!
Ha azt teszi, jól teszi,
Majd utóbb megérezi.

10.

Szülőföldem szép határa!
Meglátlak-e valahára?
A hol állok, a hol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérdem:
Virulsz-e még szülőföldem!
Azt kérdezem a felhőktül,
Azt a suttogó szellőktül.

De azok nem vigasztalnak,
Bús szivemmel árván hagynak;
Árván élek bús szivemmel,
Mint a fű, mely a sziklán kel.

Kisded hajlék, hol születtem,
Hej tőled be távol estem!
Távol estem mint a levél,
Melyet elkap a forgószél.

11.

Szomszéd asszony udvarába
Két galamb szállt minapába';
Bár elmémet mint futtatom,
Melyik szebb? azt nem tudhatom.

Egyik fürge mint a kis hal,
Arcza piros mint a hajnal,
Nem is csoda, két nap süti,
Bogár szemét ha felüti.

Nappal is éj látszik haján,
Rózsa virít kerek száján,
Ha ez csókra tüzesednék,
A méreg is mézesednék.

Mint a hattyu szép a másik,
Mikor rózsák között játszik
S mintha búzavirág kelne
A fris havon, olyan szeme.

Líliomból szőtt arczáján,
Gyöngybe foglalt édes száján
Szelíd öröm múlatozik,
Onnan más szivébe szökik.

Hej csak ide röpülnének!
Be örűlnék a szőkének;
De a barnát is szeretném,
Szint oly kedvvel ölelgetném.

12.

Mély a Duna közepén,
Át nem mehet a legény,
A parton áll hiában,
Sohajtozik bújában.

Mért jöttem át a Dunán,
Csalfa szerencse után?
Túl a Dunán is szegény,
Innen is az vagyok én.

Hej pedig túl a Dunán
Vár engem a szép leány,
Ott áll és int hiában,
Siránkozik bújában.

Volna hajóm a Dunán!
Érte mennék szaporán.
Volnék hab! be örömest
Átölelném a kedvest.

De sem most, sem azután
Révet nem lel a Dunán;
Egymásé nem lehetnek,
Hej! azért, hogy szegények.

13.

Túl az erdőn lakik rózsám,
De az álnok nem jön hozzám,
Búcsu óta nem láthattam,
Azóta nem is alhattam.

Nem alhattam szerelmemben,
Úgy befészkelt az szivemben,
Kitépném, de mint a madár
Kedves helyre csak visszajár.

Daru megjön és a gólya,
De nem az én kedvem soha;
Bús leszek én, míg az nem jön,
Ki ott lakik túl az erdőn.

Holnap reggel virradóra
Elmegyek én a halomra,
Onnan nézek a szép tájra,
Kincsem fejér hajlékára.

Haj! de ott csak füstöt látok,
S eltünik az, mint az álnok,
Mint az álnok, ki elhagyott,
S öröm helyett könnyet adott.

14.

Rózsa! Rózsa! mit csinálsz
Egyedül a kertben?
Ha szebb örömre találsz
Ne élj ott ridegben.
Az élet ha nem páros,
Téli virág, nem szagos.

Harmat csillog kelyhedén;
Ne sírj édes Rózsám!
Ha bú fekszik élteden,
Átültetlek hozzám:
Kelyhed legyen ajkamé,
Gyökered a szívemé.

15.

Ha én tiszta patak volnék,
Galambom kertjében folynék,
Tán hattyuként nyári este,
Fris vizemben megfürödne.

Ha én zöldellő fa volnék,
Galambom kertjében állnék,
Föltartanám a nap hevét,
Hogy ne süsse szelíd képét.

Ha illatos virág volnék,
Galambom kertjében nyílnék,
Tán víg kedvvel leszakasztna,
S keble havával itatna.

Ha én gyönge szellő volnék,
Galambomra legyezgetnék,
S míg édesden álmadozna,
Ajkam ezer csókot lopna.

Ha én fülemile volnék,
Galambom kertjébe szállnék,
Búmat talán meghallgatná,
S szívért szívét odaadná.

16.

A ki szeretőjét
Igazán szereti,
Legyen bármi sötét,
Még is felkeresi.

Sötét van az erdőn
Ha bucsuzik a nap,
Kincsem még is eljön,
Ha édes csókot kap.

Nincs virág a mezőn
A nagy téli fagyban,
De ha kincsem eljön,
Akkor melegem van.

A konyha füstölög:
Fergeteg lesz talán;
Galambom könyörög,
Ne nézzek más után.

Nem nézek én másra,
Habár szeretne is,
Csak szép galambomra —
Elég baj az egy is.

17.

Hej ti fényes csillagok,
Volnék ott, hol ti vagytok!
Nem néznék én a vízbe,
Hanem Rózsám szemébe.

Hej ti fényes csillagok,
Onnan ti messze láttok,
Hol van Rózsám, merre jár,
Karjaimba jön-e már?

Hej ti fényes csillagok,
Ha jön, csak ragyogjatok:
Ha máshoz megy, húnyjatok el,
A hamis hadd bóduljon el.

18.

A bimbóbul virág lesz,
Kincsem mondta, hogy elvesz,
Hogy piros kendő lován,
Értem jön szüret után.

De vége a szüretnek,
Leánytársim nevetnek;
Volt hetyke szép szeretőm,
Hej de még sincs fejkötőm.

Az ágon szarka csörög,
Az ablakhoz röpülök,
Kinézek az utczára,
Nem jön-e valahára?

De csak halad az idő,
Elmarad a szerető.
Ó leányok! higyjétek,
Hamisak a legények.

19.

Most jer hozzám,
Édes Rózsám!
Nincsen itthon
Néném asszony,
Darálni van
A faluban;
Mert ha itt lel
Agyon perel,

Dörög morog,
Ireg, forog,
Nyelve pereg
Mint a kerek,
Pitteg pattog,
Csitteg csattog,
Szót nem enged,
Míg elreked.

Most jer kedves,
Senki nem les;
Adok csókot,
Akár hatot,
Aztán tágulj,
S el ne árulj;
De elvégy ám,
Édes Rózsám!

20.

Én is voltam szegény legény,
A míg nem szerettem,
De azóta gazdag vagyok,
M'óta rabbá lettem.

Ha pénzem nincs, rátekintek,
S mindjárt kincset látok;
Ha megölel, bú, baj, gondok!
Nevetek reátok.

Szépen zeng a kis pacsirta
Ha tavasz kifejlett,
Szebben danol édes Rózsám
Pergő rokka mellett.

Arcza milyen, keble milyen —
De azt meg nem mondom,
Mert többen is megszeretnék,
Lenne akkor gondom!

21.

A Dunába sok a viz,
Jaj! ki a leánynak hisz!
Mint a víz a Dunábul,
Nem fogy az ki bajábul.

22.

Gyöngyvirág és lilomszál!
Szép szeretőm mellettem áll;
Mint a téjben uszó rózsa,
Olyan az ő nyájas arcza.

Hollószárnyak szemöldöki,
És alúlok tűz ragyog ki,
Tűz ragyog, mely noha éget,
Lángja után von engemet.

Gömbölyű kis piros sajka
Mézforráson az ő ajka,
Gyöngygyel rakva szagos öble,
S fülmile szól ki belőle.

Tajtékhalom az ő keble,
Rubintbimbó áll felette,
És alatta az a nagy kincs,
Milyen több e világon nincs.

Mint reggel a játszi lepke
Szép galambom olyan fürge,
Két ujjammal átfoghatom,
Ha víg tánczban megforgatom.

Szeretem is én a Rózsát,
S ha úgy rám néz és csókot ád,
Tudja Isten, mit nem érzek,
Szívem ugrál s alig élek.

23.

Vígan foly a csermelye,
Hej rózsám ne nézz bele!
Mert ha bele tekintesz,
Vidám kedve oda lesz:
Majd úgy jár mint én szegény,
Zokogva foly ligetén;
Zokogva foly éltem is,
Reggel, délben, este is.

A Bakonyban sok a fa,
Több könnyeket sírtam ma.
Azért oly zöldek a fák,
Mert könnyeim áztatják:
De meghalok azért is,
Tudom, akkor sírsz te is —
De Rózsám, ha szeretnél,
Csakugyan jobban tennél.

24.

Legény szökött kertembe,
Ott szívét elvesztette,
A szívét én megleltem
S kendő alá rejtettem.
Jaj be kínzott engemet,
Úgy furdalta keblemet!
Utóbb el is foglalta,
Saját szívem kitolta.

25.

Az én babám durczás leány,
A legénynek csak fittyet hány;
Be haragszik, ha azt mondom:
Addsza csókot szép galambom!

Otthon ülő, serény, dolgos,
Nappal nyugszik, este álmos,
Gombóczot főz, mint az öklöm,
Ettem egyet, most is nyögöm.

Igaz! sánta! de az hagyján!
Csak czipó ne volna hátán!
Még azt is eltűrném benne,
Csak fél szemre vak ne lenne.

Bárki mit mond, én elveszem,
Hív lesz hozzám, azt elhiszem;
Nem féltem a katonáktul,
Sem magátul a haláltul.

EPRÉSZLEÁNY.

Halld édes anyám, melegen süt a nap,
Forr szinte a vér az erekben;
Meghűteni kis kosaramba megint
Epret szedek ott a berekben.
Így szól deli Ilma s a völgybe röpűl,
Kis lába nyomának a fű is örűl.

S ott a mogyorós sürü lombja között
Eprét szedi gyönge kezekkel;
Hollóhaja hattyunyakára omol
Habkönnyü lebegtin alá-fel.
A csintalan ág le-lehajtva magát,
Fölleplezi gömbölyü keble havát.

Majd állva a tó sima tükre felett,
Andalg: mi tüz ég fel a vízből?
Bár ön szeme lángja belőle ragyog,
Mint égi sugár a sötétből.
S míg karcsu alakja virágra borúl,
Csillagtalan a viz is elkomorúl.

Most víg dalolással a gyepre pihen,
És illatozó koszorút fűz.
Egyszerre kopó riad, ing a bokor,
Döbbenve szökik fel a szép szűz,
S míglen hüledezve a zajra vigyáz,
Elébe kizörren egy ífju vadász.

Néz Ilma, s zavartan iramni akar;
Oly édesen esdik az ifjú;
Oh lyányka! szemed nyila szívbe talált,
Kéj rengeti habjait és bú!
Adj bút, de maradj! nyerek azzal is én,
A bút is ölelve körödnek egén.

Eprészleány.

Szép Ilma pirúl, de iramni felejt,
Leszögzi a feldagadó szív:
Oly nyájas az ífju, alakja nemes,
Tekintete oly meleg, oly hív.
S mint két tüzi lángozat egybe vegyűl,
A két rokonérzet is összehevűl.

S hús árnyon a fülmile lágy dala közt
Oly édes-enyelgve bolyongnak,
Míg a hegyeken remeg alkonyi fény,
S a vártorony érczi lekongnak.
Elválnak epedve s a vég bucsuszó
Csókvillanat, mélyen a létbe ható.

Felrajzik az élet az ífju felé
S kéjt űzget a lyányka hevével.
Mily rózsavilágba nem álmodozék,
Eltelve a múlt gyönyörével!
Őt látja szünetlen, az ő szeme int,
Ha bizton a csillagos égre tekint.

Ködszárnyakon illan a rémletes éj,
Bájszínben özönlik az új fény;
Berkébe repűl deli Ilma viszont,
Hol megjelen a szeretett lény,
Úgy képzi: s ha lomb zörög, őzfi szalad,
Oly szűk leszen, oly teli, keble alatt.

Ott várja lesengve, sohajtva nevét,
Elhangzik az illati lebbel.
S mint kémli habozva, lel öblös edényt,
Megtöltve aranynyal ezüsttel:
„Oh csalfa szerencse! kegyednek ölén
Csak néma keservre szegényülök én."

Igy búsan a lyányka; de anyja örűl,
S fenhirdeti magzata sorsát:
A hír repes, és gyalog és lovakon
Agg és fiatal lepi házát.
Pór és nemes hódolatára kele,
Vágyók frigyesűlni örökre vele.

Szép lyányka! mi báj lebeg arczaidon?
Nem földi az: égi lehellet;
A szegfü szagatlan, a rózsa komor
Valód magas ékei mellett!
A líliom éjszin, a viola vad:
Tőled csak a kellemek árja fakad!

Így zengi sok ífju a lyányka diszét,
Zengtébe lihegve szerelmét.
De Ilma szivében a berki vadász,
Nem tünteti másra figyelmét.
S bár nem leli, érte, csak őneki él,
Kínjára mosolygva hiv érzetinél.

Egy tél halad így; kiesűlve megint
Zöldelnek a barna virányok,
Eprészve sürögnek a lenge hüsön
Súgár tagu fürge leányok,
S mint a tavasz angyala tünve elé,
Száll Ilma is édeni völgye felé.

S ím harsog a kürt, a kopó riadoz,
Több férfi tün a sürün által.
S egy termetes ősz, a vidéknek ura
Lép Ilma felé komoly arczczal,
S szemlélve sokáig az elpirulót,
Így ejti a büszke határzatu szót:

„Berkembe te kincset emelni szökél,
Ím mostan elére hatalmam,
Ismérd uradat; de szelíd leszek én,
S inkább megelőz bizodalmam,
Sors kincseket, én deli férjet adok,
Kit szíved is áldva elégleni fog.

Önvérem az ősi nevére dicső,
Szédelghet-e álmad ezen túl?
Nézd ott a tetőn ama büszke falat,
Az jut neked hölgyi lakásúl!“
Azt mondva egy ífjat elébe vezet,
Új frigyre hogy annak igérne kezet.

„Vedd tőlem a kincset, a bánatadót!
Gyöngygyel fizet érte szemem csak;
Véredhez emeld fel a névre dicsőt,
Hagyj engem a berki vadásznak.“
Így ömlik a szűz nemes érzetiből,
S elillan az agg s köre nézti elől.

„Szép völgy! te kinom- s örömimbe szövött,
Ah! tőled is elszakadok már!
Bút zeng a madár, s kies árnyaidon
Önkény s nem a hű szerelem vár,
Zöldellj vigan! elhal az égi remény,
Hűs fáid alá soha nem megyek én.“

Míg küzdve imígy a leányka borong,
Ellepve az út lovagokkal;
Mint ünnepi czélra, közelgnek azok
Szép nászi selyemlobogókkal.
S egy karcsu vitéz aranyos paripán
Lejt kéjre derülten a nászok után.

A vár ura jő, s gyürüt, ékes övet,
S több nagy becsü mátkaruhát hoz.
Néz Ilma, csodálja himes javait,
S így válaszol a kegyes agghoz:
„Fénylő ugyan, ah! de hideg jutalom:
Pártám csak a hű szerelemnek adom."

„Annak jut az, Ilma! viszonz az öreg,
Ím kedvesed atyja ölel meg.
Gondom vete cselt, kitanúlni szived:
Győztél hiven élve hivednek."
Int, s míg deli Ilma varázslata múl,
Szép berki vadásza szivére simúl.

LEÁNYBÚ.

Szép lyányka! az estve leszállt, s egyedűl
Jársz itt epekedve s örömtelenűl?
Nincs szebb honod, mint e komor sivatag,
Hol zúgva szakad le a szirti patak?
S a fülmile zengzeti bája helyett,
Búsan huhog a bagoly odva felett?
Nem hallod az éjszaki durva szelet,
Mint szórja utadra a hárslevelet?
Borzadva keres menedéket a vad,
S csörtetve a bokrot ürébe szalad.
Míg csendül az óra s a föld pora kél,
Megnyílnak a sírok, az élet alél.
Jer lyányka, lakomba vezetlek el én,
Nem messze fejérlik a sík közepén!

„Hadd zúgni az éjszaki durva szelet,
Jámbor fiu, nem megyek én teveled!
Búm képe a fergeteg, a sivatag,
Könnyim sürü árja e szirti patak.

Hadd folyni, zokogni, ha szívem eláll,
Szebb fényre kel a komor éji homály.
Nem messze a völgyi sötét temető:
Ott hamvadoz a deli hív szerető;
S bár szép szeme zártan előmbe nem ég,
Él bánatom és szivem érzete még.
Hadd zúgni üvöltni a durva szelet,
Elhallgat a hív kora sírja felett."

Szép lyányka! nem hallod, a hárs csikorog,
Vész dörg le s a szikla utána morog?
Felkárog a varju, röpös denevér,
S a lég hideg szelletin elfagy a vér!
Jer! jer deli lyányka, lakomba velem,
Árt kellemeidnek e késedelem;
Majd hókebeledre a lég hüve hat,
Megvérzi tövis liliomkarodat;
Villáma szemidnek homályba borúl,
Szép arczaid éke, virága lehull.
Rózsás nyoszolyára vezetlek el én;
S szebb létre virúlsz fel az álom ölén.

Így esdik az ífju, a lyányka zokog:
„Haj a tövis, a hideg ártani fog!"
Rettegve az ífju szivére simúl,
És útnak eredve lakába vonúl.
A felleg eloszlik, a hold letekint,
A vig lebel illatit hordja megint,
S a vad zivatar rivadalmi után
Bájkellemü dalt rebeg a csalogány;
S a nap míre hajnali fényre kigyúlt,
Szép lyányka felejti, hogy este busúlt.

EGY SZÓ.

Lyányka édes! csak egy szóra,
Nyisd meg illat-ajkidat,
S mint egy hang az üdvösségből,
Ífjuló szivemre hat.
Csak kis szó, a m'ért esengek,
Még is oly nagy, oly dicső,
S szebb világba lobban által
Lelkem, a rég csüggedő.

Kérded, mily szó? Nézd, a rózsa
Hajnalcsókban mint pirúl;
Szűz vonzat- s örömnyiltában
Keble ily szent jelre gyúl.
Ibolyákon azt susogja
A nyáresti víg lebel,
Rengve fészkén bájcserében
A madár azt zengi el.

Csillagában a teremtő
Azt irá mint kegyjelét,
Hogy küzdési szép jutalmát
Sejtse ott az árva lét.
Lyányka édes! szép jutalmat
Adhatsz még te idelenn:
Mondd a hívség-lelte kis szót,
Érted égek, mondd: *igen!*

KÉSŐ BÚ.

Rejtsd előlem kéjre lobbant
Szép szemed sugárait!
Rejtsd előlem édes arczod
S lelked annyi bájait!
Ennyi kellem édenébe
Jobb nem is föllengeni,
Mint utána forró vágygyal
S csillapítlan érzeni.

Ah de késő! a mit láttam
Olthatatlan bennem ég:
Eget lelni s el nem érni
Hosszú kínra már elég.
Mit használ az édes álom
A forró szív lángival!
Szebb valóra ha nem ébred —
A szegény szív kétszer hal.

UJABB NÉPDALOK.

1.

MOHÁCSI DAL.

Suhogva mint az esti szél
Mély gödréből a vitéz kél,
S mint halvány köd holdvilágnál
Mohács térén tétova száll.

Néz a pásztor s keresztet hány,
Kiált a hív kuvasz után,
A tűz mellé heveredik,
S múlt időrül töprenkedik.

„Hej itt egykor e gyep felett
Sötétpiros harmat esett;
Fű, virág búsan lehajlott,
S magyar szívbül fris vért ivott.

Sok legény jött nyalka lovon
Győzni a vad büszke taron,
Lova eldűlt, maga fejér,
Néma, hideg, mint őszi dér.

De a mátka honn könnyezett,
Víg dal között kört nem lejtett,
Várja, de csak halálmadár
Hozza hírét, hogy nem él már.

Csele patak! iszapodban
Királyi nagy temető van,
Azért is oly sárga vized,
Oszlopod gőz, átkos neved.

Csontba akad s hortyog a ló,
Meg-megcsorbul kasza, sarló,
A leány fél, s bármi begyes,
Oltalmára legényt keres. —

Ne félj Rózsám! szebb idő jár,
Dunánk rabot nem hord immár,
S újra díszlik Mohács táján
Magyar legény, magyar leány.“

2.

Az ér mellett áll egy fa,
Szép Rózsám eljár oda:
Én is ha zöld fa volnék,
A kedves helyen állnék.

Ágimat lehajtanám,
Hogy más ne lássa Rózsám,
Ha lepihen s hűtözik,
Vagy az érben megfürdik.

Ne lássa szép alakját,
Aranyháló szög haját,
Villámló tűzszemeit,
Fejér galambtetemit.

Ne lássa! mert magamkint
Örömet nem lel megint:
Én is láttam s víg napom
Érte búban folytatom.

Kalapomon virága,
Melyre kis lába hága,
S a violát kebelén
Könnyekkel neveltem én.

3.

Fogy már a nap melege,
Kertünkben a czinege,
Csipős szél fúj a mezőn,
Farkas kullog az erdőn.

Hadd fújjon a csipős szél,
Galambom attól nem fél,
Reá veszi bundáját
S felkeresi Rózsáját.

S ha galambom betoppan,
Szívem oly nagyot dobban!
Pergő rokkám megakad,
S fonalom is elszakad.

S ha nyájasan mellém ül,
Mi nem néz ki szeméből!
Szép szemek, barna szemek,
Öröm nézni belétek.

És ha a mécs elalszik,
Ajkaimhoz lopódzik,
Megcsókol, én haragszom,
S a csókot — visszaadom.

4.

Messze tőled, édes kincsem,
Komor búban fogy életem;
Küldj messzirül vigasztalást,
Hogy te még most sem szeretsz mást.

Ha megvirrad napkeletrül,
Emlékezem szép szemedrül,
Az is, napom míg boldog volt,
Oly szép tüzzel felém lángolt.

Bár itt is a nap melegít,
Mint szemed úgy még sem hevít,
Kivül égek, belül fázom,
Mert te messze vagy galambom!

Mit nem adnék, mit nem tennék?
A villámra is felülnék,
Hogy csak egyszer láthatnálak,
És szívemhez zárhatnálak.

De mit tegyek? nincsen mentség
Tudja isten látlak-e még!
E gondolat csak könnyet ád,
Szép galambom, isten hozzád!

5.

Piros leány! barna leány!
Megkérlek én szüret után,
Van szekerem, két pej csikóm,
Azon viszlek szép galambom.

Van kis házam és kertecském,
Buzát termő jó földecském,
De mind ennél tán többet ér
Szívem, mely csak éretted vér.

Csapj fel Rózsám s foglalóra
Süss egy csókot ajakimra,
Meghálálom én ezerrel,
Csipkés szélü fejkötővel.

6.

Monddsza nekem, rózsám-adta,
Van-e kezed olyan,
A mely nem csak ölelni tud,
De jártas dologban?
„Van kezem, mely a ház körül
Tud munkát találni,
Jól tud varrni, sütni, főzni
S beteget táplálni."

Monddsza nekem, kincsem-adta,
Van-e lábad olyan,
A mely nem csak sétálni tud,
De honn is talpon van?
„Van lábam, mely jó uton jár
S nem botlik oly könnyen,
A nappal kél, sürögve jár
A háznak körében."

Monddsza nekem, lelkem-adta,
Van-e szíved olyan,
Mely szeret? Ha van, elveszlek
Még ezen farsangban.
„Van szívem, mely híven szeret
S ezt tartom fő jómnak:
De másért ég, nyalka legény!
Tiéd kosaram csak."

7.

Sárga levél, sárga levél,
Bús utamra miért estél?
„Azért estem, mert nincs ágom,
Nincs a mi tart, nincs világom.“

Hej nekem is az a sorsom,
Hideg a föld, fázva járom.
Van hazám, de nincsen benne
Egy kis hajlék, mely fölvenne.

Harmat, harmat, hol termettél?
Bús szememre miért estél?
„Azért estem a felhőbül,
Mert víg napom már nem derül.“

Rezgő harmat! te könynyé válsz,
Szememben jó forrást találsz.
Leszállt nekem is szép napom,
Szegény magyar! azt siratom.

Fülemile, te kis madár!
Szép dalod mért nem zenged már?
„Azért nem zengem dalomat,
Mert elvesztém hív páromat.“

Hej fülmile, te kis madár!
Elnémúlok én is immár.
Mért mondanám keservemet,
Ha nincs szív, mely ért engemet.

KARÁCSONÉJ.

„Nossza hajdu! jer vadászni,
Hajtsd ki a jobbágyokat,
S vendégimnek hozz estére
Tánczra víg leányokat!“
„„Úrfi, úrfi! a harang szól,
Szent karácson napja int,
A jó lélek térdre hullva
Most az Istenhez tekint.““
„Szent nap ide, szent nap oda,
Tedd parancsom gyáva szolga.“

Hajdu elmegy, hajtók jönnek,
Bús szemökben köny remeg.
„Rajta, rajta!“ s száz hahótúl
Harsog, zúg a rengeteg.
A sas víjog, farkas ordít,
Vad kan röffen s csattogat,
Szarvas dobban és ropogva
Szaggat, tördel ágokat;
De üres zaj, vad nem tűn ki,
És haragban ég az úrfi.
„Rossz hajtás ez, kezdjük újra,
Rajta, rajta! lomha nép!
Lesre hajdu, börtön annak
A ki csügged s hátra lép!“
S át hegy-völgyön, bokron árkon
Zajlik a hajtó sereg.
Nincs oly rejtek, nincs oly sűrű,
A melyet ne szállna meg.
De hiában, vad nem tűn ki,
S dühben ég, dúl-fúl az úrfi.
És a mint zúg, és a mint néz,
Völgyben majd patakra lel,
Partján hajlék és előtte
Biztosan egy őz legel,
S angyalképü kisded lyányka
Úgy simítja, úgy örűl,
Életet hoz s oly vigan lejt
A szelíd állat körűl.
A ki látja mind megindúl,
De az úrfi fegyverhez nyúl.
Térdin esdik a kis angyal:
„„Oh ne bántsd jó őzemet!
Téjjel tartja bús anyámat,
Ölj meg inkább engemet.
Nincs apám, megölte ura,
Hadd anyámat élni még!““
Így a lyányka, s két szemében
Ártatlan szép lelke ég,
És mint rózsagyöngy a szirthez,
Reng fel könnye a vad szívhez.
De fölötte villan a cső,
S a hív állat porba dűl:
„Kis galamb te! végy anyádnak
Téj helyett most véribűl!“
Így az úrfi, és kaczagva
Martalékján elrobog,
És utána vérlángokban
A hajlék is fellobog;
Borzasztón süt rémutjára,
S a rezgő fák sudarára.
Ködbe sűlyed a nap fénye,
Egy szép csillag sem tekint,
S vissza-vissza téren halmon
Száguld a vadász megint.
Fel-felröppen a sok varju
S őt károgva követi;
Fél a pásztor s nyáját haza
Más uton terelgeti;
Majd egy puszta templom alján
Ily gúnyszó kel szitkos ajkán:
„Oly fejéren mi kacsingat
Ott felém a fű között?“
„„Úrfi, úrfi! a halálfő,
Ember egykor s üldözött;
Tömlöczödbül itt tettük le,
Éve lesz, mint öngyilkost.““
„Haha! így nem félti hölgyét,
S itt hevét lefázza most, —
S hetykén rúg a koponyához, —
Nossza csont, jer vacsorámhoz.“

Megy, s utána a gödörbül
Tompa, hosszú jaj mordúl,
És a mint megy, a kereszt is
Tőle búsan elfordúl.
S mint közelget dús lakához,
A kopó mind úgy vonít,
Lova rugdal s vas kakassa
Háromszor lekukorít,
De pezseg benn a vendég már,
S a vidám kedv csak reá vár.
„Föl barátim! csókra, tánczra,
Hadd perdűljön a leány;
Víg dalunk az égig hasson,
Van borunk! húzd rá czigány!“
„„Úrfi, úrfi! szent misére
Csendül ismét a harang!““
„Hadd konogjon, sokkal édesb
A pohár- s szerelmi hang.“
S a ház sarki szinte rengnek,
Nyalka tánczban úgy kerengnek.
Majd leülnek vacsorához,
Bujdosik a tölt pohár,
És szilaj kedv- s tombolásban
Nincs sem mérték, sem határ.
S ím! éjfélt üt, szörnyet csatta
A szobának ajtaján,
S a halálfő hempelyeg be,
Még sírföld mered haján;
Kígyó ül sötét szemében,
S a vendég fut rémültében.
„„Még a sírban sincs nyugalmam,
A nová kétség vetett!
Gyilkosom te! fölriasztál,
Halld tőlem hát végzeted!
Durva ösztön- s kénynek éltél,
Térj magadba!““ „Nem, nem én!“
„„Istent, embert megvetettél,
Térj magadba!““ „Nem, nem én!“
„„Jer tehát, int a vég óra,
Sírbul e csók foglalóra.““
S undok szörnynyé duzzadozva
Kénköves lángot lövel,
Egy-egy mennykő csontütése
S így tátogva rálehel;
A bűn fia összeomlik,
Száz forgó szél csap bele,
És üvöltve szórja hamvát,
Baglyoké lesz lakhelye;
S ott huhogják minden éjjel,
A mi történt a vad szívvel.

A VÁLASZTÁS.

Útközben ül egy szép leány
Pihenve a fa árnyékán,
Olyan szelíd kökény szeme,
S rózsánál is több kelleme.
Hová, hová te szép leány?
„Ah én szegény, jobb sors után!“
Az úrfi mond: jer énhozzám,
Van énnekem selyem párnám;
Pihenj vigan kertem hüsén,
Szellőtől is megóvlak én.
De a leány hallgat, hallgat,
Az édes szó reá nem hat.

A gróf így szól: jer énhozzám,
Van énnekem nagy palotám,
Vannak benn száz tükrös szobák,
Számodra száz aranyruhák.
De a leány hallgat, hallgat,
A büszke szó reá nem hat.

A herczeg mond: jer énhozzám,
Van énnekem ezer szolgám,
Főhajtva mind neked hódol,
S rubintszéken kezet csókol.
De a leány hallgat, hallgat,
A méltóság reá nem hat.

Mond a legény: édes rózsám!
Nincs aranyom, sem palotám,
De van szivem, mely tégedet
Minden sorsban híven szeret.
Útközben nincs már a leány,
Hanem a szép legény karján.

BANDI.

Útnak indúl szőke Bandi,
Bunda vállán, s bús fején
Pántlikás új báránysapka,
Piros rózsa tetején;
Süvegét jó anyja vette,
Rá a rózsát Örzsi tüzte,
Ott viríta kebelén.
Szőke Bandi meg-megállva
A hajlék felé tekint,
Tán szép Örzsi a padlásrúl
Lopva még utána int.
Tegnap volt hogy őt megkérte,
De csak ezt a választ nyérte:
Jőj, ha gazdag lészsz, megint.
Bandi jár a Dunaparton,
Mély sohajtás csak szava,
És tünődik, küzd magával,
Szomorún néz tétova,
Zúg a szél, a Duna habzik,
Bandi szíve szintúgy zajlik;
Menne, menne — nincs hova.
Így találja őt az este,
Így találja őt a vész,
És előtte és utána
A vidék homályba vész.
Menne, menne, de alig lát,
Megfordítja hát a bundát.
S fűz mögé leheverész.
A vész csattog, Bandit rázza,
S rajta tölti vad dühét,
Néki sujt egy forgószél is,
S elragadja süvegét;
Ezzel annyit nem gondolna,
Csak rózsája mentve volna,
Ez furdalja csak szivét.
S ím a hajnal szebb időt hoz,
S szőke Bandi talpra kél,
Széttekinget, hol süvegje,

Merre vitte azt a szél?
S mint lenéz a víz tükrébe,
Szint egy rózsa tün szemébe;
Kis homokhant szélinél.
„Szép virág te! árva mint én,
Elszakadva itt virúlsz,
Csók után mint Örzsim arcza,
Oly szépen felém pirulsz!
Jer bujdosni, légy te párom,
Míg a földet összejárom,
Míg velem majd sírba hullsz."
Így szól Bandi a rózsának,
Mely víg hab közt ringadoz;
Érte is megy, érte is nyúl,
S keble mint feldagadoz:
Süvegét is ottan leli,
Szép aranyfövénynyel teli
Vésztül mosva a parthoz.
„Nékem a szél is barátom,
Jól kifújt, de jót mivelt,
S a szép rózsa, Örzsim képe,
Adta rá az édes jelt.
Majd én szerzek házat, kertet,
Pár lovat, kis szántóföldet
S ehhez még egy hű kebelt."
Így örűlve csak szivatja
A szerencse-süveget,
Harmadik nap megrakodva
Bizton Örzsihez siet.
„Rózsám! rózsád tön gazdaggá,
Tégy te engem most boldoggá!
Vedd pártádért kezemet."
Örzsi képe fölhajnallik,
S hű melyéhez zárja őt,
Atyja is megáldja Bandit,
Mostan már a gazdag vőt,
És a nászok és vendégek
Víg robajjal összegyűlnek,
Ülni a nagy menyekzőt.
Így lett boldog szőke Bandi,
És hol ő kincshez jutott,
Kies partján a Dunának
Majdan falu támadott;
Most is Aranyosnak hívják,
S szép menyecskék, fürge lyánykák
Még aranyport mosnak ott.

ZUÁRD.

Nyargal Zuárd az éjben,
Tajtékzó paripán,
S szelíd érzet szemében,
Reng a vitéz ölében
Egy karcsu szép leány.
Szél kapkod szög hajába,
Ág és szirt fátyolába.

Vitéz! mi zaj mögöttünk?
Bú tépi keblemet.
„Bátyád zudúl mögöttünk
Gátolni hű szerelmünk,
S hí küzdni engemet.“
Ah mély börtön lesz sorsom!
„Ne félj! segít jó kardom.“
S fölcseng a kard, s nyugszik majd.
A lyány zokog s fülel:
Vitéz, legyőzted a bajt?
A fák között ki sóhajt?
„Bátyád, jer, hagyjuk el!“
S tovább-tovább vad kéjben
Nyargal Zuárd az éjben.
Vitéz! mi zúg mögöttünk?
Fagy rázza keblemet.
„Atyád zudúl mögöttünk,
Átkozza hű szerelmünk,
S hí küzdni engemet.“
Ah, most halál a sorsom!
„Ne félj! segít jó kardom.“
S fölcseng a kard, s nyugszik majd.
A lyányt kétség üzi:
Vitéz, vitéz! ne vívj bajt,
Atyám a sírba sóhajt,
S ott lelkem üldözi.
S hóként a barna sziklán
Csügg szótlan hőse karján.
„A nap kel, mátka, nézz föl!
Megnyílt az ősi vár!“
De a sötét szemekből
Zuárdra nem ragyog föl
Szerelmi bájsugár.
Hideg s holt a szép mátka:
Lesujtá atyja átka.

AZ ÁLMATLAN KIRÁLY.

Sötét az éj, sötét a vár,
Szép álmok közt a lét enyhül;
Aranyszékén gonddal tele
Csak a király álmatlan ül.

Előtte a nyert korona,
Melyért eladta álmait,
S véres tetőn feleskűvé
Az éj undok hatalmait.

Komor mint a sír szelleme,
Gyorsítaná a rest időt;
Erőn bizik, veszélyt gunyol,
S víg leblek is rettentik őt.

S tünődve míg a zord király
Belső vésztől így hányatik,
Szelíd hangon s mindég közelb
Föl a kertből szó hallatik.

Irígy sorsként néz a király!
Jelenni ott ki merhete?
Vigyáz, sötét gyanún eped,
S haragra gyúl vad érzete.

S mint éjjel hűs csermelyt keres
Az őz, a nappal üldözött,
Oly bizton egy szerelmes párt
Andalgni lát virág között.

„Hah! minden kény csak a poré,
S az én párnám gyémánttövis?
A legszebb álmot élik ott,
Ha engem fut, szünjék az is.“

Az álmatlan király.

Mond, ívet és nyilat ragad.
A nyíl suhan, szűz melybe hat.
Végsőt nyög az s a gyepre dűl,
Halványon mint a hófuvat.

De a kedves fölötte áll,
Merőn, némán a gyász cserén ;
Emléke nincs, csak kínja ég,
S enyészet dúl lázadt erén.

S karjára fűzve szép hivét
Eltér, nyomán vért hagyva csak,
S a vár fölött a csend közé
Baglyok, varjúk sivítanak. —

* * *

Éjfélt üt, és tört hangokon
Dal reszket így jajjal vegyest:
„Alugy, alugy jó kedvesem,
Ne könnyezz vért, pirosra fest!

Oh szép kebel, fejér kebel!
Hol bájoló hullámaid?
Karom ringat s te most pihensz,
S nekem hagyád fájdalmaid!“

Vérszomjusan kel a király!
Midőn hozzá egy őr rohan:
„Uram segíts! vad rém kisért,
Átok, halál szemlángiban.“

S alig mondá, halkan belép,
Holttestet hozva karjain,
Egy ífju, szép, de őrülés
Borong szétdúlt vonásain.

„Szelíd lantom szivet nyere:
Nézd csak, mi szép, minő hideg!

Rejtsd a nyilat titkon hamar:
Sír a Halál, nem sérti meg."

Az ifju így, de a király
Reng, fölriad; fagy, láng teli:
Ön lyánya a kedves halott,
S lelkét ezer kín tépdeli.

A két hű szív rég hamvad már,
De él a zord király buja:
Ínsége új, bár fürte ősz:
S ez a nagy ég nagy bosszuja.

REMÉNY.

Bájszíneket tetéz reád,
Mindent igér, semmit sem ád;
Hálóból varrt köntös hidegben,
Szomjat gerjesztő nedv melegben;
De enni nem kér:
Az mennyit ér!

BAJNOKDÍJ.

Három ifju bajnok ége
Egy szép szűzért hajdanán,
Már is érte kardra kelnek,
De imígy szól a leány:

„Ily küzdés csak búra kisztet,
Más adót kiván e szív;
Künn az ellen, kardot annak,
Hon, szabadság arra hív!

S a ki nékem onnan hozza
Majd a legszebb hősi jelt,
Még ha keble értem érez,
Bírja ezt a hű kebelt.“

És az ífjak vészbe szállnak
Nyerni kettős koszorút,
S vívnak, míg a tört ellenhad
Futva végez háborút.

Büszke Tódor jő először,
Lova szinte roskadoz,
Annyi boglár csillog rajta,
Annyi gyöngyöt, kincset hoz.

A vad Ákos jő nyomában,
Bús rabok kisérik őt,
Hoz fegyvert, hoz paripákat,
És egy izmos basafőt.

Későn érkezik jó Béda;
Nyájas arcza halovány,
S mint hó közt a rózsa kelyhe,
Ég seb mellén, homlokán.

„Halvány bajnok! érzetemnek
Titkos vágya ím betelt,
Mély sebet hozsz, hősvirágot,
Tettben dús szerelmi jelt.“

Így a szűz; de büszke Tódor
Porba sujtva kincseit,
„A seb, szól, még nem elég jel,
Mondja kiki tetteit.

Én az ellenvárba dúlva,
Vérpatakhoz ontva vért,

A vezértől küzdve nyertem
Ezt a kedves csalfa bért.“

„Én magát ölém, mond Ákos,
Bár hires volt ereje,
S minthogy népe véle dőlt le,
Kincsinél nagyobb feje.“

„Én törék mind erre útat,
Én első a vár falán:
Így levétek győztesekké
Elszánt tettem vérnyomán.“

Így szól Béda, s nem vitatja
Senki már a hősi jelt,
És ő nyerte és ölelte
A kéjhabzó szűz kebelt.

A SZERETŐK SÍRJA.

A Bakonyban hűs patak foly,
Kis halom virít partján;
S a kis halmon andalg egy szűz
Oly szelíd, oly halovány.

Egy vadász jön a patakhoz,
Képe vídám és tüzes,
S még szivén is új tűz lobban,
A midőn enyhet keres.

Édes vágygyal csügg a szűzön
S bizton andalog vele;
Nyugszik a vad, nyugszik a nyíl,
A patak lesz kéjhelye.

S bár a földön túllebegni
Látszik a mély titku lény,
Keble készti, el nem válhat
Annyi csendes báj körén.

Így remény közt s lelki frígyben
Sok kedves nap, este múl,
Múl tavasz, nyár, hervad a szűz,
Mint halmán a rózsa hull.

S őszi völgyben menyekzőre
Fűz magának koszorút:
„Isten hozzád, jó vadászom!
Int az ég!“ — így vesz bucsút.

Nem sokára bús harang szól,
Száz szövétnek tűn elé;
S le a várból gyászkiséret
Indul a patak felé.

Őtet hozzák, a kegyes jót,
Minden arczon néma bú;
A koporsón rengedez még
A menyekzős koszorú.

„Édes álmat a hív mellett,
A ki oly vitéz vala,
S vad pogánynyal küzdve, győzve,
Érted, értünk itt hala.

Édes álmat! áldott lélek!
Már ez élet nem rendít!“
Így sohajt a nép, s hamvára
Földet és könyet gördít.

Két kis halmot egy kereszttel
Lát a vándor és remeg,
Rémet képez, mely felette
A viharban szendereg:

A vadász az, ott mereng ő
Elhúnyt élte csillagán;
Zúg az erdő, keble zajlik,
Képe zordon s halovány.

A LANTOS.

„Lantos, lantos! mi baj talált,
Mért hallgat éneked?
Jer énhozzám, majd én adok
Sok szép aranyt neked.“
Kevélyen igy szól a király,
De a lantos csak szótlan áll.

„Vagy tán magasb fény ösztönöz?
Vedd hősi kardomat.
Te lészsz első vitézim közt,
Bird legszebb váromat.“
De a lantos csak szótlan áll,
S haragban így zúg a király:

„Hah! szolgavér, csekély kegyem?
Börtönbe hát veled;
Hol éj s ínség ölelkezik,
Ott légyen lakhelyed!
Ha ennyi díj reád nem hat,
Rettegd, érezd hatalmamat.“

S Zenő esd, a királyi szűz:
„Ne fűzd vad lánczra őt,
Hideg díj nem hevítheti
A forró éneklőt;
Adj érzetet, s gyúl kebele,
Így zeng, így él a fülmile.“

De nem hall a sötét király,
S dölyfös boszút dörög,
A szép Zenő eped, könyez,
S a zár midőn zörög,
Sohajt Zenő, szűz arcza vér:
„Szegény lantos, szivem kisér!“

Halálcsend a lantos körűl
S komor dohos falak;
De szép csillag dereng felé
S egy kedves fényalak,
S míg érzetén a dal hevűl,
A bú, a sors elszenderűl.

Zenő, Zenő hangzik mindég,
Éltének színt ez ad;
Szerelmet, könnyet énekel,
Míg szíve megszakad:
De lantja él s kiért hevűlt,
A vad király mély ködbe dűlt.

TABÁN

Hová, hová, te szép leány,
Ily későn, ily magányosan?
„Hol Vezekény, addig megyek,
A kedves ott temetve van.“

Itt Vezekény, itt a halom,
Mely sok nemes hamvát fedi;
De hagyd e helyt, a holtakat,
Sem köny, sem bú nem költheti!

„Vitéz, vitéz! az eskü szent,
Hiába küzd a zord halál:
Ha majd éjfélt üt a harang,
Ébred Tabán s karomba száll.

S hervadjak bár hűs ajkain,
Hős mellett szép álom lebeg,
S hűségem e szelíd hitét
A zordon éj sem rázza meg.“

Nem úgy, nem úgy, te szép leány,
Hűségednek szebb sors virúl,
Majd a kedves meleg karján
Szíved megint új létre gyúl.

Tabán még él s esküje szent,
Habár vesztett sok vért, időt;
Hajdan szivén, hajdan szaván,
A hol győzött, ismerd meg őt.

Tabán vagyok s uton feléd,
Ébredj lelked merűltiből. —
S egy pillanat s kéjrezzenés,
A két hű szív egymásra dől.

AZ ÁLOM

Búsan zeng egy ífju dalnok,
És fölnéz a sziklavárra,
Mely szép Eldát fogva rejti
Hű szerelmök gátlatára.

Hasztalan zeng, őt nem látja;
Angyalképe nem mosolyg le.
Búsan tér el a ligetbe,
Hol párján nyög a fülmile.

Majd leszáll az est homálya,
Hárs alá dől a ligetben.
Ez tanúja szebb időnek,
És elandalg képzeletben.

És sötét lesz és sötétebb,
Csak a vári csarnok fénylik.
Nyugszik minden, csak a várban
Bús harang, bús ének zajlik.

„Mi fejérlik a nyiláson,
Mint a holdnak bájsugára?
Mint homályos ének reszket?
Olvad a szív hallatára.

Elda, Elda! — hol rózsáid,
Hol villáma szép szemednek?
Fázol, kedves? oly hideg vagy,
Csókja még is öl hevednek.“

„„Édes dalnok! a kakas szól,
Hívja nőjét a fülmile,
Zengzetére esküm ébred,
Sírból szállok én hozzád le.

Nincs atyámnak már hatalma,
Villi lettem, vágyam telve,
Lejtsd el vélem a menyekzőt,
S húnyj el itt forrón ölelve.““

És a dalnok keble rendűl,
Jéggé vál' az éj fölötte —
Míg egy hő csók létre gyújtja,
Fölnéz, s Elda áll mögötte.

„Édes zengő, mint kereslek!
Álmodám hát s nem vagy lélek?“
„„Megkérlelve már atyámat
Élek, és mint hölgyed élek.““

S mint a nászok serge gyérűl,
S kit jó bor, kit fáradság nyom;
Hölgye keblén esd a dalnok:
„Hagyj, ég! holtig így álmodnom.“

A SASTOLL.

A királyi palotában
Már elhagyva, ősz fürtökkel
Áll hős Toldi. Ifjak körzik
S egy közűlök gúnyra is kel,
Egy új sarkantyús vitéz,
Ki hegykén mindent lenéz.

„Ej, te vén sas, de kopott vagy!
Volt erőd be rút hamvvá lett!
Nyom ruhád is, hadd e fénykört,
Már neked jobb kályha mellett,
Ott forgasd az olvasót,
Hadd nekünk a földi jót.“

Toldi méri: „„Úgy van, úrfi,
A vén sasnak tolla is súly;
Érzem azt, azért segíts te,
Köntösöm vedd, s keblem tágul.
Azt ne bánd, hogy éktelen,
Sok csatán volt már jelen.““

A király jön, hall, s parancsol,
És az úrfi bár mint szörnyed,
Köntösét rá adja Toldi;
De alatta már is görnyed,
S addig nyomja kétfelől,
Míglen hamvként összedől.

„Ez varázs!“ zúg, s a király int;
De nyugtan mosolyg hős Toldi,
És ujjából köntösének
Vastekéket s buzgányt húz ki:
„Ősz van, itt hűs szél legyint,
Megbéleltem egy kicsint.“

A BÁNKÓDÓ FÉRJ.

Szatmárban egy kis csárda van,
Trézsi asszony lakott ottan.
Éjfél haján, bogárszemű,
Kerek tagú, őz termetű;
De jaj, mi szép oly csintalan,
Rózsás ajkin pör úntalan.
Most kezde csak honn kis vitát,
Csöröl, pöröl, ver, a mit lát.
Férjén a sor, ki zugban ül,
Midőn ily szó harsog kivül:
„Jön a tatár!“
Réműl, sír, fut, bujkál a nép;
De szép Trézsi hegykén kilép:
Ő férfitól hamar nem fél,
Kivált az ügy ha nyelvre kél.

Még harcztól lángzók arczai,
Lejtnek hókeble halmai,
Midőn jön egy zömök tatár,
Szivén zsákmány, szemén tüzár.
A szép Trézsi kényére hat,
Nem kér soká, felé ugrat,
Derékban őt átöleli,
Magához lóra emeli,
Eltér s öröm-lobbantában
Rá-rá pislog nyargaltában.
Búsúl a férj szép asszonyán,
Utána néz — mint vész után;
S a mint eltűn, köny könyet hajt,
Sajnálná őt, és felsohajt:
„Szegény tatár!“

A bánkódó férj.

A TATÁROK MAGYARORSZÁGBAN.

EGY EREDETI HAZAI KÖLTEMÉNY ÖT FELVONÁSBAN.

(Először adatott Székesfehérvárt, 1819. aprilis 18.)

(1811.)

SZEMÉLYEK.

KAJUK, tatárok fővezére.
ZELMIRA, leánya.
BEBEK ZSIGMOND, Szádvárnak ura.
EMELKA, a leánya.
HIMFI ELEK, Zsigmond nevelt fia.
BÁLINT, várhadnagy.
ORBÁN, zászlós.
ORANGZEB, egy tatár osztályvezető.
BALÁZS, Zsigmond szolgája.
KOBUT } kúnok.
BATU }

Tatár népek, szádvári katonaság.

PROLOG.

Azon alkalmatossággal mondatott, mikor a pesti városi theatrumban a Székesfejér vármegyei színjátszó társaság ezen darabot először adta (Május 3. 1819.)

A múlt századoknak komor geniusa a magyart is egyedül Bellona véres pályáján vezette, és így elfordulván az életnek annyi csendes örömétől, szittyai szíve egyedül csak harczokat kedvelle; s eltökélve ott halt, tudván: hogy épen marad jól védett hazájában nemzete s királya dicső méltósága.

De bármely erős vala a vérengző csatában lelki tehetsége: még is alattan marada; a szép és szelid érzések, melyek az életet kedveltetik, a lelket elragadják és a mennyei rokonságot oly nyilván hirdetik, ezek az ég legszebb adományi be nem hathattak pánczélos mellébe.

Most, midőn a köz világosodás csendes íhletése a régi vadságot lefosztá szívünkről, és a szelíd Múzsáknak már tündöklő oltárt emelhetünk; most, midőn a tudományok kedvellése, a magyar nyelv tenyésző érdeme Hunniának szerencsés lakosit egy boldog nemzetséggé teremti, most érezzük a józanabb élet boldogító malasztját.

Itt, Thalia pompás templomában, hol a múlt idő újra megjelenik; itt, hol eldődinknek nemes tetteik a halandóság örök éjjeléből kiragadtatván, a jövendőnek elevenítve általadatnak; itt, és ma legelőször mi is, bár gyenge erővel, Melpomene oltárán áldozunk, és a hallgatóknak, kiket egy nemes tárgy e helyre vezetett, drága

hazánkat leggyászosabb állapotjában mutatjuk; midőn, megrázatva gyökerében, alig hogy örök romlásba nem dőle. Ily veszélyes időben a költés egy férfiút rajzolt, ki királyához és kedves hazájához hív, mint bajnok életét végzi. Az erkölcsöt látjuk ma szenvedni, végre önmaga hamvából fölemelkedni, és édes jutalmat nyerni.

És ha csekély mesterségünk fel nem éri a külföldnek régibb remekeit, engedelmet várunk, mert az igaz igyekezet legelső kezdete a szebb tökéletesedésnek.

De ha azt, a mit mindegyikünk szív-emelkedve óhajt, hogy honi Múzsánk a hazafit ujra felébreszti és fentebb érzésre birhatja; ha azt érhetjük, hogy minden jó magyar ezen képekben magát feltalálja, akkor ez a tárgy, mely bennünket lelkesít, elérte végső czélját, érdemét, jutalmát.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

SZÁDVÁRBAN.

EMELKA *az ablaknál.*

Emelka. Mely szépen nyugszik ott le a nap! mely gyönyörű kilátás az annak, kit még szép remények táplálnak! Engem nem kecsegtet; a természet édes képe kihalt már mellemből; üres és komor minden körülöttem, és minden tekintet felborzasztja szívemet.

MÁSODIK JELENÉS.

ZSIGMOND *és az előbbi.*

Zsigmond. Ismét csak könnyeket látok. Emelka, mondd, hová vezet végre téged nagy szomorúságod?

Emelka (*megilletődve*). Kedves atyám!

Zsigmond. Nem, Emelka! kedves nem lehetek, mert szíveden egy tünemény árnyék több erőt vehet, mint szerető atyád. Vérzik szívem, ha látlak életed legszebb tavaszában hervadni, és hogy ősz atyádnak nincs annyi tehetsége téged vigasztalni. Emelka! a vélt holton az élőt elfelejted, és bút szerzesz végső napjaimnak.

Emelka (*lágyan*). Oh drága atyám! messze legyen tőlem oly szándék, inkább repedjen meg ezen szív, mint neked bút szerezzen; bocsáss meg, ha a fájdalom erőt vett jobb tehetségemen, s ha szemeim nem akarva ez elmult idő örömit siratják; bocsáss meg, mert azon tárgy, mely engem keserít, neked is kedves vala.

Zsigmond. Megvallom igaz lelkemből, szerettem Eleket úgy, mint saját fiamat. Emelka! tiszta szerelmetek engem boldogított: de a végezet úgy rendelte, melylyel a halandó hasztalan küszködik; azon felül még minden remény el nem hagyott; talán megtartá őt az igazat védlő ég; még visszajöhet mind a kettőnk vigasztalására.

Emelka. Nem hallottad, atyám! hogy a pogányok foglyaikat mind öszvegyilkolták?

Zsigmond. Nem következés, hogy Elek is áldozatjok lett; valamely szerencsés környülállás könnyen megmenthette.

Emelka. Mely édesen folynak szavaid mellembe és utat nyitnak enyhítő reményeknek. Drága atyám! többé könnyeket ne láss, csendes békével elvárom sorsomat.

Zsigmond. Hányszor fogadtad! de elhallgatom; csak azt tartsd szívedben, hogy a bizodalom ritkán csalatkozik, s a méltó gyötrelmet boldogság követi; a kétség fellege nagy fergeteggel jár, fel ne vedd szívedbe, bízzál a Mindenhatóban, légy erős; lelked önnön magát vigasztalja, melyet, reménylem, a bal sors letörhet ugyan: de meg nem szédíthet.

Emelka. Örökös vonásokkal beásom szavaidat mellembe, és ha lehet, magas lelkedet követem; de ne felejtsd el, hogy az erős férfiú tud így gondolkodni; bátor mint egy kőszál a veszélyek között, midőn csendes könnyek nemem tulajdona s egyetlen fegyvere.

Zsigmond. Mit látok! nem Bálint az, a ki itt közelget?

Emelka. Szokatlan háborgást mutat komor képe, én rettegek új veszedelmektől.

Zsigmond. Légy békén, Emelka, mi oly időben élünk, melyben egy óra sem szabad a rossz hírektől, azért a nevelkedő veszedelem józan észt és bátor szívet kiván.

HARMADIK JELENÉS.

BÁLINT, BALÁZS *és az előbbiek.*

Zsigmond. Köszöntlek, barátom! nem jó híreket olvasok szemedben.

Bálint (*tűzzel*). Rakd be a sírba öreg csontjaidat, nincs már neked hazád! Oda Hunnia! oda a király! hah! és mi még élünk!

Zsigmond. Mit szólasz itt?

Bálint. Hallgasd csak, már a Dunán túl is a tatár parancsol.

Zsigmond. Oh haza! — Ki hozta megint ezen szerencsétlen hírt?

Bálint. Mindjárt elbeszélem, csak széket adass előbb, vén lábaim alig tartanak. (*Balázs széket ad neki, Bálint leül.*) Úgy, barátom, de bort, bort is adj, hadd olvadjon föl öregségem jege; a torkom oly száraz, szívem oly tele, hogy élni se kivánok. (*Balázs elmegy borért.*)

Zsigmond. Senkit sem találtál?

Bálint. Öszvejártam a ligeti hegynek túlsó völgyeit, mert tudod, a váraljai erdőt csak minap kerestem ki; már vissza akarék térni, midőn egy szikla öblében sóhajtozni hallottam; nézek: s hát egy ember tűnik szemembe, ruhája magyarnak mutatta, megszólítom s felel, hogy ő is magyar nemes a Duna tulsó vidékéről; ott is, úgy mond, Kádán mongol vezér tűzzel-vassal mindent lerontott, és Béla királyunk országát elhagyni és idegen tartományban segédet keresni kényteleníttetett.

Zsigmond. Hát ennyire jöhetett a magyarok sorsa! — Tovább! tovább!

Bálint. Még több kell? Nem elég ez is már a szívet felgyulasztani és a szendergő haragot sírjából felordítni? Ördög pokol! Több kell-e még? Add fogaim közé a világot, és addig zúzom, töröm, rágom, míg olyan leszen mint fájdalmam. Hah! gyilkos gondolat, a magyar egy pogány rabja! Oda veszett minden, Hunnia egy tátott sír, mi hibázunk még, és örökre bezáródik.

Zsigmond (*tűzzel*). Nem, barátom! Hunnia oly mélyen nem eshetik, még vagynak hazafiak, még él Béla, és vele reményünk. De hol maradott szomorú hírmondód?

Bálint. Odalenn hagytam a várkapu alatt, mert tovább menni

nem tudott, az éhségtől annyira elbágyadt. (*Balázs bort hoz és elejökbe teszi.*)

Zsigmond (*Emelkához*). Menj, kedves leányom, legyen gondod reája. (*Emelka és Balázs el.*)

Bálint. Ha felerősödik, tudom, többeket is beszél, különben az egész ember nekem nem tetszik: képe oly idegen, minden szívesség s kinyiltság nélkül, egy csepp nemesi vért sem tapasztaltam benne; mely szolgai alázatossággal köszönte meg fáradságomat, holott arra mindegyikünket az emberiség kötelez. Ki tudja micsoda keveret!

Zsigmond. Talán csak a félelem, vagy bágyadtság —

Bálint. Mit? félelem! Melyik magyar tudna ily szomorú állapotban a haláltól félni? Ezer életet adnék egy dicső halálért, ha vele hazámnak használnék.

Zsigmond. A vér mezein halni, éles kardját a vitéz markába szorítva, hah! barátom, ily halál kivánatos! De midőn az éhség mérges fogaival lassanként rágódik az életen, és kék ajakával cseppenként szíja a vért az erekből, midőn a lelket csak úgy csalogatja keskeny csontházából; nem, Bálint! te nem értettél; oly halál rettenetes és az ember méltán retteg tőle.

Bálint. Inkább úgy halok, mint tatárt szolgáljak. (*Iszik.*) Ah! új erő tenyészik mellemben, az öregség múlik —

Zsigmond. Bálint! rossz újságot hoztál, de míg Szádvár fenn áll, még szabadok vagyunk, és esküszöm a magyarok istenére, hogy ezen szabadság csak éltemmel múlik el.

Bálint. Éljen a szabadság!

Zsigmond (*poharát felemeli*). Éljen, míg egy magyar lehel.

Bálint. Ha a múlt időkre visszagondolkodom, Zsigmond! az egekkel pörölnék, hogy eddig nyújtották éltemet; valahányszor a ligeti hegyre megyek, annyiszor égő könnyek állanak szememben a nagy változásnál! A szép táj, mely csendes, mely komor most, a mező sárga és disztelen, megfosztva gyönyörű ékétől. Ott, hol előbb a munkás gazda danolva ekéit vezette, ott most néha egy farkas lappang és magyar csonton rágódik. A legelő nyáj vidám kolompolását holti csendesség váltá fel, és a lakosok örömet zengő dalait a setét sír nyeli el. A népes faluk, a csinos tanyák eltüntenek,

a szőke gulyák, a büszke ménesek az ellenség prédái, a magyarnak minden értéke elenyészett, haza nélkül a külföldet futja; csak a megölettek lelkei látszanak az erdők setét homályában bujdosni, és boszuért esedezni. Zsigmond! ily pillanatban a vér forr ereimben, és kezem nem akarva ököllé válik; ekkor egész táborral harczolnék, és szinte óhajtom őket még egyszer Szádvár falaihoz.

Zsigmond. Én nem, sőt retteg szívem ezen gondolatnál, nem magamért, mert érett vagyok a halálra, de Emelka! Széles e világon nincs menedékhelye, hová vonulhatna az ellenség dühétől, és kezeik között — hah! ezen gondolat maga a pokollal határos.

Bálint. Boldog, a kit a jótét atyja férfinak alkotott, mert bátran néz ő a jövendőbe; dicsőséges véget mindenhol található.

Zsigmond. És a kit a természet ily veszélyek között örök kötelekkel más szívhez nem kapcsola, könnyen viseli az az élet terheit; de én érzem kedves leányom fájdalmát és az ő szerencséltetése bájolva a világhoz vonszon; te boldogabb vagy, mert fiad megelőzött.

Bálint. Mire emlékeztetsz! (*Gondolatba merül, egyszerre föltüzesül.*) Nemde derék vitéz vala? most is látom, mint harczolt, és mennyi pogány hullott súlyos karja által. Zsigmond! ha te láttad volna, örömkönnyeket sírnál kora halálának. (*Fellengezve.*) Mindenfelől már vesztenek társai, de ő állott; egy mérges nyíl akadt mellébe, ő állott; és végre mire a segéddel oda érkeztem, azt a tatárt, ki először a falra hágott, látván bizonyos vesztét, utolsó erejével megragadá s magával együtt a mélységbe rántá. (*Szomorúan.*) Oda van ő! az ifjú: én öreg még élek.

Zsigmond. Csendes nyúgodalom neki, ő már elvégzé pályáját. De Elek, ki szívemet Emelkával oly híven felosztá, ki tudja, mely nehéz rabságban sanyarog? véle egy szép reményem eltünt. Tudod azt, hogy Elek atyja nekem hív barátom vala?

Bálint. És oly vitéz, melyhez hasonlót nem egy könnyen szűl a letiprott Hunnia.

Zsigmond. Himfi László, az a magyar bajnok, végső órájában nekem általadta Eleket: neveld, úgy mond, a haza dicsőségére, mint saját fiadat! s ezek után kimúlt. Elek megfelelt vitéz atyja vérének,

igaz és deli vitéz vált belőle, titkos örömmel láttam Emelkának iránta való hajlandóságát, ártatlan szerelmük szinte felifjított; — oda van ő, és vele erősebb gyámola éltemnek.

Bálint. Hadd nyúgodni a holtakat! Ha igaz, a mit szivem érez, szebb tökéletességben őket feltaláljuk.

NEGYEDIK JELENÉS.

Zászlós, az előbbiek.

Zászlós (*sietséggel*). Uram! készülj a csatához. Az őrálló jelenti, hogy a váraljai erdőben tüzet és népeket lát! úgy látszik, hogy a tatárok ismét felénk fordultak.

Zsigmond. Váratlan támadás! de a vár jó állapotban vagyon.

Bálint (*vad örömmel*). Ez kell nekem! szinte tánczol a sziv kebelemben, hogy a tatárral még egyszer szembe szállhatok.

Zsigmond (*a zászlóshoz*). Te Orbán! járd sorra a bástyákat, és a legények mind talpon legyenek. (*Zászlós el.*)

Bálint. Én is a kapuhoz sietek öszveszedni a vitézeket. Zsigmond! közelget öldöklő angyalom. (*El.*)

Zsigmond (*leveszi kardját*). Jer tehát oldalomhoz, végső segélyem! talán utolsó szolgálatot tészsz most uradnak, s ha most ki nem segítesz, eleget éltem. Fekete kétségek, kínos aggodalmak és nehéz sóhajtások tolongnak mellembe. Emelka! a sors vesztünket eltökéli! (*Magával küzködni látszik, végre bátor eltökéltséggel.*) Félre csalárd érzemény, a haza kiált, karomat kivánja, ez a gondolat megnyugtat. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

TATÁR TÁBOR.

KAJUK, KOBUT, ORANGZEB *és több tatárok.*

Kajuk. Ez az utolsó harcz, melybe vezetlek benneteket. Tatárok! még csak ehhez kölcsönözzétek erős karjaitokat. Holnap, mire a nap első sugárit a földre terjeszti, a vár felé indulunk, és azt ostromoljuk; esküszöm az istenekre, hogy mire lenyugszik, egy kő sem marad

helyén; az egész várat nektek prédára bocsátom, legyen minden kincse tiétek, nekem elég a rajta vett boszú.

Orangzeb. Szabad hív szolgádnak az okát kérdeni, hogy miért lövelnek szemeid oly emésztő tüzet? mi ingerel haragra? Sok nagyobb helyeket láttalak megvenni, de ily indulatot még benned soha nem tapasztaltam.

Kajuk. E várnak látása gyulasztja újra fel boszúmat, ez az oka, barátom! hogy e várt még egyszer felkerestem. Már több esztendeje, hogy falait víttam, de lakói kétséges védelme győzni nem engedett; hasztalan újítottam háromszor a csatát, be nem vehettem; negyedszer bajnok fiam vezérlése alatt már közel volt estéhez, hogy egyszerre, midőn már a győzedelem kezében vala, már zászlóink a falakon lebegtek, ő elesett. Ott nyugszik teteme. A környülállás azonban nem sokára elhúzott e vártól, és a hadi állapotok jelenlétemet másfelé kivánták, de mellemben hordoztam forró boszúmat, melynek mindaddig böjtölni kellett. Most az idő, és azt mondom: hogy a ki leggyilkosabban öl, az tőlem királyi jutalmat várhat. Hah! mely szégyen volna, tatárok, ha ez a maroknyi nép győzhetetlen maradna, midőn az egész országot fegyverem meghódítá. Nem, a dicső napnál! vérökkel fizessék meg hajdani káromat. Most menjetek, készítsétek el a népet a holnapi viadalra, mely addig magát az erdőben tartsa, hogy a magyarok ittlétünket oly hamar ne sejdítsék. (*Int s a tatárok elmennek.*)

HATODIK JELENÉS.

KAJUK, KOBUT.

Kajuk. Így, barátom! holnap váratlan reájok ütök, és forró boszúmat vérökben enyhítem.

Kobut. Méltán bünteti haragod e büszke nemzetet; de engedd, hogy meggondolt tanácsomat veled közöljem.

Kajuk. Szólj; csak azt az öldöklő érzeményt ne kívánd kioltani mellemből; egyetlen egy fiam halála áldozatot kíván.

Kobut. Mely neki meglegyen, de az én szívem más gondokat táplál, melyek egyedül dicsőségedre czéloznak.

Kajuk. Hadd halljam.

Kobut. Tudod, győzedelmes vezér, hogy nemzeted honába készül, és már több része népednek haza takarodott. Ez a puszta ország neked többé eledelt nem adhat — mit is ott egy bajnoknak, hol a dicsőség kelyhét úgy is már fogytig kiüríté. —

Kajuk. Értem, de mire czéloz beszéded?

Kobut. A szerencse neked szebb pályát készített; itt tovább nincs maradásod. (*Fontosan.*) Oktaj fejedelem halála a trónust üresen hagyá; vajjon ki ülhet méltóbban belé? ki teheti több igazsággal a mongol koronát fejére mint te? kiben az egész nemzet egy hatalmas vezért tisztel! egy szó tőled, és a nép lábaidhoz borúl. De vannak, mint magadtól hallám, ellenségeid is, kik hátráltatni fogják igaz vágyódásod; azért hatalom szükséges, mely őket tiszteletben tartsa; vitéz katonáid imádnak, soha el nem hagynak. Vezesd haza őket, és ki azután szeretni nem tud, az rettegjen tőled.

Kajuk. Sok igazat látok szavadban, de még nem látom, mi hátráltatna a vár ostromától.

Kobut (*félre*). Rövidlátó! (*Kajukhoz.*) Én nem javaslom az os romot, mert mutatok egy útat, melyen egy csepp vér nélkül eléred szándékodat; de különben is, ha valaha, most van okod népedet kímélni; mert láttad több ízben mint harczol a magyar. Igaz, ők sokáig számos seregnek ellent nem állhatnak, de kétséges erővel harczolnak, és életöket drágán adják fel, oda vész, hidd el, népednek fele, kipótolhatatlan károdra. Ismerem én azt a magyar nemest: vele mértekezni nem mindennapi dolog, sőt neked veszteség, mert mindegyik bátor férfiú, ki itt elhull, egy elvesztett drágakő koronádból, és visszataszít fényes reményedtől.

Kajuk. Mit szüle csalárd elméd? ha lehet —

Kobut. Én mint követ felmegyek a várba nevedben, és ama nemesnek békességet, kegyelmet viszek; neki igérem az ország kormányát, ha hozzád lejön és meghódol. Ily nagy igéretek, remény-lem, szívét meghóditják; s ha egyszer táborodban lesz, tégy vele, a mi tetszik. Hogy pedig több hitelt adjon szavamnak, felviszem magammal azon foglyot, kit már jó ideje körülötted tartasz; bízd reám, és ha követségemnek más haszna nem lenne, legalább kikémlelem a vár állapotját.

Kajuk. De mit gondol felőlem ama magyar nemes, ha a tatár vezért oly számos sereggel csalárdsághoz látja folyamodni; méltán dicsekedhetnék ő, hogy Kajukot egyedűl csak maga győzte meg. Nem! dicsőségem azt nem engedi. Ily diadalmat rajtam ő ne vegyen, én harczolok s győzök: ez legyen Magyarországban végső diadalmam, és minden magyar rettegve emlegesse Kajukot, a nagy tatár vezért. (*El.*)

Kobut (*maga*). Menj csak a dicsőség szép gondolataival, te vak eszköze fontos végzésimnek! Mely gyarló az ember, a halhatatlanságról álmadoz, s rövid szeme nem látja a lelket, mely általa dolgozik. Álmodjál békén, tápláljon a nagy név, engem csak aranyod kecsegtet. (*Gondolkodva*). A holnapi ostromot hátráltatnom kell; bár mibe kerüljön, mindent reá fordítok, hogy előbb a várba mehessek. Emelka! a sebes emlékezet újra felgyulasztja szívemet, és felszakasztja a régi seb hártyáját. Már három nyár múlt el, hogy nem láttam, mely angyali szépség lehet ő most! És te büszke Bebek! Neked is közelít mérges ellenséged! egykor a Rákoson csak csendes átkokkal feleltem mérges szavaidra, most már itt van a boszú véres napja, és nyilván elnyel tehetős haragom. El van végezve, előbb a várba megyek, elvégzem a nagy remeket, mely nekem szép jövendőt igér. Most Kajukhoz.

(*A kárpit lefordul.*)

9*

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

A sálor előtt ELEK, *hosszú lánczon.*

Elek. Hát még láthatlak, kedvelt Szádvárom! s téged, felséges tájék! az ifjúság gyönyörű képei kápráznak előttem, és szívemet édes felejtésbe merítik. (*Fellengezve.*) Itt, hol most vérző szívvel állok, hányszor itt ültem Emelka mellett, ki nekem koszorút font víg homlokomra! Az azon erdő, melynek sűrűiben vadakat nyomoztam nevelő atyámmal, elfáradván, egy vén tölgy alá dőlve kezdé akkor ama buzgó hazafi harczait beszélni, őseimnek s a hajdani vitézek tetteit leírni. Minden árnyékban látám olyankor Scipio és Hannibal lelkeit felém mosolyogni, s égő szívem dicsőség után vágyott! minden térség Arbelának tetszett, és szívemet elragadá a régi görögök honjába. Hiú remények, arany feltételek! a hideg valóság kiszakaszta a képzelet csendes köréből, és ide vetett a fájdalom sanyarú markába. Itt állok mint rab, magammal tehetetlen, vadaktól környülvéve! sorsomat vádolom, s bágyadt kezekkel lánczomat emelgetem. Hah! ez az élet nehezebb ezer halálnál, és ki nékem e szívet átszúrja, legyen ő angyal vagy ördög, én őtet áldani fogom.

MÁSODIK JELENÉS.

ZELMÍRA, *az előbbi.*

Zelmíra. Megbocsáss, Elek! hogy háborgatlak, de az atyám ma oly komor és haragos, hogy jelenlétét szinte kerülnöm kelletik.

Elek: . . . Hah! ez az élet nehezebb ezer halálnál . . .

A tatárok Magyarországban, II. felv., 1. jel.

Kisfaludy Károly. I. 132. lap.

A te látásod újra felvidít, de mely szomorúság fekszik képeden! Szólj, Elek! talán segíthetek; vagy legalább veled osztom fájdalmadat, ha az enyhűlést egy sebes szívnek adhat.

Elek. Áldott lélek!

Zelmira. Nem illik a visszatartás irántam; a szavak által, a mint mondád, megkönnyűl a szív nehéz terhe, azért —

Elek. Nem, jó teremtés! nem terhelem ártatlan melledet nehéz panaszimmal; bár soha ne érezd azt, a mi most szaggatja haldokló szívemet. Hagyj el, Zelmíra! A magányosság erőt ad, mely nekem oly szükséges.

Zelmíra (*mély érzéssel*). Miért tanítottál érzeni, ha ily kegyetlen visszataszítasz. (*Szomorúan el akar menni.*) Légy boldog!

Elek. Ne itélj balul barátod felől! Ha szívem titkait előtted takartam, ezt a visszatartást igaz barátságom szülte; ismerem érző szívedet, azért kímélem. De te voltál pártfogóm, te enyhitéd rabságomat, azért neked bizodalommal tartozom; ülj le mellém, és hallgasd okát méltó fájdalmimnak.

Zelmíra. Én akarom hallani, legyen bármely rettenetes (*leül*) és ha nehéz sorsodon könnyeim hullanak, ne ügyelj reájok, mert éretted folynak, és nekem édesek.

Elek. Látod-e azt a várat napnyugat felé a hegytetőn?

Zelmíra. Látom, és a mint hallám, az atyám ostromoltatni akarja, szörnyű boszút esküdött lakosainak, mert már egyszer hiába vitta meg, és falai alatt egyetlen testvérem elesett.

Elek. Ez a hír hasítja szívemet! Oh Zelmíra! ha tudnád — az a vár születésem helye.

Zelmíra (*ijedve*). Szerencsétlen! Most értelek.

Elek. Midőn atyád vérszomjuhozó népével Hunniát ellepte —

Zelmíra (*képét eltakarja*). Ne nézz reám, Elek, én is tatár vagyok.

Elek. És éltem védangyala! De hallgass tovább. Alig hallám hazám veszedelmét, felkészültem annak védelmére. Akkor itt hagytam egy jó atyát, és egy leányt, — egy leányt, oly szépet s jót mint te —

Zelmíra. Tovább! tovább! öntsd keblembe szíved gyötrelmeit, van erőm hordozni.

Elek. Nem kérődzöm vissza régi örömimet, csak azt vallom.

hogy szerencsés voltam. Jelen voltál ama véres harczban, melyben atyád népe győzött, melyben a sokaság a vitézséget lenyomta és oda veszett Hunnia virága; Sajó habjait magyar vér festette, és a szittya szabadságért sok ezer bele dőlt a halál karjába.

Zelmíra. Született vadságomban akkor annak örültem, mitől most irtózom.

Elek. A keresett halál engemet elkerűlvén, balsorsom kezetekbe vetett; te tartád fel éltemet, midőn egy tatár mérges nyilát már mellemnek szegezte: egy életet, megbocsáss Zelmíra, melyet lelkem átkoz, nem hogy rabláncz terheli kezemet, hanem hogy bizonyságává kelle lennem hazám romlásának, és most, hah fene sors! kedveseim ily szomorú végének.

Zelmíra (*felkel, magában*). Drága ifjú! sorsodat könnyebbíteni igyekszem. (*Elekhez.*) Ha boldogíthat egy remény sugára, légy békén s bízzál Zelmírában. Az atyám kegyetlen ugyan, de nincs minden emberiség nélkül, és engem szeret; még ma lábához borulok, neked szabadságot és a vár lakosinak kegyelmet kérek.

Elek. Míg az atyám harczolni tud, kegyelemért nem esdeklik; békességet hasztalan remélsz, mert atyád kemény szíve boszú után lángol.

Zelmíra. Első kérésem életemben, ő meg fogja hallgatni. Mely üdvösség! mely gyönyörü gondolat! ha én lehetnék a te szabadítód, és feloldozhatnám rablánczodat. Oh te felséges nap! ki szent tüzet gyújtasz az élők keblében, légy hatalmas segédem, és titkos szószólóm; segítsd azt végeznem, a mire az emberiség s a szerelem késztet. (*Nagy indulattal.*) Elek! Elek! te azután szabad lészsz és boldog, szerettebbed karjában. (*Könnyes szemmel.*) Én elhagylak (*Karjába dől.*) Légy boldog! (*Elszalad.*)

Elek (*maga*). Mely isteni szív! kár ott neked érzeni, hol mását soha fel nem találod. Mit akar a sors, hogy ezt az ártatlan lelket életem tövises útjára veti? Ő volna kiválasztva engem megmenteni a kétség vas karjából; ha Kajuk — nem, nem! bár merre fordítom elmémet, reményt nem találok, tornyozva áll előttem a lehetetlenség hideg óriása, és gyilkos fájdalom emészti életemet.

HARMADIK JELENÉS.

KOBUT *egy tatárral.* ELEK.

Kobut (*Elekhez*). A tatár vezér veled szólni akar, sátorában várakozik reád.

Elek (*megvetéssel*). Mit kivánhat tőlem, hogy téged küld hozzám?

Kobut. Meg fogod hallani; használd a szerencsés órát, melyet készíték, s magadra vess, ha hiába elillant. (*Tatárhoz.*) Te oda fogod őtet kísérni.

Elek. Megyek, hogy gyűlölt jelenlétedtől magam elhúzhassam.

Kobut. Ügyedet megszántam! barátoddá lettem.

Elek. Te az én barátom? inkább a mérges hyénát szorítom mellemhez; a te kezedben az öröm is méreggé válik. Gonosz fejedet e lánczczal töröm be, ha még egyszer nyelved e szent nevet említi. (*El a tatárral.*)

Kobut (*maga*). Nevetem tüzedet, nem soká dühödöl. Örülj, Kobut, munkád jól kezdődik. (*Gondolkodva.*) De mégis veszedelmes játékba kaptam. Kajuk büszke feltételét egy ígért leányért feláldozta, de ha én nem teljesítem? akkor könnyen általlátja titkomat és én leszek az áldozat. Kobut! Kobut! itt egy örvény, mely hogy engem el ne nyeljen, Kajukot kell bele taszítnom. Ki jön itt? Orangzeb! épen jókor; most segíts képmutatás!

NEGYEDIK JELENÉS.

KOBUT, ORANGZEB.

Kobut. Hová oly sietséggel, barátom?

Orangzeb. A vezér parancsolatját hirdetem ki a népnek! ezen pillanatban monda le az ostromról.

Kobut. Mit tartasz ezek felől?

Orangzeb. Csodálom a vezér oly sebes változását, különben állandóbb feltételeiben.

Kobut. Ez az én munkám! láthatod, hogy nem kevés tehetségem.

Orangzeb. Valóban? így hát te messze vitted!

Kobut. Reménylem, hogy ezek után nagyobbakat hallasz. De

elég erről, mást akarok neked kinyilatkoztatni. *(Enyelegve.)* Gondold csodálkozásom; most hogy ide jöttem, Zelmírát a magyar ifjú karjai közt láttam. *(Orangzeb haragját hiában akarja titkolni.)* Ez a nyughatatlanság, ez a bizonytalan tekintet különös érzésre mutat! Valld meg, Orangzeb, te szereted Zelmírát.

Orangzeb *(tűzzel)*. A dicső napnál! ez olvas a szívekben. Kobut! ezen hírért meg tudnálak ölni. Szólj, ki fedezte fel előtted titkomat?

Kobut *(édesen)*. A barátság. *(Átöleli.)* De vígasztalódjál, beteg szív! bízzál bennem, én leszek orvosod.

Orangzeb. Most világos előttem Zelmírának irántam való bánása, de boszút állok magamért.

Kobut. A magyar foglyot szereti.

Orangzeb. Ezer átok reá! én őt porrá töröm.

Kobut. Légy nyugodt; azt a magyart Zelmíra ma utolszor látta, én örökre elrejtem előle. De minekelőtte titkomba beiktatlak, szólj: vannak-e a nép között hív barátid?

Orangzeb. Egy egész osztály kész szolgálatomra.

Kobut *(titkos örömmel)*. Több mint elegendő; engedd, hadd öleljelek, barátom! A vezérhez sietek, azután felkereslek, és még az éjjel kinyilatkoztatom, mit készített csendes iparkodásom barátom javára.

Orangzeb. Elvárlak. *(Jobbra balra elmennek.)*

ÖTÖDIK JELENÉS.

KAJUK SÁTORA.

KAJUK, ZELMÍRA.

Zelmíra *(Kajuk lábai előtt)*. Még egyszer, kedves atyám! ne tagadd meg gyermeked legelső kérését; tekintsd könnyeimet; én boldogtalan leszek, ha ő oda vész. Óh drága atyám! a dicső napra kérlek, hallgasd meg esedezésemet.

Kajuk. Állj el kérésedtől, Zelmíra; kérj akármit, csak azt ne kivánjad.

Zelmíra. Add nekem az egész világ kincsét: Elek nélkül nincs érdeme előttem.

Kajuk (*keményen*). Nem reménylem, hogy őt hiú reménynyel biztattad, melyet én soha nem teljesítek.

Zelmíra. Csak arra biztatám, a mire az emberiség tanít.

Kajuk. Elég, tudod, mit végeztem. Ên mint egy félénk e várat elhagyjam? ezt a tájt, mely fiam hamvait elzárja? Nem, ha e várat úgy által nem adják, ostrommal veszem be; dicsőségem és fiam kiontott vére azt kivánja és ezeket egy leány könnyeiért fel nem áldozom. Menj! (*Zelmíra el.*)

Kajuk (*maga.*) Az ifjú éljen és legyen szabad.

HATODIK JELENÉS.

ELEK *s több tatárok, az előbbi.*

Elek (*bátran Kajuk elébe áll*). Miért hivatál?

Kajuk (*a tatárokhoz*). Szabad férfiúval akarok szólani. Vegyétek le lánczait. (*Lánczait leveszik és el.*)

Elek. Add vissza fegyvereimet is, akkor leszen szabadságom teljes.

Kajuk. Az is megleszen, de viszont-szolgálatot kívánok tőled. Minekelőtte győzedelmes seregemet honomba vezetném, akarom ezt az országot, melyet karom meghóditott, egy érdemesnek adni, ki mint helytartó itt országolna.

Elek. Él Béla királyunk, néki helytartó nem szükséges.

Kajuk. Bélát lenyomta fegyverem ereje; ő elhagyá trónusát és országát.

Elek. El nem hagyja a magyar jó fejedelmét, bármely sors találja. Győztél ugyan eddig, vezér, de ne kérkedjél vele, mert a hadi szerencse változó és az igazat védlő ég a magyar fegyvert újra föl-emeli.

Kajuk. Hiú reménység! ezen várnak csekély népe áll egyedül seregeim előtt, ha akarom, az is széjjel oszlik; nincs oly része országtoknak, mely ne rettegne nevemtől, de elég a diadalom, már több vért ontani nem akarok. Menj azért a várba és mondd annak a nemesnek: hogy Kajuk tatár vezér becsülni tudja az igaz vitézséget és őtet tiszteli mint elsőt nemzete közt; mondd neki, hogy nyissa

meg kapuit és vegye által barátságban azt a nagy hivatalt, melyért nékem csak esztendőnként adózik.

Elek. Csalatol, vezér! midőn ily ajánlást tészsz a magyarnak s országot osztogatsz, melynek birásától sok éles kard visszatartóztat. Hogy általam ama ritka vitézt hitszegésre mered bírni, azt csak fegyvertelen fogságom engedi.

Kajuk. Hogy a magyar fegyver nekem nem árthat, azt megmutattam; hogy te nemzeted sorsát takarni akarod, azt szeretem: bátor szívre mutat és tüzedet dicsérem. Gondold meg, ifjú, hogy kegyelmem éltedet fentartá s alkalmatosságot nyújta hazádnak szolgálni.

Elek *(eltökélve.)* Add vissza lánczomat.

Kajuk. Menj fel a várba, és ha ama nemes lábaimhoz borul, elfelejtem neki, a mit itt vesztettem.

Elek. Egy magyar a te lábaidhoz? — de ezekre haláloddal felelnék.

Kajuk. Vígy néki békességet.

Elek. Hogy az által könnyebben lest készíthess neki.

Kajuk. Ifjú, tudd meg, hogy csak a gyenge csal, az erős parancsol.

Elek. Mely igazsággal?

Kajuk. Győzedelme által.

Elek. A magyarok titeket soha meg nem sértettek, itt nektek semmi igaz keresménytek nem volt; nem rendes harczczal, hanem vad rablással önted el hazám szép környékét és éhezve a prédára estetek; dicsőséget attól soha ne várj.

Kajuk. Mérsékeld tüzedet s kegyelmemet haragra ne gerjeszd! tudod, kivel beszélsz; kit illet ez a merész bátorság? Rettegj ifjú: egy tekintet tőlem és a porban heversz.

Elek *(érdemmel).* Látom véres kezeid közt az erőszak vas kormányát, de halni tudok, megvetem hatalmad.

Kajuk *(félre).* Így szeretem az ifjút, akaratom ellen tiszteletre buzdít. *(Elekhez.)* Most még jóakaród vagyok, menj fel a várba és mondd ama vitéznek, hogy érdemes arra, hogy Kajukot megismérje s engedjen a szükségnek és önnön hasznának.

HETEDIK JELENÉS.

ORANGZEB, KOBUT, *az előbbiek.*

Orangzeb. Győzedelmes vezér! véghez vittem, a mit parancsoltál, a nép örül, hogy holnap nyughatik.

Kajuk. Ím hallod, ifjú, hogy az ostromot halasztom és a békességet valóban kívánom; azért holnap követemmel felmégy a várba, a kelendő nap már ott találjon, különben örökös rabság leszen makacsságod bére. (*Kobuthoz.*) Te vedd követségem jeleit s parancsolatomban eljársz. (*Kajuk a többiekkel el a sátor jobb felén.)*

Elek (*maga*). Oh mennyei igazság, világítsd elmémet! Két út van előttem, melyre ez a pogány késztet, és mindegyik kedves szívemnek: Emelka áll az egyikén angyali képével és örök egyesülést igér; a másikán a haza gyámolangyala áll és borostyánkoszorút tart kezében, de csak a síron túl adja meg jutalmát. (*Nagy érzeménynyel.*) Emelka! téged látni, e szívhez szorítni — nem, azt a boldogságot magamtól meg nem tagadhatom. Felmegyek és elkészítem arra a nagy s örökös útra: lássa ő, hogy híve maradtam mind halálig hazámnak és szerelmemnek; lássa Zsigmond, hogy érdemes voltam fiának hivatni. (*Felháborodva.*) Félre gyászos képek! ti ijesztő kétségek! által ne lépjétek éltem keskeny körét, melyben egy uj Éden tenyészik; ne keserítsd, gyilkos fájdalom, a jelenlét örömét és vond ki mérgedet üdvösségem kelyhéből; egészen hadd érezzem még egyszer azt a boldogságot, melyet a szerelem édes bája keblemben gerjesztett, azután — azután engedj meghalni.

NYOLCZADIK JELENÉS.

KAJUK, KOBUT, ORANGZEB, *több tatarok és az előbbi.* ZELMÍRA *egy más sátornál hallgatódzik.*

Kajuk (*Kobuthoz a sátorból kijövén.*) Ezer arany leszen jutalmad, ha azt végbe viszed, a mit fogadtál. (*Elekhez fordul.*) És te mit végeztél?

Elek. Felmegyek a várba, de ha azt véled, vezér, hogy a haláltól való félelmem hazaárulóvá tehet, inkább öless meg azonnal.

Kajuk. Hazád hasznát akarom, különben nekem mindegy — de minden esetre visszavárlak; ezer szemekkel vigyáztatok reád, és kínos sors fog követni, ha vissza nem térnél.

Elek (*érdemmel*). Kíméld szavadat. Hogy visszatérek, azt hitemmel bizonyítom; de hogy a várnak ura az utolsó csepp vérig harczolni fog, azt is fogadom; légyen ez elég. (*Elmegy, Kobut utána.*)

Kajuk. Büszke magyar! Ha az ország romladékai ittlétemet s győzedelmimet nem hirdetnék, azt vélném, hogy győzhetetlen. A dicső napnál! az emberek számát mint eddig gyűlöltem; ezen ifjú kényszerit az erkölcs érdemét tisztelni. (*El.*)

KILENCZEDIK JELENÉS.

ZELMÍRA *más felől előjön.*

Zelmíra. Elek visszatér, őt még látom, ez már elegendő vigasztalásomra. (*Gondolkodva.*) Minden körülöttem nyugodalomnak készül, maga a természet szendergésnek ered, csak engem kerül a nyugodalom. Lelkem fellengez és hasonlítást keres mostani s régi életem közt. Illendőbb ugyan mostani életem, és az emberhez jobban vagyon alkalmaztatva, de csendes könnyek folynak mégis régi vadságomért és sokszor azt kivánom — megbocsáss Elek — hogy bár soha ne láttalak volna. (*Indulattal.*) Szelidebb érzésekre birta ő szívemet és sokért, a mi voltam, nem lennék, de az egész világ kincsét oda adnám, ha, a mi most vagyok, nem lettem volna. (*Lágyan.*) Egykor csak örömek tölték óráimat, a kelő nap látása, az atyám mosolygása már boldoggá tehetett; rószaszínben állott előttem a világ, s minden tárgy vidám kedvre ingerle s felém örömet lehelle, az egész teremtményben legboldogabb valék — most, számtalan tűzkivánatok terhelik mellemet, a lehetség határit elhaladja elmém, ámbár tudom, hogy vagyon határa; a szerencsés kábaság elhagyott, világos lőn keblemben, de szivem szüntelen susogja, hogy nem vagyok szerencsés. Elek! Elek! nem vádollak, de tanításid elragadták nyugodalmát éltemnek.

TIZEDIK JELENÉS.

ORANGZEB, *az előbbi.*

Orangzeb. Ily magányosan és búba merülve?

Zelmíra. Nyugodjál meg rajta, megvallom, te nem vagy az oka.

Orangzeb. Nem is volt szándékom néked bút szerezni.

Zelmíra. Valóban, Orangzeb? annyi érzeményt nálad nem kerestem.

Orangzeb. Mit nem tehet a hatalmas szerelem! Zelmíra, tovább nem titkolom, hogy a te bírásod éltem legszebb kívánsága; az atyád, reménylem, nem fogja hátráltatni, minthogy nemzetségem a tiedhez hasonló, és értékem is annyi, hogy bőségben táplálhat; mihely elérjük a hazai földet, felosztom véled csendes hajlékomat.

Zelmíra. Ne oly hirtelen, Orangzeb; én érzésedet sajnálom, mert nem viszontagolhatom.

Orangzeb. Nem lészsz szerencsétlen! Emlékezzél vissza, hogy már mint gyermekek egymáshoz köttettünk, s hogy még a honi földön legszebb prédámat neked igértem. (*Kihúz egy gyűrűt.*) Nézd ezt a drágakövet.

Zelmíra. Mint gyermek örültem volna neki, most nem kecsegtet; tartsd meg ajándékod.

Orangzeb. Vedd igéretem s tiszta szerelmem jeléül.

Zelmíra. Hagyj el! őrizd vezéred drága életét és engem ily ajánlással ezután megkíméljl.

Orangzeb. Élesek szavaid — hiszem, nem jönnek szívedből.

Zelmíra (*félre*). Nem, a dicső napnál! te őt el nem törlöd. (*Orangzebhez.*) Hagyj el.

Orangzeb. Nem, Zelmíra, szavaid el nem ijesztenek, tőled el nem állok, bármibe kerüljön — jön az idő s tőlem rettegsz.

Zelmíra. Idétlen dorgálás! Légy férfi, Orangzeb, és ne tedd nevetségessé magad egy gyenge leány előtt.

Orangzeb (*felháborodva*). Hah, nékem ezt!

Zelmíra. Elfelejtem, a mit tőled hallottam, oltsd el szíved lángját és tedd tovább is érdemessé magad az atyám kegyelmére. (*El akar menni.*)

Orangzeb (*visszatartja*). Maradj, Zelmíra! Szólj, mely reményt vihetek magammal?

Zelmíra. Légyen elég a mit szóltam.

Orangzeb (*titkolt méreggel*). A szerencse többé így öszve nem vezet, mit reménylhetek?

Zelmíra. (*megvetve.*) Hogy atyámat kérni fogom, mentsen meg utóbbi üldözésedtől. (*El.*)

Orangzeb (*maga*). Elég, Zelmíra! a mit a szerelem nem eszközlött, végezze az erő, de soha el nem felejtem, hogy egy alacsony rabnak áldoztál fel. Kobut! most téged követlek.

(*A kárpit lefordúl.*)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

SZÁDVÁRBAN.

KOBUT. BATU.

Kobut. Mely szerencse, barátom! Téged ezen a földön látni nem reményltem.

Batu. Változó csillagom sokfelé hányt-vetett s végre tegnap e várba hozott, a mint látod, nem a legjobb állapotban. Veled, mint látom, a szerencse jobban gazdálkodott.

Kobut. A mint veszed; én ugyan magam koholtam sorsom talpkövét, ama vak istennére nem sokat bízok: a ki mint vet, úgy arat; nekem jól mennek dolgaim, kivált hogy reád akadtam. Beszéld el rövideden sorsodat, mert nem sokára a várt elhagyom; itt, gondolom, senki nem háborgat.

Batu. Mind oda lent vannak az ifjú körül, kit magaddal hoztál; az úr neki a vár falait mutatja, én elhagytam őket.

Kobut. És reám találtál. A mint látszik, ez ifjú itt nagyon ismeretes.

Batu. Mint hallám, a vár urának nevelt fia s Emelka jegyese.

Kobut. Szerencsés követség! — Beszéld el éltedet.

Batu. Kúten királyunk halála után azon titkos gyülekezetben, a mint emlékezem, te is jelen voltál, melyben véres boszút esküdtünk

a magyarok ellen, hogy nagyobb részét nemzetünknek megölték. Akkor én elváltam és Tugut vezérhez adtam magamat, kit mindenfelé az országban vezettem és nékie rablani segíték; végre Frangepán őtet meggyőzte; seregét elszéleszté és kincseit elfoglalta; maga Tugut a csatában elveszett, egy része népének Kádán vezérhez szalada, de nagyobb részét a győző elfogta. Én elillanték, soká elhagyva tévelyegtem, ezen ruha mentett meg több ízben a haláltól; míg ezen tájra jutottam, hol az éhség s a bágyadtság annyira elértek, hogy már magamat a halálnak szántam; de véletlen tegnap egy magyar a kősziklák között előttem termett s földijének tartván, e várba hozott. Itt van egész életem s több esztendei vándorlások után nem maradt más, mint törődött testem s azon hiedelem, hogy esküvésemet híven megtartám.

Kobut (*átöleli*). Kuten megbántott lelke! tekints le hív szolgáidra.

Batu. És te barátom?

Kobut. Értelek, Batu. Bátran kezet foghatok veled, mert én is szorosan hitem után jártam. Eleintén Kádán vezérnél voltam útmutató s én voltam az, a ki az erdőkbe elrejtett magyarokat egy hamis levéllel ki tudtam csalni s a halálnak áldozni. Most Kajuk első titkosa vagyok, ki ide küldött mint követet; azonnal visszatérek és a várt ostromoltatom.

Batu (*megijedve*). És én?

Kobut. Téged oly bátor férfiúnak ismerlek, ki egy-két könnyön meg nem indul, hulljanak bár a legszebb szemekből.

Batu. Már azon túl vagyok, most már csak nyugodalmat és könnyű életet kívánok.

Kobut. Mely teljes mértékkel meglegyen; de előbb én is egy csekély szolgálatot várok tőled.

Batu. Ha tehetségemben áll.

Kobut. Láttad ama magyar nemesnek leányát?

Batu. Igen.

Kobut. Én annak a magyarnak esküdt ellensége vagyok; halála elkerülhetetlen. Ő nemzetünknek mindig ellensége volt s azt velem az utolsó országgyűlésen mélyen éreztette, s gondolom, ő volt egyik Kuten király gyilkosai közül is; de leánya már akkor magához

vonta szívemet, mostani látása szerelmemet újra felgerjeszté; ezt a kincset a tatároknak prédául nem adhatom.

Batu. Az pedig a várnak bevételével elkerülhetetlen.

Kobut. Én találok benne módot, ha segédkezeidet nékem nyújtod. A csatától gyenge egészséged miatt magadat könnyen elhúzhatod, az alatt tartsd szemmel Emelkát, s ha a vár közelít estéhez, akkor —

Batu. Hát ha ellenkező történik?

Kobut. Ötszáz ember ötvenezernek!

Batu. Hát mit tegyek vele?

Kobut. Ha már látod, hogy a félelem elfogta szívét, akkor könnyen bírhatsz vele s bevezeted ama kőszikla alatt lévő barlang belső rejtekébe; én azalatt elvégzem a több szükségeseket s utánad sietek a barlangba.

Batu. Arról bizonyos lehetsz.

Kobut. Számot tarthatsz köszönetemre.

Batu. Itt kezem.

Kobut. Kedves barátom! Ezután sorsod az enyémhez lészen kapcsolva. De most hagyj el, hogy valaki együtt ne találjon. Légy boldog s teljesítsd kérésem.

Batu. Bizonyosan. (*El.*)

MÁSODIK JELENÉS.

KOBUT.

Kobut *(maga).* Ez nekem bizonyos, nem hiszek ugyan szavaidnak, de a szükség kényszeríti nekem használni. Valóban úgy látszik, mintha valami hatalmas lélek lépett volna vélem szövetségbe, ki látatlanul körülöttem jár és mágusi erővel minden környülállást hasznomra fordít. Emelka! mely édes név, de még ezerszer édesebb s kívánatosabb bírása. Mely szép ő, arra alkotva, hogy szerelmet gyújtson az emberi szívekben. — Szerelmet? de akarja-e ő azt viszontagolni? nem hallám-e, hogy már választott? Együgyű okoskodás! melyre egy idétlen elme fakad; nem kell nékem szíve, én benne egyedűl nemét csodálom. *(Magát elfelejtve.)* Ha ezek a karok őtet

általszorítják, ha gyönyörű ékei előttem állanak — mit akkor a szív, ha egész létem testesült öröme karjai között olvad el, s az ő könnyei, szűz vergődései, lassú elhalása ölelgetésimet édesítik. Ezt az üdvösséget el kell érnem, bár mibe teljék is az.

HARMADIK JELENÉS.

ZSIGMOND, ELEK, BÁLINT, BALÁZS, *zászlós, több szádvári katonaság s az előbbi.*

Zsigmond. És semmi módon sem lehetne visszatérésedet hátráltatni? Kedves fiam! minden értékemet oda adom váltságodért.

Elek. Noha az aranyat a pogány imádja, Kajuk mégis szavát annál nagyobbra becsüli. Dicsőség s nagyravágyás az, a mi vad szívét vezérli.

Zsigmond. Mely keserves fordulat! Te, ki után atyai szívvel sóhajtoztam, végre megjősz, új erőt, új életet öntesz keblembe — és egy óráig tartó boldogság után készülsz örökre elválni! Emelka! szegény leányom! ez a hír letöri létedet.

Elek. Kit neveztél, atyám! Mindent a világon el akarok szenvedni, szólj a leggyilkosabb kínokról, csak ezt a nevet többé ne említsd, ez a név aláveri lelkemnek erejét.

Balázs. Csendes szunnyadásban hagyám el ötet, melyre sok szívreható érzeményi késztették; szép álmok kápráznak előtte, azt angyali mosolygása mutatja, s édes sóhajtások között többször Eleket kiáltott.

Elek. Kíméld, oh kíméld szívemet! érzem, szakadozni kezd. Emelka! Emelka! az élet még is szép.

Bálint. Maradj nálunk, jőjön a pogány egész népével éretted, és mi győzünk.

Zsigmond. Ha pedig a sors úgy végezte —

Elek. Ne tovább, atyám! Te voltál tanítóm, te vezettél az erkölcs útjára; nem érdemelném fiadnak hivatni, e szent nevet hordozni, ha valaha kitérnék fényes nyomdokából. Visszatérek hát s szavamat megtartom. Lássa Kajuk önnön kicsinységét s tanuljon emberséget, hűséget.

Zsigmond. Felséges ifjú! tündöklő szemeid erős lelket hirdetnek.

Zászlós. Könnyen elválsz te életedtől.

Bálint. Reménylem, még öszvetalálkozunk.

Elek. Ott, hol rózsaláncza szerelmünknek soha el nem szakad. Barátim! a halál nem félelmes és ily állapotban az élet remekje.

Kobut (*előlép*). Bebek Zsigmond! hallgasd általam mit izen Kajuk, a tatárok hatalmas vezére.

Zsigmond. Mit akarhat ő vélem? A mit hirdetni akarsz, azt előre láttam; mondd neki, hogy készen állok.

Kobut. Ne itélj hirtelen; nem jött Kajuk e tájra ismét magyar vért ontani, sőt veled szövetségre lépni eltökélett szándéka. Ötvenezer győzni tanult népével áll Kajuk a falak alatt, és ha az ész szavára nem hajlasz, váradat lerontja; egy tekintet tőle és egy kő sem marad meg helyén; fontold meg hatalmát. Ő, ama dicsőséges vezér, néked békességet s kegyelmet igér; nyisd meg nékie váradat és minden károd nélkül honába visszatér.

Zsigmond. Végeztél?

Kobut. S minthogy ő reá a mongol korona vár, neked átadja Magyarország kormányát, melyért te neki csak esztendőnként adózol.

Zsigmond. Mondd vezérednek, hogy Bebek még szabad s kegyelmére nem szorult; mondd neki, hogy hazám ellensége előtt váram zárva marad, és hogy csak holttestemen keresztül jöhet bírásához. Hogy harczolni tudok, ő azt már érzette, és ha az ég úgy rendelte, hogy esnem kell, itt állnak védjeim! bizonyítást olvasok szemökben: ha esnünk kell, dicsőségben esünk. Hogy pedig hasztalan ne essék jöveteled, mondd vezérednek, hogy e magyar fogoly váltságáért kész vagyok.

Elek. Atyám! esküvésem leköt, vissza kell térnem.

Zsigmond. Oh Elek! nem tűrhetem tovább, el nem ereszthetlek. (*Félre.*) Egy titkos út a föld alatt elvezet a várból, azon mentsd meg Emelkát, és habár a szerencse mostohán szolgálna, ti ketten mentek lennétek, és én könnyebben harczolok.

Elek. Zsigmond, hová ragad az atyai szerelem! vissza kell térnem, ha mindjárt előttem a pokol megnyilik.

Kobut. Így hát tovább itt nekem nincsen keresetem.

10*

Bálint. Most adj erőt e karnak égi hatalom, s engedj végeznem!

Zsigmond. Nem tartalak. Elek! menj, én is követlek. (*Kobuthoz.*) Te pedig mondd meg vezérednek, mit láttál.

Kobut. Még egyszer kérdem, nem kell békesség?

Zsigmond. Békességet kötni nincs hatalmamban. Béla él, ha urad azt óhajt, hozzá folyamodjék. Barátja nem lehetek, mert nagy a seb, melyet hazámon ejtett; de ha igaz szándéka a további vérontást kerülni s velem értekezni akar, jőjjön fel a várba, néki magának megnyitom. Itt, fogadom, oly szabad lészen, mint maga népe között.

Kobut (*félre*). Ezt elhallgatom. (*Zsigmondhoz.*) Tehozzád illik a megalázódás.

Zsigmond. Azt nem fogom.

Kobut. Akkor sem, ha ennek az ifjúnak véres fejét zászlóúl előttünk hordozzuk?

Zsigmond (*fájdalommal*). Halj meg, fiam! (*Szava eláll.*)

Elek (*indulattal*). Drága atyám! a te áldásodat. (*Zsigmond kezét fejére teszi s nedves szemeit az égre mereszti.*) Légy boldog, vigasztald Emelkát!

Egy katona (*előáll*). Mi nem eresztünk, Elek! együtt harczoljunk, de ez a vad pogány, míg mi élünk, oly könnyen véredben nem gázol.

Elek. Mit tartana Kajuk felőlem, ha adott szavamat megszegném? Nem, barátom, ezt a diadalmat rajtam ne vegye. Két esztendeig hordozom e lánczot, ezer képekben láttam a halált körülöttem és ez a lélek soha nem csüggedett, most pályám véginél mint egy köz félénk éltemet sajnálnám? Nem! nem! elvégzem sorsom rendelését. (*Zúgolódás a katonák között.*)

Zászlós. Maradj közöttünk, s ha a sors úgy mérte, halj mint egy bajnok a csata vérengző piaczán.

Elek. Ez a kar gyenge, fegyvert már alig emelhet; a rabság kiszítta cseppenként testemnek erejét; vérem elszáradt, csak lelkem maradt épen; ez az árnyéktest egyedül a sírba tartozik. Váljunk tehát, vitéz társaim, békén el egymástól, a ti nemes lelketek végső órámat

nem fogja keserítni. Ott az örökség éjjelében, melyet erkölcsünk világít, feltaláljuk egymást.

Kobut *(Zsigmondhoz).* Követségemet elvégeztem, de minekelőtte elválnék, tudd meg, Bebek Zsigmond! hogy Kobut, ama szabad száju ügyész áll előtted, kit hajdan üldöztél — most már rajtam a sor.

Zsigmond. Hah!

Bálint. Elek, rosz kezekbe estél!

Elek. Légy békén, ily alacsony lélek, mint ez, nekem nem félelmes, nevetséges mérgét más karjába önti, félénk szíve egy tekintettől retteg.

Kobut *(titkolt méreggel).* Ezt nékem? reszkess, fogoly.

Zászlós. Köszönd, hogy itt talállak először.

Elek. Ki jön itt? Oh égi irgalom, Emelka!

NEGYEDIK JELENÉS.

EMELKA, *az előbbiek.*

Emelka *(nagy háborodással Elek karjába szalad).* Mely szomorú hír támad! Elek! nemde hazug költemény, a mit hallottam? Újra elhagynál? Nem! nem! most, midőn szerelem, öröm, boldogság reánk vár — nem! Elek azt nem teheti.

Elek. És neked kellett jönni, ezt a szívet, mely bátran a sírba nézett, újra felkölteni? *(Indulattal átöleli.)* Oh elvesztett üdvösségem! nálad hagyom az élet érdemét; lelketlen s erőtlen szállok a mély sírba. Légy erős és tanulj veszteni.

Emelka. Az élet csak egy rövid perczenet, engedd karjaid közt elérnem múlását. Oh légy szánakozással: a kétség, érzem, öleli szivemet.

Elek. Vigasztald magadat, rövid az elválás, szerelmünk örökös.

Zsigmond. Tűrni tanultam, de ha ezt látom, lelkem akkor méltán a síron túl jutalmát keresi, mert ezt pótolni egy élet nem elég.

Bálint. Itt állok s nem tudom, sirassam vagy csodáljam-e őket? Szerencsétlen ifjú! kettős halállal halsz te meg.

Kobut. Meddig várakozzam?

Elek. Nincs mit tennem, a hideg kötelesség elragad szívedtől. Emelka! légy boldog.

Emelka *(Elek karjába dől)*. Ölj meg! elébb, míg éltem el nem hágy, el nem válok tőled.

Elek. Szerencsétlen! ha tudnád mennyire szenvedek.

Emelka. Szerencsétlennek mondasz s mégis, mégis elhagysz! oh mely kínos gyötrelem. (*Nagy fájdalommal.*) Elek! Elek! soha sem szerettél. (*Atyja karjába dől.*)

Elek. Légy boldog, drága lélek! ez a fájdalom vigyen örök üdvösségre. *(Nagy érzeménynyel.)* Atyám! a mit rajtam tettél — nem, szívem ellágyul — *(Zsigmond nyakán)*. Légy boldog, atyám! Bálint! és ti! Nékem nem lehet. (*Kirohan az ajtón, utána Kobut és a többiek.)*

ÖTÖDIK JELENÉS.

ZSIGMOND, EMELKA.

Zsigmond (*Emelkát ápolgatja, csendes érzéssel*). Tekints le mennyei jóság! és ne hadd ez ártatlan szívet a kétség markában! és te, reménység! te, az élet legszebb virága s az ember hív barátnéja, térj vissza mellébe, hogy kiállhassa e rettenetes próbát Szerencsétlen! csak rövid idő múlva mind elhagyunk, a kiket szerettél.

Emelka (*szakadó szavakkal*). Atyám! Elek —

Zsigmond. Emelka!

Emelka *(feléledez)*. Láttam őt véresen elesni, végső pillantása még engem keresett . . .

Zsigmond. Ez csak a képzelet tüneményképe, vesd ki fejedből; nem így kell ezen erős ifjút tisztelni, hanem légy hasonló hozzá; én is elvesztem őt.

Emelka. Ily sebes fordulat, így visszataszíttatni! ez az, atyám, a mi engem keserít.

Zsigmond. Légy erős és szenvedd eltökélve sorsodat, még más felleg is támadhat fejünkre. Emelka! meg kell vallanom: a tatárok bizonyára várunkat ostromolják; ha a sors könyvében éltem ki vagyon törölve —

Emelka. Oh akkor, atyám, téged s Eleket követlek.

Zsigmond. Nem, kedves leányom! éltünknek urai nem vagyunk; és az ég keményen bünteti meg az erőszakos halált; hallgasd hát,

Elek: Légy boldog, drága lélek!

A tatárok Magyarországban, III. felv., 4. jel.

a mit mondok: történhetik, hogy én elveszek — mert a dicső oltalomhoz életet kell kötni.

Emelka. Veled éltem, engedj veled halnom.

Zsigmond. Fogadd meg atyád előtt, hogy éltedet kiméled.

Emelka (*magával küszködik, végre atyjára borulván, mély érzeménynyel*). Fogadom.

Zsigmond (*melléhez szorítja*). Jó lélek! mely szépen jutalmazod atyai gondviselésemet; új erőt adsz lelkemnek e fogadás által. Édes szorgalmimnak eddig adósa valál, ezzel lefizetted, a mivel tartoztál.

Emelka (*indulattal*). Oh engedj örökös adósodnak maradni!

Zsigmond. Ha a tatárok győznének és én — Te sírsz?

Emelka. Hadd mossák könnyeim atyai melledet, égi vigasztalást tenyésztnek szívemben.

Zsigmond. Ha én nem leszek, Emelka, siess azután azon titkos úton, melyet csak neked mutattam, siess ki a várból és így megszabadulsz a nehéz rabságtól; Balázs fog kisérni, áldásom s az ártatlanság védangyala tovább vezérelni.

HATODIK JELENÉS.

BÁLINT, *az előbbiek.*

Bálint. Eltünt már szemem elől, s ím visszatérek hallani, mit rendelsz.

Zsigmond. Bálint, vitéz bajtársam! az óra közelget, mely minket vagy elválaszt, vagy szorosabban öszveköt. Én megbékéltem a világgal s nyugodtan várom halálomat, azt pedig ezen áldott léleknek köszönöm.

Bálint. Azt vártam Emelkától; nagy lelke atyjának lakozik benne, és Hunnia szülte; a magyar szűz nem retteg az áldozattól, ha a haza s a dicsőség kívánják. Zsigmond! a katonaság együtt van, akarsz velök szólni?

Zsigmond. Vezesd fel őket. (*Bálint el. Emelkához.*) Te Emelka! menj szobádba s ott várakozzál reám. (*Emelka el.*)

HETEDIK JELENÉS.

ZSIGMOND, BALÁZS.

Zsigmond. Hív szolga, ki ifjúságodban velem osztád sorsomat, s kit szívem örömmel barátjának fogadott — még egy, talán utolsó szolgálatot kér tőled nem urad, de egy aggott atya s barátod.

Balázs. A mit eddig tettem, arra a kötelesség vitt, kegyelmed legszebb bérem vala; de mutass útat, legyen bármely félelmes, legyen magában a hosszú örökségben, ha neked békét szerezhetek, bátran elkezdem. Az idő megfehéríté ugyan hajainkat, de ifjúságot érzek tagjaimban, ha neked szolgálok.

Zsigmond. Mondja bár valaki, hogy szerencsétlen vagyok! a ki ily emberektől környűlvéve élhet, annak sorsa mindig örvendetes marad.

Balázs. Keskeny hajlék vala születésem helye, de mellem elég tágas azt megtartani, a mire tanítottál; és én mint a te szolgád senkit sem irígylek.

Zsigmond. Balázs! nekünk el kell válni; a tatárok holnap a várat ostromolják, a csata kimenetele bizonytalan, s ha én oda veszek, legyen legalább Emelka megmentve. Mely sors vár reája, ha őt a tatárok elfogják! Bús tekinteted, látom, megértett, téged választottalak, szabadítsd meg őtet.

Balázs. De már késő, mert a tatárok a várat körültáborozzák.

Zsigmond. Egy titkos út váramból a ligeti hegynek lábához és a sűrűség közt a nagy erdőbe vezet; addig Emelka az útat tudja' odáig vezesd és onnan a merre az ész, szerencse és az isteni sugárlás. A tatárok, ha mindjárt beveszik is a várat, elhagyják ezen vidéket, mely eledelt nekik nem adhat.

Balázs. Nehezen esik téged ily szükségben elhagyni! de Emelka gyermeked, az elég. De nem volna jobb Emelkát arra a jövevény magyarra bízni? ő bágyadt és a csatában keveset használhat.

Zsigmond. Egy idegenre?

Balázs. Elég, hogy magyar! Ő az útakat tudja s Emelkát Hollóvárig elvezetheti; a mint állítá, a tatárok honukba készülnek; Béla királyunk is új sereggel közelít, a ki Bebek Zsigmond leányát pártul fogja.

Zsigmond. Vezesd hozzám utóbb őtet, de minden esetre te is készülj az útra; nemsokára követlek. *(Balázs elmegy.)*

NYOLCZADIK JELENÉS.

ZSIGMOND, BÁLINT, ZÁSZLÓS, *a katonaság.*

Bálint. Itt állnak Szádvárnak védjei, a haza buzgó szeretete lángol szívökben és általam régi hűségöket irántad újítják.

Zsigmond. Köszöntlek bennetek, vitézek! A haza és a szabadság újra erős karjaitokat kéri. Kajuk nagy táborával várunkat már körülvette és azt általadni kívánta. Én régi vitézségtekben bízván, követjét visszaküldém és eltökélém magamat inkább váram falai alá temettetni, mint rabláncczot hordozni.

Bálint. Azt merem én is mondani magamról; míg csak élek, egy tatár sem szegezi zászlóját Szádvárnak falára.

Zsigmond. A csata, barátim, egyenetlen lesz, a sokaság ellen egyedül vitézségünket állíthatjuk, azért rend s okvetetlen szófogadás szükséges. Ha valaki volna köztetek, ki hazáját el tudná árulni és a viadal alatt a vár feladását említni, azt én önnön kezemmel kitörlöm az élők rendéből. Ha valaki életét oly igen szeretvén, inkább hordozza a szolgaság jármát, az álljon elő, hagyja el váramat és boruljon a pogány lábához! — Ti hallgattok? Jó, esküdjék nékem kiki hűséget mind halálig. *(Kardját kihúzza, közéjök megy.)*

(Az egész katonaság kardot húz s valamennyen kardjaikat Zsigmond kardjához értetik.)

Esküszünk!

Zsigmond. Köszönöm, vitézek, a haza s királyunk nevében.

Zászlós. Most már jöhet Kajuk, mi valamennyen egyért! nem félünk dühétől.

Bálint. A szabadság legyen csatakiáltásunk; az a szó, mely eddig a magyart annyi győzedelemre vezette, annak legyen szentelve egy jó magyar élete s halála.

Zsigmond. És ha bár éltünkkel áldozunk e nagy czélnak, a történet, a világ legigazabb bírája, nevünket fentartja és tartandó

érdemoszlopot emelünk maradékink szívében. Ha a jövendő tetteinket csodálja és laurust ültet füves sírhalmunkra, akkor ez a vér, melyet most szívünk ont, rajta fog ragyogni és éleszti dicsőségünk halhatatlan virágát. Ha egy magyar hívtelen kezd lenni dicsőült véréhez, ha elfajúlva őseitől a szabadság már szívét nem emeli, ha oly magyar e romladék alatt elmegy, lelke felébred és talán visszatér elei dicső nyomdokába. Rajta tehát, vitézek! harczoljunk a királyért és szeretett hazánkért. Most a vár falára!

(*A kárpit lefordul.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSO JELENÉS.

SÁTOR ELŐTT.

KAJUK, ORANGZEB, ZELMÍRA *s több tatárok.*

Zelmíra. Jó reggelt kedves atyám! a kelő nap új örömet készítsen szívednek.

Kajuk (*kegyesen*). Miért kerülöd atyádat, Zelmíra! tegnap csak alig láttalak. Különben tele arczád a hajnallal vetélkedett, most oly halovány és a fentöltött éjszakát nyilván hirdetik beesett szemeid. Zelmíra! mely sokat változtál, mióta a sajói ütközet után tőlem elmaradtál!

Zelmíra (*félre*). Rettegek, hogy titkomat tudja. (*Atyjához.*) Álomtalanság és a nyughatatlan élet, más semmi.

Kajuk. Orangzeb most vallá, hogy értékét veled osztani akarja

Zelmíra (*Atyja mellére borul*). Nem, csak most ne.

Kajuk. Értelek — és soha.

Orangzeb (*félre*). A méreg megemészt; ezer átok reátok!

Kajuk. És erről, akarom, többé köztünk szó ne legyen. De hol marad Kobut? még tegnap estvére vártam, és egész éjjel oda marad, nem legjobb jel. *(A tatárokhoz.)* Minden esetre a nép készen legyen, mert az első kürtszóra a várt ostromoljuk. (*Egynehány tatár elmegy.)*

Orangzeb. Talán a magyar nemes őt megfogva tartja, vagy amaz ifjú —

Kajuk. El nem hihetem; ama vitéz magyarban több erkölcsöt gondolok, mint hogy azt cselekedhetné, nem fér ily alacsonyság szívéhez; ő nekem tisztelt ellenségem, s ha őt nagynak nem tartanám, nem kívánnék vele mértekezni.

Zelmíra. Az ifjúban is nagy lélek lakik.

Orangzeb (*fontosan*). Mely kész szószólója lett Zelmíra annak a fogolynak!

Zelmíra. És méltán. Tudod, kedves atyám, hogy kérésemre őt életben hagytad és velem visszaküldötted az ország szélire. Mely állhatatosnak s nagylelkűnek mutatta ő magát, mely csendes erővel hordozta lánczait és békén nézett nehéz rabságába; egy rab sem volt hozzá hasonló.

Kajuk. Megvallom, az én szívemet is meg tudta indítani.

Orangzeb. Kobut közelget.

MÁSODIK JELENÉS.

KOBUT, *az előbbiek.*

Kobut (*Elek véres ruhájával*). Győzedelmes vezér! ama nemes makacssága azt teljesíteni nem engedte, a mit fogadtam; nyúlj azért fegyveredhez és áldozd fel őket kemény haragodnak. Bebek Zsigmond nevetve fogadta követedet és azt izeni, hogy gondolkodjál vissza s ha még egy fiad volna, küldd az ostromhoz.

Kajuk. Hah! ezért véreddel adózol. Orangzeb! fuvasd meg a kürtöt! (*Orangzeb el.*) Magam vezetem az ostromot.

Kobut. Soká ellent nem áll, csak ötszázan őrzik Szádvárnak falait. (*Az egész táborban kürt harsog. Orangzeb vissza jő.*)

Kajuk. Harmad része tehát népemnek elég, sőt sok is. (*Orangzebhez.*) Te további parancsolatomig a táborban maradsz.

Kobut (*félre*). A szerencse ismét részemre dolgozik. (*Kajukhoz.*) Nem volt oly ocsmány név, melylyel nem illette felséges személyedet.

Kajuk. Elengedem további mesédet; hol a magyar ifjú?

Kobut. Ő elesett az én karom által; itt véres ruhája szóló bizonyságom.

Zelmíra (*nagy indulattal*. Setétedj el, oh nap! húnyj el éltem csillaga! Oda Elek! oda nyugta életemnek. (*Elmegy.*)

Kobut. Megbocsáss, hatalmas vezér! én őt megölni kénytelen valék. A falakon kívül engem megtámadott, egy elrejtett tőrrel akarta mellemet keresztűl szúrni, és csak a jó szerencse mentett meg a haláltól; látván vesztemet, kardot húztam s mivel már a várból segédje közelített, gonosz fejét ketté hasítottam.

Kajuk (*kihúz egy zacskó aranyat és megvelve neki veti*). Annyi vitézséget nálad nem kerestem. (*Merőn szemébe néz.*) Kobut, keresztül-látom lelkedet; rettegj haragomtól, ha nem igaz, a miket szólottál. (*Elmegy, Orangzeb követi.*)

Kobut (*maga*). Valóban? tehát csak annyira vihettem, hogy ez a pogány is keresztül láthat? De mely halandó tudja a történet kormányát vezetni? Hibázni az ő sorsa, de az okosé a hibát helyre hozni. Egy véletlen gondolat ütött fejébe, mely szavaimat előtte kétségesekké tette, ez nem gátol semmit, sőt feltételem inkább erősödik, melyre maga Kajuk ösztönöz. Egy lépés van már téve; nagy lépés, mert Emelkát karjaim közé vezeti; a másikat Orangzeb könnyebbítse. Kajuk vesztével új világ nyílik meg előttem.

HARMADIK JELENÉS.

Az előbbi, ORANGZEB.

Orangzeb (*sietve*). Jó hogy talállak, barátom, segíts, tanácsolj, kérlek. A szégyen és a méreg szüntelen üldöznek.

Kobut. Mely háborodás! mi történt?

Orangzeb. Zelmíra nekem el vagyon veszve; Kajuk, kiben minden bizodalmam vala, nekem maga megtagadá.

Kobut. És te?

Orangzeb. Mit tegyek? az övé a hatalom, legkisebb mozdulás életembe kerül.

Kobut. Szegény ember! oly könnyen elveszti lelked erejét? oly hamar lemondasz egy szép reményről? A porba véletek, alacsony törpék! alig érdemli meg a fáradságot véletek vesződni. Köszönd igaz hajlandóságomnak, hogy még szeretlek és szerencsédet kivánom.

Orangzeb. Az az egy remény táplál, hogy a magyar fogoly halála után az idő Zelmírát megkérleli és otthoni földön még hozzám kapcsolja.

Kobut. Egy szó tőlem minden reményedet a porba dönti. Az ifjú él és gúnyolva neveti hasztalan tüzedet.

Orangzeb. Mit? hát nem esett el a te kardod alatt?

Kobut. Él, mondom, és csak tőled függ. — Elrejtém őt a barlangba, addig ott legyen, míg vére jobb hasznunkra folyhat. Ruháját lehúztam, Kajukot vele hitetni; ez a vér (*Elek ruháját elébe tartja*), — nézd, mit tettem éretted! — tulajdon vérem. De mi haszna, veled nincs mihez kezdeni.

Orangzeb. Van erőm, Kobut, csak tanácsolj, mitevő legyek; ez a kéz tanúlt az ölésben, a boszúállás elfelejteti velem, a mit eddíg szerettem.

Kobut. Orangzeb! te nagyot szóltál, én többet felelek. Kajuknak meg kell halni! (*Hallgatás.*) Mit, te elfordulsz? Irtózol! Szegény ember! te csak szenvedni születtél. Most értelek már, Kajuk! Zelmírát bátrabb szív nyerje el, értem mire czéloztál.

Orangzeb. Ő velem sok jót tett, a nap elhúzná sugárait tőlem, ha őtet megölném.

Kobut. Vagy te, vagy Kajuk! egyitek áldozattá lesz. Dolgunk már annyira mene, hogy hátralépést nem szenved. A nép el van készítve és téged örömmel vezérének választ; akkor Zelmíra is önként karjaidba repül. Félre ily asszonyi gyengeséggel! a férfi dicsőség után vágyjék, arra van ő teremtve; vérengzzen bár annyi szív, arra ő nem ügyel és bátran czéljához siet.

Orangzeb. Nem, én eloltom azt a tüzet, mely bennem dobzódik.

Kobut. És az a magyar nevetve áldja félénkségedet Zelmíra kebelén. Jó, az ostrom után mindjárt Kajukhoz megyek; vallást teszek neki mindenről; ő nekem meg fogja bocsátni, hogy a barátság irántad annyira birhatott. Azt sem hallgatom el, hogy azt a magyar ifjút is a te segitségeddel rejtém el; mert tudd meg, hogy ama biztos társaidat arra fordítottam — én mindjárt —

Orangzeb (*felhevülve*). Megállj! (*Magával küszködve.*) A szerelem és a gyűlölség dobzódnak mellemben. (*Eltökélve.*) Kobut! im eltökélve

látsz: ő engem megbántott, a boszúállás győzzön. De mint lehet végbevinni? a nép őt szereti és a legkisebb gyanú bennünket feláldoz.

Kobut. Bízd reám! a gyanút magunkról könnyen másra hárítom.

Orangzeb. Légy rövid; az ostrom kezdődik, nekem mennem kell.

Kobut. Hallgasd tehát; ha a nép Kajukkal együtt visszatér a táborba a harczot kinyugodni, mert nem könnyű munka leszen a vár bevétele; és ha Kajuk sátorában édesen aluszik, akkor te éjfél tájban add őtet által az örök álomnak. Légy férfiú, Orangzeb, egy bátor szivnek ez csak játék.

Orangzeb. De a játék kimenetele, Kobut! Kobut!

Kobut. Te mint első Kajuk után, ki sátorába szabadon ki- s bejársz, kit a nép tisztel, ki merné benned keresni a vezér gyilkosát? Sőt halála után helyébe emelnek, és a hol most kértél, ott akkor parancsolhatsz! De hogy a népnek kétsége ne legyen, azt a magyar foglyot titkon ide hozom, ruháját Kajuk vérébe mártsuk, te arra lármát üss és a nép majd nem hallgatván az ifjú mentségére, úgy is mint gyűlölt ellenségét, mérgének áldozza.

Orangzeb. A harcz, hiszem, nem soká tart, azután erről még többet beszélünk. (*Kezét nyujtja neki.*) Kobut! te győztél, a tied vagyok minden esetre.

Kobut. (*Örömmel*). Menj kedves barátom! és ne felejtsd el mint vezér, hogy én valék egyik eszköze fényes nagyságodnak.

Orangzeb. Számot tarthatsz érdemes jutalomra. (*El.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

KOBUT *maga.*

Kobut. Fáradozásaim gyümölcsei gyönyörűen érnek, már nem vagyok messze czélomtól. Kajuk! Igazán mondád, hogy ez lészen Magyarországban utolsó harczod; jól jövendöltél, mert a kürt hangja többé fel nem ébreszt. Zelmíra éljen, ő nekem nem ártalmas. (*Hallgatódzik.*) Ott harczolnak és az ég visszahangzik dühös lármájoktól; az a szerencsés, a ki jobban gyilkolhat, és ha az ész világánál nézzük, egyik sem tudja, miért: ezt az a tünemény láng, a hazai szeretet, azt amaz emésztő fúria, a nagyravágyás és rablás ösztönözi

De nekem mindegy, sőt ily tekintet nevetségre csiklandoz. Közelebbről nézem ezen öldöklő játékot, hogy azután annál könnyebben a várban teremhessek. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Szádvár előtt. A csata közelget, a verekedők előre nyomulnak. ZSIGMON *a magyarokkal hátra nyomattatik, azonban* BÁLINT *egy osztálylyal a tatárok derekára rohan, kik azután visszaszaladnak; a csata között Zsigmond megsebesedik, a zászlós ölet védelmezi, az ütközet eltávozik, csak a zászlós marad és Zsigmondot egy kőpadra segíti.*

Zsigmond. Itt engedj nyugodni, Orbán! Sebeim égetnek; itt az árnyékban talán könnyebbűl fájdalmam; leginkább az szomorít, hogy oly hamar tehetetlen lettem. Menj Emelkához, mondd neki, hogy hagyja el sietve kisérőivel a várat, siess és vidd neki utolsó áldásomat. (*Zászlós el.*) Az a remény, hogy gyermekem megmenekedik a fogságtól, édesíti végső órámat. Nem soká még és visszaadom a földnek a lélek porruháját, elvégzem pályámat; ez a virág, melyet a haza leszakaszt, az örök tökéletességben újra feléled.

HATODIK JELENÉS.

Egy katona, az előbbi.

Katona (*sietve*). Uram! Bálint az ostromot visszaverte, és minthogy téged nem talált, engem küldött állapotod iránt kérdeni.

Zsigmond. Mondd vitéz barátomnak, hogy még élek, de két nehéz seb erőmtől megfosztott; mondd neki, hogy Szádvárnak szabadságát, védelmét az ő kezére bízom; és ha a vár mentve marad, legyen ő Emelka atyja, ha én elköltözöm.

Katona. Légy boldog, Zsigmond! én visszatérek a csatába: győzni, vagy halálba megyek. (*El.*)

Zsigmond (*maga*). Vitéz Bálint! vissza nézek életem útjára és téged mindenütt híven mellettem látlak, jót és rosszat velem felosztani.

HETEDIK JELENÉS.

Zászlós, az előbbiek.

Zászlós. Emelkával szóltam, átadtam Balázsnak, és amaz idegen magyarnak; csodáltam őt oly nyugodtan látni; nehéz sebeidet eltitkolám előtte, hogy még szép reményt vigyen el Szádvárról. — De minő zaj ez! Uj támadás!

Zsigmond. Menj fel a falfokra, onnan kilátsz a szabadba.

Zászlós (*felmegy*). Valóban új ostrom, három csoporton rohannak a várra.

Zsigmond. Hol harczol Bálint?

Zászlós. A várkapu felett; már a falaknál vannak, mint a felhő, úgy repül a nyíl felfelé — vitéz népünk kiállá — most lajtorjákat tesznek a falakra; a mieink egyre harczolnak, Bálint legelől — a tatárok hullanak — már szaladnak — Bálint győz! győz! Oh Zsigmond! hogy ott nem lehetsz!

Zsigmond. Oh égi igazság!

Zászlós. Kajuk új népeket küld, az egész hegyet belepi sokasága; új ostrom, — a kaput feszegetik — Bálint visszaveri őket — szörnyű vérontás — több-több tatár hull — ismét új osztály közelít, a mieink ritkulnak — új ostrom a falakon — Bálint mindenfelől vitézeinket gerjeszti — a tatárok a holttetemeken a falakra másznak. Hah Zsigmond! Bálint elesik — fejét egy karóra függesztik, a tatár zászló — nem, nem, ez a tekintet megöl. (*Sebesen leszáll.*)

Zsigmond (*nagy maga-megerőltetésével kardot húz*). Hah! nagy Isten! most adj még erőt! (*A várkapu felé megy.*) Szabadság vagy halál! (*Azon közben a tatárok berohannak. Orbán és Zsigmond egy ideig velök harczolnak, végre a zászlós levágatik és Zsigmond a gyengeségtő' lenyomatván, megfogatik. A tatárok felül a falakra másznak. Szádvár égl e lárma alatt lefordul a kárpit.*)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

SÖTÉT BARLANG.

KOBUT *több tatárokkal, fáklyákkal,* EMELKÁT *bevezeti.*

Kobut. Itt e rejtek barlangban tanuld tehát megismerni, hogy Kobut arra kényszeríthet, a miért előbb esdeklett. Itt panaszold e kemény sziklàknak sorsodat, hallgasd a szelek ordítását, önnön nyögésed visszhangzását, a kígyók sivítását és a halál lassú lépését, ha édes szavaim terhedre vannak. (*Egy ideig hallgat.)* Emelka! még szeretlek, még csak magadon áll — (*Lábához esik*). Nézd, térdemen —

Emelka *(érdemmel).* Vissza szörnyeteg! te, kit a természet vad haragjában szüle, hagyj el; jelenjen bár meg előttem a legmérgesebb állat, nekem könnyebb leszen, mint gyűlölt képed előtt.

Kobut. Vedd hát jutalmadat. *(Elfordul és egynéhány hátul álló tatároknak jelt ád. Magában.)* Előbb ismerje meg kedvesét; az a tekintet lefosztja a szív kemény kérgét és közelebb viszen az ő bírásához. Az a halaványság és az a bús tekintet gyönyörű képén, a félelem hagyományi neki még új kellemet adnak; én őtet nem szeretem, de annyi szépség mást ne boldogítson, inkább kebelemen hervadjon el. *(Elek bevezettetik kisérőivel, Kobut a fáklyásokkal elvonul.)*

MÁSODIK JELENÉS.

ELEK, EMELKA.

Elek. Mire élek még, kegyetlen végezet! Oh engedd ezt utols[ó] órámnak lenni!

Emelka. Hála az egeknek! újra szabadon lehellek.

Elek. Egy fogoly társ?!

Emelka. Mely ismeretes szavak! mely mélyen behatnak szívembe.

Elek. Mely ömledező hang, akárki, én őtet megszólítom.

Emelka. Talán ő is szenved, vagy hasonló áldozatot és vigasztalást óhajt, én megkérdem.

Elek. Ki vagy? felelj! Mely baltörténet hozott e helyre?

Emelka. Oh égi irgalom, mely szózat!

Elek. Mit hallok! ez Emelka szava! Emelka! Emelka!

Emelka. Te vagy, kedvesem? és eljöttél a síron túl is híven Emelkát vigasztalni. Oh áldott lélek! még visszatart a sors, nem követhetlek. Ne hagyj el, vigasztaló lélek, mint az életben elhagytál! járulj körülöttem és erősítsd lelkemet.

Elek *(nagy indulattal).* Emelka itt, hah! mely rettenetes eset.

Emelka. Vagy ha az égi igazság egy titkos bűnért kizárt az örök üdvösségből, szólj, mit tehetek váltságodért?

Elek. Emelka! még élek, oh egy szerencsétlen életet.

Emelka. Elek, Elek, te élsz! Oh egek! adjatok erőt ez örömet viselnem. De hol vagy? szemeim hasztalan keresnek.

Elek. Oly közel hozzád; de szólj, hogy jöttél ide? rettegek, ha Kobut kezébe estél.

Emelka. És méltán, hallgasd csak. Minekelőtte a várat elhagytam volna, az a földink, kit Bálint a várba hozott és az atyám kísérőmnek rendelt, Balázst, azt a hív szolgát, orozva megölte. Én az atyámhoz akartam folyamodni, de ő megragadott és kardját mellemnek szegezte — a többit nem tudom, de mire életbe jöttem, itt e barlang bemenetelénél Kobutra találtam, ki czinkosának épen akkor egy tőrt döfe mellébe; vedd, így ordíta, szolgaságod bérét; és az ezer átkok között lábaimnál lelkét kiadta.

HARMADIK JELENÉS.

KOBUT, *tatárokkal, az előbbiek.*

Emelka. Elek, téged látlak! mely boldogság!

Elek. Emelka!

11*

Kobut *(Elekhez).* Te magyar ifjú, te már a halálnak voltál szentelve, im én fentartottam éltedet.

Elek. Félre veled, nincs szólásom.

Kobut. Hogy is jöhetne gyilkoló gondolat fejembe, midőn egyedül a szerelem lelkesít. (*Emelkához.*) Ezt egyedűl a te kedvedért cselekedtem — te elfordulsz? Tudd meg tehát, hogy gyűlölni is tudok és hogy haragom oly nagy, valamint szerelmem, azért nézd, itt szemed előtt haljon meg. *(Eleket megtámadja.)*

Emelka. Megállj, gyilkos! Én — nem, nem, vedd el éltemet.

Elek. Engedd az én véremen dühödni. *(Kobut újra megtámadja.)*

Emelka. *(felháborodva).* Hadd el, nem birhatom tovább; itt, itt vagyok.

NEGYEDIK JELENÉS.

ORANGZEB *kívülről, az előbbiek.*

Orangzeb. Itt ezen barlangban kell nekiök elrejtve lenni, itt vigyázzatok. *(Bejön.)*

Kobut. Hah! ez Orangzeb! Valjon mit akar ő?

Orangzeb. Kobut, mit mívelsz?

Kobut. Azt én kérdezhetem tőled, mi hozott téged ide?

Orangzeb. Megvesztegetted ugyan szívemet, de a jobb erkölcs felébredt mellemben, és tudd meg, hogy vezéremnek igaz vallást tettem: e helyre pedig azért jöttem, hogy gonoszságod áldozatait tőled elragadhassam. (*Emelkát meglátván.*) Még egy fogoly?

Emelka. Elek! közelget a szabadulás órája!

Kobut. Barátom! térj eszedre, most fő pontján czélunknak, és te — Orangzeb, mit fogadtál?

Orangzeb. Félre minden megbizottsággal, szégyenlem, hogy veled valaha csak szóba is állottam.

Kobut. Tudd meg tehát, hogy te is elveszesz velem együtt.

Orangzeb (*a tatárokhoz*). Ezt a két foglyot vezessétek a fővezérhez minden tisztelettel, és ezt (*Kobutra mutat*) kötözzétek meg.

Kobut. Hah! nékem ezt? ismersz te engemet?

Orangzeb. Vess számot a világgal, többet nem dühödöl.

Kobut. Hah! menj tehát — (*Kardot ránt és Orangzebet meg-*

támadja, a ki vele öszvecsap és levágja.) Átkozott légy örökké (*Meghal.*)

Orangzeb. Vedd jutalmadat! (*A tatárokhoz*). Ezt a testet vigyétek és vessétek a barlang gödrébe, hagyjátok temetetlen, és a vadállatok lakozzanak vele; aztat érdemlette. (*A tatárok elviszik Kobutot.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

ZELMIRA, *az előbbiek.*

Zelmíra (*örömmel Elekhez szalad*). Elek! Elek! Te élsz? (*Emelkát meglátja*). Ki vagy te? Elek! hogy jösz ily társaságba?

Elek. Emelka, Bebek Zsigmond leánya, ő az, kiről oly sokszor szólottam.

Emelka. Kobut ide e barlangba zára (*Orangzebre mulat*), míg ez az ifjú meg nem szabadított.

Zelmíra (*Orangzebhez*). Orangzeb! ez elfelejteti velem a múlt időt, te hibáztál, az atyám megbocsátott (*kezét nyújtja neki*), légy nekem is barátom!

Orangzeb. Zelmíra! mely szépen jutalmazol, én megyek és a fővezért mindenekről tudósítom; addig maradjanak a te oltalmadban. (*El.*)

Elek. Zelmira! mennyi köszönettel tartozom. (*Emelkához fordul.*) Emelka! ebben a jó teremtésben nézd éltem megmentőjét, biztatóját és angyalát.

Zelmíra. A te szerencséd legszebb jutalmam!

Emelka. Ki vagy te, angyali jóság? vedd buzgó könnyeimet! Ezek áldanak téged, mást Emelka nem adhat — de te elfordúlsz, szemeid kerülnek. (*Gondolkodva.*) Talán Eleket szereted? Hah! ki ne is szeresse. (*Oda vezeti Elekhez.*) Nagylelkű leány! légy te az övé neked hozzá több igazságod vagyon, légy szerencsés.

Zelmíra (*ömledezve*). És te?

Emelka. Én nálatok maradok és boldog bizonysága leszek szép szerencséteknek.

Zelmíra. Nem, a dicső napnál! e szent frigyet soha el nem

szakasztom. (*Emelkához.*) Te meggyőzted utolsó kétségemet, ily nemes szív megérdemli Eleket. Legyetek boldogok!

Elek (*nagy érzéssel*). És Zelmíra?

Zelmíra. Én atyámat honába követem és téged először teljes igazsággal mellemhez szorítlak avval a szép hiedelemmel, hogy Zelmíra élni fog szívetekben.

Elek és Emelka (*őt általfogják*). Míg porrá nem leszünk.

Zelmíra. Kedveseim! most siessünk az atyámhoz; és nektek szabadságot kérek; jertek. (*El.*)

HATODIK JELENÉS.

Szádváron udvar, KAJUK *a tatár sereggel, mely őt pajzsokon előhozza.*

Kajuk (*leszáll*). Vitéz tatárok! segítségtek és erős karjaitok által elértem czélomat, a vár hatalmamban vagyon és kezem közt a várnak ura; most már diadalmasan hazánkba indulhatunk. De azelőtt még elesett fiamnak áldozatot hozok és felszentelem ama büszke magyar életét, a ki népemben és önnön szívemben oly nagy károkat tett. Hozzátok elő Bebek Zsigmondot. (*Négy tatár el.*) Megvallom, nem kis munkánkba került a vár bevétele, méltó dicséret illik az igaz vitézséghez, ellenségeink emberül harczoltak; magam is csak alig menekedtem fiamnak sorsától: mert egy ősz bajnok keresztűl vágván seregem derekán, nagy veszedelembe hozott, melyből Orangzeb vitézsége szabadított ki.

HETEDIK JELENÉS.

ORANGZEB, *az előbbiek.*

Orangzeb. Győzedelmes vezér, elvégeztem híven, a mit parancsoltál, a barlangban azt az ifjút feltaláltam és vele Bebek Zsigmondnak leányát.

Kajuk. Hah! Bebek! ez a hír szívedet érdekli.

Orangzeb. Kobut, midőn titkait felfedezve látta, ellenem kardot rántott, én vele összecsaptam és kiontám gonosz vérét. A foglyokat Zelmíra kíséri lábaidhoz, itt jön —

NYOLCZADIK JELENÉS.

ZELMÍRA, ELEK, EMELKA, *az előbbiek.*

Zelmíra. Atyám! drága atyám! itt Elek —

Elek. Köszöntlek tatár vezér! Hogy a várból vissza nem tértem —

Kajuk. Mindent tudok, és hogy te is lásd, ifjú, hogy a tatár is udja az erkölcsöt becsülni, tehát ez órától fogva szabad vagy, menj, a hová tetszik.

Elek. Érzem ajándékod teljes érdemét, de még egy kérést teszek szivedhez: én ama nemesnek nevelt fia vagyok, itt áll egyetlen egy leánya, tarts meg engem foglyodnak, Emelka legyen szabad.

Emelka. Nem, tatár vezér! az atyám ellenséged vala, én rabod maradok.

Elek. A gyenge leány neked nem ártott, én a csata vérmezején elfogatván, igaz foglyod vagyok, áldozz fel engem, Emelkát tedd szabaddá.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Tatárok bevezetik ZSIGMONDOT; *az előbbiek.*

Kajuk. Hah! büszke magyar! erre, tudom, számot nem tartottál.

Egy tatár. Vezér! ez a magyar még most is makacskodik, mert sebkötőjét maga leszakasztván, önhalálát sietteti.

Emelka. Atyám! atyám! hát így látlak meg megint?

Zelmíra (*Emelkához*). Légy erős, ez az utolsó fájdalmad.

Zsigmond. Ti is, kedvesim, itt az ellenségnél? Oh ez sok!

Kajuk (*Zsigmondhoz*). Bebek Zsigmond! tudod ki előtt állasz?

Zsigmond. Öless meg és áldani foglak. Gyermekim! nekem a halál int, viseljétek békén sanyarú sorsotokat. (*Leeresztik a földre.*)

Zelmira. Atyám! te az erkölcsöt becsülöd, kegyelmed legyen hasonló lelkedhez: add gyermekit szabadon! ez legyen Magyarországban legszebb diadalmad.

Kajuk. Te győztél, vitéz Bebek, tekints fel megbékélt ellenségedre. Vitéz férfiú! az életben egymást gyűlöltük, vedd halálod óráján igaz tiszteletemet. A szívet csiklandó győzedelmi fény és a fiam

haláláért való boszúállás váradba hozta számos seregemet; de ez a végső harcz: nyújtsd kezedet hosszas békességre.

Emelka. Nagy Isten! szemei homályosodnak – atyám!

Elek. Zsigmond! ne hadd el gyermekeidet.

Kajuk. És hogy példáját adjam barátságomnak, im halljad még, hogy szeretett gyermekidnek szabadságot adok.

Zelmíra *(az atyja mellén).* Atyám! ezt vártam lelkedtől.

Zsigmond *(kezét nyújtja).* Légy boldog, tatár! *(Elhaló szavakkal.)* Emelka! Elek! áldásom reátok. Dicsőség, békesség hazámnak. *(Meghal.)*

Kajuk. Tatárok! ide nézzetek, így hal a magyar, így hal meg az igaz bajnok.

Emelka és Elek *(Zsigmondra borulva).* Atyám! Atyám!

Kajuk. Fedjétek be őtet a vitézség czímjével *(a tatárok zászlókat tartanak Zsigmond felett),* azután temessétek el tulajdon várában; megérdemli ez a nemes, hogy azon a helyen nyugodjék teteme, a melyet oly vitézül védett. *(Hozzája áll kiterjesztett kezekkel, hangos szóval.)* Sírköve legyen: örök dicsősége.

(A kárpit lefordul.)

Zelmira: Attyám! ezt vártam lelkedtől.

A tatárok Magyarországban; 5. felv. 9. jel.

A KÉRŐK.

EREDETI VÍGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(Először adatott Pest városa színházában, 1819. szeptember 21.)

(1819.)

SZEMÉLYEK.

HŐSVÁRY, ezredes.
BALTAFY, kapitány.
MÁLI, ennek leánya.
KÁROLY } fogadott gyermekei.
LIDI }
BÁRÓ SZÉLHÁZY.
PERFÖLDY, ügyész.
MARGIT, Baltafy testvérnénje.
FERENCZ, öreg káplár.
TAMÁS, Perföldy inasa.
JÁNOS, Baltafy inasa.
VILHELM, Szélházy inasa.
KERTÉSZEK.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

BALTAFY LAKÁSA.

MÁLI (*egyedül, az asztalnál ül, olvas.*)

„Szerelem-e az, avagy nem,
A mit érzek keblemben?
Avagy ha az nem szerelem,
Hát mi lakik szivemben?
Ha jó, hát mért oly bánatos,
Annyi kínba mért tellő?
Ha rossz, mért oly kivánatos,
Mért oly édes és kellő?“

Én is így tünődöm magamban és nem tudom, mely titkos érzés játszik szívemmel, melyben hol kívánat, hol fájdalom dobzódnak. Félek, igen félek, hogy az a testvéri hajlandóság Károly iránt forró szerelemmé vál és annak mirigy tüze lángol keblemben. És ő — nem — ő nem szeret — nem — úgy látszik, meghidegült szíve irántam, azért kerül.

MÁSODIK JELENÉS.

KÁROLY, *az előbbi.*

Károly (*lassan belép, magában*). Hogy gondolkodik! ki lehet tárgya ezen csendes búsongásnak?

Máli (*Károlyt észreveszi*). Te vagy! nem is hallottalak jönni.

Károly. A kit az ember nem óhajt, azt nem is látja.

Máli. A kit az ember megvet, azt kerülni szokta.

Károly. Talán háborgatlak, inkább — (*El akar menni.*)

Máli (*hirtelen*) Maradj! (*Félre.*) Szívtelen ember. (*Károlyhoz.*) Maradj, ha épen jobbat nem tudnál cselekedni; úgy is csak elvétve láthatlak.

Károly. Némelykor a kevés is sokká lesz.

Máli. Azt nyilván magadról tudod.

Károly. Legalább érzem.

Máli. Miért van a legjobb ember is változás alá vetve?

Károly. Miért kell a szegénynek mindig megvetést szenvedni?

Máli. Sokszor ellenkezőt mutat a képzelem.

Károly. Többször a szív méltatlanért eped.

Máli. Károly! ez sok, ezt nem érdemlettem.

Károly (*megilletődve*). Bocsásd meg vad indulatomnak ezen megbántást. Máli, hallgasd, miért jöttem — én — én elhagylak.

Máli (*megijedve*). Mit hallok! mi ösztönöz arra? tudja már atyám?

Károly. Még senki sem tudja; te vagy az első, kinek megnyitom keblemet.

Máli. Ha szebb bizodalmat nem tudtál benne találni, inkább hagytad volna örökre bezárva.

Károly. És érdekelne elválásom? Máli!

Máli. Ha szebb pályára vezet, akkor megnyugszom.

Károly (*indulattal*). Máli! Máli! (*Félre.*) Nem! félre csalárd remény! többé nem kecsegtetsz.

Máli. Mi ingerel, barátom?

Károly. Barátom! mely száraz szó!

Máli. Mi ád okot ezen sebes szándékra?

Károly. A felébredt lélek és ama belső büszkeség, mely megvetést nem szenved.

Máli. Igazságtalan! nyúlj szívedhez és azt nem mondhatod!

Károly. Nem akarok tovább visszaélni atyádnak jóvoltával. Ő eddig felnevelt, taníttatott, úgy mint saját fiát, és csak azért, hogy atyámnak jó barátja volt.

Máli. Jótételének önmaga érzi jutalmát.

Károly. Már kiléptem a gyermekség korából és magam eltartásáról illik gondoskodnom. Lidi még ezután is itt marad atyai oltalmában, én hálaadó szívvel tovább költözöm.

Máli. Érzéketlenségedet mely szép szavakba takarod. Károly! más a te vezérlőd.

Károly. Mit gondolsz — nem —

HARMADIK JELENÉS.

LIDI, *az előbbiek.*

Lidi (*sietve*). Az öreg úr megjött a városból. — Te itt, bátyám! a szobádban kerestelek. Mit látok? mi történt? Ez a szegletbe néz, ez az újját számlálja — valóban szép társalkodás. (*A könyvet felveszi az asztalról.*) Himfy Szerelmei! most tudom már!

Károly. Én —

Máli. Én épen —

Lidi. Nehéz a szó! legyen tehát, elengedem.

Máli. Gondold csak! ő el akar menni.

Lidi. Vadászni?

Máli. Örökre — örökre.

Lidi. Ugy! már az más — és hová?

Máli. Messze — messze a világba.

Lidi. Nagy dolog! és mindjárt, ha merem kérdezni?

Máli. Már bucsúzni jött.

Lidi. És nekem, testvérhugának nem is szól — ezt én méltán rossz néven vehetem.

Károly. Lidi!

Lidi. És mikor lesz reményünk megint tisztelni?

Károly. Soká nem — talán soha sem — én katona leszek.

Máli. Hallod! hallod!

Lidi. Megbocsáss, bátyám, de szemeid egészen mást vallanak; alig hiszem, hogy el tudnál válni; erősebb azon láncz, mely lekötve tart, mint az akaratod.

Károly. Ne gondold! az a láncz elszakadt és véle minden szerencsém!

Lidi. Az igaz szerelem láncza nem oly romlékony.

Károly. Én is úgy véltem szép álmomban; de megnyíltak szemeim.

Máli. És tulajdon érzéketlen szívedet látják.

Károly. Magáról szokott az ember mást is megitélni.

Lidi. Látom már, igazságot kell köztetek tennem — tehát én vagyok a bíró! Adjátok elő ügyeiteket.

Károly. Hogy tudsz most enyelegni, midőn bátyád minden földi szerencséje koczkán áll, midőn legszebb reményimet letiporva látod.

Máli. Midőn hidegen elhágy és magával viszi éltem nyugalmát; midőn engemet vádol és maga vétett, midőn ő haragszik és nékem volna méltó okom reá.

Károly. Midőn már napok-számra sem szól velem.

Máli. Midőn ha meglát, elfordul, még rám sem tekint.

Károly. Midőn — eh jobb elhallgatom és megyek, a merre lábam visz.

Máli. Midőn — nem szólok — mert úgy is hasztalan.

Lidi. Midőn — midőn nincs eszetek, egyik sem tudja, mi a baja — utóbb még majd engem is bele kevernétek.

Károly *(félre Lidihez).* Nem hallottad tegnap estve bátyánkat, — férjhez akarja adni.

Máli *(félre Lidihez).* Nem hallottad, hogyan ellenkeztem az atyámmal, és ő mégis ellenem dúl.

Károly. Én azt nem tűrhetem.

Máli. Az fáj!

Lidi. Most legyetek békével.

Károly. Nehéz így megvettetni.

Máli. Ártatlan így szenvedni.

Lidi. Elég! *(Károlyhoz.)* Te itt maradsz — és bízzál mind addig, míg több okod nem lesz a kétségre. *(Málihoz.)* Te maradj az, a mi eddig voltál, és a béke fenmarad köztetek.

Máli. Lidi! kedves Lidi!

Károly. Kedves édes hugom!

Lidi (*Károlyhoz*). Nem kedves, mert velem lesz dolgod; csak készülj a viadalra. Mit írtál az asszonyok felől? (*Málihoz.*) Gondold el, mely rútúl festé ő le szegény nemünket —

Károly. Lidi! ez nem szép!

Lidi. Hiában mented magadat, hasztalan integetsz! megmutatom, mint itélsz mirólunk. Máli! csak hallgasd; előbb bemegyek szobájába és ezen töredék dal az asztalán fekszik. (*Elővesz egy papirost és olvas.*)

„Szép az asszony! de könnyen változik,
S egyedül kényének áldozik; —
A szíve ritkán jó.
Csalárd és kártékony,
Soha nem állandó;
Erkölcse botlékony,
Ereje romlékony“ — és a többi.

Mely fekete leírás! Mit tudsz mentségedre szólni?

Károly. Egy komor kedvnek szülöttje — ne figyelmezz reá.

Lidi. Máli! mit érdemel ily gonosztevő?

Máli. Minthogy bennem képzelte az egész asszonyi nemet, tehát — megbocsátok.

Lidi. Most az egyszer büntetlen megszabadúlsz; de reménylem, hogy ezen hibát helyre hozod és szebben fogod festeni nemünket.

Károly. Máli! ha megbántottalak —

Máli. Nem — nem; mindent elfelejtek; csak vígabb lennél!

Károly. Hogy lehetnék víg, midőn minden órában kell tartanom a legrosszabb, legutálatosabb, leggyűlöletesebb hírtől; nem, vidám nem lehetek, mert elégedetlen vagyok magammal, mással és az egész világgal. Hogy legyek nyugodt szívvel, midőn látnom, hallanom kell az atyád szándékát?

Máli. Mit tegyek ellene?

Károly. Az epeszt, hogy nem is akarsz ellene tenni —

Máli. Ismered atyámat; a régi katona-természet most is benne van és mindenen keresztűl akar vágni. Légy békével, ez is elmúlik.

Lidi. Lassan! az öreg úr jön — Károly, mérsékeld tüzeted, mert ha a rántás megég, kozmás lesz az étel.

NEGYEDIK JELENÉS.

BALTAFY *és az előbbiek.*

Máli *(elébe megy, kezét megcsókolja).* Hamar megjött, édes atyám.

Baltafy. Meg is izzadtak a szürkék! de hála az Istennek, általestem legnagyobb gondomon. Máli! semmi újságot se látsz rajtam?

Károly. Háború lesz?

Baltafy. Elég zavar volt a világban, már békesség legyen — aztán úgy is rossz a kezem —

Lidi. Szép paripát vett a bácsi?

Baltafy. Azt magam nevelek — feljebb!

Máli. Karját jobban érzi?

Baltafy. Igaz — azóta az sem fáj — megmondom tehát! Lakodalom lesz! Mennydörgő-rázta! Mennyasszony van a háznál.

Lidi. Kit vesz el édes bácsi?

Baltafy. Van-e eszed? én —

Lidi. Igen —

Baltafy. Én a hatvan esztendőmmel? mit gondolsz? *(Málira mutat.)* Itt áll a menyasszony!

Károly *(magában tűzzel).* Hah! ezt hallani! —

Baltafy. Máli! te még nem is örülsz?

Máli. Örülök uramatyám jó kedvén!

Baltafy. Igazán! nem tréfa, a mit mondottam; te férjhez mégy.

Máli. Nekem is csak kellene arról tudnom.

Baltafy. Megtudod nem sokára.

Máli. Egy kis időt még is enged, édes atyám?

Baltafy. Egy pillanatot sem; mindig válogatni! Egyik sem tetszik. Még utóbb úgy jársz, mint a mesében az ember, a ki egy kertben pálczát akarván vágni, addig keresgélt és válogatott, míg egy görcsös bottal meg kellett elégedni.

Máli. Talán csak nem fog kényszeríteni, édes atyám!

Baltafy. Ha már magad által nem látod szerencsédet, tehát köteles vagyok, mint jó atya, arra kényszeríteni.

Máli. De ha boldogtalan l szek az által?

Baltafy. Eh! minden a szokástól függ. Mikor én pipázni tanultam, eleinte émelygős és keserű volt a pipa, most már el sem lehetek nála nélkül.

Lidi. Szép hasonlítás!

Máli. És már annyira terhére volnék, kedves atyám, hogy erővel ki akarna rajtam adni?

Baltafy. Egy szó annyi mint száz! férjhez kell menned; tovább veled nem bajlódom. Soha sincs nyugtom, a kérők szünetlen ostromolnak. Most is a városban minden ember azt kérdezte: „És a kisasszony férjhez ment-e már?“ és hogy kit választottál? Mennydörgőrázta! pedig magam is csak annyit tudok, mint más. Nem! többet nem engedek, férjhez kell menned.

Máli. Mégis — nemde azt fogadta édes atyám, hogy szabad választást enged?

Baltafy. Válaszsz! de menj —

Máli (*hirtelen*). Szabad hát szívemet követnem? oh édes, drága, kedves atyám!

Baltafy. Válaszsz bátran, édes leányom, válaszsz a kettő közül.

Máli. Kettő közül? — nem értem.

Baltafy. A kérők közül —

Lidi. De nekem csak soha sem hoz ujságot, édes bácsi.

Baltafy. Reád is jön a sor —

Máli. A kérők közül?

Baltafy. Igen — minden órában vendégeket várok. Báró Szélházy úr fölkeresett a városban és téged megkért, még ma eljön háztűzt nézni.

Károly (*félre*). Én őt porrá töröm — kihívom — öszvevágom.

Lidi. Lesz füst a konyhában.

Máli. És hogy jövök ily szerencséhez?

Baltafy. Kérdezd magát — nekem csak azt mondotta, hogy el akar venni.

Lidi. Az nem sok — és bácsi mit felelt?

Baltafy. Hogy vegyen bízvást.

Máli. Még nem is láttam.

Baltafy. Meglátod most.

Máli. Nem is ismérem.

Baltafy. Megismered, ha férjed lesz.

Máli. Akkor már késő! hátha öszve se illünk?

Baltafy. Miért nem? a mértéket megüti — huszár is lehetne.

Máli. De ha nem tudom szeretni.

Baltafy. Az legkevesebb; az megjön utóbb. Hány szegény legény fél a katonaságtól és utóbb mégis örömmel szolgál.

Lidi. Az egyiket tudjuk — hát a másik?

Baltafy. Igaz — mennydörgő-rázta! a másik még a zsebemben van (*Zsebjét keresi.*)

Lidi. Mely könnyen hordozza bácsi a kérőket.

Baltafy (*kihúz egy levelet*). Itt van, olvassátok.

Lidi (*elkapja*). Én, én olvasom! (*Olvas.*) „Minthogy a házi circumstanczlik — úgy hoz —

Baltafy. Hohó! mint van az? Károly, olvasd te!

Károly (*félre*). Még ezt is! (*Elveszi a levelet és olvas.*) „Spectabilis kapitány úr! Minthogy a házi circumstantiák úgy hozzák magokkal, hogy a házassági vinculumba lépjek, tehát voluntarie szemeimet a spectabilis úr kisasszonyára vetettem; és véle az élet tengerén keresztűl navigálni eltökélém. Azért humillime jelentem, hogy első septemberre praefigáltam a terminust, a melyben in persona udvarlására leszek az egész úri háznak; és legottan az oculátát elvégezvén, a matrimoniális documentumokat mindjárt solemnisálni és authenticálni fogom. Különben úri fávoriba magamat recommendálván, vagyok Spectabilis úrnak alázatos szolgája Perföldy Tóbiás Jakab, Juris utriusque et Philosophiae Doctor és feleskűdt ügyész.“

Baltafy. Hallod, leány?

Lidi. Már ez bájos ömledező levél, mely heves, mely forro szerelem lehel ki belőle! Valóban, Máli, ezen meg kell indulnod.

Baltafy. Hányadik van ma?

Károly. Első szeptember.

Baltafy. Mennydörgő-rázta! hát ez is eljön — annál jobb —

Baltafy: Itt van, olvassátok.

A kérők, I. felv., 4. jel.

egyszerre mindent elvégezünk. (*Károlyhoz.*) Öcsém, mit gondolsz? nemde szerencse, ha ily okos ember jelenti magát?

Károly. Igen — én — én örvendek — de mégis úgy vélem, hogy sem tudomány, sem érték nem elegendő mindenkor a szerencsére — különben — én (*akadoz*).

Lidi (*félre*). Kisegítem — (*Baltafyhoz*). Azt véli bátyám, hogy Máli minderről legigazabb itéletet hozhat.

Máli. Úgy — úgy van, édes atyám!

Baltafy. Ily embert megvetni nem tanácsos — tudd meg, minálunk én egy pertől jobban félek, mint egy ágyúgolyóbistól — ez egyszerre öl, az lassanként emészt.

Lidi. A kosárért pert nem indít senki, avval hallgatnak leginkább a férfiak.

Baltafy. Már a leányom férjhez megy; ha most nem — tehát soha — mert tudd meg, hogy az én udvaromba több kérő nem jön.

Károly (*hirtelen*). Ne is jőjjön, csak reám bízza, bátyám, én mind eligazítom.

Lidi. De ha már benne is van —

Károly. Lidi!

Baltafy. Szeretném én azt látni! hiszen az egész háznál csak hárman vagyunk férfiak, én, Ferkó és Károly. Mi ketten a Ferkóval, mennydörgő-rázta! már mi általestünk a határhalmon, már mi kosarat kapnánk, és ez (*Károlyra mutat*), ez a levegőben keres magának hölgyet, könyveket forgat és verseket firkál.

Lidi. De némelykor a földre is leszáll.

Károly. Lidi!

Baltafy. Aztán szegény legény! pedig a legfelségesebb óda sem tartja ki a házat.

Károly. Az igaz, szegény vagyok; szívemnél nincs egyéb értékem, mást nem hagytak szüleim; de van akaratom tanulni és dolgozni.

Baltafy. Az mind szép — de mégis csak jó akarat.

Máli. Minek ő neki — elég van minekünk.

Károly (*indulattal*). Máli! Máli!

Baltafy. Jól van, édes leányom — míg én élek, el nem felejtem,

12*

hogy czeknek az atyjok leghívebb barátom volt, a ki velem is jót tett és éltemet megmentette. Mennydörgő-rázta! gyermek! az volt ám a derék magyar ember! — Midőn kezemet ellőtték, és én tehetetlen a földön hevertem, már az ellenség körűlvett, már vezetni akart — mikor ő mint egy nyíl felém vágtatott; „Rajta! legények! — így kiáltá — ne hagyjuk pajtásunkat;“ és egy pillanat múlva hűlt helye volt az ellenségnek — azután tulajdon lován hátra vezetett és sebemre vigyázott. Nem, fiam, míg én élek, azt el nem felejtem.

Károly (*megilletődve*). Kedves bátyám! azt a szolgálatot már kétszerezve meghálálta rajtunk; fiúi szívvel azt megismerjük.

Baltafy. Megelégszem veletek, édes gyermekeim — én szerencsés vagyok; csak az boszant, hogy leányom nem akar férjhez menni —

Máli. Hiszen még reá érek.

Baltafy. A mi ma meglehet, ne halaszd holnapra. Akarom tudni, kinek a kezére jutsz, ha én a másvilágra költözök.

Máli. Mely gondolat!

Baltafy. Hallod-e, öreg a legény! ma-holnap kiszólítnak, legalább a mars jó rendben találjon.

Máli. Atyai szorgalma arról gondoskodott, hogy utóbb is semmiben ne fogyatkozzam.

Baltafy. Mind nem elég — az igaz, van miből élned, szép jószágod; de a leánygazda a háznál olyan, mint a kard markolat nélkül. Aztán minő kifogásod lehet kérőid ellen? Szélházy szép ember, jó nemzetségből és világra való. Perföldy pedig egy érdemes, tudós és vagyonos úr.

Máli. Már úgy ismeri őket édes atyám?

Baltafy. Az egyiket híréről, nevéről; Szélházyt magát most a városban láttam.

Máli. És oly igen megtetszett?

Baltafy (*megszorulva*). Hm! úgy — úgy — mennydörgő-rázta, biz én érette nem hazudok — nekem nem tetszik — azonban más a fiatalság ízlése.

Lidi. Épen azért mi jobban megválogatjuk.

Károly. Ujra lehellek — ez már nem félelmes.

Máli. De én egyiket sem láttam, sem ismerem, sem hallottam és mégis —

Baltafy. Meglátod, megismered, meghallod, férjhez mégy és punktum.

Lidi. Ebből semmi sem lesz, punctus.

ÖTÖDIK JELENÉS.

FERENCZ *és az előbbiek.*

Ferencz. Uram, kapitány uram! vendég jön!

Baltafy. Kicsoda?

Ferencz. Nem ismerem, soha sem láttam, ily ember nem szokott mihozzánk járni.

Baltafy. Hát miért nem kérdezted?

Ferencz. Egy embere sem tud magyarúl.

Lidi. Hogy néz ki?

Ferencz. Tarkás, fején egy kis csúcsos kalap, az orrán egy pár téli ablak, kificzamlott dereka és igen bő vászon nadrágja van.

Baltafy. Ez Szélházy! be nagyon sietett!

Ferencz. Siet is az, engem úgy segéljen! mert majd eldöntött, úgy forgolódott a kocsija körül. Sürgetős dolga lehet.

Lidi. Hol a férfiak pengőt éreznek, oda sietve tolongnak.

Károly *(félre).* Kezdődik a fergeteg.

Baltafy. Máli! tehát készülj.

HATODIK JELENÉS.

JÁNOS, TAMÁS *és az előbbiek.*

János *(Baltafyra mutat).* Itt a mi urunk!

Tamás. Az én uram grátiát kommandéroz — és —

Baltafy. Mit kommandéroz?

Tamás *(magában).* Nem tud ám deákul. *(Baltafyhoz.)* Az annyit tesz, mint az én uram magát az úr kegyelmébe ajánlja és udvarlására jött.

Baltafy. Ki az urad?

Tamás. Tekintetes nemzetes Perföldy Tóbiás Jakab úr, több nemes vármegyének comitatussa és engem úgy se! porokátor.

Baltafy. Minek esküszöl? elhiszszük.

Tamás. Mert ő is feleskűdt.

Baltafy. Helyesen! hol van?

Tamás. Az utczán megállott.

Baltafy. Mennydörgő-rázta! nem tudja azt urad, hogy a magyarnál mindig nyitva a kapu; az annyit tesz, hogy szivesen lát vendéget. Jancsi járasd be. *(János, Tamás el.)*

Lidi. Lesz zűrzavar a háznál!

Baltafy. Most megyek. Máli! te is soká ne késsél — *(el akar menni, egyszerre visszafordul)* vagy csak maradj – ide vezetem őket. Ne búsúlj, édes leányom, egyszer meg kell lennie, vagy előbb, vagy utóbb — de ne makacskodjál! hallod-e, ne makacskodjál! *(Elmegyen.)*

Károly. Én kardomért megyek — *(Málihoz)*. Máli! hát csak el kell válnunk.

Máli. Légy nyugodtan!

Károly. Ha érzenéd, mi *(szívére mutat)* itt szorongat, oly könnyen nem vennéd a dolgot.

Máli. Bízzál hív szerelmemben.

Lidi. Most menj.

Károly. Máli! Máli! tőled el nem állok — teljék bár éltembe — és jaj annak, a ki tőlem el akar ragadni. *(El.)*

Ferencz *(Málihoz)*. Hehehe! a mint látom, a kisasszonyért jönnek! ej, ej, nem is szólt.

Lidi. Ferencz! abból a jó somlyaiból hozok fel —

Ferencz. Csintalan! szinte meglátja, mi esik jól az embernek.

Lidi. Kérők vannak a háznál!

Ferencz. Hát lagzi lesz! tehát magam is eljárom — örvendek.

Lidi. De az a bökkenő — egyik sem teiszik.

Ferencz. Hát nem örvendek.

Lidi. Meg kell őket csalnunk — kend segítsen.

Ferencz. Hogy-hogy?

Lidi. Csak menjen kend bátyám szobájába, mindjárt én is

eljövök és elvégezzük. Addig is, ha valaki kérdést tesz irántunk, csak azt mondja kend, hogy én vagyok a kapitány leánya.

Ferencz. Ej be hamis a kisasszony, maga akarna férjhez menni.

Lidi (*hízelkedve*). Ferencz! úgy-e megteszi kend? dupla portiót hozok.

Ferencz. No-no — csak a kapitány úr ne haragudjék.

Lidi. Nevetni fogja.

Ferencz. Ha úgy van! nem bánom — hehehe! az öreg Ferkó megteszi a magáét. (*El.*)

Lidi (*utána*). Ferencz! számot tartok kendre —

Máli. Lidi! mit akarsz?

Lidi. Csak bízd reám — mindent magamra vállalok.

HETEDIK JELENÉS.

MARGIT, *az előbbiek.*

Margit (*sietve*). Ah gyermekek! az Istenért! vendégek jönnek — pedig két kocsival — ah mit tegyek? mihez nyúljak? merre forduljak? hová rejtsem magamat? így nem mutathatom magamat. Nagy Isten! mit míveljek? még a reggeli öltözetben vagyok, pedig majd mind rám néz, én vagyok a legöregebb a háznál, ah én meghalok —

Lidi. Hát menjen a szobájába, édes néném!

Margit. Nem — nem — én akarom őket látni, mit hoztak, miért jöttek, mit visznek, minő emberek —

Máli. Azt utóbb is megtudja asszonyom néném.

Margit. Az nem lehet, nekem kell velök szólnom — én tudom legjobban az egész ház állapotját. Istenem! mely nagy szorultságban vagyok! a merre tekintek, mindenhol rendetlenség — ezek a katona emberek! Isten bocsáj! mindent széjjel hánynak! Minek ez a könyv itt? vagy imádságos könyv? (*Felteszi pápaszemét.*) Mit? (*Olvas.*) Himfy Szerelmei! szörnyűség! Isten bocsáj! mely eretnek könyv! tűzbe vele!

Lidi. Azért hoztam! mindjárt bevetem — (*Elrejti.*) Az agg szívben nem gyújt tüzet.

Margit. Mely romlott az ifjúság! „Rózsás Kert“ való nektek! Isten bocsáj! szerelmes könyvet olvasni! Mely undok, rettenetes vétek! Vegyetek tőlem példát, én böcsülettel megöregedtem és a Genovéva históriáján kívül semmit sem olvastam. Isten bocsáj! a sátán van a könyvekben, az kandikál ki minden betűből. — Már jönnek! (*Forgolódik.*) Nem tudom, mit tegyek — szaladni akarnék, de lábaim nem bírnak. Ah már itt vannak!

NYOLCZADIK JELENÉS.

SZÉLHÁZY, PERFÖLDY, BALTAFY *és az előbbiek.*

Szélházy, Perföldy, Baltafy (*az ajtón kívül megállnak és complimentiroznak.*)

Baltafy. Tessék!

Szélházy. Kérem —

Perföldy. Rogo humillime —

Baltafy. Menjenek az urak!

Szélházy (*keresztülfutva a szobán, vizsgálja mind őket*). Bon jour! örvendek, hogy szerencsém vagyon tisztelni ezen úri familiát.

Perföldy. Különös szerencsémnek tartom megismerkedni ily érdemes úri házzal.

Baltafy (*Margitra mutat*). Ez Margit, az öreg néném! (*Málira.*) egyetlen leányom! (*Lidire*) kedves kis hugom.

Margit (*magában*). Öreg — öreg — mintha nálamnál nem volna öregebb. (*A vendégekhez.*) Alázatos szolgálója az uraknak! én boldogult tekintetes nemes nemzetes és vitézlő Kukoróczy úrnak, több nemes vármegyéknek az elsők közül való táblabírájának hátra maradt özvegye vagyok. Tessék leülni, mindjárt elbeszélem egész életünket. Én születtem —

Baltafy (*titkon Margithoz*). A fejkötőd félre áll — igazítsd helyre.

Margit (*megijedve*). Mit szólasz! az Isten bocsáj! Kegyes urak! egy kis házi foglalatosság miatt el kell távoznom, mindjárt megjelenek — oh érdemes azt kihallgatni — valóban igen példás életet viseltünk mi szegény urammal — most megyek, de tüstént meg fogok jelenni

— majd azt is elbeszélem, hogyan halt meg — hogyan sirattuk, ah! az volt a szomorúság —

Baltafy. Margit!

Margit. Megyek — hát addig is alázatos szolgálója — mindjárt ezen pillantatban jövök. (*El.*)

Baltafy. Szegény öreg néném jó asszony, de kevéssé sokat beszél. Kedves uraim! tessék házamat úgy tekinteni, mint önnön magokét és mindenben kényök szerint élni.

Perföldy. Agnoscálom grátiáját spectábilis úrnak és mindjárt is az után cselekszem.

Szélházy. Vous me pardonnez, monsieur!

Baltafy. Tessék velem magyarul szólani, én eleget küszködem a francziákkal, de nyelvöket nem tudom.

Szélházy. Sok nyelveket tudok, nem akarva is kiejtem az idegen szókat.

Lidi (*félre Málihoz*). Ezen kiadunk.

Baltafy. Szép és dicséretes az idegen nyelvek tanulása, de tudja előbb az ember hazai nyelvét.

Perföldy. Azt én is affirmálom, mert mely ember az idegen nyelvet cultiválja és negligálja a magáét, az hasonló azon kertészhez, ki tulajdon gyümölcsét elrohasztja és az idegentől drága pénzen a rosszabbat megveszi.

Szélházy. Igaz, de a nagy világ úgy akarja.

Baltafy. A magyarnak világa a haza!

Szélházy. A bon ton úgy hozza magával — már magyarul nem is szól az ember!

Perföldy. Nyelv teszi a nemzetet; ki usuálja szabad jussát, húzza termékeny földjének hasznát, az tudja honni nyelvét is — sat est —

Baltafy. Nagy zűrzavar hányta-vetette a világot; mi bátran néztük a veszélyeket, törvényünk, nemzetünk megmaradt jó királyunk alatt. Elég erről — ha tetszik, menjünk a kertbe —

Perföldy. Miként parancsolja —

Szélházy (*félre*). Ach! mely hátra vagyunk!

(*El mindnyájan.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSO JELENÉS.

SZOBA.

FERENCZ, TAMÁS.

Ferencz. Az a te urad hát csak híres ember?

Tamás. Nagyon, csak úgy nyeri a falukat és pusztákat, tele van perekkel, még az ágy alatt is azok hevernek.

Ferencz. Kinek nyer annyit?

Tamás. A Princis Pálnak.

Ferencz. Ki az a Princis Pál?

Tamás. Már én azt nem tudom, több testvéreknek kell lenni; mert minden úntalan más-más jön hozzá, kit annak nevez.

Ferencz. Hát jól bírja magát?

Tamás. Hogyne! midőn egy replicáért ötven aranyat is fizetnek.

Ferencz. Mi az a replica?

Tamás. A replica nálunk tudósoknál oly írás, melyet zsinórral öszvekötünk és a kuriaárkába teszünk.

Ferencz. Nem romlik meg az árokban?

Tamás. Tudatlan ember! nem árok az, mint nálatok a Csűrszárka, hanem egy nagy szála, mely tele van fiókokkal, melyekben a kauzsák tartatnak.

Ferencz. Úgy! te, mint látom, deákul is tudsz, már te a pappal is beszélhetnél.

Tamás. Az embernek csak van esze, csak tanul valamit, ha mindennap tudósokkal van dolga.

Ferencz. És mi dolgod van?

Tamás. Sok — kimondhatatlan sok; én a processusokat hordozom, azokra vigyázok, leporozom és az uramat a paróka torjába kísérem.

Ferencz. Már parókát hordoz?

Tamás. Ej de keveset tud kend bátyám! paróka torja magyarul az a hely, hol ezek az urak öszvejönnek, pedig magyar köntösben. De hogy el ne felejtsem, tudja-e kend, miért jöttünk mi ide?

Ferencz. Gondolom, per miatt.

Tamás (*fontosan*). Házasodni!

Ferencz. Lehetetlen!

Tamás. Már otthon elgondoltam, mert az uram szokatlan gálába vetette magát, arany piksist tett zsebébe, aztán szent Mihály napra nagyobb szállást fogadott.

Ferencz. Már így bizonyos.

Tamás. A kapitány, hallom, gazdag.

Ferencz. Még a török háborúból vannak aranyai.

Tamás. Azért kacsingatott az én uram arra a barna kisasszonyra — nemde az a kapitány leánya?

Ferencz. Nem, az a fogadott leánya.

Tamás. Hiszen uramtól hallám.

Ferencz. Megcsalnak; a szőke az igazi — ej! elárultam, pedig meg volt tiltva. Földi, most tudod — de ne szólj! hallod, tovább ne mondd! *(Félre.)* Elsült!

Tamás. Én uramnak mindjárt referendálom. *(El.)*

MÁSODIK JELENÉS.

VILHELM, FERENCZ.

Vilhelm. Huszár! háj kell —

Ferencz. A kulcsárnétól kérj.

Vilhelm. Mit rossz eszik —

Ferencz. Ha rossz, nem tehetek róla.

Vilhelm. Ah! nem érteni — szenet —

Ferencz. Úgy! talán szénát — mindjárt megyek.

HARMADIK JELENÉS.

MARGIT, *az előbbiek.*

Margit. Jó, hogy találom kendet, Ferencz! mondja meg nekem —

Ferencz. Ha elvégeztem dolgomat. (*El.*)

Margit. Keserű ember! nem is lehet vele szólani. Ez a vendég inasa. — Hej jó barátom! Mi újság van a városban? Micsoda ember a kend ura? hogy bírja magát? mi a hivatala? mikor megy? hová megy?

Vilhelm (*vállat vonít*). Nem tud —

Margit. Nem tudja kend? hát kend hová való? régen szolgálja urát? kik voltak szülei? micsoda vallást tart?

Vilhelm. Magyar peszít, nehez emper. (*El.*)

Margit (*egyedül*). Minden oly titokban megyen ezen háznál, senki sem felel, mint illik, már a lakodalomról kellene gondoskodni, sütni, főzni, és semmi —

NEGYEDIK JELENÉS.

MÁLI, KÁROLY, MARGIT.

Margit. Ti vagytok? mondd meg, édes leányom, hol vannak vendégeink? mint mulatják magokat? mint tetszik nekik szegény házunk?

Máli. Nem tudok semmit. (*Félre Károlyhoz.*) Itt nem szólhatunk.

Margit. Valld meg nekem, melyik tetszik inkább? az egyik igen fürgencz emberke; emlékezem, míg fiatalabb voltam, nekem is volt — Isten bocsáj! Ah! most is könnybe úszik szemem, szívem sóhajtoz, mindjárt elbeszélem —

Máli. Édes asszonyom néném! (*Félre.*) Be rosszkor jöttünk!

Károly. Kedves néném! én tudok valamit.

Vilhelm (vállat von): Nem tud —

A kérők, II. felv. 3. jel.

Margit. Mit? mit? szólj, édes öcsém, hallom, siess!

Károly. A kérők most alkusznak az öreggel.

Margit. Lássa az ember — nem is hívnak! nem is szólnak! nem, ez égbe kiáltó, ily nagy dolgot nálam nélkül véghez vinni. Most sietek, szörnyűség, ha már végeztek volna! Máli! tudod? aztán sírj, érted? zokogj, mert szokás; ha mindjárt örülnél is, ne mutasd, érted? Mikor engem szegény boldogult uram elvitt, tizenkétszer elájultam, többször is elestem volna, de jó helyet nem találtam és a szép ruhámat féltettem; no most sietek. Máli, az volt ám a szép ruha, mindjárt elbeszélem — liliomszál — nefelejts — kék —

Károly. Későn fog jönni.

Margit. Igaz, Isten bocsáj! az az én öcsém mindenben úgy siet. *(El.)*

Károly. Máli! most állok éltemnek fő pontján, most esik koczkája sorsomnak.

Máli. Mindent elkövetek, hogy a dolgot hátráltassam, hiszen önnön szerencsémre válik.

Károly. Bízom szívedhez, bocsáss meg, hogy eddig is kételkedni tudtam és indulatosságom annyi szép óráktól megfosztott.

Máli. De az atyám! mit fog szólni szerelmünkhöz? nem fog haragra lobbani, ha magát megcsalattatva látja?

Károly. Nem mérkőzhetem ugyan sokakban a kérőkkel, de érzem, nem vagyok méltatlan atyai áldására, és a mitől a szerencse forgandó játéka megfosztott, kipótolja hív, tiszta szerelmem. Reménylem, atyádnál többet nyom a jobb érzés az arany mulandó fényénél.

Máli. Igaz, ő mindezekre nem sokat tart, de szereti az egyenes útat, és azért méltán fog neheztelni reánk.

Károly. Nem titkolom tovább, bátran megvallom, hogy téged szeretlek, úgy is terhemre van titkos érzésem. Én mindjárt — *(El akar menni.)*

Máli. Megállj! hirtelen! most rosszkor esnék vallásod; hadd múljék el ez a fergeteg. Szélházy, mint látom, neki sem tetszik.

Károly. Kinek is tetszhetnék?

Máli. De Perföldy!

Károly. Én őt porrá zúzom! Máli! nem, más karjában nem gondolhatlak, én —

Máli. Megint égsz! lángolsz! mi végre? légy nyugodt; talán valami környűlállás segít rajtunk.

Károly. Szomorú vígasztalás!

Máli. Hol marad Lidi?

Károly. A vendégeket mulatja a kertben.

Máli. Valamin mesterkél! előbb igen elmerülve láttam őt Szélházyval beszélgetni, ki több ízben neki lábához borúlt.

Károly. Itt jön, álljunk hátra. (*Visszavonulnak.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

SZÉLHÁZY, *az előbbiek.*

Szélházy (*magában*). Hahaha! csak igaz! a szép embernek mindenkor kedvez a szerencse. Szegény szerelmes leány! atyjának titkát elárulja, hogy részesüljön szerelemben. Soha sem véltem, hogy ezen öreg katonában annyi finom érzés szorult, hogy a kérőket ily próbára tegye; ha leánya elragadtatva szívétől igaz vallást nem tesz, a másikat választom.

Károly (*titkon Málihoz*). Ez Lidi munkája.

Szélházy. A másik jobban tetszik, de nekem pénz kell, sok pénz kell.

Máli. Mely szerencse!

Szélházy. Haha! mely aventure! meglát, belém szeret és megvallja, hogy a kapitány leánya, de nem is csodálom. (*Kihúz egy tükröt zsebéből.*) Ah! hogy áll a hajam, mon Dieu! minden fürtök derangirozva vannak! he Vilhelm! Vilhelm! (*Ki akar menni, észreveszi Károlyt és Málit.*) Kisasszony! örvendek. (*Félre.*) Mint sajnálom a szegényt!

Máli. Örvendek, hogy szerencsém van!

Szélházy. Részemről. Mint áll a szív környéke? sajnálom, hogy ily szomorúságot okozok a kisasszonynak, komor tekintete nyilván elárulja csendes sérelmét, de ne tulajdonítsa nekem, oh ne az én jó szívemnek, én tisztelem, becsülöm, sőt szeretem is a kisasszonyt; hanem a sors! a környülállás! Ach!

Máli. Nem értem báró urat!

Károly (*félre*). Maga sem érti ez magát. Oh párduczos Árpád! ha ilyen az unokád!

Szélházy. Ne is értsen, nem is akarom, oh szegény kisasszony, ne is értsen. Nem vagyok én barbár, nem tyrannus, még hagyok kis reményt, egyszerre boldogtalanná nem teszem, nem, ismerem én fájdalmit a megvetett szerelemnek. (*Félre.*) Lassanként tudja meg, hogy szememet másra vetettem. (*Málihoz.*) Hol a kapitány úr?

Máli. Az atyám? szobájában leszen.

Szélházy (*hirtelen*). Az atyja! (*Félre.*) Szegény! erővel atyjának fogadja, hogy engemet elnyerjen. (*Málihoz.*) Ezen úrhoz ugyan volt már szerencsém, de nevét nem tudom.

Máli. Várhalmai Károly! atyánkfia, jó barátunk, Lidi testvérbátyja.

Szélházy (*félre*). Tulajdon bátyja! ezt is megtagadja. (*Károlyhoz.*) Hm, úgy! haha! örvendek. (*Csengetés hallik.*)

Máli. Az atyám csenget, nekem mennem kell. (*Mentében titkon Károlyhoz.*) Légy nyugodt! én változhatatlan maradok. (*El.*)

Szélházy. Ez is bizonyosan egyet ért az öreggel.

Károly. Mely kevélyen tekint reám a képzelt magasságról.

Szélházy. Apropos! én hasonló képet láttam valahol a világban.

Károly. Nem lehetetlen.

Szélházy. Nem volt az úr külföldön?

Károly. Nem, hazámat kívántam előbb megismerni.

Szélházy. Pauvre diable! kár, nagy kár; csak az utazás adja meg az embernek igaz érdemét.

Károly. Ki tudatlan kimegy, többnyire úgy is jön vissza, avval a különbséggel, hogy a kevés jót is elhagyja, mit kivitt magával. Talán báró úr is sokat járt?

Szélházy. Igen. Öszvejártam Olaszországot és Francziaországnak nagyobb részét.

Károly. Így szép tapasztalásokat tetszett hozni magával?

Szélházy. Mely kérdés!

Károly. Ez által hazánkban a szépmesterségek új ápolót nyertek.

Szélházy. Én kedvelem a szépet és értek is hozzá.

Károly. Azt az első pillantat mutatja. Mely szerencse annyi

szép- s nagyot látni, csudálni. Nem lehetnék oly szerencsés valamit hallani?

Szélházy. Ahhoz napok kellenek. Ach! sok fátum ért engem, de a nagy lélek nem retteg.

Károly. Példának okáért?

Szélházy. Gondolta az úr! Olaszország szélén . . . hah, rettentő eset!

Károly. Megtámadtatott?

Szélházy. Kocsim felfordult, eltörött, és nekem egy egész félóráig gyalogolnom kellett.

Károly. Ezt a tapasztalást magyar útakon is igen könnyű megtenni; különben mely városokban tetszett mulatni?

Szélházy. Velenczében, Rómában, Párizsban — sokat, sokat láttam.

Károly. Mely ritkaság ébreszté leginkább figyelmét?

Szélházy. Velenczében egy gyönyörű leányt láttam! ach! egészen elbájolt; az után egy Pierrót a theátrumon, uram —

Károly. Megelégszem. Hát Rómában? ott a régi nagyság és hatalom sírjában? hol a szép mesterségek örök dicsőségben kérkednek, ott, hol a bedűlt omladékok is a régi világ urát nyilván hirdetik, nemde égi gyönyörűség lehet az ott való lakás?

Szélházy. Szép, szép! emlékezem, hogy igen jól mulattam magam, kivált igen édesen aludtam.

Károly. Kár volt a költségért, aludni otthon is lehet. És Párizsban?

Szélházy. Oly ebédet sehol sem ettem.

Károly. A magyar élelemért nem megy külföldre.

Szélházy. Mely vad gondolkodás! a jobb ízlés mindenkor az ebédnél kezdődik, az a világosodásnak legelső lépcsője; barátom! ott én oly étkeket láttam, melyekről mi szegények nem is álmodunk. Ach! mely hátra vagyunk még!

Károly. Bár abban maradtunk volna hátra! de alig hiszem; a hívságban versenyt futunk minden nemzettel. Ki hasának él, ritkán él nemzetének.

Szélházy. Szívesen tanítanám az urat, de mennem kell, egy

lehajló ág minden fürtjeimet lerontá. Nem, nem, kedves úr! nem mulathatok tovább, azt maga átalláthatja. He Vilhelm! Azonban jóbarátok maradunk, ha mindjárt atyafiságos szövetségbe nem léphetünk is. Nekem az úr húga, Máli kisasszony tetszik, felette tetszik, jobban mint a kapitány leánya, de a sors — ach legyen elég. He Vilhelm, Vilhelm! (*Eltánczol.*)

Károly (*egyedül*). Ki érti ezt! és még is ő a szerencsés! gondtalan éli világát, minden szavát aranynyal fontolja, külsejét a község bámúlja és a majmolásban számos követőket talál; nemesebb érzeményt nem ismer, az állatok életét éli csak. Valóban! ha a gazdagság ily útra vezet, akkor a józan ész azt méltán megveti. Nem, ettől nem rettegek! De az ügyész! igaz, az is egyetlen nemében, de tisztelni kell sok szép tulajdonit. Most megyek kikémlelni a dolgot; mire a nap leszáll, megtudom mi zárja fel inkább az emberi szívet, az arany-e, vagy a hív szerelem. (*El.*)

HATODIK JELENÉS.

PERFÖLDY, LIDI.

Perföldy. Asseculálom a kisasszonyt, hogy szívemet mindeddig conserváltam, egy kis kutyácskán kívül et sic porro, nem is emlékezem, hogy valamit sincere szerettem volna.

Lidi. Igen tetszetős! hát jövendő hölgyének avval kell szívét felosztani?

Pelföldy. Rogo, nem úgy van, szegényt ellopták a szolgám negligentiája miatt.

Lidi. És így hát szíve üres?

Perföldy. Nem; újra megtölt szerelemmel és annak egész masszája a kisasszonyra szálla, minthogy ily bona fide mindent kivallott. Az felséges principium a kapitány úrtól, hogy csak a tiszta szerelem nyerje el leányát, és elváltoztatá ékes személyöket; mert igaz marad az, vett portékának nincs annyi érdeme, mint az ajándéknak.

Lidi. Nagyobb lelket gondoltam Perföldy úrban, mint hogy alacsony nyereség vezérelhetné; azért igaz vallást tettem.

Perföldy. Ez a motivum nekem tetszik! derogál is az igaz

szívű embernek. Én már régen azt decidáltam magamban, hogy ebben a dologban egyedül szívemből procedálok, praemittálván azt, ha a meritumban megegyezhetek.

Lidi. De teszem azt: ha én szegény árva és nem a gazdag Baltafy leánya volnék?

Perföldy. Akkor is leobligálnám magamat avval a conditióval, ha a szegénységgel primo ennyi virtus, secundo ennyi szépség egyesűlve volnának.

Lidi. Nemes érzés! szinte óhajtanám —

Perföldy. Nem is recedálnék, sőt recapitulálom azt, a mit a kertben demonstráltam, hogy tudniillik a pénz nem mindenkor elegendő a házi boldogságra; de ha ez a punctum is existál, már akkor ugyan jobb.

Lidi. Én is úgy tartom; én nagyon örvendek, hogy oly férfiúra akadtam, ki egyenes szívvel s minden haszonkeresés nélkűl lép a Hymen oltárához.

Perföldy. Én pedig gratulálok, hogy fortuitó ily kincsre akadtam, melyre fundálhatom szerencsémet. Én íme duplicálván kérésemet, még egyszer submittálom szívemet a kisasszony kegyes judiciuma alá, reménylvén, hogy favorábilis sententiát nyerek és elvégzem szívemnek involutus perét et sic porro —

Lidi. Tehát a mennyit az egész dologból értek —

Perföldy. Örökre kívánnám lekötni magamat et sic porro —

Lidi. Tudom becsűlni, de előbb meg kell fontolnom.

Perföldy. Optime! ily dolgokban sok dubium fordúl elő; azért jókor praemoneálom a kisasszonyt, nehogy egyik pars megcsalódjék: deliberálja a kisasszony még egyszer a dolgot, confrontálja szívét az eszével, azután tessék velem közleni resultátumát, és én a competens forum előtt publicálni fogom, et sic porro.

HETEDIK JELENÉS.

TAMÁS, *előbbiek.*

Tamás (*borzasan besiet*). Tekintetes uram! oda vagyunk!

Lidi. Mi történt?

Tamás Tessék kijönni, legyen bíró közöttünk.

Perföldy. Ki citáltat? minek ez a sietség?

Tamás. A vendég-inast megvertem.

Perföldy. Micsoda violentia! és az?

Tamás. Visszavert engem.

Perföldy. Hát minek az arbiter?

Tamás. Még is instálom, a másik úr is ott van.

Perföldy. Mindjárt megvizsgálom a dolgot. Kisasszony, addig is recommendálom magamat, tüstént compareálok. *(El Tamással.)*

Lidi *(egyedül).* Veszedelmes játékba kaptam! Málit akarnám megmenteni; utóbb önnön szívemet kell őriznem; mást akartam csalni és magamat csaltam meg. Ez a Perföldy minden szegletessége mellett szerelemre méltó, mert ritka embersége s nemes tulajdoni elfelejtetik azon hiányosságokat, melyeket egy tárgyban való munkálódása reá bélyegzett. Különös! mást akartam kinevetni és majd engem nevetnek.

NYOLCZADIK JELENÉS.

MÁLI, LIDI.

Máli. Mindenhol kereslek, szólj, segíts, tanácsolj kérlek! az atyám most parancsolt reám, hogy kezemet Perföldynek nyújtsam. Szólj! mit tegyek?

Lidi. Engedelmeskedjél.

Máli. Én Károlyt szeretem, másé nem lehetek. Lidi! beszéld le rólam valahogy kérőimet, mondj minden rosszat felőlem, gondolj ki ezer hibákat, csak hogy elálljanak tőlem.

Lidi. Ne félj! úgy sem kellesz nekik.

Máli *(örömmel).* Hála Isten! Lidi! mely angyal szóla belőled? igaz? valóban igaz? nem kellek nekik? szólottál velök?

Lidi. Nem még, de a férfiak változók.

Máli. Ha nincsenek igazabb jeleid: menj! soha se szerettél. Ily szorúltságban elhágy barátságod.

Lidi. Ezért adózol! megmutatom, engemet kérnek meg.

13*

KILENCZEDIK JELENÉS.

KÁROLY, *az előbbiek.*

Károly. Édes kedves húgom, mit végeztél?

Lidi. Édes kedves bátyám! én hallgato .

Máli. Kedvesem, már csak magunkban bízhatunk, Lidi is ellenünkre dolgozik.

Károly. Mindenen keresztűl török; míg karomat bírom, el nem ragadnak tőlem.

TIZEDIK JELENÉS.

FERENCZ, *az előbbiek.*

Ferencz. Csak igaz marad, egy leány több zavart okoz a háznál, mint száz férfiú.

Károly. Úgy van, Ferencz! előbb csendesség, békesség volt a háznál.

Ferencz. Most az emberek nem is értik egymást, még is verekednek.

Lidi. És kik verekednek?

Ferencz. A vendég-inasok; azon vesztek öszve, hogy melyik visz haza menyasszonyt és öklökkel mutatták meg egymásnak jussaikat. Én tettem mankómmal igazságot köztök. (*Titkon Lidihez.*) Kisasszszony, én elvégeztem.

Lidi. Köszönöm, lesz áldomás!

Ferencz. Szabad tehát igazságot szólnom? megúntam már hazudni.

Lidi. Csak rövid ideig hallgass.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

BALTAFY, *az előbbiek.*

Baltafy. Alig várom, hogy megmenekedjem. Máli! fogadom, nem lesz több kérőd.

Máli. Nem is óhajtok.

Baltafy. Tulajdon házában felforgatják az embert; olyan az

udvarom, mint táborban a markotányos tanyája, hol a legények előre megiszszák a nyerendő préda árát, aztán se pénz, se bor.

Ferencz. Kapitány uram! ha én kisasszony volnék, mind a ketten kosarat kapnának; majd jön egy szép huszár —

Baltafy. Nem értesz ahhoz, agglegény vagy.

Ferencz. Semmi az, tudom én most is, mi a jó.

Baltafy *(Károlyhoz)*. Hát te min gondolkodol? talán menyekzős verseket csinálsz?

Károly. Azon gondolkodom, hogy mindnyájan széjjel megyünk Máli, én —

Máli. Károly!

Károly. Valamely regementhez megyek.

Lidi. Elválik.

Baltafy. Menj! nem tartóztatlak; azt kívántam ugyan, hogy segédem maradnál végső napjaimban, de ha kedved van, menj! A magyar szereti hazáját szolgálni és tudja is miért. Mennydörgő-rázta! szép huszár lesz belőled.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

MARGIT, *az előbbiek.*

Margit. Az Istenért! tudjátok-e már? csata volt a háznál! emberhalál történt! az egész falu zendülésben van.

Baltafy. Mit szólasz?

Margit. A vendégek duelláltak! Máli! ez igen nagy jele a szerelemnek. Értem is viaskodtak sokat a férfiak, ki pisztolylyal, ki karddal, ki ököllel harczolt; Isten bocsáj! egynek az orra hegyét lőtték el, egynek a fejét, mindjárt elbeszélem —

Baltafy. Már ezzel is megelégszünk.

Margit. Az egyik kérő nem tetszik, igen sokat beszél, pedig én gyűlölöm a sok beszédű embert! Ah! már a másik, az kihallgatott; elbeszéltem neki egész életemet, és csak harminczkétszer ásítozott; már az boldog —

Baltafy *(szavába esik)*. A ki süket és téged nem kénytelen hallgatni

TIZENHARMADIK JELENÉS.

SZÉLHÁZY, PERFÖLDY, *és az előbbiek.*

Perföldy (*Szélházyhoz*). A mint mondám! a kölcsönös kék foltokat kell nekik büntetésűl imputálni; mert ha a dolgot megponderáljuk és investigáljuk, tehát azon fundamentomot találjuk benne, hogy a szolgák urokhoz való hűségöket demonstrálni akarván, egymást aggrediálták et sic porro.

Szélházy. Az én emberem hív, meghal értem, érzékeny jó lélek.

Perföldy. Az enyém nagy asinus, de jó ember; minden esetre jó volt a dolgot complanálni. (*Baltafyhoz.*) Engedjen meg domine spectabilis, hogy a famulusok excessusok miatt úri házát turbálták, már conciliáltuk.

Baltafy. Semmi az.

Perföldy. Minthogy szándékommal praeveniáltam a spectabilis urat, tehát most minden praefatio nélkűl azon objectumra inviálom, mely engem úri házába hozott.

Szélházy (*félre*). Még szólani mer, holott tudja szándékomat. (*Baltafyhoz.*) Mon capitaine! tehát én is —

Baltafy. Tessék szobámba jönni, ott végezzük; de azt előre bocsátom, hogy minekutána leányomat az urak közűl csak egyik veheti el, és neki szabad választást engedtem, harag ne legyen közöttünk.

Perföldy. Sine dubio! egyik parsnak hátra kell állni, már azt a kisasszony decidálja; nekem már van securitásom et sic porro.

Szélházy. Nyugodtan várom.

Baltafy. Ha úgy tetszik. (*Perföldyvel el.*)

Szélházy (*Lidihez*). Nemsokára üt az óra, mely szerencsémet zengi. (*Málihoz.*) Sajnálom! vígasztalja magát. (*El.*)

Margit. Mennek, nem is szólnak, pedig jelen kell lennem! Máli, mondd meg szándékodat, majd én beszélek helyetted, tudod, majd én ékesen adom elő. (*El.*)

Károly. Mâli, légy hát boldog!

Máli. Híved maradok, bármi történjék.

Ferencz. Mi lesz mind ebből? (*El mindnyájan.*)

HARMADIK FELVONAS.

ELSŐ JELENÉS.

LIDI, FERENCZ.

Lidi. Mindenre reá állott Károly?

Ferencz. Nagy nehezen vettem reá, majd hogy magam is nem pityeregtem, midőn elbúcsúzott a Máli kisasszonytól, de még is kitett magán. És csak azon boszankodom, hogy előbb észre nem vettem szerelmöket, pedig megszoktam én látni, ha valami történik a háznál.

Lidi. Senki sem látta, hogy elment Károly?

Ferencz. Senki, csak mi hárman, úgyszólván mi ketten, mert Máli azt gondolja, hogy örökre búcsút vett. Hehe! majd néz az öreg, elgondolom, miként mennydörgöttéz.

Lidi. Ferencz! ha jól végződik dolgunk, megháláljuk a kend segítségét.

Ferencz. Szívesen cselekedtem, ha mindjárt orrot kapok is a kapitány úrtól.

MÁSODIK JELENÉS.

MÁLI, *az előbbiek.*

Máli *(magában)*. Mely szomorú a mi sorsunk, ha a durvább férfiúi ész intézi e földi pályánkat, ha hideg feltételek letiporják a szív édes gerjedelmét, nincs akkor támasza éltünknek, nincs semmi

malasztja. Mit ér a magában élő asszonyi érzésnek a méltóság, mit a dicsőség, ha annak szíves rabjává nem lehetünk, kit igazán szeretünk. Atyám! megismerem jóakaratodat, de máskép rajzolja szemembe magát a szerencse.

Lidi. Mely búsongás! Máli, mi bajod?

Máli. Kérdezheted? Lidi! te azon szép frigyet, melyet öszvehangzó szívünk mind eddig táplált, hidegen elszakasztád. Te tudtad Károly szándékát és titkoltad; te is, ő is megcsaltatok; kire bízhatnám ezután magamat? kinek hihetnék többé e földön? Csak egy nyomorúlt szót sem kérésemre! jég szívvel búcsúzott.

Ferencz (*félre*). Én nem nézhetem, mint szomorog, mindent megvallok.

Lidi. Ferencz! férfiú kend?

Ferencz. Eh, megállom én a sarat, bátran benézek az ágyú torkába, de egy szép szemnek a könnyeit — (*hirtelen Lidihez*). Szabad szólanom? nem?

Lidi. Nem, nem, még nincs idő!

Ferencz. Hát megyek. (*El.*)

Máli. Legalább azt mondd meg, mi vitte őt ily gyors eltökéltségre? nem hallád, hogy hívséget fogadtam neki?

Lidi. Atyádat nem akará felgerjeszteni, nem akart háladatlannak látszani szemében.

Máli. Az atyám jó, végtére engedett volna. Nem, ez nem mentség, ő nem is szóla atyámmal, nem, nem, ő nem szeretett.

Lidi. Légy nyugodt, jobb búval kezdeni s örömmel végezni.

HARMADIK JELENÉS.

MARGIT, *az előbbiek.*

Margit (*nagy bokrétával*). Megvan, estvére kézfogás, öröm, vígság, tánez — mindent elintéztem. Máli, az atyád valamit akar, a kertbe zárta el magát; de én a kis ajtón beszöktem, meglesém, ah! nem szabad szólanom, nagy ünnep lesz. Ím! vedd ezt a szép bokrétát, tulajdon kezemmel szakasztám, nézd, menyasszonynak való! Mit? et szomorkodol? jól van, jól, ha a szív tánczol, a szem sírjon. Oh

édes leányom! hát én, én voltam aláverve, csak gondold el, háron egész esztendeig sirattam pártámat, azon nap, hogy Kukoróczival megesküdtem, tizenkét kendőt sirtam tele. (*A bokrétát Málinak nyújtja.* Ím, tűzd melledre.

Máli. Köszönöm fáradságát, édes néném, de nem használhatom, nem vagyok menyasszony.

Margit. Szinte úgy vagy mint én, magam is utolsó pillanatig tagadtam, már asszony voltam, mégis tagadtam; azonban nekem megvallhatod. Szólj, édesem, melyiket választod?

Máli. Egyiket sem.

Lidi. Mi hajadon maradunk, valamennyi férfiaknak gyűlölséget esküdtünk.

Margit. Én is olyast érzek, senki többé ne kérkedjék szerelmemmel, nem, örökre bezárom mellemet — de majd elfelejtem, Máli! még fel sem vagy öltözve, mint illik a menyasszonynak, Isten bocsáj! pedig az a legelső, jer, siess!

Máli *(félre)*. Sehol sincs nyugtom. *(Margithoz.)* Mindjárt megyek.

Margit. A szép ruha az embert ajánlja, kedvelteti, én arra sokat tartok.

NEGYEDIK JELENÉS.

SZÉLHÁZY, *az előbbiek.*

Szélházy. Mely kellemetes társaság!

Margit. Alázatos szolgálója.

Máli *(félre)*. Így megmenekszem. *(El).*

Szélházy. Én jövök —

Margit. Mint van báró úr? épen most küszködöm húgommal *(hátra néz)*. Máli! elment — bocsánatot, kedves úr! de tovább nem lehet szerencsém, oh! annyi a bajom. Lidi! mulasd e drága urat sajnálom — Máli! gonosz leány. *(El.)*

Szélházy. Tehát nemsokára a szerencse beszáll ezen házba.

Lidi *(ásítozva)*. Mely boldogság!

Szélházy. Ezen édes ajaktól kivánnám hallani a szív vallását Ah kedves! az én szívem mint ver, mint rugdalódzik!

Lidi. Ach! *(félre)* az enyém hallgat.

Szélházy. Értem ezen kivánatos sóhajtást, oh! értem ezen bájos ömledezést, látom szép szemének égi mosolygását, mely engem az idvességre ragad. Ach! miért nem tud a kisasszony francziáúl, hogy forró szerelmemet jobban le tudnám festeni, előadni, magasztalni, emelni —

Lidi. Én hív szerelmet óhajtanék, nem üres szavakat.

Szélházy. Hívség, hívség, mely közönséges szó; én az vagyok, az leszek, még a síron túl sem nézek másra.

Lidi. Valóban egészen el vagyok ragadtatva. (*Asilozik.*)

Szélházy. És méltán, mert kérkedés nélkül szólván, én nagy ember vagyok, személyemet nem is említem.

Lidi. Hogy érti azt báró úr, mit tart nagynak?

Szélházy. Mely kérdés, nem hiába nem ismeri a nagy világot. Kinek van szebb lova? kocsija —

Lidi. Akkor csak az erszény nagy.

Szélházy. Nálam forr az ember; játék, öröm uralkodik házamban

Lidi. Minden szép, de tudom szebb tulajdonságok ékesítik báró urat, nagylelkűség, hazafiúság —

Szélházy. Megavúlt szó! tempi passati.

Lidi. Tudom, hogy egy részét annak, mit a szerencse adott, nemzete dicsőségére, méltóságára fordítja.

Szélházy. Szóljunk szerelmünkről.

Lidi. Kivált én nagy mértékben érzem —

Szélházy. Én az érzés tengerében úszom, melyben elmerűlnék, ha a kisasszony szivébe nem kapaszkodhatnám. Hah! mellem csatázik, fejem tétováz, elmém szaladgál! Hah! tőrt döfnék mellembe, ha nem szeretne és piros vérem ezt a helyet mosná. — Ime! lábához borulok — (*lábához esik*).

ÖTÖDIK JELENÉS.

PERFÖLDY, *az előbbiek.*

Perföldy (*az ajtónál megáll*). Mit látok! mit hallok! levátát tartanak —

Szélházy. Alkalmatlan ember!

Perföldy. Minő localitásban találtam a bárót, talán de causa sanguinis tractált! liquidálja nekem ezt a kisasszony!

Lidi. A báró nekem örök hívséget ígért.

Perföldy. Protestálok, vagy más törvényszékhez relegálom.

Szélházy. Itt a kisasszony bíró; közöttünk, úgy vélem, a választás nem nehéz.

Lidi. Már az igaz.

Perföldy. Ez laesió! azonban a kisasszony legyen mediator közöttünk, kénye szerint, de ne praecipitanter manipulálja a dolgot úgy megelégszem. Reménylem, nem fogja revocálni az előbb igértet

Lidi. Semmi esetre; az egész dolog állapotja csak egyben változik —

Perföldy. Rogo! micsoda az?

Lidi. Még nincs idő, talán korán is fog jönni az igazság.

Perföldy. Mely peremptoria exceptio! szívem perplexitásba jön

Szélházy (*felre*). Nem érti? nem kell a leánynak. (*Perföldyhez.*) Ezen dologban talán —

Perföldy. Instálom, itt nincs helye az ingessiónak.

Lidi. Minden esetre azt előre bocsátom, hogy nem magam dolgát viseltem.

Szélházy. Már ez kosár, valóságos kosár!

Perföldy. Inconsulte nem szoktam cselekedni, ha bővebben informálni fog a kisasszony, tehát elállok az institutumtól.

Lidi. Én pedig örülni fogok, ha szíves szándékomat islátnát megismerni fogja.

HATODIK JELENÉS.

JÁNOS, *az előbbiek.*

János. Kisasszony! kapitány úr a kertbe kéri a vendég urakat.

Lidi. Jövünk.

Szélházy. Sietve jön már a szerencsés idő, szívem már azt mélyen érzi, hogy nem vagyok ember, hanem az ég lakosa, már fel-, fel-, felemelkedem.

Lidi (*Perföldyhez*). Ha úgy tetszik.

Perföldy. Méltóztassék. (*Elvezeti Lilit.*)

Szélházy. Oh mely édes az a gondolat! az ég nyitva áll, hol a karja, kedves? (*Megfogja az inas karját.*) Ott, ott, látod? látod?

János. Semmit sem látok.

Szélházy. Hah! engem elragad, jer karjaimba! mely szép kezecske! (*A mint szájához viszi János kezét, megfordúl.*) Parbleu! mi volt ez? menjünk. (*El.*)

János (*homlokára mutat*). Itt hibázik! (*El.*)

HETEDIK JELENÉS.

KERT, EGY LUGOSBAN HÁROM ÜLÉS.

BALTAFY, FERENCZ, *kertészek.*

Baltafy (*a kertészekhez, kik a lugost virágokkal ékesítik*). Igy! kész minden. Ferkó! ládd, az embernek öreg napjaira is marad öröm hátra; én oly szerencsés vagyok, mint ha az ellenséget megszalasztottuk volna.

Ferencz. Örülök, csak azért, hogy kapitány úrnak jó kedve van.

Baltafy. Aztán, Ferkó, ha egyet rikkantok, süsd el a mozsarakat, érted? egy salve végezze ezen örömnapot.

Ferencz. Már kész minden.

Baltafy. Most csak török muzsika hibázik. Ej Ferkó! a nagy sietségben elfelejtettük Hősváry óbestert meghívni. Ej! be sajnálom! de az esküvés után mindjárt küldj lovas postát, érted?

Ferencz. Értem.

Baltafy (*a kertészekhez*). Ti most elmehettek. (*Kertészek el.*)

NYOLCZADIK JELENÉS.

MARGIT, MÁLI, *az előbbiek.*

Margit. Én úgy boszankodom Málira; semmikép nem akar czifrán öltözni, pedig a menyasszony —

Baltafy. Hadd kedvére!

Máli. Édes atyám! fájdalom, de kívánságát betöltenem lehetetlen én ezekhez a kérőkhöz nem mehetek.

Szélházy: . . . Mely szép kezecske!

A kérők, III. felv. 6. jel.

Baltafy. Máli! mit mondottam? ne keserítsd öreg atyádat, ki tégedet úgy szeret.

Máli. Oh drága atyám! éltemet feláldozom, csak ezt ne kívánja.

Baltafy. És mi okból gyűlölöd őket? Ha Szélházy nem tetszik, válaszd Perföldyt, az egy talpig derék ember.

Máli. Mind igaz, de én már... *(akadoz)* én szeretek.

Baltafy. Mit szólasz?

Margit. Az átkozott könyvek! úgy van, megmondottam — Isten bocsáj! ha a sátán máskép nem tud incselkedni, tehát szerelmes verset ír.

Baltafy. És kit szeretsz?

Máli. Károlyt, már ifjuságomtól fogva.

Baltafy. Mennydörgő-rázta! annak magam vagyok oka, azért volt oly különös az a gyermek.

Margit. Lássa az ember! mi nem történik nálam nélkül a háznál.

Baltafy. Nem, abból semmi sem lesz, Ferkó! küldd hozzám Károlyt.

Ferencz. Lovára űlt és elment.

Máli. Örökre elbúcsúzott.

Baltafy. Eh! megmosom, ha megjön, rossz gyermek!

Máli. Atyám! Atyám!

Baltafy. Nem, már késő, kérők a háznál, kihíresítenek! már al á mit csinálsz, férjhez kell menned.

Margit. Úgy van, édes leányom! az a czélja létünknek. Nézd, én már megérett asszony vagyok, még is ha valaki igen szépen kérne, feláldoznám magamat.

Máli. Atyám! kész vagyok mindenre, oh de ne tegye koczkára földi szerencsémet.

Ferencz. Kapitány uram! én a jobb karomat teszem rá, hogy az egyik kérő pénzért jött hozzánk, különben alig ha messzebb nem keresett volna hölgyet, bocsánatot — de...

Baltafy. Nincs gondod arra, meg kell lenni. Máli, szót fogadj.

Margit. Minek ezek az űlések?

Baltafy. Mi hárman fogunk leűlni! rendet kell mindenben tartani.

Margit. Jönnek már!

Baltafy (*Ferenczhez*). Menj a mozsarakhoz.

Ferencz. Nem jól megy a dolog! Szegény kisasszony! (*Fejcsóválva el.*)

Baltafy (*Málihoz*). Leány! még egyszer mondom, ne ingerelj.

KILENCZEDIK JELENÉS.

LIDI, SZÉLHÁZY, PERFÖLDY, JÁNOS, *az előbbiek.*

Baltafy. Köszöntöm az urakat.

Margit. Nagyon örvendek! tessék leűlni.

Baltafy (*Margithoz*). Hallgass! állva szokás kérni. (*Málihoz.*) Jer, Máli. (*Leűlnek.*) Itt űl mellettem leányom! a mint értém, az urak közűl mindegyik óhajtja őt feleségűl; én neki szabad választást engedtem, azért, ha egyik hátra marad, harag ne legyen köztünk.

Szélházy (*félre*). Jól játszik az öreg, de okosabb emberekre talált.

Baltafy. Mi az értékemet illeti, mint látták uraságtok, annyi van, hogy bőségben táplálhat; nemesi jószágom minden készűlettel halálom után egyetlen leányomra száll. Így tehát a kérőké az első szó, tessék kinyilatkoztatni magokat.

Szélházy. Megvallom, ez a kisasszony a tökéletesség remeke, de a szívem máshoz vonszon. (*Lidire mutat.*) Itt áll, a kit választék.

Baltafy. Jól van, jól, Lidi is az én leányom, örvendek.

Szélházy. Triumph!

Perföldy. Én a dolgot resummálván, úgy conveniáltam magammal, hogy csakugyan a házasság szerelem nélkűl rózsákat nem terem, azért Lidi kisasszonynak nyújtom a kezemet.

Máli (*felugrik*). Hála Isten!

Baltafy (*hevesen*). Hah! mely szégyen! jól van, jól, találok én férjet leányomnak. Mennydörgő-rázta! mely megvetés! Jól van. Hé! Ferkó! Ferkó! — Még nagy a világ — még — (*mozsár durran*).

Margit. Ah! mint ijesztgetik az embert.

Baltafy (*integet*). Megállj! Jancsi! fuss, ne lőjenek többé! fordítsd fel a mozsarakat. (*Jancsi el.*) Mennydörgő-rázta! a méreg megemészt, minden visszára megy.

Lidi. Édes bácsi! urak! tessék meghallgatni.

Ferencz (*előjön*). Mi történt?

Baltafy. Szegezd be a mozsarakat.

Lidi. Először is bátyámhoz fordúlok, kit mint atyámat tisztelek és megvallom, hogy ezeket az urakat megcsaltuk.

Ferencz. Úgy van bíz az, megcsaltuk.

Lidi. Nem tudom, haszonkeresés vagy tisztább akarat hozta-e ezen érdemes urakat házunkba, de azt tudtam, hogy bácsi Málit férjhez adni eltökélé, azt is tudtam, hogy Máli bátyámat szereti; azért bácsit késő bánattól, Málit szerencsétlen házasságtól megmenteni akarván, Baltafy gazdag leányának adtam ki magamat és ezen urakat avval hitettem, hogy bácsi tudni óhajtaná, melyik szeret igazán.

Perföldy. Jól allegál!

Szélházy. Szörnyű fátum!

Lidi. Ferenczet magát iktattam frigyembe, és híven segített. Im ez vala hálóm, az urak beakadtak.

Máli (*Lidi karjába*). Lidi! kedves barátném!

Baltafy (*megszorúlva*). Hm, mennydörgő-rázta! mit tegyek! Ha meggondolom — valóban — Lidi! jer mellemhez! több eszed volt, mint nekem.

Máli. Édes atyám!

Baltafy. Nem haragszom, és hogy lásd — mely robajt hallok! a kertajtó nyílik, Jancsi nézd meg. (*Jancsi el.*)

Szélházy. Könyörgök! kit mondottam én csak?

Baltafy. Lidi hugomat.

Szélházy. Hát igen rosszúl mondottam, Máli kisasszonyt értettem.

Baltafy. Sajnálom! már késő; tessék máshol házasodni.

Szélházy (*félre*). Hah! keserű sors!

Perföldy (*félre*). Hogy consequens maradjak, és collegáim ne vexáljanak — (*Lidire tekintget.*) a leány szép, a nagyobb szállás megvan, ergo meg kell lenni. (*Baltafyhoz.*) Spectabilis! én szavamnak ura vagyok, Lidi kisasszonyt kérem házastársúl.

János. Hősváry óbester!

Baltafy. Az én barátom.

TIZEDIK JELENÉS.

HŐSVÁRY, *az előbbiek.*

Baltafy. Hozott Isten, barátom!

Hősváry. Baltafy! van-e még leányod? tudd meg, én is kérő vagyok.

Margit. Különösen örvendek, hogy láthatom óbester urat, már régen nem volt szerencsém.

Hősváry. Jó napot, anyám! la! mint fel van virágozva.

Margit. Anyám! minő megbántás, ily öreg fiam még sem lehetne.

Hősváry. Barátom! hallom, megint heveskedtél és leányodat erővel férjhez akartad adni.

Baltafy. Vége már; itt gondolom lesz egy pár! (*Perföldyre és Lidire mutat.*)

Perföldy. Ha nem prohibeálja spectabilis.

Baltafy. Legjobb áldásomat!

Hősváry. Most én szólok, de előbb is (*Málihoz*) édes kisasszony, én szíveért esdeklek, egy szép huszár nevében megkérem.

Máli. Az atyám felel helyettem.

Hősváry. Oly hamar el nem állok. He öcsém!

Ferencz. Durrongás lesz ennek a vége. (*El.*)

Hősváry. Talán több sikere lesz, ha maga megjelen.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

KÁROLY, *az előbbiek.*

Károly (*huszárruhában*). Atyám!

Baltafy. Mennydörgő-rázta! gyermek! mi lett belőled!

Máli. Gonosz Károly! mely szorúltságba hoztál.

Hősváry. Hozzám jött, megvallott mindent; én visszahoztam és hív szerelmöknek szószólója vagyok.

Baltafy. Köszönöm, barátom! hogy többé el ne szökjék, tehát örökre lelánczolom. (*Málit Károlyhoz vezeti.*) Legyetek szerencsések.

Perföldy. Öcsém uram, gratulálok!

Szélházy *(félre).* Mely unalmas érzékenységek! *(Baltafyhoz).* Magamat ajánlom, köszönöm barátságát.

Baltafy. Nincs mit.

Szélházy. Ach! mely hátra vagyunk. *(El.)*

Baltafy. Elhiszem; kiben a nemzetiség kihalt, az nem találja fel magát hazájában. *(Lidihez).* Mint látom —

Lidi. Ha jobban megismerjük egymást —

Perföldy. Reménylem nem ellenzi szerencsémet et sic porro.

Baltafy. Barátim és ti kedvesim, ez a nap tehát gyönyörűen végződött. *(Mozsarak durrognak.)* Vegyétek egymást és éljetek a haza javára, díszére, dicsőségére. *(Károly s Máli az öreg mellére borúlnak; a kárpit lefordúl.)*

A PÁRTÜTŐK.

EREDETI VÍGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(Először adatott Székes-Fehérvártt, 1819. november 23.)

(1819.)

SZEMÉLYEK.

HAJNALFI LÁSZLÓ, gazdag kereskedő.
ELEK, MILI, RÓZI – testvére gyermekei.
ELŐSDY, hadnagy.
TÓHÁZY KÁROLY.
KÖRMÖSDY, táblabíró.
ÖREGBÍRÓ.
BÍRÓNÉ.
NOTÁRIUS.
PALKÓ, a fia.
KÁNTOR.
TÖRVÉNYBÍRÓ.
A helység kovácsa.
JAKAB, Elősdy inasa.
Hajnalfi inasa.
Hajnalfi vendégei, tanácsbeliek, helység lakói.

A dolog történik egy szabad helységben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

HAJNALFI LAKÁSA.

Hajnalfi (*egyedül belép*). Hát igaz még is, hogy az ember teljes nyugalmat nem talál, bár mely szegletébe vonúljon e földnek! Ezen helységben gondolám minden zavar nélkül folytatni éltemet, és ím itt is háborgatnak szomszédim; rontják, rabolják értékemet; pedig azt sem tudják, mely szenvedély készteti őket. Valóban türelmemet igen megkísértik.

MÁSODIK JELENÉS.

INAS, *az előbbi.*

Inas (*leveleket hoz*). A posta megérkezett, itt az újság több levelekkel. (*Általadja és elmegyen.*)

Hajnalfi (*egyedűl, a leveleket felbontja.*) Üdvözlő levelek nevem napjára, sok szerencse-kívánás. (*Félre teszi.*) Eh! elévűlt szokás, nem kapok rajta. A jóakaróm úgy is mindenkor jót kíván, a rossznak csak puszta szokás. (*Más írást vesz fel.*) Újság! valjon mi történik a világban? Mióta elvonúltam tőle, csak hazám érdekel. (*Olvas.*) „A nemzeti színjátszó-társaság több helyeken már tartós lábra kapott és avval a reménynyel kecsegtet, hagy e hasznos igyekezet hazámban elterjedvén, ezen nemesebb részét a szépmesterségeknek nemzetünk

is méltányolni fogja." Hála az ég urának! Hát azt is megértem, hogy édes honi nyelvünk újra feldíszlik s a magyar is szelídebb éleményeknek helyt adván, befogadja az örömet lehelő Helikon szűzeit. Ez a hír egészen felvidámít.

HARMADIK JELENÉS.

ELEK, *az előbbiek.*

Elek. Kedves bátyám! oly magányosan? Örvendek, hogy széméből valami titkos öröm szikrázik.

Hajnalfi. Ki ne örülne, ha hazáját szereti, a kiben ez a szent érzés még ki nem halt? Olvasd. *(Általadja az újságot Eleknek, ki azt általfutja.)* Nemde, méltó ok az örömre?

Elek. Kellemetes újság!

Hajnalfi. Öcsém! előmegyünk! akármit kiáltoznak ellenségink, előmegyünk, ellenére a sok elfajúltaknak.

Elek. A világosodásnak és a nyelv tisztulásának legelső lépése, hála azon jó hazafiaknak, kik fáradhatatlan dolgoznak.

Hajnalfi. Nem az unalom, nem az idő elölése végett örvendek ezen intézetnek, mert a lelkes ember úgy is mindenkor elég magának, és az üres szívűt a legszebb theatrum sem mulatja; de a nemzetnek csínosodása, a nyelvnek pallérozása terjed el általa. Minden nemzet megörökíti hőseit és az utóbbi világnak tetteiket előadja, csak mi maradnánk hátra? Hány nagy királyokkal, hány világismerte vitézekkel bővelkedik történetünk, nem volna ecsetünk azokat festeni? nem volna elég erőnk azokat sirjokból felszólítni?

Elek. Mint elragadtatik édes bátyám.

Hajnalfi. A szív lángol, és szemem vígan nézi a jövendőség idomjait, már bátran merem kiáltani: előmegyünk, öcsém! Ma nevem napján szebb öröm nem érhetett volna; szinte elfelejtem, hogy hátra maradt ifjúságom, és ezen napot már ötvenkétszer számlálom. Add ide az újságot. *(Elek néki adja.)* Így, ha rossz kedvem lesz, ha az irígység, rágalmazás nevemet tapossa, akkor ezt olvasom és felvidúlok. Oh ha minden ember úgy tekintené azon intézetet, ha becsét, érdemét úgy általlátná, *(sóhajtozva)* eddig —

Elek. Eddig nem kellene titkos irígységgel másokra néznünk és hátramaradásunkat pirúlva vallanunk. Én is majd a kettős öröm között elfelejtém, miért jöttem. Édes bátyám, én —

Hajnalfi. Elég, fiam; tudom, mindenkor jót kívánsz.

Elek. És igaz hálával vagyok annyi jótéteményéért.

Hajnalfi. Mind eddig érdemes voltál reá, sőt áldom a szerencsét, mely engemet azon karba helyeztetett, hogy jót tehettem veletek.

Elek (*érzeménynyel*). Jó bátyám!

NEGYEDIK JELENÉS.

MILI, RÓZI *és a többiek.*

Mili. Édes bácsi! minthogy —

Rózi. Neve napját szerencsésen elérte —

Mili. Tehát mi is hálaadó szívvel —

Hajnalfi. Jól van, kedves leányaim, köszönöm. Hát semmi kéréstek sincs?

Elek. Atyai szorgalommal mindenről gondoskodott, a mi csak szükséges.

Hajnalfi. A mai napot vígan szeretném tölteni; kit hozassak ki a városból? Ti hallgattok, leányok?

Rózi. A kit tetszik.

Hajnalfi. Hát Mili?

Mili. Én? én nem tudom.

Hajnalfi. Az öreg majort?

Mili (*félre*). Az öreget?

Hajnalfi. Vagy a doctort?

Rózi (*félre*). A doctort!

Hajnalfi. Látom, nem akartok szólni, tehát hozassatok ki a kit akartok.

Mili. Édes kedves bácsi!

Rózi. Mely felséges gondolat!

Hajnalfi. Most a kertbe megyek, hallom, a szomszédok megint minden oltoványimat lerontották.

Mili. Azok a rossz emberek!

Elek. Én lesre megyek és ha valamelyiket rajta kapom, tehát —

Hajnalfi. Legyünk békén, majd megúnják azt is, ha látják, hogy nem boszankodom érte; majd megmásúlnak, ha egyszer megismernek.

Elek. Bátyám jóságával új fegyvert ád kezökbe.

Hajnalfi. Én a békét szeretem, gyűlölöm a perlekedést. Édes gyermekeim! a mai nap tehát egészen kényetekre van bízva — kiki úgy és avval mulassa magát, a kivel és hogyan tetszik. (*El.*)

Elek. Mely kegyes irántunk! Én előre örvendek, hogy mi is neki ma kis váratlan örömet csinálhatunk. Mili! Rózi! tudjátok-e már rollétokat?

Mili. Én tudom.

Róza. Minden hiba nélkül.

Elek. Az jó, de meg nem foghatom, hogy barátim még most sem írtak.

Mili. Magok jönnek levél helyett.

Rózi. Okosabb is.

Elek. De némely okokra nézve szerettem volna tudni szándékodat, hogy ma estve fel ne akadnánk, a hadnagy —

Mili (*hirtelen.*) Az eljön, bizonyosan eljön, ha törik szakad.

Rózi. Károly el nem marad, ha mindjárt a világ felfordúl.

Elek. Úgy? látom, a szív igen kész a jövendölésre. Hát megnyughatom?

Mili. Teljesen.

Elek. Azt írtam nekik, hogy estve felé jőjenek, és a kertfalon szökjenek házunkba, nehogy bátyánk őket megsejdítse. Ti várjátok őket és egyenesen a nagy szobába vezessétek.

Mili. Előre örülök mint néz, mint mosolyog majd a bácsi.

Elek (*enyelegve*). Mili! mit gondolsz? a hadnagy igen természetesen játszsza majd a szerelmest.

Mili (*elfordúl*). Bátyám!

Elek. Semmi az, mind szegény bűnösök vagyunk; de most jertek, készítsük a játékszínt, hogy utóbb ne kelljen bajlódni; de okosan, leányok! senki észre ne vegyen.

ÖTÖDIK JELENÉS.

HAJNALFI, *az előbbiek.*

Hajnalfi. Gyermekek! hol van a nagy szoba kulcsa? nem találom sehol, az ablaktáblák is be vannak zárva.

Mili (*félre*). Szépen vagyunk.

Elek (*félre*). De rosszkor jött ez a kérdés. (*Hajnalfihoz*). Nem tudom, én nem láttam, nem hallottam —

Hajnalfi. A kertből akarnék némely virágokat más egyéb szerszámokkal együtt berakatni, nehogy azt is ellopják, hiszen a szoba üres —

Mili. Édes bátyám! megvallom, de ne haragudjék, én a kulcsot elvesztettem.

Hajnalfi. Semmi az, édes leányom! a lakatos majd felzárja.

Mili. Úgy, de a lakatos nincs itt.

Hajnalfi. Hová ment?

Mili (*megszorúlva*). Meghalt.

Hajnalfi. Úgy? már akkor csakugyan nem jöhet, sajnálom a szegényt, jó ember volt.

Elek. Talán a kertházban is elállhatnának a virágok egy-két napig, míg, míg —

Mili. Míg a lakatos megjön.

Hajnalfi. Előbb mondtad, hogy meghalt.

Mili. Ah! ha más lakatos jön, azt akarám mondani.

Hajnalfi. Nem bánom, tehát ott is elállhat.

Mili (*félre*). Hála Istennek.

Hajnalfi. Jer Elek, rakjuk el a virágokat.

Elek. Szívesen. (*Elmennek.*)

Mili. Szükségből szabad hazudni.

Rózi. Csak használjon, és a lakatos addig fel ne támadjon. (*El mind a ketten.*)

HATODIK JELENÉS.

Az öregbíró háza előtt. Jobbra egy fekete tábla, melyre mindenféle czédulák vannak ragasztva, balra a kaloda áll.

Kisbíró (*egyedül, egy czédulát ragaszt a táblára, kevéssé tántorog*). Ez is megvan. Nehéz hivatal az a bíróság, magára sem tud az ember vigyázni és másra vigyázzon. Hehe! be jó bora van annak az öregbírónak! nem hiában, könnyen jut hozzá. Köztünk szólván, csak egy pintet ittam meg, kicsit még is a fejembe ment.

HETEDIK JELENÉS.

KOVÁCS, *az előbbi.*

Kovács. Jó napot kisbíró.

Kisbíró. Servus komám!

Kovács. Mit csinál kend itt?

Kisbíró. Hivatalomba' járok el.

Kovács. Látom az egyenes állásról. Komám! egészségére váljék.

Kisbíró. Köszönöm, servus. De igazán, olvassa kend, ha nem hiszi, oda akasztottam a táblára.

Kovács. Könnyű olvasni, ha az ember a betűket ismeri. Mi van benne?

Kisbíró (*fontosan*). Az egyik czédulán az van: a mai naptól fogva egy polgár se merje magát leinni.

Kovács. Ki tilthatja azt meg?

Kisbíró. Négy garas büntetés alatt.

Kovács. Különös.

Kisbíró. Komám! nincs pénz a helység cassájában.

Kovács. És arra kend fog vigyázni?

Kisbíró. A másikon a limitatio van.

Kovács. Mindig limitálnak kendtek, és mindig drágább lesz.

Kisbíró. Nem is azért van az, hogy megtartsák, csak hogy ott függjön. Az ördög lenne bíró, ha mindent az írás után kellene cselekedni.

Kisbiró: Az egyik czédulán az van . . .

A pártütők, I. felv., 7. jel.

NYOLCZADIK JELENÉS.

BÍRÓNÉ, *az előbbiek.*

Bíróné (*a kisbíróhoz).* Volt kend komámasszonynál?

Kisbíró. Most sietek.

Bíróné. Mely restség, mely tunyaság! Azért fizeti kendet a helység, hogy engemet szolgáljon; tüstént menjen kend, s egyszersmind a kisebbik asszonyomat is tisztelem és egy kis lúdtorra szívesen látom.

Kisbíró. Sietek. (*Lassan el.*)

Bíróné. Sok baja van az embernek, mindig perelni kell; kendre is panaszom van, kovácsmester; már mióta kértem szenet, és még most se küldött kend.

Kovács. Mikor magamnak sincs.

Bíróné. Semmi az, a becsülettudó ember mindig az előljárót tekinti először, azután magát, érti kend?

Kovács. Ha lesz, adok, de most se szén, se munka, se pénz; olyan az erszényem mint a fúvóm, egyikbe sincs szusz. Isten kenddel. (*El.*)

Bíróné (*egyedűl*). Mint romlik a világ! ezelőtt ha az öregbíró valamire pillantott, már avval megkinálták az emberek, most a kérésre is alig adnak.

KILENCZEDIK JELENÉS.

ÖREGBÍRÓ, *az előbbi.*

Bíróné. Megjött kend? soká oda maradt.

Öregbíró. Az ember mulat, de végez.

Bíróné. Hát csak keresztűlvitte kend a tanácsban, hogy a helység majorját bírhatjuk?

Öregbíró. Szerencsésen, a tanács úgy végezte; minthogy én a helység javára fáradhatatlan dolgoztam és ezen veszélyes időkben az öregbíróságot okosan viseltem, tehát hálaadatosság jeléűl a majort holtomig bírhatom és használhatom. De Sári! más újság is van, bíró maradtam megint.

Bíróné. Senki sem volt ellene?

Öregbíró. A templomatya sokat beszélt, és a mint mások mondották, igaza is volt; de lenyomtuk. Hanem a nótáriusnak is kell valamit adnunk, érted? mert — no, hiszen tudod, egyik kéz a másikat mossa.

Bíróné. Hiszen neki is valamit majd csak találunk. No most megelégszem kenddel.

Öregbíró. Aztán Sári lelkem, egynéhány tanácsbélinek áldomást igértem, talán csak meg kellene adni.

Bíróné. Majd estvére, legalább ha valamelyik leiszsza magát, a köznép ne lássa; elkészítek én mindent. (*Be a házba.*)

Öregbíró (*egyedül*). Akárki mit mond, ez az én feleségem derék egy asszony; csíntalan ugyan, többször jól lehord, de esze van — majd több mint nekem. Mióta elvettem, mely jól megy bíróságom! azelőtt minden úntalan megkardlapoztak a katona urak.

TIZEDIK JELENÉS.

NOTÁRIUS, *az előbbi.*

Notárius. Öregbíró uram! etiamque kedves komám uram, hogy van kend?

Öregbíró. Jól, jól, csak a sok gondok — tudja kend, a helység rajtam fekszik.

Notárius. Hát csak tűrhető, de nálam ad animam, a miseria beszállt.

Öregbíró. Hogyhogy?

Notárius. Az a rossz fiam ezer galibát okoz.

Öregbíró. Pedig tudós fiú, már verseket is csinált, aztán fél tuczat iskolát eljárt.

Notárius. Feje jó van, csak az atyjára ütött! Aztán a philosophia mellett ugrált, maholnap doctor lett volna; de korhely — gondolja el komám uram, már szerelmes.

Öregbíró. Ne beszéljen.

Notárius. Ad animam, szerelmes.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

BÍRÓNÉ, *az előbbiek.*

Bíróné (*már ezelőtt hallgatódzott, erre kiszalad*). Kibe, kibe komám?

Notárius. Szolgája az asszonynak, humillimus komám asszony.

Bíróné. Kibe szerelmes?

Notárius. Instálom, én nem, hanem a fiam.

Bíróné. Szóljon már komám uram, alig várom.

Notárius. Annak az úrnak abban a kőházban a leányába — nem is — tudja Isten micsodájába.

Bíróné. Mentsen Isten! azok rossz emberek.

Öregbíró. Ej, ej, Sári, ládd, ezt még nem tudtuk.

Notárius. Ad animam úgy van, mindennap a kert alá jár fütyölni és furulyázni; most kaptam rajta.

Bíróné. Az nem jó, azt ne engedje komám uram.

Notárius. Nem is szenvedem, most vettem a dolgot kérdésre, és a gyermek mindent megvallott.

Bíróné. És melyik tetszik neki?

Notárius. Maga se tudja, úgy tartom mindenik. De megmondtam neki, hogy ha még egyszer oda megy, tehát kitöröm a nyakát, aztán elűzöm házamból.

Öregbíró. Jól cselekszi komám uram, az ifjúságot meg kell zabolázni.

Bíróné. És szívesen látják, hallják őtet?

Notárius. Úgy vallja, hogy igen szeretik, mert ha meglátják, felette nevetnek; el is hiszem, az ifjú szép, hozzám hasonlít; de semmikép nem engedem — különben a Hajnalfi gazdag ember.

Bíróné. Az ám, de hogy lett gazdag?

Öregbíró. Sári! ez nagy kérdés, valóban egy öregbíróhoz beillenék.

Bíróné. Ő hirdeti ugyan, hogy a háborúban szerezte értékét, de nem igaz, mert más ember ott megszegényedik.

Notárius. Optime! jó argumentum!

Öregbíró. Aztán az a tiszt, a ki nála meghalt, komám! abba' titok van.

Bíróné. Az a sok vendég! nem ok nélkűl járnak hozzá.

Notárius. Esznek, isznak, dobzódnak.

Bíróné. Hogy fel ne ébredjen a lelkiismeret.

Öregbíró. Templomba nem jár.

Bíróné. Fél az Istentől.

Notárius. A kalapját szemére húzza, senkire sem néz.

Bíróné. Retteg az emberek szemétől.

Öregbíró. Aztán minden kárt elszenved, pedig az ember szól magáéért.

Bíróné. Rossz emberek.

Öregbíró. Gonosztévők.

Notárius. Ad animam! vétekkel tölt, bűnökkel terhelt és gonoszsággal tetézett az egész házok.

Öregbíró. Bár csak valami titokra jöhetnénk.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

KÁNTOR, *az előbbiek.*

Kántor. Áldás és szerencse szálljon kendtekre!

Bíróné. Isten hozta kántor uramat!

Öregbíró. Megjött kend a városból?

Kántor. Igen, most szállok le a kocsiról.

Notárius. Mi újság?

Kántor. A collegámnak torka fáj, egy embert vesztettek el, a Dunán egy hajót láttam gőzből, aztán a szüretbe egy tüzes kígyót eresztettek a levegőbe, én kérdeztem mi lehet az, hát az emberek azt Ráchelnek nevezték.

Öregbíró. Hm! hm! mi nem történik a világba'.

Kántor. Aztán egy ember a városon kívűl hordóba űlt és elútazott a levegőbe.

Notárius. Mit mond kend? és merre ment?

Kántor. Amerikába, puskaport vitt.

Öregbíró. Bizony messze lehet, a Kistűkör szerint majd négyszázezer mérföldnyire van.

Kántor. De én is hozok ám valamit.

Notárius. Új nótákat?

Kántor. Levelet.

Bíróné. Kinek, kinek?

Kántor. Hajnalfi uramnak.

Bíróné. Hadd lássam.

Kántor (*egy levelet vesz elő és a bírónénak adja*). Itt van. Már haza akartam jönni, hogy egy úr megszólít és azt kérdi, hogy hol lakom; én megmondtam, és ő mindjárt ezt a levelet nyomta kezembe; adja be kend, úgymond, Hajnalfi úr házába. Igen örűlni látszott. Ím elhoztam.

Bíróné (*félre*). Ebből valamit kitanúlhatnánk. (*A levelet forgatja*)

Notárius. Mi lehet ebbe' levélbe'?

TIZENHARMADIK JELENÉS.

KISBÍRÓ, *az előbbiek.*

Kisbíró. Voltam a komáknál, itt lesznek mindnyáján.

Bíróné (*a levelet vizsgálja*). Azt szeretném csak tudni, mit írnak. (*Egy részét felnyitja.*)

Öregbíró (*kisbíróhoz*). Te megint leittad magadat?

Kisbíró. Engedelméből egy keveset.

Öregbíró. Nem tudod, hogy tiltva van?

Kisbíró. Hehehe! minket nem illet — mi bírák vagyunk.

Bíróné (*a levelet egészen felszakasztja és mintha megijedne, a földre ejti*). Jaj nekem! a pecsét eltörött, nyitva a levél; mit csináljunk?

Notárius. Ne ijedjen meg komám asszony, megcsinálom én azt.

Öregbíró. Már mondtam, hogy a levél tudós portéka, nem asszony-kézbe való.

Bíróné. Mit gondolnak kendtek, nem jó volna elolvasni? talán —

Kántor. Mond valamit öregbíróné asszonyom. Adja kend ide.

Bíróné. Itt van, csak siessünk.

Kántor (*a levelet, az öregbírónak adja.*) Öregbíró uram, tessék!

Öregbíró. Én bíró vagyok, csak ítélni szoktam, nem olvasni.

Kisbíró. Itélni szoktunk mi, a közönséges ember olvasson.

Notárius. Olvasom én. (*A levelet elveszi.*) No vigyázzon kiki

(*Olvas.*) „Kedves barátom! vettem leveledet és nagyon örülök azon plánumnak, melyet vélem közlöttél és szívesen abban segítlek. Mihelyst a nap hanyatlik, kocsira ülünk és hozzád sietünk, már én a járást tudván, társaimmal látatlan beszököm.“

Bíróné. Hallják kendtek, már jön: szöknek.

Notárius (*olvas*). „Ha a dolog jól elsűl, és a major Luizájával a mérget szerencsésen megitta, tehát —

Bíróné. Nagy Isten! méreg! (*A jelenvalók mind közelebb mennek a notáriushoz.*)

Kántor. Valóban méreg.

Notárius (*olvas*). „Tehát vígan töltsük az estvét.“

Bíróné. Sátánok! még vigadni is tudnak a gyilkosság után.

Notárius (*olvas*). „A praesidenst megragadtam.“

Bíróné. Oda vagyunk!

Öregbíró. Ez pártütés.

Kántor. Rebellió!

Notárius (*olvas*). „Nem akart ugyan oly későn jönni, de szép szavakkal még reá vettem; ő csak legyen közöttünk, majd elfelejti gondját.“

Öregbíró. Hallatlan, égbe kiáltó bűn!

Kántor. A ministert megölik.

Notárius (*olvas*). „A marsall Kalb —“

Öregbíró. Megálljon kend komám! ezt nem értem.

Notárius. Bíz én sem.

Bíróné. Magam sem.

Öregbíró (*tünődve*). Kalb, Kalb, oly ismeretes szó. Sári lelkem, menj be a szobába, az almáriom felett van egy vastag könyv a Csízió mellett; hozd ki csak.

Bíróné. Megyek, de tovább ne olvassák kendtek.

Öregbíró. Nem, nem, csak siess. (*Bíróné be a házba.*) No mit mondanak kendtek ezekhez? nem mondtam, hogy azok rossz emberek? Ez pártütés, valóságos pártütés.

Notárius. Rettentő merészség! itt helységünk közepén gyilkolni.

Kántor. Az embert megétetni.

Kisbíró. Megjártuk, nincs katona a helységben.

Bíróné (*kijön a házból*). Itt a könyv!

Öregbíró. Ebben mint hallom sok szavak vannak, egy útas deák hagyta nálam, kántor uram kend tudós, nézze meg.

Kántor. Szótár, mindjárt felkeresem.

Notárius. Kalb — hallottam én azt sokszor a heti vásárban, de kiment az eszemből.

Kántor. Ká, ká, megvan, tehát Kalb! bornyú —

Valamennyen. Bornyú!

Öregbíró. Mely gonoszság! egy főméltóságú marsallt bornyúnak nevezni.

Notárius. Blasphemia!

Bíróné. Eretnekség!

Kántor. Crimen laesae! halál van reá téve.

Notárius. Halljuk! tovább olvasom, hogy az egész conjurátiót pontok szerint tudjuk. (*Olvas.*) „Marsall Kalb — alias bornyú — mediciniroz ugyan, de a pisztolyt még is mellének szegezem."

Bíróné. Pisztolyt, mentsen Isten!

Kántor. Puska!

Kisbíró. Ágyú!

Öregbíró. Már bizonyos, rettentő dolog! mely hadi eszközökkel járnak!

Notárius. Silentium! (*Olvas.*) „Szegezem — a öreg muzsikusnak készíts jó bort, hogy elfelejtse leánya halálát."

Öregbíró. Az igaz, sok rossz emberekhez volt szerencsém, mióta öregbíró vagyok, de ezekhez hasonlót nem láttam.

Bíróné. Gyilkolni, ölni, rabolni! muzsikussal járnak.

Kántor. Valami rossz czigány lesz.

Notárius (*olvas*). „Holnap tüzelünk." (*Megijedve elejti a levelet.*) Incendium, gyújtogatás!

Bíróné. Oda vagyunk! felgyújtanak, kirabolnak, megölnek, aztán még — oh ezek a rossz férfiak.

Kántor. Be jó, hogy magamnak nincs házam; a mesterház úgy is rossz.

Kisbíró. No most bökje kend meg a homlokát öregbíró uram itt az ínség la!

Notárius. Háború.

Kántor. Döghalál.

Bíróné. Végső ítélet!

Kisbíró. Én azt javaslom, hogy előre hordozkodjunk ki, nehogy utóbb későn lenne; mert ezek az emberek majd szelet is csinálnak, hogy a tűznek több ereje legyen.

Bíróné. Nagy Isten, elveszünk!

Notárius. Ne pityeregjen, ne sopánkodjék kend édes komám asszony, a tanács sok fejből áll, és annyi caputban csak némely eszecske is találtatik.

Kántor. Nem kell mindjárt reszketni, ha az ember fél is; nótárius uram igen bölcsen beszél.

Öregbíró. Kisbíró vedd fel a levelet. (*Kisbíró megteszi.*) Komám uram, nótárius uram! térjen magához, olvassa tovább.

Notárius (*olvas*). „Tisztelem Málit, azt üzenem, hogy ne féljen, jól fog menni."

Bíróné. Az a kedvese, már bizonyos!

Kántor. Kérem szépen, ki van aláírva?

Notárius. N. N.

Öregbíró. Már a név sem jó!

Notárius. Instálom, a két N csak annyit tesz, hogy nincs név alatta.

Öregbíró. Az ország boldogsága mitőlünk függ, oda az egész uradalom, ha azt nem hátráltatjuk.

Bíróné. Most jöttünk nagy nehezen a majorhoz s már elégjen.

Öregbíró. Mit dörmögsz Sári?

Bíróné. A major megég.

Notárius. Ej komám asszony! az a major nem ház, de az ember, ad animam, az ember!

Kisbíró. Katonaember gyalog jár, de lovon űl.

Öregbíró. A dolog fontos.

Notárius. Nem oly fontos, mint sürgetős.

Kántor. Nem oly sürgetős, mint veszedelmes.

Öregbíró. Ily nehéz állapotban egy okos emberre volna szükség. Magamtól az igaz sok kitellik, de mégis, — no tudják kendtek, az ember nem mindentudó.

Bíróné. Oh fájdalom! az egész helységben nincs egy okos ember.

Notárius. Instálom, tessék engemet excipiálni.

Kántor. Én ex officio bölcs vagyok.

Öregbíró. Mint mondám, egy bölcs tanács sokat használna; mit gondol nótárius uram?

Notárius. Én ha a dolgot megtekintem, megfontolom, megvizsgálom: tehát először — semmit sem gondolok; másodszor — abba' maradjunk öregbíró uram.

Öregbíró. Hej kisbíró!

Kisbíró. Hallom uram; megyek már. *(El akar menni.)*

Öregbíró. Megállj! nem is tudod mit akarok.

Kisbíró. Vagy úgy!

Öregbíró. A tanácsbelieket hajtsd összve: mondd meg nekik, hogy pártütés van a helységben, a ministert hozzák, siess, de titkon tartsd a dolgot, érted?

Kisbíró. Értem, megyek, sietek. (*Lassan el*).

Bíróné. Én a tiszteletesnével addig tanácskozom. (*El.*)

Kisbíró (*visszajön*). A bort rovásra hozzam? vagy pénzt ád öregbíró uram?

Öregbíró. Rovásra, csak siess —

Kisbíró. Szaladok. (*Lassan el.*)

Öregbíró. Akár hogy forgatom, hányom, vetem elmémet, tehát úgy rémlik, hogy valami tudós úrra még is szükségünk volna, mert szerencsétlenségünkre még helységünkbe' pártütés se volt.

Notárius. Hiszen ha csak tudós ember szükséges, én és kántor uram csakugyan olvastunk valamit.

Kántor. Kádár históriáját szó nélkül tudom.

Öregbíró. A járásbeli szolgabírák szederivárban vannak —

Notárius. Instálom, talán sedrián —

Öregbíró. Mindegy az, tehát azokért késő lesz menni, a város messze, mire kijöhetnek, egy követ sem találnak helyén —

Kántor. Én azt javaslom — más semmit —

Notárius. Az nem sok, komám uram.

Öregbíró. Talán tekintetes Körmösdy táblabíró urat otthon találnók?

15*

Notárius. Igaz, ez a jó úr ért az ilyesekhez, a statáriumnál is assessor! őt kellene segítségül meghívni.

Öregbíró. Hát nótárius uram! a helység lovain csak siessen — kit mondtam is csak?

Notárius. Körmösdy táblabíró uramat.

Öregbiró. Ez a jó úr különös kegyességgel viseltetik hozzánk, őt kérje meg komám, hogy bölcs tanácsával mentse meg kedves hazáját.

Notárius. A diurnum iránt mit —

Öregbíró. Megteszszük a magunkét, ily állapotba nem lehet fösvénykedni.

Kántor. Helyesen! csudálom öregbíró uram magaslelkű szívét.

Öregbíró. Kántor uram addig mellettem paradérozhat a tanácsba'. Most rajta a gyűlésbe! (*El mindnyájan.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

(*Tanácsszoba, közepén egy nagy asztal, körül padok, jobbra egy más asztalon boros korsók.*)

BÍRÓNÉ, KISBÍRÓ.

Kisbíró (*rakosgat*). Úgy! minden kész, jöhet a tanács. Bíróné asszonyom, kend nem férfi, ki a tanácsházból!

Bíróné. Én az ablakhoz állok, onnan hallgatom.

Kisbíró. Hm! meg van ám tiltva.

Bíróné. Semmi az, az asszonyoknak, kivált a bírónéknak a dolgokba több befolyása van, mint némely tanácsbélieknek.

Kisbíró. Nem hiába, többször nem úgy történik, a mint végezünk. (*Körülnéz.*) No nézze kend meg az asztalt, nemde értem hivatalomat? Mely rend; itt ül öregbíró uram, itt notárius uram és a többi.

Bíróné. Hibázik valami, hol a tinta, penna, kalamáris?

Kisbíró. Ej biz elfelejtettem, mindjárt hozok. (*El a mellékszobába.*)

Bíróné (*egyedül*). Pártütés! már ki gondolta volna azt! majd bámul az egész ország, ha megtudják, hogy egy asszony által jött ki, még pedig egy öregbíróné által. És úgy van; mert ha én fel nem töröm a levelet, a kántor beadja és estvére megbomlik a világ.

Akárki mit mond, de jó, ha az ember mindent meg akar tudni, látni, hallani. Látom, mint fog irígykedni a tiszteletesné, hogy én oly nagy hírre, névre kapok; majd ő se lesz különb, mint én.

MÁSODIK JELENÉS.

KISBÍRÓ, *az előbbi.*

Kisbíró (*visszajön kalamárissal*). Itt vagyok. (*A mint az ajtón belép, megbotlik és a tintát kiönti.*) Ej! de pórul jártam.

Bíróné. Semmi az, csak tedd oda üresen! úgy is csak formának áll ott. Úgy jár az ember, ha sokat iszik, elkábul a feje.

Kisbíró. Én egy öreg katonával tartok: ő azt mondta, ha az ember iszik, legalább valami jön a fejébe, sok ember úgy van — mit?

Bíróné. Jönnek már, én helyemre megyek. (*El.*)

Kisbíró (*a korsókhoz szalad, iszik*). Szeget-szeggel! jó magyar közmondás. Majd meglátom, megáll-e tanácsom.

HARMADIK JELENÉS.

ÖREGBÍRÓ, KÁNTOR, TÖRVÉNYBÍRÓ, HAT TANÁCSBÉLI, *az* ELŐBBI *és a* BÍRÓNÉ (*az ablakon fejét bedugja*).

Öregbíró. Isten hozta kendteket barátim! (*A korsóhoz megy és a jelenvalókra köszön*). Sok észt, bölcs tanácsot és friss egészséget kívánok.

Bíróné (*az ablaknál*). Az igaz, ez az én uram bírónak termett.

Kántor. Egészségire bíró uramnak.

Öregbíró. Ha tetszik, hát fogjunk hozzá. (*Mindnyájan a székekhez mennek.*) Egy kis hallgatást kérek.

Valamennyien. Halljuk! halljuk!

Öregbíró (*feláll*). Érdemes tanács! erős kőoszlopi helyiségünknek! öszvejöttünk, itt vagyunk, tudják-e kendtek miért?

Törvénybíró. Nekem mindegy, csak pénzt ne kérjen öregbíró uram.

Más tanácsbéli. Vagy valami munkát.

Öregbiró. Se pénzt, se munkát, de jó tanácsot.

Az egész tanács. Avval szolgálunk.

Öregbiró. Emlékeznek kendtek, hogy három esztendő előtt egy kereskedő nálunk földet, réteket vett és a szép egyenlőséget helységünkben elrontá, mert templomunknál nagyobb házat épített.

Kántor. Ki ne emlékezném!

Öregbiró. Hogy azóta mindenféle emberek tapossák utczáinkat, melyeket előbb csak marháink, mi és gyermekeink nyomtunk.

Biróné. Mely szépen adja elő, egészen felbuzdít.

Öregbiró. Hogy magának él, se hozzánk, se templomba nem jár.

Kántor. Eretnek!

Öregbiró. Hát azt tudják-e kendtek, hogy az az ember gyilkos?

Egy tanácsbéli. Gyilkos?

Öregbiró. Hogy pártütő?

Törvénybiró. Nem tréfál kend?

Öregbiró. Ma estvére eljönnek czinkosai, mérget, pisztolyt, puskát és más dörgő szerszámokat hoznak magokkal, holnap tüzelnek, holnapután meghalunk, aztán mind elűznek bennünket.

Törvénybiró. Ej! ej! soha se hallottam, és hogy tudja kend?

Öregbiró (*levelet mutat fel*). Levél által: itt; ezt felfogtam.

Kántor. Kérem szépen, én hoztam.

Biróné (*bekiált*). Én, én nyitottam fel, nálam nélkül oda vesztünk volna.

Kántor. Könyörgök, én hoztam a városból, máskép nem tudta volna kend felnyitni.

Biróné. Egy szóval, én vagyok a kútfeje mindennek.

Kántor. Nem engedem, én vagyok.

Öregbiró. Lassan.

Biróné. Azért se! én tudom, mit tettem.

Kántor. Nekem van igazságom.

Öregbiró (*feleségéhez*). Sári lelkem, gondold meg, a gyűlésben vagyunk.

Biróné. Nem bánom, az a kántor szólni sem tud és ő akarja a pártütőket felfedezni.

Kántor (*hirtelen*). Mordózom, azt nekem ne mondja senki. (*Valamennyen felkelnek.*)

Öregbíró. Sári! légy nyugodt.

Törvénybíró. Kántor komám! az okos enged.

Kántor. Nem, én nem akarok okos lenni.

Törvénybíró. No én teszek igazságot.

Valamennyen. Halljuk! halljuk!

Törvénybíró. Minthogy kántor komám hozta a levelet, de öregbíróné asszonyom azt felnyitotta, tehát az igazság egyforma; de különbség még is van közöttük, de mi — azt nem tudom.

Bíróné. Kend is akart ám csak valamit mondani.

Öregbíró. Csendesség! én szólok.

Valamennyen. Halljuk! halljuk!

Öregbíró. Mind kántor uramnak, mind Sári feleségemnek igaza van, de különbség közöttök csakugyan még is —

Törvénybíró. Hiszen az volt az én beszédem is.

Öregbíró. Kérem, kérem — de ezt meghatározni nem tudom.

Törvénybíró. Hát mit szóltam én?

Öregbíró. Kérem, kérem — hanem nem sokára egy tanult ember jön hozzánk, tekintetes Körmösdy úr, arra bízzuk a dolgot.

Valamennyen. Helyesen, okosan!

Kántor. Jól van, én megelégszem, egyik tudós segít a másikon.

Bíróné (*félre*). Hozzánk száll, csak nekem tesz igazságot.

Öregbíró. No menjünk tovább. Kisbíró! hol maradtunk?

Kisbíró. A levélbe' vagyunk.

Öregbíró. Ugy, no nézzék kendtek, ez a levél mindent elárult, ma estve itt lesznek, mit míveljünk? (*Zúgás a tanács közt.*)

Törvénybíró. Talán jó volna két ékesen szóló embert eleikbe küldeni, és megkéretni, hogy elmaradjanak.

Kántor. Deputatiót?

Kisbíró. Rossz embereknek a kérés nem használ; talán megalkudni velök, a helység fizessen —

Törvénybíró. Vagy jelentést tenni.

Öregbíró. Legjobb lesz őket megfogni, de hogyan?

Kántor. Hajnalfi uram házát megtámadni.

Öregbíró. Veszedelmes, az ablakon kilőnek, hanem kinn a szabadban váratlan reájok ütni —

Valamennyen. Helyesen, bölcsen!

Öregbíró. Ha volna közöttünk egy bátor szívű ember, a kire a dolgot bízhatnánk. Én az igaz, oly könnyen meg nem ijedek, de egy az, a fegyvertől elszoktam, más az, nekem, mint öregbírónak a tanácsháznál kell maradnom és messziről a dolgot intéznem.

Valamennyen. Helyesen!

Kisbíró. A kovács komám táborkocsis volt, vitézforma ember, már ő ágyú körül is forgott.

Öregbíró. Hozd ide színünk eleibe. (*Kisbíró el.*) De több ember is kell melléje, gyalog és lovas; a gyalogság ijeszsze meg őket, ha már szaladnak, a lovasság fogja el.

Valamennyen. Helyesen!

Öregbíró. Ha meg lesznek fogva, a harangot félre verjük, Hajnalfit is elfogjuk; de ki fogja a lovasságot vezérelni?

Kántor. Ha lovam volna, magam is elszánnám magamat a közjóért.

Valamennyen. Éljen vitéz kántorunk!

Öregbíró. Lovat én adok, egy tapasztalt jószívű paripát; nem lát ugyan, de annál jobb, mert oly könnyen meg nem ijed a lövéstől.

Kántor. Meg is űlöm én, csak tessék többeket mellém rendelni.

Öregbíró. Meglesz.

Bíróné. Már haza mehetek. (*El az ablaktól.*)

Öregbíró. Így fog menni — és az egész világ csudálja a jó rendtartást és a bölcs tanácsot.

NEGYEDIK JELENÉS.

KOVÁCS, KISBÍRÓ, *és az előbbiek.*

Kisbíró (*elölép és a kovácsra mutat*). Itt a kovácsmester.

Öregbíró. Köszöntöm kendet bajnok ember.

Kovács. Nagy becsűlet.

Öregbíró. Bizonyos embereket ma el akarunk fogni, kendbe van bizodalmunk. Kend vezesse embereinket teljes hatalommal, kend le-

gyen vezérök; dicsőség vár kendre, mert ez által megmenti kend az egész országot végső romlástól.

Kovács. Szívesen! ha csak ily csekélység, az meglehet; én tudom, hogy szokták.

Öregbíró. De otthon ne hagyja kend az eszét, mert azok furcsa emberek, fegyverrel járnak.

Kovács. Megmutatom ki vagyok; de miről ismerem meg őket?

Öregbíró. Azt magunk se tudjuk, az nincs meg a levélbe; csak a kertek alatt vigyázzon kend, ott megfordúlnak.

Kovács. Értem.

Öregbíró. Hogy bátor legyen kend, hát a helység rovására egy meszely pálinkát megihatik.

Kántor. Aztán nem ártana a képét még feketébbre festeni, talán megijednek, azt gondolják, hogy valami kis diabolus.

Kovács. Csak reám bízzák kendtek, tudom én, hogy kell.

Öregbíró. Vége a gyűlésnek, kiki elmehet dolgára. *(A tanács el akar menni.)* Hej! Hallják kendtek! estvére megint gyűlés lesz. *(A tanácsbeliek a kis asztalhoz mennek és rendjében isznak.)*

Valamennyien. Éljen a bíró!

Öregbíró. Az igaz volt és marad, az okos embert a világ tiszteli, szinte megindúlok annyi becsűleten. *(A tanácshoz.)* Isten kendtekkel. *(A tanács el.)*

Kisbíró *(a kovácscsal a kis asztalhoz megy.)* A tanács jó torokkal jelent meg, a korsó kiürűlt.

Kovács. Nem csudálom, a sok beszéd kiszárítja az embert.

Öregbíró *(magában).* Már holnap ilyenkor az egész világ rólam beszél; majd ha a király meghallja, mely veszedelemben forgott az ország, és én mely okosan mellőztem el azt, magához hívat; én bagó süvegemben, rókaprémes mentémben és egy veres aranycsíkos puruszliban előtte megjelenek, bátran megállok. Ő környülvéve az ország nagyjaitól nékem kegyesen int, így szól hozzám: Öregbíró uram! tessék hozzám jönni, csak közelebb — én lassú lépésekkel eleibe járulok és magamat térdre eresztem — *(Letérdel.)*

Kovács. Nézd! nézd a bírót!

Kisbíró. Talán imádkozik?

Öregbíró. Azután így szól: keljen kend fel drága öregbíró uram! én felette meg vagyok kenddel elégedve. Én azzal felkelek .... (*Felkél.*)

Kisbíró. Magába beszél.

Kovács. Úgy szoktak az okos emberek.

Kisbíró. Uram! dolgunk van.

Öregbíró. Ki vagy? hah! hogy mersz háborgatni?

Kisbíró. Menjünk embereket kiparancsolni.

Öregbíró. Úgy! hát jertek. (*Kovácshoz.*) Kovácsmester! ha a dolog elsűl, komája leszek kendnek.

Kovács. Könyörgök, nincs feleségem. (*El mind a hárman.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Szabad táj, jobbra Hajnalfi kertfala végződik, hátul erdő látszik, a nap hanyatlik.

MILI ÉS RÓZI (*a falon általnéznek*).

Mili. Már alkonyodik, jönnek nem sokára.

Rózi. Mely szép a napest! a szálló nap sugára mely szépen csillámlik a csermelye tükrében.

Mili. Bár elhúnyna már!

Rózi. Máskor mindig örömmel vizsgálod a szép kilátást, miért épen ma nem?

Mili. Más kilátás kecsegtet; talán az egyesűlés égi boldogsága. Rózi! ma estvére bátyámnak megvallom szerelmemet.

Rózi. Ő oly igen jó, nem fogja hátráltatni. Te szerencsés lészsz; de én —

Mili. És te, miért ne lennél te is szerencsés?

Rózi. A hadnagy gazdag, szabad magával, semmi bal környülállás nem ellenzi egyesülésteket; de én —

Mili. Bízzál jó bátyánkban.

Rózi. Károly szegény, árva; jó szíve, szerelme minden értéke.

Mili. Oly gazdagság, melynél a szerető szív többet nem kívánhat. Légy nyugodt és reményld a jobbat. — Hallod! zörgés, lépések; talán jönnek már.

HATODIK JELENÉS.

PALKÓ, *az előbbiek.*

Palkó (*előlappang és vizsgálódik*). Talán itt találom.

Mili. Ah! a nótárius fia; jer szálljunk le, hogy ne láthasson.

Rózi. Mindig alkalmatlankodik. (*Visszavonúlnak.*)

Palkó (*egyedül*). Ti bús sóhajtások! repüljetek ama szép kisasszonyokhoz és hirdessétek ügyefogyott szerelmemet. Te epesztő gyötrelem, zárd fel tömlöczödet és ereszd ki érzékeny szívemet, hogy számlálhasson már egyszer gyönyörű órákat.

Ragadj oda melléhez,
Kökény egy pár szeméhez,
Hogy lássa Palkóját,
Szegény imádóját.

(*Körülnéz*). Valjon hallják-e? ha már ezen meg nem indúlnak, hát kétségbe esem. (*A kertben nevetés hallik.*) Ah, megszólalsz! hallom ajakodnak isteni zengzetit, a szív ugrándoz ily bájoló hangon. (*Elővesz egy sípot és egy keserves nótát fú.*)

Tekints ide édes rózsám,
Csak még egyszer pillants reám!
Meghallgat szép angyalom,
Immár szavadat hallom.

(*Nevetés a kertben.*)

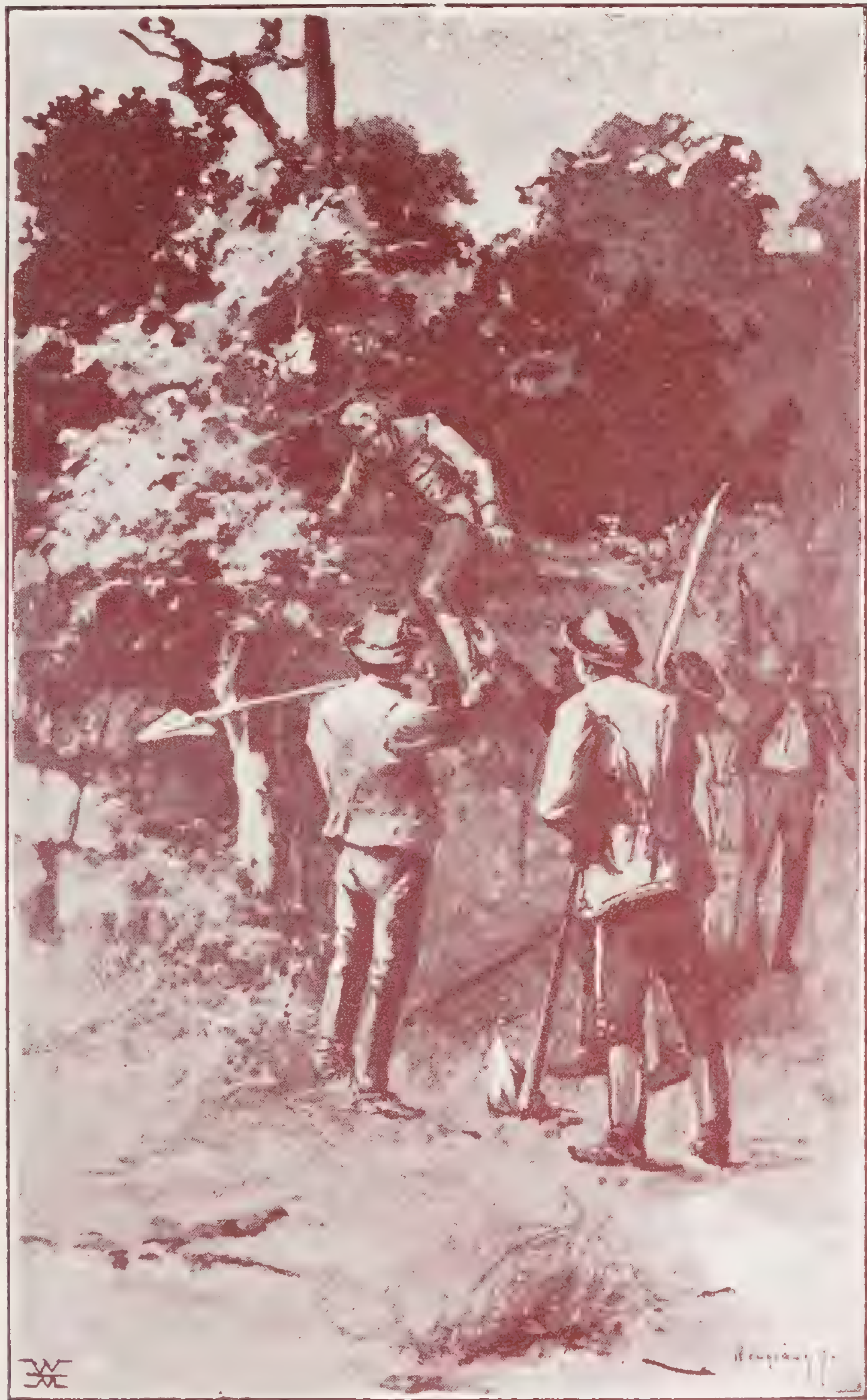
HETEDIK JELENÉS.

KOVÁCS, KISBÍRÓ (*több emberekkel előjönnek, kinek kasza, kinek villa, ásó van kezében*), *az előbbiek.*

Kovács. Vigyázz! itt az ellenség.

Palkó (*fel a falnak*).

Csak még egy hangot édes jó!
Mert elnyel a koporsó.

Kovács: Ki vagy? Add meg magadat!
A pártütők, II. felv., 7. jel.

Kovács (*megragadja*). Ki vagy? add meg magadat!

Kisbíró. Vigyázz, pisztoly van nála!

Palkó (*megijed*). Hé! hé!

Kovács. Meg nem szabadúlsz.

Kisbíró. Készűlj a halálra.

Palkó. Kend kisbíró? majd megijesztett kend!

Kovács. Te vagy Palkó? mit keressz itt?

Palkó. Talán meg se mondom.

Kisbíró. Szólj!

Palkó. Itt fújom el búmat.

Kovács. Menj haza, mert itt csata lesz! a pártütőkkel itt megütközünk.

Palkó. Ha megengedi kend, itt maradok.

Kovács. Jer tehát, húzzuk a falhoz magunkat. (*Elvonúlnak.*)

NYOLCZADIK JELENÉS.

HADNAGY, KÁROLY.

Hadnagy. Eddig szerencsésen eljöttünk.

Károly. Már talán várnak is bennünket.

Hadnagy. A kocsit haza küldöttem, egy néhány nap itt fogunk mulatni.

Károly. Ily szép társaságban szívesen. A pisztoly nálad van?

Hadnagy. Igen, de az inasom maradt el. Héj! Jakab! Jakab! Nem szól —

KILENCZEDIK JELENÉS.

MILI, RÓZI, *az előbbiek.*

Mili (*a falon keresztűl*). Pszt! Erre vagyunk.

Hadnagy. Mely szózat! Mili! Mili!

Mili. Erre tessék jönni, csak gyorsan, most hallottam a bíráktól, hogy itt csata lesz, valami rossz emberekre várnak.

Károly. Minket az nem illet.

Rózi. Csak által a falon.

Hadnagy. Az inasom elmaradt, azt várom, mert majd mindent elárúl.

Mili. Inkább eleibe küldök valakit, csak jőjenek.

Hadnagy. Megyünk már. *(A falhoz mennek, akkor kirohan.)*

TIZEDIK JELENÉS.

A KOVÁCS, KISBÍRÓ, PALKÓ, *több emberek és az előbbiek.*

Kovács. Megállj, pártütő!

Kisbíró. Gonosztévő!

Hadnagy. Kik vagytok?

Kisbíró. A helység emberei.

Kovács. Megfogunk ám!

Hadnagy. Uraim, gondolják meg! én —

Mili. Az Istenért! mi ez?

Kovács. Rajta legények! kötözzük meg.

Hadnagy. Vissza! senki ne közelítsen.

Kisbíró. Meg kell lenni.

Palkó. Mely rettentő csata!

Kovács *(sürgeti az embereket.)* No meglesz-e?

Hadnagy. A ki életét szereti —

Károly. Uraim, mi nem vagyunk —

Kisbíró *(hirtelen).* Ismerünk!

Hadnagy. Sok lesz tréfának!

Kovács. Akkor lesz tréfa, ha leütik nyakadat! Rajta legények!

Hadnagy. Én lövök! *(Kihúzza pisztolyát.)*

Mili. Segítség! segítség!

Kovács. Fogjátok meg! — de ne tartsa erre a pisztolyt, itt emberek állnak.

Hadnagy. Félre! mondom!

Kovács. Előre! mondom.

Hadnagy. Veszsz tehát! *(A pisztolyát kilövi.)*

Palkó *(elesik).* Jaj! engem megtalált!

Kisbíró. Komám! menjünk? még itt emberhalál lesz. (*Elszaladnak mindnyájan.*)

Kovács. Megálljatok. (*Elszalad.*)

Hadnagy. Hahaha! ezek ám a vitézek!

Károly. Meglőttél valakit?

Hadnagy. Vaktöltés volt csak.

Károly. Itt fekszik egy.

Hadnagy. Megijedett.

Mili. Élnek még az urak? csak jőjenek gyorsan.

Hadnagy. Csak az inasom jönne.

Károly. Hallod, megint jönnek.

Mili. Erre! csak erre! (*Hadnagy és Károly a falon átugranak a kertbe.*)

Palkó (*egyedűl*). Héj! héj! kisbíró! Az embert itt hagyják halva. Mit tegyek? ha felkelek, még egyszer agyon lőnek.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

KOVÁCS, KISBÍRÓ, TÖBB EMBEREK *és az előbbiek.*

Kovács. Az igaz, ugyan fűzfa katonák kendtek, mindjárt szaladnak.

Kisbíró. Nem is bolondság itt megállni! (*Palkóra mutat.*) Lássa kend; ennek megadták. (*Palkóhoz megy.*) Szegény ember!

Palkó. Kegyelmet édes uraim!

Kovács. Palkó, te vagy? eltaláltak?

Palkó. Aligha nem!

Kisbíró. Mid fáj Palkó?

Palkó. Tudja Isten! hát kendtek élnek még? (*Felkel.*) Jaj én már másvilágról jövök.

Kisbíró. Palkó! szaladj haza, mondd öregbiró uramnak, hogy csata foly, küldjön segítséget.

Palkó. Sietek. (*Elmegy.*)

Kisbíró. Ez ugyan meleg nap, mióta kisbíró vagyok, ennyit nem izzadtam.

Kovács (*fülel*). Fülelj, megint jön valaki.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

JAKAB, *az előbbiek.*

Jakab (*czifra libériában*). Itt emberek vannak, talán látták az uramat.

Kovács. Ragadjuk meg hirtelen.

Jakab. Nem láttak kendtek két urat?

Kovács (*megragadja*). Kezemben van a gonosztévő.

Jakab. Lassan, lassan, mit akarnak kendtek?

Kisbíró. Majd meghallod!

Jakab. Én, én — ereszszenek kendtek; az uramat keresem.

Kovács. A tömlöczbe vele.

Jakab. Miért? én ártatlan vagyok, az urak rám parancsoltak.

Kisbíró. Rád parancsoltak? (*A kovácshoz.*) Komám uram! ez a minister! engem úgy segéljen a minister; majd én szólok vele. (*Jakabhoz.*) Hát csakugyan erővel hurczolták ide?

Jakab. Igen, rám parancsoltak, el kellett velök jönnöm, soha se voltam én itt.

Kisbíró. A minister! szinte úgy volt a levélbe'; csak nézze kend, uniformis van rajta —

Kovács (*az emberhez*). Ereszszétek el.

Kisbíró. Kegyelmes uram! engedjen meg, hogy ezen illetlenség érte, de a gonoszok fel vannak fedezve, meg akarták ölni.

Jakab. Huh! engem megölni, mit mond kend?

Kovács. Valóban nincs máskép, itt excellentiádat meggyilkolták volna.

Kisbíró. Pedig méreggel ölték volna meg.

Jakab. Hiszen ezek az urak —

Kisbíró. Pártütők! gyilkosok!

Kovács. Gyújtogatók! az országot fel akarják zavarni.

Kisbíró. Tessék excellentiádnak velem a bíróhoz jönni, magát kinyugodni.

Kovács. Itt veszedelmes.

Jakab. De az urak —

Kisbíró. Tessék! tessék! (*Elhúzza magával*).

Kovács (*az emberekhez*). Látjátok emberek, mely álnok a világ! a nagy úr is többször mely kelepczébe eshetik. No csak hogy ezt a jó urat megmenthettük, a többit csak elvégezzük. De ne fussatok mindjárt, tőlem vegyetek példát; megállok én, katona koromba tanúltam; most is csak azért szaladtam, mert nem szokás egynek kettő ellen viaskodni. Aztán ha én elvesznék, ki vezetné kendteket? — Lassan! lassan! jönnek megint, tudják kendtek mit? köpönyeget vessünk fejökre, hogy ne lássák, hová lőnek, értik kendtek?

TIZENHARMADIK JELENÉS.

KÁNTOR, *az előbbiek.*

Kántor. (*köhögve*). Jaj! jaj nekem!

Kovács. Ez kántor uram!

Kántor. (*elősántikál*). Jaj! oda vagyok!

Kovács. Mi baja kendnek kántor uram? hiszen lóháton volt kend?

Kántor. Oh mordózom a lovát! mikor levetett az ármányos.

Kovács. Éj! éj! be roszkor esett.

Kántor. Az egész derekam ketté tört, ördögök azok a pártütők a bíró uram lovával együtt.

Kovács. Hogy történt?

Kántor. Mikor lőttek, megijedt és két ölnyire elvetett a hátáról, aztán kirúgott, haza szaladt.

Kovács. Hát az emberei?

Kántor. Azok azt gondolták, hogy golyóbis ért, mind a ló után szaladtak.

Kovács. Én jobban viseltem magamat!

Kántor. Hát megvannak?

Kovács. A minister a kezünkbe' van.

Kántor. Lehetetlen! a minister? hogy néz ki? Szegény úr, tudom örül, hogy megszabadult.

Kovács. Alig tudott szólni.

Kántor. Én most kendnél maradok, de csak hátúl, mert a derekam nem enged vitézkednem.

Kovács. Neszt hallok! no legények! rejtőzzünk el, aztán egyszerre kirohanunk és elviszszük őket. (*Jobbra, balra el.*)

Kántor. Csak kilátszik a katona ember. (*El.*)

TIZENNEGYEDIK JELENÉS.

KÖRMÖSDY, NOTÁRIUS.

Notárius. Dignetur spectabilis! itt a kertek alatt mindent meglátunk.

Körmösdy. Nótárius uram! én csodálkozom, azaz: alig jövök magamhoz ezen váratlan hírtől. Rebellió az országban! Amice! mely szerencse, hogy azt felfedezték!

Notárius. Az ember tudja kötelességét! de az utóbbi procedúrát uram spectabilis uram intézze.

Körmösdy. A dolog sürgetős, azaz: criminalis, itt csak summarie vegyük fel a dolgot, azaz: inquisitiót tartsunk.

Notárius. A spectabilis próbált bölcsességében bízunk.

Körmösdy. Megteszem, azaz: szívesen nótárius uram, sőt örvendek, azaz: szükséges is volt, hogy ily ponderosus dologban hozzám folyamodtak.

TIZENÖTÖDIK JELENÉS.

KOVÁCS, KÁNTOR, *több emberek és az előbbiek.*

Kovács. (*kirohan*). Ragadd meg őket!

Kántor. Fogd meg!

Körmösdy. Mely violentia, azaz: szemtelenség! (*Mindenikre szűröket vetnek.*)

Kovács. Csak el velök! fogd be a szájokat!

Kántor. Győzödelem! (*Nótárius és Körmösdy elvezeltetnek.*)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

HAJNALFI LAKÁSA.

ELEK, HADNAGY és KÁROLY.

Elek. Mint mondám, kezemhez nem jött levél.

Hadnagy. Meg nem foghatom! pedig egy idevaló embertől küldöttem.

Elek. Rossz kézbe adtad, mert ezek az emberek mind gyűlölnek, a hol lehet ellenkeznek és károsítnak.

Károly. És miért?

Elek. Talán magok sem tudják. Ha én bátyám volnék, régen elköltöztem volna ezen helységből.

Hadnagy. Valakire vigyáznak, mert engem is megtámadtak; bizonyosan félre ismertek; alig tudtam megmenekedni.

Károly. A lövés elijesztette őket.

Elek. Lőttetek reájok? Lesz hát zenebona! csak még a többi barátink is beszökhetnének.

Hadnagy. Az inasomat aligha el nem fogták; kevéssé együgyű, majd nem is tud magán segíteni.

Elek. Sajnálnám, ha mulatságunk semmivé lenne.

Hadnagy. Nem reménylem.

Elek. És a sok tanulás, dolgozás hiába esnék! Én húgaimmal el vagyok készűlve.

16*

Károly. Ha gyenge mesterségünk meg nem csal, a darab jól fog menni.

Hadnagy. Hiszen a kritika igen kegyes lesz, minthogy első mutatványunk.

Elek. A bátyám örvendeni fog, mert nagy kedvelője a theátrumnak; mindig az volt kivánsága, hogy honi nyelven láthasson valamit.

Károly. Csak azok az emberek zürzavart ne tennének.

Hadnagy. Ha az inasomat elfogták, már csak nálok hagyom, míg elvégeztük a játékot, nehogy Hajnalfi megtudja ittlétünket.

MÁSODIK JELENÉS.

MILI, *az előbbiek.*

Mili. Örvendek, urak!

Hadnagy. Mili! ím én szavamat megtartám, most rajtad lesz a sor.

Mili. Bátyám engedelmével beteljesedik legszebb kívánságom, nem titkolom tovább szerelmemet.

Károly. Hol marad Rózi?

Mili. A bátyánkra vigyáz.

Hadnagy. Barátom Elek! ezen nap engem igen szerencséssé tehet, számot tartok barátságodra.

Elek. Húgom szerencséje az enyém is.

Mili. Kedves bátyám!

Károly. Szerencsés! bár én is ezt mondhatnám! Én még messze vagyok czélomtól.

HARMADIK JELENÉS.

RÓZI, *az előbbiek.*

Rózi. *(sietve).* A bácsi jön.

Elek. Most menjetek a szobába, hogy itt ne találjon.

Hadnagy. Öltözködnünk is kell.

Elek. Minden készen áll, félóra múlva kezdődik a játék.

Mili. Bátyánkat hallom; távozzatok.

Károly. (*Milihez*). Nyitva a szoba?

Mili. Itt a kulcs. (*Kulcsot ád néki.*)

Károly. (*Rózihoz.*) Soká ne késsenek.

Rózi. Jövünk mindjárt.

Elek. Jön már; ezen szobán keresztűl siessetek a nagy szobába. (*Károly és hadnagy el a mellékajtón.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

HAJNALFI, ELEK, MILI *és* RÓZA.

Hajnalfi. Mely sokat vártam ezen naptól és senki sem jön! A mai estvét szíves barátok közt gondolám tölteni és magunk maradtunk. Gyermekek! Ti sem tudtatok hát szert tenni egy vendégre?

Elek. Még nekem van reményem.

Hajnalfi. Már nyolczra jár az óra, pedig még ebédre vártam barátimat. Általjában tik is ma nekem oly különöseknek tetszetek, mintha valami titkot rejtenétek előttem.

Mili. Édes bátyám!

Hajnalfi. A bírák is egész nap gyüléskednek! a nép a helység házához tódul, és már két órája, hogy több emberek mindenféle szerszámokkal kertem alatt lappangnak.

Elek. Talán valami haramiát üldöznek.

Hajnalfi. Előbb egy asszony jön udvaromba nagy sietséggel, azt javasolja, hogy szökjem el, minthogy a pártütés kitudódott.

Elek. Mit? pártütés?

Hajnalfi. Előbb eligazítottam; de valami van a dologban, mert előbb vittek két embert kötözve a tanácsházhoz. Kertem végébe fogták el őket.

Elek (*félre.*) Ha barátaink volnának! (*Hajnalfihoz.*) Nem hallotta őket beszélni bátyám?

Hajnalfi. Nem vehettem ki a sötétben, kik lehettek, valami rossz emberek. De többi között, Mili, adj számot, te előbb hazudtál; miért mondtad, hogy a lakatos meghalt? előbb láttam nagy kalapácscsal a haramiákra menni.

Rózi. (*félre.*) Megtudta!

Mili. Édes bácsi —

Hajnalfi. Mili! még ezt nálad nem tapasztaltam.

Mili. Tudom meg fogja bocsátani azt az ártatlan hazugságot, ha okát megérti.

Hajnalfi. Nem elegendő semmi ok arra —

Elek. (*Milihez félre.*) Menj öltözni, mindjárt lesz jelenésed.

Mili. (*titkon*). Szököm mindjárt! (*El akar illanni.*)

Hajnalfi. Hová indúlsz Mili?

Mili. Én? kinézek, igen, ha nem jön-e valaki!

Hajnalfi. Csak maradj! (*Az óra nyolczat üt.*)

Mili. Nyolcz az óra, édes bácsi! a konyhában van dolgom.

Hajnalfi. Igazat szólasz? miért vagy oly nyughatatlan?

Mili. (*szorultságban*). Oh édes bátyám! Ne kérdezze, mert hazudnom kellene; inkább engedjen menni, mindjárt mindent megtud. (*El.*)

Elek. Egy szép kérésünk van.

Hajnalfi. Szólj! ha tehetségemben áll —

Elek. Egy kis fertály óra múlva valamit fog látni uram bátyám, jó szívvel vegye.

Mili. (*sietve visszajön, Elekhez titkon*). Itt vannak a többiek, már a szobában öltözködnek!

Elek. Hát siess. (*Mili el.*)

Hajnalfi. Mit jelent ez a suttogás?

Elek. (*Hajnalfit megöleli örömmel.*) Kedves bátyám! mindjárt megtudja.

ÖTÖDIK JELENÉS.

INAS, *az előbbiek.*

Inas. Uram, a bírák erővel be akarnak jönni, már a kaput feszegetik. (*Harangozás hallik.*)

Hajnalfi. Mi az? házamba erővel?

Rózi. Nagy Isten! a harangot félreverik, talán tűz van.

Hajnalfi. Mindjárt megnézem. (*Ki akar menni.*)

HATODIK JELENÉS.

KISBÍRÓ (*több emberekkel*), *az előbbiek.*

Kisbíró. Megállj pártütő! gonosztévő! gyilkos!

Hajnalfi. Uram!

Kisbíró. Jer velem a tömlöczbe, békóba, halálba.

Elek. Hogy mer kend az én bátyámnak —

Hajnalfi. (*Elekhez*). Légy békén fiam. (*A kisbíróhoz.*) Mit akarnak kendtek?

Kisbíró. A vétkest büntetni.

Rózi. Az Istenért, mit vétett bátyánk?

Kisbíró. Ne mulassunk: a tanácsházba velem! tudunk ám mindent.

Hajnalfi. Mit tegyek?

Kisbíró. Csak minden halasztás nélkül, máskép erőszakoskodunk.

Hajnalfi. Menjünk tehát.

Kisbíró. Valamennyen.

Hajnalfi. Gondolja meg kend, én —

Kisbíró. Én nem szoktam gondolni, csak menjünk.

Hajnalfi. Sokat elnéztem már, de ezt nem szenvedem. Jertek kedvesim! — Ezért kendtek megadóznak, azt fogadom.

Kisbíró. Én nem szoktam fogadni, csak menjünk, (*El mindnyájan*).

HETEDIK JELENÉS.

TANÁCSSZOBA MEGVILÁGOSÍTVA.

KÖRMÖSDY, ÖREGBÍRÓ, NOTARIUS, *több tanácsbéliek.*

Öregbíró. Ezerszer engedelmet kérek, tekintetes uram ezen balesetért: de a setétség, a nagy tűz, csata, harcz, hazaszeretet — aztán a tudatlan kovács —

Körmösdy. Nem haragszom, azaz: már megtörtént.

Öregbíró. De ha a kovács elvégezte kötelességét, tüstént kalodába záratom.

Notárius. Ad animan, az emberrel így bánni! minden csontom fáj.

Öregbíró. Véletlen történt! Vígasztalja magát komám uram, nem az utolsó nótárius a kit megkötöztek: nemde tekintetes uram! derekabb embereken is megtörtént az már.

Körmösdy. Megbocsátok, azaz! nincs idő most ily gyermekségekről consultálni.

Notárius. Az mind igaz; de azért adott az Isten az embernek két fület, hogy lássa, kit fog el! Az embert így kínozni!

Öregbíró. Ej! ej! komám uram de engeszthetetlen! Ilyenkor az embernek sokat át kell nézni.

Körmösdy. Tehát minden rendben vagyon?

Öregbíró. Igen! kinn a kovácsmester hajhászsza a pártütőket, Hajnalfi uramért pedig a kisbírót küldöttem.

Körmösdy. Nagy dicsőségére válik a helységnek, azaz a tanácsnak, hogy vigyázások által megmentették országunkat a polgári háborútól.

Öregbíró. Már az igaz, nem szoktam dicsekedni, de sokat tettem.

Körmösdy. Mint értém, a minister is jelen van, azaz: megmentették?

Öregbíró. Szolgálatjára!

Körmösdy. Alig várom, hogy tisztelhessem ő excellentiáját, azaz: ővéle ezen dologról értekezhessem.

Öregbíró. Házamban van, a mint észrevettem, ő excellentiájának igen jó appetitusa vagyon, mert hamarjában tizenkét gombóczot és ugyan annyi pohár ó bort a hasába nyomott, azonfelűl még egy kappant is emlegetni méltóztatott.

Körmösdy. Sine dubio megkoplaltatták, azaz: ijedségében nem tudott enni.

Öregbíró. Bölcsen szól tekintetes uram! De ez a levél nálam — most mit tegyünk vele?

Körmösdy. Corpus delicti, azaz: a vallatásra szolgáló documentum.

NYOLCZADIK JELENÉS.

KISBÍRÓ, *az előbbiek.*

Kisbíró. Hozom őket, az eszterhaj alatt állanak!

Öregbíró. Jól van. (*Körmösdyhez.*) Tekintetes uram! ha tetszik, hát fogjunk hozzá. Kit parancsol először színe eleibe hozatni?

Körmösdy. Az orgazdát, azaz: Hajnalfi uramat.

Öregbíró. Hallja kend kisbíró! Hajnalfi uramat. (*Kisbíró el, Körmösdyhez.*) Tekintetes uram! tessék előülni, valami szépet mondani, mert a tanács hozzá van szokva az ékesszóláshoz. (*Leülnek mindnyájan.*)

Körmösdy. Országunk javára czélzó gyülekezet, azaz: érdemes tanács!

Öregbíró. Kérem! kérem! egy szót csak. (*A tanácshoz.*) Aztán ha a tekintetes úr valami szépet szól, hát lármázzanak kendtek.

Notárius. A deák terminusokat majd én magyarázom.

Öregbíró. Most csendesség! hallgatás! vigyázás!

Körmösdy. Ezen hív helységben egy hallatlan gonoszság szövődött, azaz: pártütés —

KILENCZEDIK JELENÉS.

KÁNTOR, *az előbbiek.*

Kántor (*sietve*). A seregnek hía van, instálom, én is tanács vagyok.

Körmösdy. Az embert minden untalan interrumpálják.

Notárius. Ugy-e nem értik kendtek? Interrumpálni annyit tesz, mint az embert turbálni.

Kántor. Ki kérdezte kendet?

Öregbíró. Csitt! kántor uram! csendesség, tovább tessék tekintetes uram!

Körmösdy. De szerencsénkre ezen fertelmes igyekezet napvilágra jött, azaz: ezen levél mindent elárúlt, a pártütők megfogva, már csak az executió hibázik. De mindazáltal a törvényes formalitást —

Valamennyen. Éljen, éljen a formalitás!

Notárius. Lassan! most nem kellett volna kiáltozni.

Körmösdy. Megtartani szükséges, azaz: az exámenhez kapjunk.

Öregbíró. Helyesen!

Körmösdy. Hol az inquisitus! hol a caput conjurationis, azaz: Hajnalfi uram!

Öregbíró. Az eszterhaj alatt. (*Kiált*) Héj kisbíró! be a pártütőkkel.

Körmösdy. Én fogom examinálni, meglássák kendtek, mindent kiveszek belőlük, azaz: megvallatom.

TIZEDIK JELENÉS.

HAJNALFI, KISBÍRÓ *és az előbbiek.*

Körmösdy. Hajnalfi uram! tudja-e az ur, miért áll most mielőttünk?

Hajnalfi. Most akarom hallani, azon szándékkal, hogy ily méltatlan bánásért, törvénytelen erőszakoskodásért elégtételt kívánjak.

Körmösdy. Az úrnak felelni kell, azaz: nem panaszt tenni. Először is kérdem: hogy híják Hajnalfi uramat? Megálljon az úr, ne feleljen. (*Notáriushoz.*) Nótárius uram! vegyen kalamárist kezébe és írjon. No most feleljen!

Haljnalfi. Mire feleljek?

Körmösdy. Neve?

Hajnalfi. Hajnalfi László.

Körmösdy. Hallom, gazdag?

Hajnalfi. Annyi van, hogy másra nem szorulok.

Körmösdy. Miként szerezte?

Hajnalfi. Szerencsés kereskedés által.

Körmösdy. Micsoda leányokat tart házában?

Hajnalfi. Testvérem gyermekeit.

Körmösdy. Miért nem jár templomba?

Hajnalfi. Mert a höbögő kántort elúntam hallgatni, a szomszéd faluba járok.

Kántor. Mordózom! ez megbántás! Én híres kántor vagyok, itt a próba. *(Énekelni kezd. Öregbíró integet, hogy hallgasson.)* Szóljon öregbíró uram az egész tanácscsal, hányszor megríkattam szívreható énekeim által.

Öregbíró. Úgy van, zokogtunk, siránkoztunk.

Körmösdy. Miért nyomja kalapját szemébe?

Hajnalfi. Hogy a sok rossz embert ne lássam, kik ok nélkül károsítnak.

Körmösdy. Kit akart megölni? quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

Hajnalfi. Uram! már elég!

Körmösdy. A levélben méregről szólanak; mely apothekában vette?

Hajnalfi. Nem méltó a feleletre.

Körmösdy. Miért csúfolták Kalbnak, azaz bornyúnak országunk fő méltóságú marsallját? Miért akarnak pisztolyt szegezni mellének?

Hajnalfi. Nem tudom, nevessek-e? vagy bosszankodjam.

Körmösdy. Hát ő excellentiáját a praesidialis ministert miért kényszerítették magokkal eljönni?

Hajnalfi. Bocsássanak meg az urak, de ezen kérdésekben józan észt nem találok; egy szóval megmondom, hogy semmit sem tudok.

Körmösdy. Contumácia, azaz ne gondolja az úr, hogy oly könnyen kiszabadul.

Öregbíró. Nem bizony, az egész helység vigyáz.

Körmösdy. Mindjárt confrontáljuk a többiekkel, azaz: szorosabb connexiót keresünk. A többi társait hozassa be bíró uram.

Öregbíró. Hej kisbíró! be a többiekkel. *(Kisbíró el.)*

Körmösdy. *(Hajnalfihoz.)* Amice! azaz: nem kivánom kárát, tegyen igaz vallást, az mitigálni fogja büntetését, mert e dolog fontos, azaz: életével játszik.

TIZENNEGYEDIK JELENÉS.

ELEK, MILI, RÓZSI, HADNAGY *mint major öltözve*, KÁROLY *mint minister, első vendég mint marsall Kalb, második mint muzsikus.* MÜLLER, KISBÍRÓ, KOVÁCS *és az előbbiek.*

Hajnalfi. Mit látok?

Kovács. Érdemes gyülekezet! ezt a négy pártütőt én fogtam el, egy szobában öltöztek, hogy az ajtót reájok törtem. Védelmezték magokat, és nagy viadal által, melyben embereim vitézkedtek, hozhattuk el őket.

Hajnalfi. Barátim! nem tudom mit gondoljak —

Körmösdy. A védelem terheli bűnöket. Hallják, azaz: itt már hasztalan minden tagadás; ez a levél mindent elárúlt, a feltalált fegyverek, a méreg nyilván hirdetik vétkes szándékukat.

Valamennyen. Pártütők! gyilkosok!

Körmösdy. Ki írta ezt a levelet?

Hadnagy. Haha! ez jól megy, hadd nézzem!

Károly. Valóban ez a levél, haha! *(Nevet).*

Körmösdy. Még nevetnek, azaz: megátalkodva vannak?

Hadnagy. *(Elekhez).* Barátom! ez a levél, melyet neked írtam játékunk végett *(körülnéz)*, és ha jól emlékezem, *(a kántorra mutat)* ennek a becsületes embernek —

Kántor. Instálom! én nem vagyok becsületes, hanem kántor.

Hadnagy. Tehát kántor uramnak adtam azon kéréssel, hogy kezedhez szolgáltassa. A mint látom — hahaha!

Elek. Ez adott okot elfogatásunkra. Édes bátyám! érdemes gyülekezet! tehát én kifejtem a dolgot.

Öregbíró. Nem kell nekünk fejtés.

Notárius. Van általlátásunk.

Kántor. Tanácsok vagyunk.

Körmösdy. Hadd szóljon, azaz: silentium!

Elek. Minthogy ma bátyánknak nevenapja vagyon, tehát őneki kedveskedni és egy kis mulatságot szerezni akarván, megkértem barátaimat, hogy azon halhatatlan Schiller —

Körmösdy. Rogo! azt a familiát nem ismerem, azaz: nem magyar.

Elek. Nem, mert nálunk ily felséges elme ki nem fejlődhetik; már zsengéiben letiporja a komor élet, és a honi nyelvét már nem kedvelő elődeinknek foganatlansága; ily ember nem teremhet — nem is kellő, mert érdemét méltánylani nem tudjuk.

Hajnalfi. Elég fiam, itt hasztalan beszélsz.

Elek. Így tehát, urak, megkértem barátaimat, hogy Schiller szomorújátékát azon nevezet alatt „Kabale und Liebe", melyet én magyarra fordítottam, előadjuk. Kedves bátyám, ezen okból a hátulsó szobát teátrumra fordítottuk.

Hajnalfi *(megilletődve).* Kedves fiam!

Mili. Azért vesztettem el a szoba kulcsát.

Elek. Hogy bátyánk őket meg ne sajdítsa, titkoltuk feltételünket.

Hadnagy. Ezen levelet, melyből a bölcs tanács pártütést gyanított, én írtam és a személyeket az előadandó játék szerint neveztem.

Elek *(a hadnagyra mutat).* Itt áll major Walter, *(Károlyra)* itt a praesidens, *(első vendégre)* itt a muzsikus Müller, *(Milire)* itt Luiza, annak leánya, *(Rózira)* itt Lady Milfort, magam a praesidens secretáriusa.

Öregbíró. De a méreg? A pisztoly?

Elek. A darabban fordúlnak elő.

Körmösdy. Nem igaz! Csak koholt az egész történet, tudják meg az urak, megdönthetetlen bizonyságunk vagyon ellenök. Ő Exellentiája, a praesidiális minister —

Öregbíró. Itt jön maga.

Körmösdy. Bámuljanak, azaz: rettegjenek.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

BÍRÓNÉ, JAKAB *és az előbbiek.*

(Midőn *Jakab* belép, az egész tanács felkel)

Körmösdy *(eleibe megy).* Kegyelmes uram! Itt állnak szolgái tekintsen ide és tegye semmivé ezen gonosztevőket.

Hadnagy. Haha Jakab! mely nagy polczra léptél, valóban szép minister — hol maradtál?

Jakab. Bocsásson meg hadnagy uram, ezek az emberek erővel a bíróhoz vezettek, eleget küszködtem.

Hadnagy. Az inasom! elmaradott tőlem.

Körmösdy. Mely szemtelenség! ő Exellentiájának —

Jakab. Valóban meg kell vallanom, egy szegény inas vagyok.

Bíróné. Ah! meghalok, még kezet is csókoltam neki.

Jakab. Bíróné asszonyom! Köszönöm a jó tartást.

Körmösdy. Hát nincs máskép, azaz: inas kend?

Jakab *(a hadnagyra mutat).* Itt áll uram.

Körmösdy. Hm! hm! azaz: nem tudom mit tegyek, azaz: a votum elfogyott.

Öregbíró. Tekintetes uram! csak beszélje le őket. *(Egymásra néznek bizonytalan.)*

Notárius. Ad animam megjártuk!

Kántor. Úgy van! bakot lőttünk.

Bíróné. Így jár az ember, ha egy okos fej sincs a helységben.

Notárius. Mely szégyen!

Kántor. Nem annyira szégyen, mint nevetség!

Notárius. Nem annyira nevetség, mint bosszúság!

Öregbíró. Ej, ej! de már miért nem pártütők, hogy legalább az ember becsülettel végezhette volna dolgát.

Körmösdy. Öregbíró uram? mégis egy keveset hirtelenkedett, azaz: miért küldött értem —

Kántor. Bíróné asszonyom mind ennek az oka, miért nyitotta fel a levelet.

Bíróné. A becsületes ember átadja a reá bízott jószágot.

Törvénybíró. Soha, míg élek, ezt nem hallottam.

Öregbíró. A sok költség, gyertyák, bor, pálinka! Héj kovácsmester, a pálinka árát megadja ám kend!

Kovács. Nem én, hiába nem fáradtam.

Kisbíró. Én valamit mondok. *(fontosan).* Talán jó volna reájok parancsolni, hogy pártütést kezdjenek —

Körmösdy. Hallgasson kend, egy bírótól ily tanácsot hallani!

Kisbíró. Követem, esak kisbíró vagyok.

Körmösdy. Mindjárt sajdítottam, hogy vak lárma a dolog,

azaz: esztelenség, azért siettem, azaz: igazságot tettem, nehogy az ártatlan szenvedjen.

Notárius. Komám uram! bennmaradunk.

Öregbíró. Eh! majd csak valahogyan kivergődünk; minek ment el kend?

Notárius. Miért parancsolta?

Öregbíró. Eh, nem szükséges azt mindjárt követni.

Notárius. Oh mikor azok a lovak úgy szaladtak.

Körmösdy. Különösen örűlök, hogy szerencsém van ily érdemes urakkal megismerkedni, azaz: Hajnalfi uramnak gratulálni.

TIZENHARMADIK JELENÉS.

PALKÓ, *az előbbiek.*

Palkó *(sírva bejön).* Oh fájdalom! mit hallok, az a szép kisasszony —

Notárius. Megállj Palkó! ne szólj többet, úgy is rosszúl vagyunk

Hajnalfi. Legyen tehát vége mindennek, én megbocsátok.

Bíróné. Az igaz, egy áldott ember az a Hajnalfi uram.

Kántor. Kegyelem néz ki a szeméből.

Hajnalfi. Ti kedves barátaim! vegyétek köszönetemet.

Mili. Édes bátyám!

Hajnalfi *(Milihez).* A te szívedet keresztűllátom, ámbár nem szólottál, szép reményednek betöltését igérem. Táblabíró úr és ti szomszédok! jertek házamba, legyetek vendégeim, én mindent elfelejtek, a mi köztünk történt; ím, békepohárral kinállak benneteket avval a reménynyel, hogy jövendőben békességes, szíves szomszédok fogunk maradni: a mi a költséget illeti, én azt magamra vállalom.

Valamennyen. Helyesen! bölcsen.

Elek. Igy tehát szomorújátékunk vígságra fordúla. *(A nézők felé.)* Ha egy nyájas pillantatot szerezhettünk, ha édes mosolygás jutalmaz bennünket, megelégszünk, mert a jó kedv legszebb virága e komor életnek.

KEMÉNY SIMON.

EREDETI HAZAI DRÁMA KÉT FELVONÁSBAN.

(Először adatott Pest városa színházában, 1820. május 3.)

(1820.)

SZEMÉLYEK:

HUNYADI JÁNOS, erdélyi vajda, magyar fővezér.
ÖREG KEMÉNY, erdélyi nemes.
SIMON, annak fia } alvezérek.
MOHAI, }
IDA, Simon hitvese.
LAJOS, fia, 4 esztendős.
KERESZTI, Simon barátja.
ELSŐ } paraszt.
MÁSODIK }

Alvezérek, katonaság, földnépe

A dolog történik 1441. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Magyar tábor, elűl Hunyadi sátora, hátúl a népség tüzel.

ÖREG KEMÉNY, SIMON.

Simon. Estellik már az idő, atyám! térj vissza házadba, ősz fejednek a hűs levegő megárt.

Öreg Kemény. Ne hidd, fiam! az öregség múlik itt a fegyverek és a bátor bajvívók közt; az ifjúság képei ujúlnak, és a múlt idők tetteit agg szemem elébe rajzolják. Itt a régi tűz hevíti keblemet.

Simon. Te már eleget tevél magadért, munkás élted csendes nyugalomra, sebhelyekkel borított tested lágy pihenésre vágy. Minket illet a nehéz munka; a szenvedő haza mitőlünk várja váltságát.

Öreg Kemény. Igaz, gyenge erőm nem felel meg a buzgó akaratnak, a roncsolt test sır felé hanyatlik; de a láng, mely örökre elalszik, végső lobbanással még használni akar és tüzet gyulasztni a rokon kebelben.

Simon. Tetteid szívemelő példáúl maradnak közörökségül s követésűl; nem fénytelen múlik életed, mert nemes igyekezet volt minden foglalatja. Ím fiadat is dicsően járdalt ösvényedre vezetéd.

Öreg Kemény. Melyen híven megmaradj. Óh fiam! bár engedte volna a végezet megmutatnom, mely édes halni a hazáért. S valjon

17

mi az élet? zokogva indúl az enyészetnek, nem virágzik öröm a homályos úton; a merre tekintesz, omladék, pusztaság; minden hang sóhajtás, panasz.

Simon. E gyász idő, reménylem, édes örömre derűl még, a jelenlét ködét egy nap eloszlatja. Még van a magyarnak embere, ki nagy szívét a rontó veszélynek szegezvén, erős vállakkal népét fentartani tudja; még él Hunyadi!

Öreg Kemény. Dicső ember! Ő a kereszténység pajzsa! Isten és Hunyadi hangzik minden szájtól. Ő végső reménye haldokló hazánknak.

Simon. Már elérkeztek a vármegyék segéd népeikkel; itt a székelyek, itt a szászok táborunkban, és sok magyar nemes utolsó magzatját Hunyadihoz küldé, hogy itt az érdem mezején borostyánt szedessen.

Öreg Kemény. Midőn a remény mennyei világa haldoklik, azon szürkűletben oroszlánná változik a megkeseredett szív és hideg elszánással a halálba rohan. Szólj, fiam! minő kedv uralkodik a táborban?

Simon. Egy szív, egy lélek elevenít mindent, egy tárgyért hevűl az egész sereg.

Öreg Kemény. Hol közös a veszély, közös az érzés, így az egész alkotmány a nagy czélnak könnyebben megfelel.

Simon. Kereszti közelít, kit a vajda kémlelni küldött.

MÁSODIK JELENÉS.

KERESZTI, *az előbbiek.*

Kereszti (*török ruhában*). Köszöntlek, barátim! ím sietve jövök, mint halálos nyíltól megsebzett vad. Hol találom Hunyadit?

Simon. Gyorsan megjártad útadat! mi újság a török táborban?

Kereszti. Szomorú hírt hozok! oly kelletlen mondom ki, mint ha csókolnom kellene az ellenség tőrét, mely szívemben megakad.

Simon. Jót már rég nem hallánk. Szólj bátran! az eltökéltség ...n erőt nyer a rossz állapotban.

Kereszti. Ezen ruhában sok veszélyek között Mezet bég sátoráig vergődtem, ott hallám, miként tanítgatá népeit, hogy a jövendő csatában egyedűl Hunyadi személyére törjenek, leírván nekik pánczélját, fegyverét és lovát; ki őt elejti, annak királyi jutalmat ígért és vad örömkiáltás hangzott a táborban. Mohamet sugallásának hirdeté a vezér, hogy Hunyadinak el kell esni és Stambulba kísértetni népének.

Öreg Kemény. Azt ne engedje az isten! különben elesik Erdély és Magyarország sírhalmán zokogja a világ elvesztett szabadságát.

Kereszti. Szent-Imrénél megerősített táborában várja Mezet bég a magyar sereget, egyedűl a vajdának vesztét forgatja elméjében.

Simon. Jól tudja a pogány, hol kell a lelket keresni, hogy tehetetlen az egész test porba omoljék. Hunyadi és mi valamennyiünk közt mérték nem állhat, hasonlat nem lehet; embert találunk, ki erős karjával útat vág az ellenség rendében és vért özönl, halált terjeszt minden léptében; de ily vezért csak századok érlelnek, kit minden tökélyek ezen magas hivatalra jegyeztek. (*Mély gondolatba merül.*)

Öreg Kemény. Mennyire mehet a törökök száma?

Kereszti. Negyven ezeren állnak Sz.-Imrénél, tíz ezret minden órában várnak.

Öreg Kemény. A szám nagy, de bátort nem rettent.

Kereszti. Kérkednek is sokaságokban és a győzödelmet bizonyosnak tartják; már fiát Mezet bég előre erdélyi helytartónak rendelte.

Öreg Kemény. Megszédíté őket az első nyereség; annál jobb! elbízottságnak kár a követője.

Kereszti. Alig tudtam bosszúmat elfojtani, midőn érdemes püspökünk fejét a basa sátorán felszegezve láttam; a rejtett gyilok mellemen megmozdúlt és nem akarva karom öldöklésre hajlott; csak ezen hír tartott meg a véráldozattól.

Öreg Kemény. Dícséretes mérséked; a közjó többet nyert visszajöveteleddel, mint ha ezrek estek volna el vitéz karod által.

Simon (*magában*). Égi segítség! neked köszönöm e gondolatot. Mennyei sugallás! téged használlak. (*Keresztihez.*) Barátom! sokat tevél, hazánk nevében még egyre kérlek.

Kereszti. Ne kérj, Simon! a kész hazafinak egy szó is elég. Mit tegyek?

Simon. Tartsd titokban mind azt, mit láttál, hallottál; újságodat én fogom használni.

Öreg Kemény. Fiam! mi a szándékod?

Kereszti. És Hunyadi?

Simon. Mentve lesz! neki elesni nem szabad, hogy mi állhassunk. Barátom, vonúlj félre, ne közöld senkivel híredet, míg én végeztem. Mit a vezérnek tudnia szükséges, tőlem meghallja.

Kereszti. Tisztelem szándékodat, ámbár értelmét megfogni nem tudom; de bízván hazafiságodban, okvetetlen engedek.

Simon. Nem is csalatkozol! Haldokló hazánk áldozatot kíván, hervadó gyökerét nemes vér éleszthetí csak fel. Ha saját földem, melyet izzasztó pályán eleim kerestek, hamvamat elzárja, áldom sorsomat és létem czélját dicsőül elértem. Barátom! Hunyady élni fog és ha földrázó villámai dördűlnek, öszvedűl a félhold hatalma, és a pogány vér nyögve foly vissza a török völgyekre.

Kereszti. Szokatlan tűz lángítja lényedet, szavaidban hallom a török jajgatást. Legyen tehát! én hallgatok.

Simon. Nem rossz kebelbe rakád titkodat, a haza gyámangyala őrzi tartalékját.

Kereszti. Ismerlek, Simon! Most megyek ezen gyűlölt ruhát levetni magamról és a jövendő csatára erősítni fáradt tagjaimat. Isten veled, öreg atyám! (*El.*)

Öreg Kemény. Szólj, fiam! mit jelent ez a fellengző tekintet?

Simon. Atyám! felsőbb ihlet az élők keskeny köréből a halhatatlanság fényes egébe ragad — én halni, vagy inkább hosszú, elhalhatatlan életnek indúlok.

Öreg Kemény. Eltökélett lelket ismerek fiamban; szólj! mily nemes feltétel hevít újra téged?

Simon. A vérmezőn harczolni közös dicsőség, egy fényre olvadnak a bajvívók tettei: de az egyes áldozat tartandó helyet nyer a haza szívében, mely ha bár öszveomlik is, hív fiát el nem temeti, sőt romjai közt is ragyogtatja nevét, és tette kérkedve gúnyolja az idő romboló hatalmát. E dicsőséget akarom én is elnyerni és Hunyadyért vérzeni.

Öreg Kemény. Nem értelek!

Simon. Emlékezz, atyám! hányszor, ha fegyverkezve előtted állék, tartál Hunyadinak és édes örömmel másának neveztél. Ezen hasonlattal akarnám a törököket megcsalni, elkérvén tőle hadi szerszámait, magamra vonni az ellenség figyelmét.

Öreg Kemény. Fiam! az atyai szeretet retteg ezen gondolattól, bizonyos vesztedet megfogni nem képes.

Simon. Oh de a haza! mely lelketlen oda dűl és mély sötétségbe bukkan ez az ország, mely eddig szabadon emelte fejét, Hunyadi estével alacsony rabigába görbed, kies viránya pusztulásnak ered és a jövendő nem is tudja, éltek-e a magyarok.

Öreg Kemény. Igaz, láncz csörög a pogány kezében, közel a rabság örvénye, mely körűl komor nemzetek lebegnek és ordítva visszaijesztgetnek. Fiam! kedves fiam! ne nézz a szemre, mely éretted könnyez, ne ügyelj a gyenge öreg fájdalmára; menj dicső pályádon, menj halni a hazáért. (*Elgyengül.*)

Simon. Atyám! édes atyám!

Öreg Kemény. Miért kell az embernek elévülni, miért hullatni erejét, tehetségét? Az ifjúság langyuló vérével lankad a lélek szárnya is. Most, most érzem aggvoltomat. Téged egy mosolygó fény az egekbe ragad, évekre ásod nemes tettedet; én szegény öreg ősz fejem reszketegve rázom és örömtől, fájdalomtól csak zokogni tudok.

Simon. Mily édes szeretet, mely teljesen visszafizetve lángol a halandó kebelében! Atyám! az ég azzal kedveltjének vállalt, hogy elmémnek e gondolatot adá; azon szent érzet, melyet az ifjú keblébe oltottál, mutassa most érdemét, teremjen nemes gyümölcsöket — Nem megúnt napok késztetnek halálra, nem, a föld nekem sok édest nyújta, mely kívánatot csendes keblem szűlt, a sors valóvá tette; mint atyja, mint férje egy áldott léleknek a szerencse fő pontját elértem: ezt meghálálnom csak ily nagy áldozattal lehet.

Öreg Kemény. Beteljesedik tehát a remény, melyet mint gyermek tápláltál. Midőn harczaimból megjöttem és környülvéve kedvesimtől, téged kisdedet térdemen ringatálak, akkor ártatlanul azt vallád: Atyám! te mindenkor visszatérsz, én egykor elmegyek, messze, messze tőletek elmegyek, de soha vissza nem térek; hanem egy egész pogány sereget viszek el magammal.

Simon. Álmat beszélsz, atyám?

Öreg Kemény. Álmat, fiam! örök álmat, mely az égből alá száll, hogy a legszebb valóságot érlelje a hazai földön. Te elmégy, elmaradsz — atyád még most is él.

Simon. Él, hogy örüljön egyetlen fiának és a sírnál hív szorgalma jutalmát vehesse. Atyám! Hunyadi vagy én, egyikünket a haza áldozatra kiáltja. Ha vezéri tehetségem volna, a sorsot kérdezném, melyiké legyen a dicsőség, de így a választás könnyű. Ő maga egy sereg, hazámnak első gyámola — bennem csak egy közkatona vész el.

Öreg Kemény. Ily áron Hunyadi éltedet nem fogadja el.

Simon. Tudom, hogy nagy szíve mindenkor kész áldozatra. Mi nehéz ama bátornak, ki tíz véres csatában a halállal vívott? de messzebb van még az ő magas czélja, a nagy nagyon tördelje erejét. Engem szakaszszon itt le a haza, Hunyadi karját nagyobb végre tartsa fel. Azért, atyám, titokban tartom szándékomat, azután haldokló testemből omlandó vérem hirdesse tettemet.

Öreg Kemény. És hitvesed? gyermeked?

Simon. Azokat hazám oltalmába ajánlom; békén elválok, mert szabadon hagyom őket magam után, ne átkozza a fiú elfajult atyját, hogy régi örökét oly rútul elveszté. — Atyám! Idát látom közelítni, ne áruld el szándékomat, a kedves könnyeit békén nem nézhetem.

Öreg Kemény. Elested engem is maga után vonsz; de légyen, áldásom kisérje vég sóhajtásodat.

HARMADIK JELENÉS.

IDA, LAJOS, *az előbbiek.*

Ida (*fiát vezetvén*). Fegyver közt kell férjemet keresnem, ha egy pillanatot véle lenni óhajtok.

Simon. Bocsáss meg, kedves! a szolgálat tart messze tőled és ellenzi a szerencsét, hogy véled lehetnék. Tudod, a háború ellensége a házi boldogságnak.

Ida. Míg a férfierő azt állandóvá teszi. Nem panaszlom ügyemet, mert fáradságod tudom híveidért esik. (*Fiát hozzá vezeti.*) Itt egy gyenge virág, mely hogy látatlan el ne hervadjon, bajnok szívednek vérétől éleng; ím elhoztam, vídám tekintete enyhítse a nap súlyos terhét.

Simon. Köszönöm! a jó anya mellett nem sínli még az atya távollétét. (*Fiát felemeli.*) Kedves fiam!

Ida (*Öreg Keményhez*). Itt vagy te is, öreg atyám! A régi szokás kitetszik; most is kedveled a fegyvert.

Öreg Kemény. Kedves leányom! mi oly időben élünk, melyben fegyverünket leginkább kell becsűlnünk, mert az által nyerhetünk életet.

Lajos (*atyja karján*). Atyám! nézd csak, mi csillámlik ott a hegyen?

Simon. Az ellenség tábortűze.

Lajos. Oh azok a rossz emberek! nem űzöd el őket?

Simon. El, fiam! az első harcz után, reménylem, megtisztúl vidékünk.

Ida. Megint harczba készűlsz? Mikor jön azon szép idő, hogy téged egészen enyémnek mondhatlak? Eddig hazádnak éltél és azon kevés órákat is, melyeket nálam töltél, elválás s kétes félelmek válták fel szüntelen.

Simon. Hogy oltárom szentségét őrizzem, harczra szállok. Férfi létem nehéz munkát kíván, nyugodtan követtem őseim nyomdokát, mert házamat szorgos kézben tudtam és visszatérvén hadaimból, édes örömet találtam tiszta kebleden. Most újra mezőre hív a hanyatló szabadság; ki rablánczot nem akar hordozni, nem vonhatja el magát; azért meg ne rettenj, ha férjedet veszélyek közt látod, ne rettenj meg az elválás szomorú jelétől. Én nyugodtan megyek sorsom elébe; és ha a setét vihar, mely hazánkat dúlja, engem a földre terítend, tudom erős szíved magát fölemeli és özvegy sorsodat csendes békével viseled.

Ida. Oh, vedd vissza ezen ijesztő szavad, ne költsd fel e szomorú gondolatot, nincs elég erőm véle egyesűlni.

Simon. Mégis, Ida! ki szabadon élni akar, éltét ne szánja,

Benned is, kedvesem! bajnoki vér foly; atyád, testvéred a mezőn vesztek el; én, férjed, kit az ég pajzsodnak választott, én engedném rabláncra veretni nyakadat? Téged legfőbb, legdrágább javamat egy vad ellenségnek martalékúl adnálak? Nem! végső lehelletig védlek, oltalmazlak.

Ida. Nem tartalak! menj! harczolj! légy az ellenség öldöklő angyala; de ne felejtsd, hogy a haza után én vagyok első, kit méltán illet jótévő életed.

Öreg Kemény. Nemes pár! a mi a földön szép és nagy, a szívet gerjeszti, az lángol bennetek. Én öreg hevúlök a mennyei tűznél, a lélek e porvilág felett ünnepli szent diadalmát. *(Trombita harsog, a népség rendbe áll.)*

Lajos. Atyám! nézd, a vitézek fegyvereikhez nyúlnak.

Simon. Hunyadi közelít!

Ida. Itt ne találjon, a gyenge asszonynak nem illik fegyver közt mulatni.

Simon. Maradj még, ez a föld sajátunk, békén mulathatsz; a bajnok szív dagadoz a szépség körében.

NEGYEDIK JELENÉS.

HUNYADI *pánczélosan.* MOHAI, *több alvezérek, az előbbiek.*

Simon. Üdvez légy, fővezér! dicsőséges vajda!

Hunyadi. Kötelesség útján ha járok, téged, Kemény! már ott lellek. Mint látom, nemes vendégek gyűltek öszve nálad. *(Idához fordúl.)* Köszöntlek, nemes asszony, táboromban! A mi a bajnokot magas tettekre gerjeszti, örömmel szemléljük, mert jelenléted tanítja, miért kell harczolnunk; mélyen illetődve hazája képét tekinti benned a bajvívó, mert te is, mint az, szerelme kedves zálogát kebleden neveled; az anya szelíd szózatja mint egy édes hang az ifjúkorból lelkét ébreszti.

Ida. Nyugodtan állok környűlvéve az erősöktől, szép jövendőt ígér nemes bátorságok, a gyenge szív teljes bizodalommal a hatalmas szárnyai alá vonúl és megnyílik édes reményeknek. Im, itt is egy

bajnok **vér** gyümölcse érik a hazának; nő és tanúl igaz férfiú lenni.

Hunyadi (*Öreg Keményhez*). Te is itt vagy, barátom! Az agg oroszlán szeret fiai közt lenni és hajdani tetteit azokban újonan szemlélni. (*Kezét nyújtja neki.*)

Öreg Kemény. Ez a kar engem is egykor győzedelemre vezetett, most már áldani csak, de követni nem tudom. Hunyadi! látásod elűzi öregségem éjjelét, a régi szabadságot és a dicsőség mennyei világát látom ereszkedni szenvedő hazámra.

Hunyadi. Lenne bár való kívánatos látványod, és igyekezetünket boldog vég érhetné! Barátim! hazánk váltsága egyiránt érdekel, készüljön kiki megtenni férfiúi részét, hogy a jövendő és a szabad maradék áldhassa létünket. Holnap hajnal hasadtával támadjuk meg az ellenséget, villogó kardjaink rémitsék őket vissza, hogy míg vérökben tapodó paripáink előszáguldnak, a haza lerázhassa lánczait és a szabadság bájoló napra virítsa földünket.

Mohai. Merre zászlód lobog, hol szavad menydörög, ott lesznek híveid, és szélvészként rohannak a pogányra.

Simon. Uram vezér! Kereszti visszatért, kikémlé a török tábort, most nyugalomra ment; én vettem által ujságát.

Hunyadi. Mit hozott?

Simon. Mezet bég még most is Szent-Imrénél táboroz, épen nem másítá előbbi állását; úgy látszik, megtámadtatni akar, minthogy mély árokkal vonta be magát.

Hunyadi. Jele, nem bízik magában, így tehát mi kezdjük a harczot.

Simon. Negyven ezerre mondotta seregét, azon kívül tíz ezer segéd népre vár.

Hunyadi. Nagyobb számú népet is láttunk már szaladni. Vitézek! holttesteinkkel töltsük be árkaikat, hogy a fennmaradtak ezer halállal onthassák ki haragok lángját és leronthassák a rablók hatalmát. A sereg készen legyen. Barátim! még az éjjel rendelem el a csatát, jertek azért sátoromba hadi tanácsra; egyesűlt erővel üssünk reájok és holnap vagy elveszünk, vagy egész Erdély zengve dicséri a szabadító istent. (*El akar menni.*)

Simon. Vezér! egy szót engedj nekem. *(Atyjához.)* Atyám! vezesd haza Idát, még látlak benneteket.

Hunyadi *(int, az alvezérek elmennek, a sereg eloszlik, azután Idához fordúl).* Nemes asszony! nyugodtan hallád a szót, mely férjedet csatába hívja, vedd tiszteletemet! Ily nagylelkű asszony forró kebelén terem a vitéz, ki híven megfelel e földi kétes pályának. Szerencsés ország, melynek termékeny földje ily bájos virágot nevel, mennyei illatot, édes kényeket osztogat az és gyengédeden egyengeti a vándor tövises útját. Kemény! áldom sorsodat; érdemes szívre talált erkölcsöd.

Ida. A leendő veszély háborít ugyan, de férjem kötelességét becsűlni tanúltam; a bajnok tűzét oltani nem engedi hazám szeretete, én is érzem a szabadság malasztját. Harczolj, kedves! dicsőséged méltánylani én is tudom.

Simon. Ida!

Öreg Kemény. Hunyadi! légy boldog! harczolj, győzz és atyai kezeddel törűld le a haza könnyeit. *(Idához).* Jer, kedves leányom. *(Ida, öreg Kemény, Lajos el.)*

Hunyadi. Simon! mit kívánsz tőlem?

Simon. Csekély magában, de előttem nagy a mit kérek. Engedd holnap az ütközet alatt formádat viselnem, hadd tartson az ellenség engemet Hunyadinak.

Hunyadi. Különös kívánság! mi ösztönöz arra?

Simon. Ne kérdezd most okát, megtudod utóbb; engem a büszke gondolat, hogy Hunyadi voltam, egekbe ragad. *(Fellengezve.)* Te voltál dicső, te voltál egyedűl az, kit elérni törekedtem, téged vevélek példáúl hazám annyi nagy emberei közt, a kívánat ösvényeden élni és halni legfőbb czélom vala. Benned találtam azon tökélyeket, melyek egyedűl nemesítik a férfit, a bajnokot.

Hunyadi. A barátság szokta kedveltjét tökéletekkel ékesítni, melyekkel az nem bír; te is némely erkölcsöt kebledből veszesz és nagylelkűen barátod szívébe rakod le.

Simon. Barátodnak neveztél! oh e szó nagyra lelkesít, érdememet oly méltán emeli. Engedd által nekem holnap fegyveredet, pánczélodat, lovadat.

Hunyadi. Ez az a nagy kérés? sajnálnám, ha most hallanád először Hunyadi értékét közösnek barátaival. Miért tész erre ily nagy árat? ily hazafiért Hunyadi vérét se kíméli.

Simon. Midőn Szendrő falai alatt megsebesítve, tehetetlen, bizonyos halálnak oda adva a földön hevertem, midőn egy török már lándzsáját mellemnek szegezte, te voltál megmentőm. Akkor titkon éltemet neked szentelém, ím most megtartom esküvésem.

Hunyadi. Ezen tettemet vitézséged eleget meghálálta; hogy szerencsés voltam neked egykor szolgálni, azért jutalmazott önérzésem, hiszen Kemény is arra mindenkor kész volna. Valóban, kérésed oly csekély, hogy szinte szégyenlem azt teljesíteni.

Simon. Ha ezen csatában el találnék esni, Idát, fiamat oltalmadba ajánlom; neveld fiamat igaz magyarnak, általad az erkölcs magva leginkább tenyészik.

Hunyadi. Mely kora aggodalom, mely komor képzetek! Barátom, mit jelent ez ömledezés? Nincs most idő ábrándozásba merűlni. Mi ez? Annyi harczokat kiálltunk és ebben ellankadnál?

Simon. Nem lankadás, nem csüggedés vezeti nyelvemet, nem: tiszta elégedés, édes megnyugvása egy boldog léleknek, a színváltozott szemnek végső tekintete szeretett földjére, egy szerencsésnek honától való végső búcsuzása. Tehát számlálhatok adományodra?

Hunyadi. Végy el mindent, csak kardomat hadd meg; az nekem elég. A hadi tanács után mindjárt átszolgáltatom a mit kívánsz.

Simon. Köszönöm, Hunyadi! és ha pánczélod véremtől piroslik, akaszd fel azt a haza oltárára, mely hogy megálljon, Hunyadinak élni, nekem halnom kell. Lássa a jövendő, hogy Kemény szerette hazáját, szerette barátját.

Hunyadi. Kemény! te ritka virága a hazai szeretetnek, jer mellemhez! Ha ily szív az enyémhez záródik, ha érdemeimet ily férfi megismeri, tépje bár le a sors a borostyánt fejemről, én megelégszem. Elvárlak sátoromba. (*El.*)

Simon (*egyedül*). Áldalak, mennyei végezet! hogy erőt nyújtasz és kedvező sugárt vetsz áldozatomra. Éltem adóját ím híven lefizetem és a szerelem karjából első anyámnak szent ölébe dűlök. Ta-

kard el, hazám, hidegűlt poromat és ha tettem által újra felvirágzasz nyújtsd gyümölcsödet a búzgó maradéknak, hogy lássa és érezze, mit ér a haza. Megyek tehát! örömmel a halál karjaiba dűlök és habár az idő zavarja lerontja is a halmot, mely hamvamat elzárja, ha borostyán helyett tövisek fedik is setét lakhelyemet: lesz egy búzgó fia a jövendőnek, ki köny-ejtve feljegyzi tettemet és csendes oltárt emel emlékemnek. Legyen hát a láncz elszakasztva, szebben nem lehet a porból kifejtődzni. Hunyadi él és vele Magyarország! *(Be a sátorba.)*

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Öreg Kemény szobája.

ÖREG KEMÉNY, SIMON, KERESZTI.

Simon (*Hunyadi pánczéljába öltözve*). Így, barátom! kész vagyo az áldozatra, köszönöm utolsó szolgálatodat.

Öreg Kemény (*fiának nézésébe elmerülve, magában*). A természet kettősen adja a mi legdrágább; ha egyik elvész, éljen a másik.

Simon (*Kereszlihez*). Ha elestem már, mondd meg Hunyadinak mi okból kértem el ruháját; vidd köszöntését elváló barátjának.

Kereszti. Ha fennmaradok, de nem hiszem. Melletted szoktam mindenkor harczolni, most se válok el tőled, a végső menetelt híven veled teszem: veled halni kivánatosb nekem e rövid életnél.

Simon. Maradj tehát! oszd fel velem a halált, ki az életben mindent oly híven felosztál; egyesűlt vérünkben tükrözze magát a szabadság serdűlő napja.

Kereszti. Mint vagyon a csata rendelve?

Simon. Az előcsatát én kezdem az erdélyiekkel, azalatt Hunyadi a nagy sereggel Ompoly völgyén az ellenség derekára húzódik; ha velök harczba keveredett, mi hátat fordítunk, hogy engem Hunyadi gyanánt üldözzön a török; az én elestem őket zavarba hozza és vélt győzedelmök romlásokra válik.

Kereszti. És holttetemünk felett ünnepli Hunyadi szép győzedelmét. Hah! mi az élet ily dicső halálért? Simon! a hajnal közelget, én megyek magamat felvasalni. (*Öreg Keményhez.*) Isten veled, atyám a síron innen többé nem látlak. *(El.)*

Simon. Vígasztald magadat, atyám! a halál csak annak rettenetes, ki soha nem élt; hidd el, nem nehéz elválni, ha áldás követi jelenésünket; ily pillantatban látszik leginkább az élet becse és világos lesz az örökkévalóság felséges érzése. Atyám! én elmúlok, de tettem fennmarad. Tehát hasonlónak találsz?

Öreg Kemény. Ha ezek a szemek nem vesztegetett bírák, Hunyadit képzelem benned.

Simon. Ő lesz ezután fiad, halálomban annak születik és így nem marad öregséged árván.

Öreg Kemény. Nem, fiam! nem maradok árván, mert élni fog Erdély és azon halál, melylyel megmented azt, neked örök életeddé válik. Oh, miért nem követhetlek! Ott a falon függ kardom, mely hajdan a zivatar közt villámlott, és orditva omlott a pogány előtte, ha erős jobbom azt felemelte; most lankadva lehajlik velőtlen karom és mélyen hüvelyében rozsdásodik a vas, nem villámlik többé.

Simon. Te akkor hordozál fegyvert, midőn én nem birtam, most mint lelkednek örököse átveszem tisztedet. És ha saját földem véremet itta, vidd el fiamat, kedves unokádat, azon helyre hol elestem, és ha kérdi atyját, mutass síromra és mondd: itt nyugszik atyád, életével védette földjét, hogy te szabad lehess; ott ébreszd lelkét magas tettekre, ott tanúljon valódi férfiú lenni. Ünnepi hely légyen nektek sírhalmom, köny ne áztassa, kedvesim, szemeiteket: csak csendes áldást mondjatok a megholt hamvára, ki éltét tinektek szentelé. Ida ültesse a szerelem virágit.

Öreg Kemény (*fájdalmasan*). Fiam! oh fiam! emberi voltom áttör a szíven, atyai fájdalmam könnyekre olvaszt.

Simon. Örömkönnyek azok, a hazának folynak. Ha majd zászlóinkat magasan lobogni látod, ha győzödelmi kiáltás az eget hasítja, ha minden szív örömre derűl; akkor, akkor atyám, ez a fájdalom édes boldogsággá válik. Nézd meg, atyám! nincs-e hiba öltözetemben? (*Sisakját felteszi.*)

Öreg Kemény. Úgy tetszik, sisakját belebb hordozza Hunyadi. (*Igazítja reszkető kezekkel.*) Bocsáss meg, hazám, e reszkető kezeknek! bocsáss meg az atyának, hogy szent oltárodnál az áldozatot visszatartóztatja, hogy az istenség színe előtt ő földi veszteségét síratja. — Igy, fiam! (*Karjába dűl szakadozó szavakkal.*) Így! Hunyadit áldom.

Simon. Most jer Idához! még egyszer akarom őt látni, éltemnek annyi örömet készített, még egyszer fiamat dagadó szívemhez szorítni. Jer, jer! hadd ürítsem ki e földi érzésnek legutolsó kelyhét. (*Elmennek.*)

MÁSODIK JELENÉS.

Ida szobája, az asztalon gyertyák égnek.

IDA *az asztalnál ül és hárfán játszik,* LAJOS *mellette egy karszéken alszik.*

Szállj alá, te édes remény!
Enyhítsd zajló keblemet,
Ereszkedj le mennyei fény!
Éleszd, ápold szívemet!

Te vagy híve a szegénynek
Bármely nehéz sorsa lön,
Gyámola komor éltének
S barátnéja e földön.

A szenvedő könnyeinek
Forrását elszárítod,
A kétség vad seregének
Ostromát elfordítod.

Édes gondos szorgalommal
Ápolgatod az embert,
A kit a sors vas karjával,
Bár méltatlan, alá vert.

Mert elhagyva a világtul
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a siron túl
Egy jó angyal számlálja.

Karjaid közt mosolyogja
A sors forgó játékát,
S édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát. (Elhallgat.)

Múlandó árnyék e földi boldogság! A nap leszáll és létünk setét homályba borúl. (*A hárfát félre teszi.*) Hasztalan! a szelid hangok édes zengzeti, magányomnak egykori biztosi, nem vígasztalnak már. Fekete rémzetek borzogatják lelkemet s megnémítják a remény kecsegtető szavát. Hol marad Kemény? rettegek éltéért. Ha ő — nem, nem, a szerencse annyi csatákban megtartá őt, most is, — de álnok!

ki bízhat abban? — Egész lénye megváltozva, nem földi tűz ragyogott szemében, égő tekintete nagy feltételt és örök elválást vallott, midőn utólszor forró kebeléhez zárt. Hah! én őt elvesztem. Dicsőséget keres, felejti a szerelem könnyeit; e földi boldogság keskeny vala neki, a halálban keres örök életet! Úgy van, én őt elvesztém! Fiam! szegény árva! (*Fiát szemléli.*) Alszik! mennyei béke rajzolja magát angyali képén, édes álmak őt az égben hordozzák, nem érzi az anya fájdalmát, nem élete zordon mivoltát! (*Ömledezve.*) Nyugodj tehát! ártatlan virága hiv szerelmünknek! ne zavarja békédet a komor jövendő, sem a jelenlét szomorú órája. Boldog életkorlétünk szép hajnala! Körülted az ég üdvössége lebeg, a gyermekség rózsás ösvényén virágzik egyedül az öröm tiszta kelyhe, mosolyogva néz az időbe, csendes partját az élet habjai nem mossák, nem zavarja a sors csendes nyugalmát. Álmodj a mennyben! Küldj enyhítő sugárt e zajló kebelbe!

HARMADIK JELENÉS.

ÖREG KEMÉNY, SIMON, *az előbbiek.*

Simon. Ida!

Ida (*megijedve*). Nagy Isten! Hunyadi!

Simon. Ne ijedj meg, kedves, én vagyok.

Ida. Mit jelent ez az öltözet? Hunyadit véltem —

Simon. Légy nyugodt! a seregek ura kettőztette Hunyadit, hogy az egyik lerontsa a török holdat, másik felhozza a magyarok napját; egy kis szemfényvesztés az ellenség ellen.

Ida. Félek, hogy az engem is illet. Kemény! ez a láng szemedben nem földi ragyogvány, a halál gyújtá azt, az enyészet szülöttje.

Öreg Kemény (*félre*). Jó lélek, tanulj veszteni! Töviseket fon a sors koszorúdba, élted szépét immár általélted.

Ida. Komor kétségek dobzódnak belsőmben, tenmagad hívtad őket fel setét helyökből. Kemény! nem az ellenség, te, te vagy nekem félelmes; hidegen, mint egy sír lakosa lépsz az életbe s megint visszakészülsz setét házadba. Kemény! te halni akarsz!

Simon. Szabadon választva irányzom reptemet váltságtokért és

a szolgaság fölé teszem a halált, ha vesztünk oda fent el vagyon tökélve. De ne félj, kedves, két Hunyadi védelmezi Erdélyt.

Ida. Nem, nem, a férji hűséget most először megszegted; hirtelen vágyak frigytörésre késztetnek és visszataszítják a szívet, mely egyedűl neked ver; egy csalóka fénynek feláldozod a tieid boldogságát. Oh, hol találok igazságot? hol enyhelyet? ha ez a kebel is már bezáródott! ha keservimet e szív se hallgatja!

Simon. Ott a nyugalom csendes országában, hol a boldogok körűl örök nap sugárzik; hol minden erkölcs jutalmát elnyeri és a szív örök ifjuságra virrad; hol a földi inség lakhelyet nem talál, könny nem szakad többé az éghez fordúlt szemből; hol a sohajtás szomorú hangzatját buzgó áldások zengzete váltja fel és a szerelem nyugtató öléből semmi idő, se változás a szívet fel nem költi: ott a lélek honában elválás nem fenyeget, ott az örökkévalóság szárnya alatt frigyünk el nem szakad: ott Ida! ott örökre bírhatlak.

Ida. Hasztalan iparkodol égi szavakkal nyugtatni, elaludt benned a szerelem lángja; hideg, érzéketlen, mint ez a pánczél melleden, csak dicsőséget keressz, ha mindjárt ez a szív megreped is.

Simon. Igazságtalanná tesz az álomtalanság és a szelíd szerelem, mely a veszélytől retteg.

Ida. Hány éjjelt tölték ébren, míg te oda valál, és soha se húnyt el a remény világa, soha a viszontlátás szép bizodalma: ez más ellenséges érzés. Oh, kíméld éltedet.

Simon. És szomoríthat halálom, a szép halál hazámért? eltéphetnéd a koszorút, mely oly ritkán zöldelik? Nem, nagy lelked szabadságát jobb szereti nálamnál, vesztemet nem siratod. A szerelem enged a bajnoknak, hol rablánczok csörögnek. *(Karjába veszi.)* Áldott lélek! a mit szépet és jót e földön érzettem, mind neked köszönöm, de emeld fel magadat ez élet keskeny köréből, a jobb lelkek világos honába — oda, oda útasítlak.

Ida. Oh, el nem érhetem magas reptedet, nincs elég erőm az ég határit mérni, ércz kötelekkel a földhöz csatolva, téged kiált a szív nyugtató segélynek. *(Trombita harsog.)* Hah! mi ez?

Lajos *(felrettenve anyjához szalad)*. Anyám! anyám!

Ida. Jer tehát, fiam! emeld fel ártatlan szavadat, talán előbb

18*

béhat atyádnak mellébe. Jer! kérd, hogy ezután is vezetőd maradjon.

Simon. Ida, mit mívelsz? Oh haza!

Lajos. Mely szép vagy, atyám! csatázni mégy? — Engedd őt menni, anyám, majd elűzi azokat a rút embereket.

Simon (*fiát melléhez ragadja*). Égi követ! A szent igazságot hirdeted atyádnak, a férfinak kötelességét. Ida! engedj, minekelőtte elválok, még egyszer melleden függni, még egyszer a tiszta szerelemnek szent kelyhét üríteni. Oh, légy erős és fogadd ezen nagy pillanatban, hogy hasztalan panasz, emésztő csüggedés erőt nem vesz rajtad. Itt (*Lajosra mutat*), itt szerelmem záloga, erre szálljon ritka hűséged! (*Trombita harsog.*)

Ida. Rettentő hang! halált ordítja fel vad riadása!

Simon. Fogadd nekem, hogy le nem mondasz az élet öröméről és búval, bánattal élted nem emészted.

Ida. Kegyetlen! mit kivánsz?

Simon. Ida! ez utolsó kérésem.

Ida (*nagy küzdés után magát karjába veti*). Fiamnak élek, hogy hasonló legyen dicső atyjához.

Simon (*elragadtatva*). Harsogj hát ércz eszköz! vége már földi dolgaimnak. Ida, légy boldog! röviden éget a fájdalom, de szerelmem bére örökké tartandó! Engedd lelkedet a por gyengeségén győzni, és halálom nem lesz rettenetes. Vedd köszönetemet annyi sok szép órákért, annyi édes örömökért. Ím, a szerelem öszvekötött bennünket, a szerelem elszakaszt. Ida! atyám! fiam! isten véletek. (*A szemeit törli, gyenge szózattal.*) Az örökkévalóságból még ezen harmatot. (*Trombita harsog.*) A haza halni kiált. Legyetek boldogok. (*Hirtelen kirohan.*)

Ida (*Öreg Kemény karjába dűl*). Jaj! a sír megnyílik, vissza nem tér többé.

Öreg Kemény. Menj, dicső! menj egedbe! lebegtesd a béke pálmáját áldó hazád felett, gyengén zárja bé szemedet a szerelem angyala.

Ida. Oh, irtóztató szerelem! ha rövid boldogságod ily nehéz adót kiván. Atyám! kölcsönözz szavakat súlyos fájdalmimnak! ne ezt a rettentő békét, hideg dermedésbe hozza a lelket.

Lajos. Anyám! mi bajod? légy vidám! az atyám megtartja szavát; ne félj, védelmez bennünket.

Ida. Oda létem szépe! ezen üres élet mitől félhetne még? (*Fiát karjába veszi.*) Te kedves alakja, te maradsz csak hátra, tanítsd türelemre elhagyott szülődet.

Öreg Kemény. Jer a szabadba, leányom! a kelő nap szárnyain repűl felénk a régi szabadság és enyhűlést csepegtet fájló sebedre.

Ida. Jer, jer a szabad ég alá, hadd fogjam fel Kemény végső lehelletét. (*Elmennek.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Szabad táj, a nap épen a kék hegyek közűl felkel, jobbra egy domb, melyen PARASZTOK *állnak és a csatát szemlélik.*

Első paraszt. Nézd azok a kékek a mieink, előre nyomúlnak.

Másik paraszt. A tarka törökök a hegyre vonúltak.

Első paraszt. A könnyű lovasság előre vágtat. Mely por emelkedik, nézd! egész egy osztály az őri hegynek indúl, a vezér vezeti őket, veres zászló kezében, szürke paripáján; nézd mint vágtat a hegynek, szinte hallom lángító szavait.

Másik paraszt. Az Hunyadi!

Első paraszt. Nem. Kemény, a mi urunk! előbb láttam őt a fővezér pánczéljában. Hah! nézd, már öszveütköztek. Oh, miért vagyok öreg, miért erőtlen!?

ÖTÖDIK JELENÉS.

ÖREG KEMÉNY, IDA, LAJOS, *az előbbiek.*

Másik paraszt. Itt jön az öreg úr unokájával.

Öreg Kemény. Ezen dombról, édes leányom, mindent megláthatunk!

Ida. Nem, nem kivánom látni. Szemem a harcztól irtózva fordúl el.

Öreg Kemény. Ida! nyugodjál meg az isten végzésén! vélünk

az ég segédkeze, rettegve omlik előtte hitünk ellensége. *(Messziről az ütközet lármája hallik.)* Villámok szakadnak a setét mezőre és porrá zúzzák a hitetleneket. (*A parasztokhoz.*) Barátim! mit láttok?

Első paraszt. Az őri hegyen keményen harczolnak; mint kivehetem, a székelyek.

Öreg Kemény. Azokat fiam vezérli.

Első paraszt. Keményen nyomják az ellenséget. Hah! mely kevélyen lobognak zászlóink.

Másik paraszt. Az én fiam is azok között vagyon.

Öreg Kemény *(térdre esik).* Seregek ura! segítsd a magyarokat! vezesd híveidet, hogy letiporva a pogány, érezze örök hatalmadat.

Ida. Oltalmazd férjemet! vezéreld karját, hogy szabadon áldhassuk menyei dicsőséged.

Első paraszt. Hah! a székelyek visszafordulnak, minden felől tolong az ellenség, most — most —

Ida. Nagy isten! elesik.

Másik paraszt. A völgyben harczolnak, új török osztályok szágúldnak elő, a veres zászló körül szörnyű a vérontás.

Ida. Mentsd meg! oh mentsd meg uram, őtet!

Másik paraszt. A törökök öszvecsoportosúlnak, a veres zászló hajlik. Hah! a vezér — uram irgalmazz.

Öreg Kemény. Vedd magadhoz örök istenség! vedd fel szent öledbe, hozzád, hozzád!

Ida. Ő az, ő az! látom mint rohannak reá, sűrű vágások omlanak fejére, ott áll mint egy vérző szent! szemei az eget keresik, vére a hazai földet. Kemény — férjem —

Első paraszt. A vezér elesett, a törökök diadalt kiáltnak — vége, vége mindennek, most halni idő lesz.

Másik paraszt. A csata megújúl, az őri hegy tetején magyar zászlók lobognak, a székelyek újítják a harczot, a török közben van. Nézd mely szörnyű a zavarodás! rajta magyarok! rajta vitézek!

Első paraszt. A törökök rendetlen szaladnak, táborjok ég — hallod, hallod a győzelemkiáltást! Úr isten! téged áldunk!

Öreg Kemény. Oh égi igazság! most már eleget éltem.

Ida. Vége tehát! O volt a győzelem ára! ezen szellő csendes lehellete végső óhajtását hozta. Kemény! ég felé lebegve nem ügyelsz a hátramaradtak sűrű könnyeire; ott az örök üdvösségben várod csillagkoszorúdat.

Lajos. Te sírsz, anyám? jer, kössünk koszorút! Atyám ha vissza tér, megörűl neki, én szedek virágokat. (*Elszalad.*)

Ida. Elhervadt a virág, ékes fejét a föld felé hajtja, a mulandóság keskeny házát már nem ékesíti.

Öreg Kemény. Ida! légy erős, könnyek folynak a közhalálnak is. Oh, engedj nagy lelke megismerétében nyugalmat tenyészni, higyj vígasztaló szavának; szerelem adá őt, szerelem vette el; légy erős.

Ida. Erő! mely puszta szó! a méltó fájdalom gúnyolja értelmét; a szegény teremtés, mely mindent elvesztett, keservében találja nyugalmát.

Első paraszt. Egy osztály székelyek jönnek elénkbe, valamit kísérnek.

Másik paraszt. Hunyadit is velök jönni látom.

Öreg Kemény. Fiam meghalt a hazának, meghalt az övéi szabadságáért! Ida! az a gondolat enyhíthet, hogy századok múlta után is nevetek egy fényre olvadva, a jövendőségnél dicsőűl fennmarad és mint egy hívség csillaga, örökké tündöklik.

Ida. Mi a dicsőség a szerető szívnek! csalárd ragyogványa be nem hat az üres kebelbe. Atyám! ő engem nem szeretett, mert hidegen halni ment és nem talált méltónak a haza titkára.

Öreg Kemény. Könnyeidtől tartván, hallgatott, az által lelkének örökösévé tett.

Lajos (*vissza jön virágokkal*). Hoztam virágokat, a völgyben szedtem azokat. Ne búsúlj, anyám! majd én most koszorút fonok, meg látod mint illik atyámra. (*Félre ül és koszorút fon.*)

Öreg Kemény. Ezen gyermek által a természet szól hozzád, hallgass ártatlan szavára. Én is elvesztém őt, de gyászolni hazám ünnepén nem tudok.

HATODIK JELENÉS.

Szomorú mars hangzik, katonaság földhöz eresztett lándzsákkal lassan elöljön és meghalt Keményt pajzsokon hozzák, HUNYADI *és néhány alvezérek a rendet követik.*

HUNYADI, *több katonaság, az előbbiek.*

Ida. Igaz, hát igaz, ő nincs már! a legjobb, ki e földön élt! Kemény! — így látlak meg téged.

Hunyadi. A mi halandó volt Keményben, ím itt vagyon. Nagy lelke értem és a hazáért világos honába költözött. Nemes vérét saját földje itta, hogy szabadság terjedjen maradékára.

Ida (*reá borúl*). Oh! megismerlek, kedves! Oh csak egy tekintetet vess e nyomorúlt földre.

Hunyadi. És te öreg bajnok, nyisd meg karjaidat az örök álomnak, élted legszebb perczenetjét ime most ünnepelheted. Fiadé a mai dicsőség, ő volt vezér, ő a törökverő. Itt fekszik a szerelem és a barátság ritka áldozatja, a hazáért vert nagy szíve megszakadt és vele a szolgaság láncza. Nekem volt ez a halál szánva, ő nagylelkűen felváltott; de azzal útat mutatott, mint kell élni és halni.

Ida. Tekints még egyszer azon földre, mely tégedet áld. Hasztalan! megnémúlt, a halál vissza nem adja prédáját.

Hunyadi. Szüntesd könnyeidet, emelkedjél fel hozzá, nagyobb az ő tette e földi fájdalomnál.

Lajos (*anyjához*). Ím a koszorú kész. Alszik atyám?

Ida. Alszik. (*A koszorút elveszi Lajostól és lassan fölemelkedik.*) Nyugodj tehát, panasz ne háborítsa szent szunyadalmad, mélyen bezárva legyen keservem. (*Hunyadihoz fordúl.*) Vedd ezen koszorút, a haza árvája fonta tenéked. Hunyadi! mint ezen koszorú tavaszi ruhában ékesen zöldellik, úgy virítson örök fényben nevetek hazánk egén, magas példája a jövendő időnek. (*Neki nyújtja a koszorút.*)

Hunyadi. Őt illeti ez, a győző homlokára fond koszorúdat! füröszd vérében, hogy lángszínben ragyogjon a haza oltárán; és ha mi is megszűnünk harczolni, ha a mezőn elnémúl szavunk mennydörgése ha

Ida: Igaz, hát igaz, ő nincs már!

Kemény Simon, II. felv., 6. jel.

280. lap.

hazánk szabadságát romlás fenyegeti, akkor ennek látására a jobb szív ébredjen fel és hasonló tettekre hevűljön.

Ida (*a koszorút Kemény mellére teszi felhangzó szavakkal*). Szerelem! barátság! a köz hálaadás így áld meg tégedet. (*Lelkesedve fiát felemeli.*) Fiam! légy ehez hasonló.

Hunyadi. A hol elesett, ott legyen sírja; márvány ne ékesítse halmát; nevét tette örökké hirdeti. Félre tehát minden búsongással! (*Kemény zászlóját ragadja.*) Barátim, új erővel üldözzük az ellenséget; győzödelmi hang harsogjon a levegőben. (*Diadalmars hallatik.*) A halál csak a porból valót ragadja el, Kemény él, él míg egy magyar lehel. (*El a katonasággal. Ida, öreg Kemény Simonra borúlnak, a földnép letérdel, a kárpit lassan lefordúl.*)

BARÁTSÁG ÉS NAGYLELKŰSÉG.

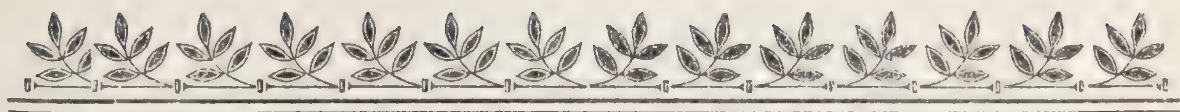

EREDETI DRÁMA.

(1820.)

SZEMÉLYEK:

KIRÁLY.
REMETE.
UDVARNOKOK.
VADÁSZSZOLGÁK.

Régi gótikus kápolna, a közép oszlop előtt egy koporsó vagyon helyheztetve, azon felett koszorúzott lant függ; a koporsó körűl virágos csuprok állanak. Jobbra régi oltár, melyhez egy hárfa vagyon támasztva. Az egész hely az ablakon keresztűl ható nap sugáritól világosíttatik. Csendesség.

REMETE *(egyedűl jön).*

Csendes magány, köszöntlek tégedet!
És titeket barna oszlopok, mohos
Falak, keservim egyetlen tanúi!
Ím bánatos érzettel jövök megint
Egy kedves árnyat ölelni s félre
Vonúlva minden földi nesztül, itt
Hűs rejtekedben a barátság
Emlékét ünnepelni. Tégedet
Köszöntlek keskeny háza a komor
Enyészetnek! téged hideg bolt,
Mely elzárod kedveltem hamvait.
Reád borúlva veszteségem
Fájdalma könnyűl, új erő tenyészik
Keblemben, s az örökkévalóság
Szent érzeménye győz a meg-
Indúlt sziven. Mosolygva állnak
Előttem annyi édes képei
A múlt időnek és vígasztaló
Zengzettel nyúgalomra intenek.

Jól ismert hangon a barátság
Hív angyala e sírból felszól hozzám,
Csendes türelemre bír, felfogja
A gördülő könnyet, gyengédeden
Szelíd keblére von s békét lehel
Szent íhletése. Oszlik a setét
Homály! az egyesűlés nyugtató
Reménye, a viszontlátásnak égi
Világa itt reám sugárzik; itt
Könnyebben hordozom létem kinos
Terhét s kietlen partjain is az
Emlékezet virágait szedem.

(*Messziről harangozás hallatik.*)

A szomszéd klastromban szól a harang,
A búcsuzó napot köszöntvén,
Haza hívja a fáradt munkásokat
És ájtatos vizsgálódásra,
Mely eszméletre inti a szerény
Atyákat, a szentegyház fiait,
Kik önkényt elhagyván a porvilág
Kétes dolgait, az égnek szentelék
Magányos éltöket, magokba szállva,
Az áldozó oltár elé borúlva
Dicsérik a mindenhatót,
Templomjok csendében magasztalván
Őtet, buzgó zsolozsmákat repítnek
Az égbe; ott Seraphim szárnyakon,
Túl a világ keskeny határain
Az üdvösség virányait keresi
Színváltozott szemök. — Ti boldogok!
Az indulat tolongó árjai
Már nem zavarják békepartotok,
S a földi életnek csalóka fénye
Nem ébreszt bennetek híú

Elérhetetlen vágyakat. Tinéktek
Nem rettentő a sír, mert tiszta lelketek
Meggyőzi a por gyengeségeit
S a csillagok felett szebb életet
Keres. Én is egykor, mig ezen tetemben
Lélek lakott, hozzátok költözém,
A tiszta élet s a lemondás
Nehéz törvényit tőletek tanúlni.
Hányszor barátom karján andalogva,
Ha messziről ez a harang kongott,
És a torony keresztje a magas
Tölgyek közűl elénkbe csilloga,
Dagadt kebellel leskelődve állánk
És elmerűlve a természet annyi
Szépségein, vidám örömre
Derűltünk. Oh ti édes órák!
Be gyorsan elrepűltetek!

Most útamat magam járom, hideg
Az már, akit e szív forrón átölelt,
Megnémúlt a szózat, mely lelkemet
A boldogok honába ėneklé;
Mely édes hangjával levonta
Az eget e szigorú földnek szinére
S mennye igékkel a fellengező
Lelket az örök világossághoz
Vezette.

Mélyen illetődve
Szemlélem lantodat, mély most setét
Lakásod díszesíti; nincs ki
Zengesse húrjait; nem él a nagy
Müvész, nemes szerszáma romladoz,
És a szelíd Múzsák, az ég kedveltjei
Hív tisztelőjöket zokogva
Siratják. Hervad koszorúd is,

Fonnyadtan hullanak virágai,
Minden levél a bús enyészet
Jelét hordozza és létünk mivoltát
Példázza. Ily mulandó, ily sebes
Reptű minden fény, melyet a világ
Nyújt a szegény halandónak! csalárd
Tünemény, mely édes képekkel kecsegtet,
Hiú vágyakkal a szivet betölti,
De igaz valóhoz nem vezet
S a vég határnál hidegen
Elhágy, mint estvénként a szaggatott
Felhők között bujkáló hold
Szökő árnyéka és egy hajnali
Álom bájos jelenési. Hervadt
Ugyan koszorúd, de édesen
Még most is illatoz, mint a múlt
Időnek öröm közt átélt napjai
A bús órákba általlengenek.

(*Virágokat szed.*)

A serdülő tavasz legelső
Virágival meghintem lantodat.
Nem kérkedő márvány emelkedik
Sirod felett; nem tudja a világ,
Nem a haza, hol nyugszik jeles
Költője, kit hajdan csudált
S hevétől lelkesűlt. Felejtve van
Nagy érdemed; megszűntél énekelni,
Megszűnt a tisztelet, csak a hív
Barátság őrzi hamvadat s könnyek
Között ünnepli jótevő emlékedet.
Tekints le üdvezűlt lélek! tekints
Le a magasról és vedd kedvezőleg
Barátod buzgó áldozatját! —

(*A koporsót virágokkal meghinti.*)

Ily friss emlékben zöldeljen
S éljen neved nagy férfiú! te ki
Legelső a szelíd Múzsákat
Hazánk kies vidékire vezetéd,
És a Helikon szűzeit velünk
Is megkedveltetéd! Örök
Díszben ragyogjon híred Hunnia
Egén; éljen s maradjon becsben az
Mindenkor Árpád nemzeténél.

Te hallasz, boldogult! árnyékodat
Látom felém lebegni; környűlvéve
Érdemsugárokkal jelensz meg
Szememnek és világot gyújtasz
Setét keblemben. Szebb jövendőt
Látok tenyészni, mely megadja azt,
Mit a jelenlét megtagad.
A mennyei láng tartandó lakhelyet
A porban nem talál, oda siet
A honnan eredetét vevé.
Nem fájdalom tehát rövid
Elválásod, mert lelkedet
Örök hazájában tudom,
Hol minden gyötrelem magát kisírta,
És erkölcsöd jutalmát elnyeré.

(*Vadászkürt harsog.*)

Mely zaj! (*Hallgatódzik.*) Vadászkürt riadoz
Az erdőben; szokott játék, nem háborít.
Ezen romlékony rengeteg magához
Nem vonja a világ fiát, kit a zavar
Éltet s nyers mulatság örvend.

(*Az oltárhoz megyen és a hárfát kezébe veszi.*)

Jer rég kedvelt, drága hagyomány,
Barátomtól reám maradt örökség!
Egykor nagy mester égi hangokat
Bájolt ki rajtad, zengjed most nekem
És hírdesd a barátság mennyei
Malasztját; míg e szent magány
Körében a vad élet bűnhödik.

(*Leül az oltár lépcsőire és énekel.*)

Te létünk kedvező fénye,
Csak jobb lelkek érzeménye,
Ég szülöttje barátság!
Nélküled komor az élet,
Örömsugárt soha nem vet,
Nem édes a boldogság.

Minden nemes, magas, jó, szép
Általad csak egészen ép,
Mert az érzést neveled;
S a tökélyek templomába,
Az erkölcs áldó karjába
A lelket felemeled.

Létünk annyi inségeit,
A bú setét fellegeit
Gyengéden elszéleszted,
A szenvedő gyászvilágát
Már hervadozó virágát
Gyámolítva éleszted.

A világ forgó zavarja,
Az irígy sors hosszú karja
Elránt mindent magával,
De bár miként csapkod és dúl,
A barátság állandóúl
Megvív nagy hatalmával.

(*Ezekre a király belép s csendesen vizsgálódva a remetét hallgatja, a nélkül, hogy az észrevenné őt.*)

A barátság hív ölében
Kedvet lehelő körében
A fájdalom édes lesz,
A búbánat messze kerül,
Minden óra gyümölcsöt szül,
Örömöket ád és vesz.

Boldog kinek életében
E szent tűz lángol keblében;
S a mennyei végezet.
Hogy életét szerethesse,
Léte javát érezhesse,
Egy rokon szívhez vezet.

(*Elhallgat és mély gondolatba merűl.*)

Király.

Üdvöz légy jámbor remete!

Remete.

Hah? ki vagy?
Uram! váratlan meglepél.

Király.

Bocsáss meg jó ember, hogy ájtatos
Munkádban háborítlak! Itt ezen
Tájon vadászván, lantod édes
Hangzatja e rejtek magányba
Vezérle. Folytasd éneked,
Örömmel hallgatom. (*Körülnéz.*) Valóban,
A merre nézek, a barátság
S egy lelkesűlt elmének nyomdokát
Látom. Te félni látszatol,
Miért tekintesz oly bizonytalan
Reám?

Remete.

Uram! ki vagy?

Király.

Vadász; különben
Igazságot szerető ember, ki nem
Foganatlan jóért s a szív szelíd
Érzéseit méltánylani tudja. Szólj!
Kinek hamvát őrzöd? kit illet
E buzgó áldozat?

Remete.

Talán
Eltévedél? jer ifjú! én az útra
Vezetlek; itt nem lelsz szivednek
Világi élelmet; te még a lét
Tavaszkorát éled, nem érdekel
Magányos eszmélet s a bánatos
Szívnek bús aggodalma. Jer,

Keressük fel vadász társaidat, én
Vezetlek; estellik már úgy is az
Idő, itt nem mulathatunk.
Te ifjú vagy, nyájasb örömre vágy
Szíved.

Király.

Ha bár nincs ősz hajam,
Mégis tudom becsűlni a valót.
Az ember érdemét nem esztendők teszik,
Igaz mértékűl venni azt nem
Lehet. — Kit zár el e koporsó? mit jelent
Ez a lant? s e hintett virágok?
Felelj bátran! hidd el, nem rossz kebelbe
Rakod le titkodat.

Remete.

Ne kérdezz!
Ezen csendes hely a világ fiát
Miként kedveltetné? add fel kérésedet,
Itt földi éleményt haszontalan
Keressz, csak a múlandóság
Lehelletét szivod.

Király.

Nem első
Látványom a múlandóságban; azt
Véres csaták között ismerni rég
Tanúltam, azért a kimélet
Tart vissza, bátran vallhatod;
Békén erőmre számlálhatsz.

Remete.

Engedd el titkomat, fő birtokom,
Igaz sajátom. Hagyj el inkább.

Király.

Nem, el nem hagyhatlak! csendes keserved
Szívedhez von. Talán segíthetek.

Remete.

Szólítsd fel sírjokból a holtakat;
Ha azt nem érted, úgy szegény vagy,
És hasztalan segéded.

Király.

Könnyeden
Felelsz! Szólj! ismersz engemet?

Remete.

Nem. E magány s keskeny hajlékomon
Kivűl engem már semmi sem érdekel.

Király.

Királyodat sem ismered?

Remete.

Mint serdülő
Ifjút láttam; hiszem sok változott
Azolta s megvallom, nem is kivánom
Ismerni.

Király.

Gyűlölöd királyodat?
Avagy csak elvonúltságod teszen
Iránta oly hideggé?

Remete.

Hadd el azt.
Magába szok' vonúlni a szegény,
Ki a világtól többé nem reményl.

Király.

Megnyitja a szivet baráti érzet,
Előbb énekléd jótevő malasztját.

Remete.

Nekem kedves fájdalmam; enyhülést
Magában lel.

Király.

Komor tekinteted
Tagadja vallásod; makacs
Ellenkezésed ingerel.

Remete.

Miért
Akarsz erővel részesűlni
Titkomban, melyhez engemet
Nem földi indúlat csatol?
Add fel kíváncsiságod, itt
Megszűnt a földi gyengeség.

Király.

Lekötve tart egy titkos érzés
Ezen boltnál s valót keres.
Jó ember! nyisd meg kebledet; hiszem ki
Így tud szeretni és a holthoz is
Példátlan hívséggel viseltetik,
Az szívtelen az élőhöz nem lehet.

Remete.

Oh ifjú! ten nyugalmadért
Ne óhajtsd azt; különben higyj nekem,
Setét homályba dűl minden világi
Ragyogvány, melyet oly forrón az ifjukor
Ölel s mosolygó fénye semmivé
Leszen. Ne kivánd, hogy felfedezzem e
Fátyolt, mely a hideg valót fedi,
Nehogy képzeleted tündér alkotmányit
Lerontsa jégkezével. Ezt a nagy
Férfit, kit most ezen koporsó el-
Takar, kit a búbánat oly korán
A sírba fektetett; ezt hajdanában
Országok ismerék és nemzetek
Magasztalák. Kedveltje egy hatalmas
Királynak, a sebes hir égig
Hordozta nagy nevét. Most én utolsó
Barátai közűl e rejtek helyen
Tartom porát, ezen magányba
Rakám le csontjait; hogy minekután
Bal sorsok érték őt, az ádáz

Irígység s űldözés a holton
Ne bűnhődjék. Leszállván csillaga
Szerencséjének, számtalan baráti
Közűl magam maradtam híve s most
Halála emlékét ünneplem itt.
Nevét ne kérdezd, áldozz könnyeket
A számkivetettnek és távozz.

Király.

Hogy élhetett ily férfi köztünk,
Kit a világ csudált s csak énelőttem
Maradt titokban?

Remete.

Arra nékem
Felelni nem illik, tennen érzeted
Bírálja azt.

Király.

Nevezd őt; hadd tanúljam,
Ha már az élet öszve nem hozott
Bennünk, őt sírjában becsűlni
S tisztelni érdemit, nemes tulajdonit.

Remete.

Ha a világ múlandó birtokát
Óhajtod s a nagyok kegyelme
Után vágyol, kerűld ezen helyet;
Ne várj magas bért résztvevő
Jószívűségedért, sőt űldözést.
Mert tudd meg: a királyi szó
Ezt elkárhoztatá s mindnyájokat,
Kik véle bármely frigyben voltanak

Király.

Tehát bűnös volt, mert nem űldöz
Ártatlant a király és fénytelen
Nem hagyja a valódi érdemet —

Remete.

Ki okvetlen szolgál és vakon
Bókol minden tetteinek, légyenek
Azok bár a törvény s igazság ellen.
Ez gyenge kézzel a világ
Forgó kerekéhez nyúlt s erővel azt
Forgatni nem tudván, a síkos úton
Vesztét találta. Egy erősb
Lélek magas röptének gátokat
Akarván vetni a föld dolgaihoz
Szokatlan éneklő, s azért királyi
Barátja mérges ellensége lett
S tán vétke felett is bűnteté.

Király.

Ember! te a királyt vádolni látszatol
S igazságát hanyatló köz laton
Méred.

Remete.

Nem vádolom, habár
Kemény ítéletét sínlem, habár
Hevétől elragadva, egy
Létet letört, századja csillagát.

Király (*félre*).

Hah! mely komor képzet tenyészik
Fejemben; félve gondolom. — Ha ez
Ő volna — ő, kit annyiszor
Említ szívem, sóhajtásom nevez.
Nem, nem! csak álom ez, hiu álom.

Remete.

Oh bár ne lépett volna ki
Azon szelíd körből, melyet neki
A végezet rendelt; de félre tévén
Lantját, nagyok küzdése őt is el-
Ragadván, vont határit elhagyá!

Leszállott e föld örvényes színére,
Mely többé elpártolt fiát
Be nem fogadta és virágzó
Létét setét üregébe vonta.
Nagyok kegyelme néki átok
Lett és a kártékony szerencse rajta
Példázta hívtelenségét. Legyen
Ez már elég.

Király.

Nagyobb titok van itt,
Mint gondolám. Ki fekszik itt? kit illet
Ezen rejtékeny rajzolat? nevezd!
Én akarom tudni, sőt parancsolom.

Remete.

Büszkén dorgálva kérdezel,
Parancsoló tekintetet lövelsz
Reám; de légy bár a király
Kűldöttje, én nem rettegek.
Ki a halálban életet keres,
Az félni megszűnt, annak
Nem árthat a világ hatalma.

Király.

Ha tiszta érzeted, miért
Tartasz az emberek szemétől?
Miért vonúlsz setét rejtekbe?
Hahogy barátod áldozat,
Mért titkolod nevét? miért
Nem hírdeted bátran az egész
Világ előtt ártatlanságát? úgy
Cselekszik a valódi férfiú.

Remete.

Én külső életéről nem merek
Itélni; más volt ő nekem,
Más a királynak. Én szívét,

Belső javát kerestem és azt
Már éltünk reggelén el is
Nyerém; az uralkodó idomjait
Kedvelte csak s dicsőségének egy
Sugárát képzelé a nagy, világ-
Ismerte férfiban, s azért is egyszeri
Eltévedése nem talált kegyelmet.

Király.

A házi élet szűk mivoltát
Veszed mértékűl; más az országló
Nehéz törvénye, az nem hallgat
A szív kérő szavára. Ájtatos
Szerelmed a királyt veszi
Tárgyúl boszúdnak, a nélkűl hogy
Szívét ismernéd. Tégy igaz
Vallást, türelmem már szakadni kezd.

Remete.

Nagy titkokat vélsz felfedezni;
Ne gondold! A mi itt elzárva van,
Az már nem a világé, nem kormány alá
Való, csak a barátság birtoka.
S hogy érdekelhet úgy ezen tetem,
Ha elmulattad életében
Ismerni azt, kit büszkén emleget
Hazánk s mindenkor is dicsőűl
Nevezni fog; kinek gazdag mellébe
A költés szent tüzet rakott és égi
Sugárival világitá korát,
Emelte nemzetét. Csudálta benne
Egész világ a hangok mesterét
És ömledezve hallgatá szavát,
Mely édesen találta a szívet
S kényén játszadozott gerjedelmivel;
Ki öszvekapcsolá nagyot

A széppel és gyengédeden
A képzelet tündér országát megnyitá
S rózsákat hintve a vándor tövis-
Útjára, édes megnyugvást énekle
A szenvedő komor léleknek —

Király.

Elég! elég! szomorú emlékezet!
Ne költsd fel éjéből a szunnyadó
Szívet, legyen felejtve.

Remete.

Fájlalod, hogy
Ily ember is halandó? Mit jelent
Ez? Elfordúlsz? könnyek szakadnak
Szemedből? ifjú, ifjú —

Király.

Már tudom
Ki fekszik itt. Ne kímélj, ejtsd ki azt
A rettentő nevet.

Remete.

Nem, azt ne kérdd.
Úgy is sokat hallál. Menj ifju! és
Ha a szerencse kedvez, el ne hadd
Magad ragadni tőle, mert csalárd;
Mit egynek ád, kegyetlen azt
Másoktól elveszi.

Király.

Jó atyám!
Ha tudnád, engem is mint érdekel
Ezen tetem. — (*Félre.*) Kívánat s félelem
Közt hánykódom; hol rá borúlni,
Hol messze tőle futni óhajtok.

Remete.

Szived megindúlt e boldogtalan
Barátomon, jó ifjú! vedd

Aldásomat. S ha a világba lépsz,
Ezen hely jusson olykor eszedbe,
És győzni fogsz a csiklandó sziven,
Ha felhevűlve vont határit át
Akarja szökni. — Légy szerencsés!

Király.

Valld meg nevét, vágjon bármely nehéz
Sebet belsőmbe; tudni akarom
Nevét.

Remete.

Haszontalan késztetsz;
Egy ember él csak, a kinek
Megvallanám.

Király.

És az?

Remete.

Mátyás király.

Király.

Itt áll előtted. (*Megfújja vadászkürtjét.*) Én vagyok
Mátyás, magyarok királya! szólj!
Igazságot várok tőled,
Uradnak azzal tartozol.

Több UDVARNOKOK *és* VADÁSZSZOLGÁK *jönnek és fél kerékben hátul megállnak.*

Remete.

Uram! te vagy Mátyás? — hallgasd
Tehát, tovább nem titkolom:
Egykori kedvelted hamvát zárja el
Ezen sír: itt *Janus Pannonius*
Fekszik!

Király.

Janus! Boldogtalan!
Hát így talállak!

Remete.

Itt nyugszik, szabad
Minden királyok üldözésitől.

(Nagy hallgatás.)

Király *(fájdalmasan a koporsóra borúl).*

Janus! hát így kellett kimúlnod!

Remete.

Elhagyva a világtól, elszakadva
Azoktól, a kiket szeretett,
Megfosztva tisztétől, kitiltva
Kedves hazájából, a fájdalom
Naponként rágódott élte gyökerén.
Eloszlásának érezvén közeltét,
Titkon hozzám jött, hogy legalább szülő
Földében nyughassék, s baráti
Kéz zárja bé szemeit. Utolsó
Szavával téged áldott.

Király.

Oh tekints
Alá nemes lélek! nézd a könnyet,
Mely szent porodra hull, útat keres
Szívedhez és bocsánatot kér.
Megnémúlt a boszú szózatja, mely
Elhagyni kénytetett édes hazádat;
A régi szép barátság visszatér
S egész teljében érzi vesztedet.

Remete.

Uram király! ím titkomat tudod,
Ezen név engem is vétkessé tesz.
Öless meg: itt fejem, ne kímélj,
Hozz rám ítéletet. Bűnös vagyok,
Mert megszegém parancsodat
S hajlékomat felosztám Janussal,

Kit számkivetésbe küldöttél.
Bűnös vagyok, annak ismerem magam,
Ítélj.

Király.

Jer szívemhez, te hív barát!
Ezentúl itt legyen helyed;
Ezen sírnál barátomnak jegyezlek,
És ritka hívséged bérét vegyed
Királyod tiszteletében; a mi
Valál a holtnak, légy az élőnek,
S Janus legyen frigyünknek őrző angyala.

Remete.

Uram királyom!

Király.

Hadd el e magányt,
Térj vissza a világba, állj közel
Királyodhoz s baráti szívvel
Kövess nehéz ösvényemen.

Remete.

Uram! kegyeséged határt
Nem ismer; engem érdemetlent
Mérték felett jutalmazol.
Még is nagylelkűségedet
El nem fogadhatom, gyengének érzem
Magam követni téged a világi
Síkos pályán; engedj itt csendesen
Folytatni éltemet s tovább is
Barátom sírjánál maradva,
Jóvoltodat híven fentartván,
Csak messziről ölelni tégedet
Szívem legdrágább érzetével.

Király.

Maradj te jámbor! békédet zavarni nem
Kívánom; és légy bizonyos,

Hogy e szép óra emlékét
Én is híven mellemben éltetem.

(*A jelenvoltakhoz fordúl.*)

Ti, kik körűlem állatok s dagadt
Szívvel néztétek a barátság
Szép diadalmát, hallgassatok
Királyotok szavára, mely ezen
Nemes férfit nyilván barátjának
Fogadja. Tiszteljétek őt
S hírdessétek nemes tulajdonit,
E drága hamvakat pedig
Temessük el teljes pompával,
A mint kívánja méltósága;
Fénylő emlékjel ékesítse e haza
Költőjét, hogy Janus Pannoniust,
Mátyás király barátját, a világ
Ismerje és hírdesse érdemét.

(*Remetéhez.*)

Te jámbor remete! vedd ezennel
Királyi jobbomat, jeléűl
Igaz barátságomnak.

Remete (*térdre hajtja magát*).

Oh király!

Ezen tetted legyen magas
Lelkednek halhatatlan záloga.

Király.

Janus szebb létbe általköltözött, de
Vigasztaló szent íhletése téged
Örökségűl hagyott szivemnek.

Remete.

S nekem nagylelkűségedet.

(*Térdre borúl, a király őt melléhez vonja.*)

(*A kárpit lefordúl.*)

IRENE.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

(Először adatott Székes-Fehérvártt, 1821. junius 25.)

(1820.)

Ezen tárgyat, valamint Kemény Simont, már előttem egy lelkes hazafi kidolgozta. Én nem vetélkedésből, hanem egyedül előadás végett, a nemzeti színjáték javára újra ezen formába önteni hasznosnak ítéltem.

K. K.

AJÁNLÁS.

Gaal! kit szivünknek édes indulatja
A szép barátság, öszvefűz velem,
Ki dísze ágait nékem osztogatja,
Kinél ujúlva önmagam lelem;
Múzsámnak itt áll gyenge áldozatja,
Hálám jeléül NÉKED szentelem!
Fogadd baráti kedvező szemekkel,
S mívem ragyoglik tiszta érdemekkel.

A mit teremtve sűlyedő titokban
Reám fuvalt a képzés, bájölén,
S felém derűlő égi lángzatokban
Imádva sejtheték, oh földi én!
Kiéli lelkem rezgő hangzatokban
Az érzemények zajló tengerén.
S ha kik szavamra buzdulatba kelnek,
Jutalma nyílik e szorúlt kebelnek.

SZEMÉLYEK:

II. MOHAMMED, török császár.
HALI BASA, nagyvezér.
ZAGÁN BASA, második vezér.
FEREZ BÉG, jancsáraga.
TELEGDI, magyar nemes.
AGENOR, görög vitéz.
IRENE, annak leánya.
LEO, görög ifjú.
LUCAS NOTARAS, volt görög vezér.
IBRAHIM, Hali basa titkosa.
ABDUL, Zagán basa biztosa.
HASSZÁN, jancsár.
FATIME, görög rableány.
ZULÍMA, rableány Irene mellett.
GERONT, görög katona.

Muftibasák, rableányok, jancsársereg.

A dolog történik Konstantinápolyban, 1453. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

Templom-romladék, hátúl kereszt látszik. Lassanként világosodik.

AGENOR (*bekötött szemmel egy kövön ül*), GERONT (*a földön fekszik*).

Agenor.

Hogy áll az idő, Geront?

Geront.

Most kél fel a nap.

Agenor.

Nekem többé nem vet sugárt,
Elhúnyt örökre!

Geront (*felkel*).

Jó öreg, miként
Aludtál?

Agenor.

Ébren töltém éjjelem
A holtak társaságiban; sok ismert
Árnyékok megjelentek és
Körüllebegve éneklék az ott
Való lakás édességét.

Geront.

Kemény
Volt ágyad, nyughatatlan álmak
Gyötrének. Én sok szépet álmodám,

De elfelejtettem; nem is bánom,
Úgy is csak álom volt.

Agenor.

Az álom
Többször felmúlja a valót, Geront!
Ki most örökre nyughatik,
Az a boldog. Nemde Lázár templomában
Töltének az éjjelt?

Geront.

Itt, uram!
De már csak romladék, elégeték,
Kirablák a pogányok.

Agenor.

Látd barátom!
Ez alatt nyugodnak őseim —
Most romladék, bedőlt a boltozat,
Oh hát az én poromnak helyt nem ád,
Kizár hű csendiből.

Geront.

Békén uram!

Agenor.

A béke itt alant vagyon.

Geront.

Minek
Ez a komolyság? légy nyugodt!

Agenor.

Bár én is köztök nyughatnám, Geront!
Sötét az élet, ott szemem
Örök világosságra megnyilik.

Geront.

Álomtalanság szól belőled,
Agenor! félre ily komor
Képekkel.

Agenor.

Édesen mosolyg
Elömbe a halál reménye;
Érzem, soká immár nem szenvedek.
Sírhalmokon repült a gyász idő,
Az ifjúság diszét, hazám nemes
Bajvívóit meredve láttam,
Csak én szegény világtalan vagyok
Kihagyva a szerencsések közűl.

Geront.

Szűntesd keservidet! ne szaggasd
Önkényt szíved vérző sebét.

Agenor.

Én sorsomat nem vádolom,
Agg életem bucsúzni kész; de
Leányom űgyét sínlem. Oh Irene!
Hová lettél! mely fertelem között
Élengsz — e gondolat dühös boszúra
Forraszt.

Geront.

Szemednek árt e nagy hév,
Új gyúladásba jön.

Agenor.

Hadd égjen, úgy
Is életem már sepreire jutott.
Belső gyötrelmem a külsőt gunyolja,
Jer, jer te hív kalauz, vezess
Be a városba, ott meghallom a valót.
Addig kiáltok ott, míg egy keresztény
Avagy pogány sorsáról értesít.
Jer, jer, siess!

Geront.

Ne tedd ki ősz fejed
Csúfjára a pogányoknak; maradj
Itt csendesen, talán hírt hallhatunk.

Agenor.

Tán rettegsz a veszélytől? éltedet
Félted? Menj, menj! hagyj el! találok én
Egy sírra mindenütt.

Geront.

Mit veszthetek még?
Habár ezer halál fenyít,
Nem hagylak el.

Agenor.

Te jó ember!
Hol vagy? hadd fogjam jobbodat (*kezét fogja*).
Így! annyi fájdalom közé nemes
Feláldozásod enyhülést csöpögtet;
Oh mint hálálhatom?

Geront.

Rabod valék,
Nagylelküen szabadon bocsátál,
Most rajtam a sor tégedet segitni.
Agenor! hadd el ezen boldogtalan
Vidéket, jer velem Thessáliába,
Ott rokonim vagynak, elvonúlva ott
Minden világi zajtól csendesen
Élhetsz barátod gyámkezén.

Agenor.

Nem, innen el nem válhatok,
Lekötve tart Irene sorsa; mondd
Hogy ő *nem él,* s nyugodtan én is
Alunni mégyek. Bizonyost,
Valót kiván az, a ki megszüne
Remélni.

Geront.

Légy hát várakozással, én
Kikémlelem az útat, sietni
Fogok, nyugosztald szívedet. (*El*)

Agenor (*egyedül*).

A lét után áhítozó keressen
Idegen földet, koldúljon szemtelen
Uj lakhelyet magának — én hazám
Határiból ki nem viszem fáradt
Csontjaimat; lelkemnek fogháza itt
Omoljon szerte, veszszen el
Az élet is, ha minden elveszett.
Mely boldogak vagytok ti, kik
E romladék alatt nyugosztok!
Nektek nem kellett fenmaradni és
Hírdetni a világnak estünket
S Görögország gyásznapját siratni.
Engem kerűlt az óhajtott halál,
Hogy vérző szívvel e bús változásnak
Tanúja légyek. Boldog vagy te is
Fiam! boldog, mert bajnokúl
Vesztél a falakon, minekelőtt
Azokon keresztűltörve a pogányok
Lerontanák szentségeinket.
S Irene! — Hah! távozz előlem
Rettentő képzet! Én bizom
Lelkében, hogy halált választa inkább
Mint ocsmány életet. Nem! ő nem él,
Önkényt és tisztán ment egébe. —
Itt állok én gyökértelen törzs,
Szabad polgár előbb, bolyongó
Árnyék most, itt az omladék között.
Sötétség mindenütt körűlem,
Kietlen az élet, puszta partjain
Öröm többé soha sem virágzik;
Mit késem hát lerázni lánczait?
Mind elvesztek, kiket szerettem,
Magam maradtam e sötét világban.
Sorsom mérges kelyhét fogytig kiittam,

Ez élet már a földre nem való,
Rabláncz csörg, ősz fejem már görbedez,
Hull a kereszt, átkot kiált
Létemre minden perczenet s szivem
Minden verése elválásra késztet.
Rejtsétek el tehát dicső
Oszlopok, ékes fejeiteket sürű
Bokrok közé! tövisek nőjenek
E nagy város helyén! sápadt kigyók
Lakozzanak a puszta paloták között!
Mérges lehelettel a levegőt rontsák,
Hogy a vándor rettegve e helyet
Kerülje és ne számlálhassa vesztünk
Esztendeit, s Konstantinápoly
Gőz-lepte halmain az enyészet
Ülje diadalma ünnepét!
S örök éjjeledbe engem is temess el.

GERONT, LEO (*jönnek*).

Leo.

Hol, hol találom őt?

Geront.

Itt áll előtted!
Szegény öreg! fehér haját
Ingatja a szellő; az ínség
Prédája.

Leo (*Agenor karjában*).

Agenor! élsz? mely boldog óra,
Nem várt öröm! téged látlak megint!

Agenor.

Egy édes szózat szebb időkből!
Ki vagy? minő forrón ölelsz!
Oh hadd el azt; az ölelkedés szép
Idejének már örökre vége van,

Leo: Hol, hol találom őt?

Irene, I. felv.

Halál, gyilkosság, ínség s fertelem:
Ezek nálunk uralkodó hatalmak.

Leo.

Nem ismersz? oly hamar elhangozott
Szavam szivedből?

Agenor (*tapogatja*).

A szemem sötét —
Elhúnyt világa.

Geront.

Oh ezt hallani!

Leo.

Nem ismered Leót?

Agenor.

Leo! te vagy?
Te fekszel mellemen? Oh ifju! szólj,
Honnan jövél? Nem, azt nem kérdezem;
Az ég vezérle hozzám, hogy legyen
Egy szív, mely veszteségimet velem
Érezze s a szegény világtalant
Édes szülőföldében eltakarja.
Fiam! Leo! miért nem láthatom
Szelíd vonásidat, miért nem nézhetek
Könnyes szemedbe, hogy az enyém
Is arra olvadhatna. Oh fiam!
Mire jövél!

Geront.

Látd öreg, nem jártam hasztalan,
Az útban leltem őt.

Agenor.

Nézz csak körűl,
E pusztaságon, oh Leo!
Ez képe most hazádnak. A görög
Kiírtva már a nemzetek sorából,
Konstantinápoly kőhalom —

Geront.

Csoportosan, rabláncza fűzve
Hordják lakóit át a tengeren
Rút szolgaságra.

Leo.

Oh haza!

Agenor.

Ily ércz igába vettetett
Az elfajúlt görög nemzet!
Ez már nem a mi földünk, csak
Nagyságunk bús emlékjele.

Leo.

Rettegve kérdem: hol maradt Irene?
Agenor, szólj! mi történt ővele!

Agenor.

Az úr házában hagytam őt, midőn
Harczolni költözék; utóbbi sorsát
Nem tudhatom; reménylem, ott — (*az égre mutat.*)

Leo.

Oh mondd, hogy vérét folyni, hogy szemét
Szakadni láttad, hogy hamvát ezen
Szellő viszi: csak azt ne mondd, hogy él —
S én új erőt nyerek.

Geront.

Boldogtalan
Idők! midőn az ember annak is
Vesztét kivánja, kit leginkább
Szeret.

Leo.

Hahogy még élne, szabadítását
Véremmel eszközlöm. Barátim!
Minő rejtékeny a sors szövevénye,
Mely vakmerőn játszik küzdő szivünk
Legszebb reményivel; hideg porát

Ölelni jöttem kedvesemnek és
Hol minden elhullott —

Agenor.

Nem, ő sem él,
Szabadságát felváltá életével.

Leo.

Sorsát kell tudnom; e kivánat
Tartott életben.

Agenor.

Nem véltem, hogy lássalak
Többé, hallván Selymbria elestét.

Leo.

A mint tudod, Konstantin császártól
Selymbriába küldetém azon
Erős várt védelmezni; én
Fentartására mindent elkövettem,
De győzött a nagyobb erő.
Én számtalan veszélyek közt ide
Vergődtem és hallom hazánk elestét.
Atyám! ha Irene már nem él,
Akkor mint egy fiat vesztett tigris
Berohanok a városba s egykori
Boldogságom helyén kiontom véremet.
Mit adhat már az élet? érdeme
Leszálla, sírba vágy a jobb görög.
Agenor! szólj! Konstantinápoly
Romlása mint történt?

Agenor.

Oh hol vegyek
Ecsetet, leírni ezt a rettenetes
Órát! Hallgasd tehát. Szentháromság-
Vasárnap estve Konstantin
Nagylelkü császárunk végső tanácsra
Hívatta hőseit s azon végzését,

Hogy a várost utolsó csepp vérig
Kész védelmezni, tudtunkra bocsátá.
Vitéz halálra mindegyik
Elszánva, őt hiven követni esküvénk.
Isidor cardinalis ezek után
Liturgiát tartván Sophia
Nagy templomában, lelkeinket
A hosszu útra elkészíté. Ez vala
Dicső megváltónk végső ünnepe
Azon felséges templomban.

Leo.

Mi a világbirtok, hogyha oly
Könnyen tizenhét esztendők roppant
Építményét egy nap lerontható?
Tovább, tovább!

Agenor.

Alig szürkült az ég,
Mohammed népével mindenfelől
Az ostromot kezdé, rengettek a falak
Az ágyúk menydörgésitől, dühössen
Rohantak ők reánk s holttesteikkel
Tölték az árkokat. Mohammed
Személyesen vezette népeit
És fenhangzó szavakkal a csatát
Intézte. Konstantin mindenkor ott,
Hol legnagyobb volt a veszély,
Az ostromlókat kétszer visszaverte;
Harmadszor Karsia kapút
Ostromlá a szultán jancsárival,
Melyet Jusztinian, olasz segéd-
Néppel védett; keményen harczolának
A mieink; míg Justinian, kezén
Könnyű sebet kapván, elhagyta a
Reábizott kapút; haszontalan
Kiáltja, kéri őt maradni

Konstantin, nem hall, elszalad,
Utána az olasz nép. Oda
Lett arra minden rend, a védelem
Megszűnt, lankadni kezdenek
A harczolók, és végre társaik
Tetemin keresztűl a jancsárok
Falainkra mászván, kapukon által-
Törvén, elfoglalták ezen
Várost, kereszténység kulcsát.
Konstantin látván nemzete
Vesztét, magát halálnak szentelé,
Elvetve császári jeleit, mint
Közkatona harczol s ismeretlen
A csata zavarjában elesik.

Leo.

Méltó szebb sorsra, boldogabb
Időkre; de nagy estében is —
Mindenkor élni fog dicső neve.

Agenor.

Én min addig Phenar kapunál
Harczoltam, míg az ellenség a belső
Város felé tódúlt; már égni kezde az,
Hogy visszafordulék leányomat
Megmenteni, vagy magammal együtt
A láng közé temetni. Oh de
Minő borzasztó rettenetre
Jövék! mindenfelől zavar,
Tolongás, gyilkolás; a harczolók
Véres csoportokban hevertek a
Földön s mérges dűhvel, halál-
Vonaglásai közt már tünő erővel
Egymásnak testeit szaggatták;
Az asszonyok mezítelen kebellel,
Kétségbe esve, repkedő hajakkal,
Az utczákon szét futkosának

S körmökkel védették gyermekeiket,
Kiket mellökről elragadva
A vad pogányok öldöztek.
Az ablakokról kisdedek repűltek
Alá, s zúzott agyvelejök haldokló
Szüleikre frecscsent és pirosra
Festé azoknak sárga képöket.

Leo.

Rettentő rajzolat! legyen
Elég, vérfagyba hozza a szívet.

Agenor.

Vad lárma közt rablák ki a vadak
Templomjainkat s a szent képeket,
Kereszteket lovakkal tipraták.
Ezer formában dolgozott
Mindenhol a halál; itt fegyver által
Hullott az ember, ott tüzomlás
Között százanként vesztenek; patak
Gyanánt, hömpölygve folyt a vér
A nagy tengerbe és piros sugárt
Hagyott maga után. Jajgatás, sirás,
Ropogás, az ágyuk durranási,
Az öldöklő pogányok riadási, egy
Világ bomlását játszattanak
Hírdetni.

Leo.

Oh Irene!

Agenor.

Én keresztűl
A holtakon, vérben gázolva,
Sophia templomáig vergődém,
Irenét ott fellelni gondolám;
De töltve volt immár pogányokkal;
S a mint nevét kiáltva, vagdalkozva be-
Felé tolongok, egy török

Kiütötte egy csapással mind a két
Szememet. Mi történt aztán, nem tudom.
Mire feleszmélkedém, Geront
Karján valék.

Geront.

Hogy a pogányok
Lecsendesűltek s a sok öldözésben
Elfáradtak, kimentem én is
Szegény atyámat felkeresni, kit
A harcz között elveszték és Agenort
Vérében leltem; minthogy életet
Sejték benn', elvittem magammal —

Agenor.

És ápoló kezén új életet nyerék.
Most e romok között tartózkodánk
Leányom sorsa végett.

Leo.

Agenor! én most a városba indulok,
És még ma vagy megszűntem lenni,
Avagy leányodról igaz valót
Hozok. (*Hátul mozgás hallatik.*)
Mi ez?

Geront.

Mozgást hallok! talán
Török rablók; minduntalan
Mászszák az omladékokat,
Elásott kincseket keresnek.
Vonúljunk félre, nem mulatnak ők soká.
(*Félre vonúlnak.*)

ABDUL, HASSZÁN, *több törökök.*

Abdul (*a falon leugrik*).

Már én alatt vagyok!

Hasszán.

Jövök
Én is; gonosz járás esik

A romladék közt. (*Lejön.*)

Itt volnánk!

(*Több törökök lejönnek és vizsgálódnak.*)

Abdul.

Üres bolt, semmi sincs benn, hasztalan
Fáradtunk, már elhordták a javát.

Hasszán.

Pedig templom volt, látod a keresztet?

Abdul.

Mi haszna, nincs körében semmi is.
Ma rosszul szolgál a szerencse;
Se drágaságokat, se embereket
Nem kaphatunk.

Hasszán.

Habár lelnénk is,
Tudod Mohammed mely keményen
Megtiltá a rabfogdozást.

Abdul.

Azért
Hogy most szerelmes egy görög leányba!
Az semmi. A partnál találhatsz
Mindenkor rabkereskedőket,
Azok jó drágán megveszik
Az ifjakat.

Hasszán.

Menjünk tovább,
Itt semmi sincs, ne töltsük hasztalan
Időnket.

Abdul.

Ott a kereszt fenáll,
Nem nézhetem, jer, döntsük el.

(*A keresztkez mennek, akkor* LEO *és* GERONT *kirohannak.*)

Leo.

Nem! inkább meghalok, de ezt szemem
Előtt ti nem cselekszitek!

Geront.

Alacsony latrok!

Agenor (*elől tétováz*).

Leo! Geront!

Abdul.

Ragadjátok meg őket, rajta csak!

(*Geront megsebesíttetik s megfogatik*).

Geront.

Hah! átkozott sors! öljetek meg!

Hasszán (*Leohoz*).

Add meg magad!

Abdul.

Ne kíméld, szúrd keresztűl.

Agenor.

Oh égi irgalom!

Leo (*lenyomattatik*).

Hah ördögök!

Abdul.

Lassan! lassan! meg nem menekszel.
Még ífju vagy, szolgálni fogsz nekünk.

Hasszán.

Siessünk a tenger-
Parthoz velök.

Agenor.

Leo! Geront! Nagy Isten!
Végy, végy magadhoz!

(*Abdul néhány törökkel a keresztet ledönti, mely a földre esik.*)

Hol vagyon
Villámod! oh miért engedheted
Tiporni így fiadnak szent jelét!

Abdul (*Agenorra mutat*).

Ezt hagyjuk itt! öreg s vak, úgy se adnak
Érette semmit is. Most hát siessünk.

21*

Leo.

Agenor, légy boldog!

Agenor (*kifakadó fájdalommal*).

Leo fiam!
Irene! oh Irene!

Abdul.

Hah öreg!
Tudod kit említél most? Szólj! kitől
Hallád ezt a *nevet?* valld meg nekünk.

Agenor.

Irene! oh az én boldogtalan
Leányom!

Abdul.

Mit szólasz, keresztény?
Irene, szultánunk kedveltje a te
Leányod?

Leo.

Átkozott legyen nyelved!

Agenor (*nagy félelemben*).

Irene, mondád, szultántok kezében?
Hah! rettentő végzés! ha ennyi kínt
Mértél reám, miért nem adtál ércz szivet
Viselni e fájdalmakat!

Abdul.

Allah! minő szerencse! (*Leohoz.*) Ifjú! most
Szabad vagy.

Hasszán (*Agenorhoz*).

Atyja szultánnénknak! ím
Fejet hajtunk, parancsolhatsz velünk.

Leo.

Te szörnyü hirmondó! szólj! hol vagyon
Irene? hol találom őt?

Abdul.

Mohammed
Karjában; a nagyúr meghódolt

A ritka szépségnek s Irenét
Magának eljegyzé.

Agenor.

Halált öleljen
Őbenn', villám legyen tekintete,
Mirígy emésztő tűz lehellete,
Éles tőrt szúrjon teste minden
Mozgása a pogány mellébe;
A levegő, melyet szí körében,
Gyulaszszon rothadást, s a merre lép
Ott keljenek rút viperák
Fel a sötétből s orvosolhatatlan
Sebeket égessenek tüzes
Fulánkjokkal! Még ezt is! ősz
Fejem lángol, kétség kerűlget.

Abdul (*félre Hasszánhoz*).

Kisérjük őket a basához,
Meg fogja ő szolgálatunkat
Köszönni s tán jutalmat is nyerünk.
Kövessetek bennünket a városba.

Leo.

Megyek. — Tűzlángra lobban bennem az
Erő; vagy őt megmentem, vagy pirítsa
Szivemnek vére menyekzős nyoszolyáját.

Agenor.

Vezess! én is követlek. Átkom
Rengesse ébren a boszú
Öldöklő angyalát, hogy a pogány
Fejére az ég kemény haragja
Dördűljön. Jer, vezess! (*El mindnyájan.*)

CSÁSZÁRI PALOTA.

ZAGÁN *basa*, FEREZ *bég*.

Zagán.

Így nem maradhat; a szúltán miénk.
Vérünk által lett nagygyá, élte minden

Napját ezren fizettük, ily
Méltatlan ő alá ne szálljon.

Ferez.

Képzelni nem tudom természete
Gyors fordúlatját; ő lemondana
Most a jövendőről, ki annak élt,
S magas feltételei határtalan
Repkedtek? ő, kinek keskeny volt a világ,
Busongva most egy gyenge lánynak
Tekintetét lesné?

Zagán.

Azon magas
Lélek, mely őt előbb vezérlé, elhagyá,
Már nem hevűl a szép dicsőségért,
Vak érzetek lekötve tartják alkotó
Erejét, és vért özönlő karja,
Elég erős megrázni egy világot,
Lankadva most ölelésre hajladoz.

Ferez.

Mit szól a nép (e változáshoz?

Zagán.

Ez a fejetlen gyűlevész csoport
Itéletében ingadoz, vakon
Függ a pillantaton; ki örül
Hogy messze a veszély, ki csendes
Búval néz a lankadt császárra és —
Hallgat.

Ferez.

Nincs egy bátor, ki őt serkentené?

Zagán.

Haszontalan! nem hallgat már baráti
Szavára, elhúnytak vitéz tulajdoni,
És a köz élet szűk határiba
Vonúlt. Az erős bajvívó most szelíd
Bárányként irtózik, ha vért lát.

Ferez.

A trónus első őrjeit
Illeti hazánk szorgalma. Mit szól
Hali fővezér?

Zagán.

Irene pártfogója. Ő
Nemcsak nem oltaná tüzét,
Sőt táplálni látszatik; de nem
Soká tarthat csalárd játéka, mert
Egy tettének már nyomdokán vagyok,
Mely őt vesztébe dönti. Bizonyos
Tanúm vagyon, hogy ő Konstantinnal
Szövetségben vala; a jövő divánban
Nyilván fogom vádolni.

Ferez.

Allah
Segítsen és adjon sikert
Munkádnak.

Zagán.

Én legbelsőbb gerjedelmét
Megtámadom Mohammednek
S felébredt ösztönét nagyobb
Méreggel orvoslom; szerelmes vágyai
Önnön hevökben szűnjenek.

Ferez.

Az indulat keltét, a forró
Vér lángjait nehéz lesz oltani.

Zagán.

Azon bálványt, melyet buzgón imád,
A testesült valóság kényei
Lerontják. Hallgasd csak mit végezék:
Albániából egy hires
Szépségű rableányt hozattam,
Annak keblén tompúljon éle
Küzdő szivének.

Ferez.

Hát ha még is első
Szerelmén elszakad hálód, mit akkor?

Zagán.

Akkor nem érdemes kormányt vezetni.
Düljön sírjába fénytelen, ha *önkényt*
Leszáll azon magas tetőről,
És hallgatag, mulandó kényekért
Eladja nemzete századit. Midőn
Rémülve a nép ellenzé az ostromot,
S ezen város bevételét
Feladni kényszerítették, *magam*
Valék, ki őt a pártosok dühétől
Oltalmazá s Konstantinápoly estét
Eszközlé. Most legelső én leszek,
Ki a lágy férfi ellen kardot ránt
S tehetetlen létének véget szakasztok.
Még arra juthatnánk, hogy a görög
Nép rajtunk büszkélkednék, és ezen
Nyert városban mi lennénk a rabok.

Ferez.

Reám számlálhatsz, kész vagyok
Mindenre.

Zagán.

Én a spáhikat
Frigyünkbe iktatom, jancsárokat
Reád bízom.

Ferez.

Munkálkodj csak *belül*,
A *külső* dolgokat magamra vállalom. (*El.*)

Zagán (*egyedül*).

Ha a kormány csüggedez zajos
Habok között, más ül helyére, ki
A villámok között tovább evez
És a magas czélnál ő nyer borostyánt.

Ha a dicsőség véradót kiván,
Az egyes életet sajnálni nem lehet.
Mohammed! nagy valál, léted korán
Magába éveket foglalt, erő
S tehetség a világ urává
Jegyeztek. *Most* fénykoronádat sötét
Homály fedi, s Omárnak nemzete
Bámúlva látja tűnni csillagát,
Mely ékesen fénylett egünkön.
Nagyságod szép emlékjelét
Ezen város halmán leraktad;
Aczélozd szívedet szerelmed ellen,
Győzd meg magadat, és a világ csak egy
Uralkodót ismer. (*El.*)

ÉKES SZÁLA A CSÁSZÁRI PALOTÁBAN.

IRENE, HALI *basa*, ZULÍMA, *több rablcányok.*

Hali.

Lépj a világosságra, a hatalmas
Karján derűlj nemesb életre!
Ezen fényes palotában, melynek küszöbit
Csak a választottak járják, veszed
Lakásodat; hol lábadhoz borúlva
Országok, nemzetek magasztalják
Benned Mohammed hölgyét s a próféta
Kedveltjét. Mint a nap magas
Égről alá terjeszti éltető
Sugárit és virítja földünket:
Oly tisztán állj magas tetődön
S bájolj szerencsét híveidre.

Zulíma (*minekután mindnyájan térdet hajtanak*).

A porban itt fekszünk előtted!
Tekints kegyelmesen rabszolgálóidra
És méltass megmutatnunk a mi
Örök hűségünket. Parancsolj!

Irene (*félre*).

Oh én szegény! hol veszek erőt
Ezen szomorú nagyságra! (*A jelenvalókhoz.*)
Keljetek fel!
Ha éltem folytában szerencse és
Öröm virágzik, azt egyedűl
Adhatja a ti boldogságtok és
Egyedül abban fogom keresni. (*Felkelnek.*)
Legelső tettem, melyet a nagyúr
Kegyelme által elkövetendek, az
Legyen, hogy nektek itt szabadságot
Adok; szabad lélek tud csak szeretni,
S a szerelem által csak derűlhet
Boldogság. (*Int, a rableányok elmennek.*)

Hali.

Oh Irene! szabj határt
Magadnak, nem minden szív érett
Méltón becsűlni a jótéteményeket.

Irene.

Engedd a szívnek kényén érzetét
Követni, egy tárgyon találjon
Legalább megnyugvást és egy tartalék
Legyen, melyhez ragaszkodjék. Oda
Belső világom, éltem hajnala
Édes reményi; eltemetve,
Lerontva, eltiporva éltem sarkai.
Oh jó öreg! ne költsd fel a szivet,
Hogy a jótét leplébe béborúlva
Ne ébredjen fel e szomorú valóra.

Hali.

Ne vádold sorsodat! Te egy világ
Gyámangyala állasz itt; imádd az
Örökkévalót, ki ide helyheztetett!
Ezer könnyes szemek reád tekintenek,

Ezer sebes keblek hozzád sohajtanak,
Enyhűlést várva ölelnek tégedet.
Irene! oh mik a föld örömei
E szent érzethez, mely kény mulja fel
Ezen malasztokat? de még is
Ki ne ürítsd váltig a jóság tegzét,
Hogy mindenkor maradjon hátra
A próbált érdemesnek.

Irene.

Érzem e
Nagy igazságot, de szokatlan elme,
Mely ekkorig csak házi dolgokat
Fontolt, szédelg ezen sikos tetőn.
Erőm van áldozatra; népem, édes
Hazám bal sorsa érdekel; de én
Egy gyenge lány! hogy állhatok meg
E kétes ösvényen? Magányos
Életre csendesen nevelve, a világ
Forgását, a nagyok szokásait
Ismerni nem tanultam; mint feleljek
Meg a buzgó akaratnak? az
Irígység ostromát miként fordítsam?

Hali.

A *szépség* égi hatalma és
Az *erkölcs* nyugtató sugára:
Ezek gyengéden átvezetnek
Minden veszélyeken. Az erős
Bátran az erőssel harczra kél,
Éltet köt a diadalra és
Meghódol a szelídség karjain.
Ezen tulajdonok győztek Mohammed
Szivén, ki sasként ama tetőket
Kereste, melyeket halál emelt
Véres mezőkön. Most sajátod, a vad
Erő nemesb formára olvadoz

És kebleden nyájasb kedvet talál,
S hazádnak sorsa könnyül általad.

Irene.

Mit ősz fejed, bölcsességed, magas
Tiszted nem teljesíthetett, reám
Bizod ? Én tartsam gyenge kézzel
Az éhező, vért szomjuzó oroszlánt ?

Hali.

Kit a dicsőség vágya meglepett,
Annál a férfiszó, a szolga
Kérése s a barát tanácsa
Sikeretlen elhangzik, mert nincs neki
Mit adni a borostyánért ; de a
Szerelem elaltat minden vágyakat,
Magában él és a laurus helyett
Rózsát szakasztgat.

Irene.

Hitszegésemért
Miként találsz mentséget ? Én keresztény —
Nem, inkább meghalok s megmentem lelkemet.

Hali.

Az vagy s maradj ! A jótét atyja egyiránt
Ápolja számtalan világait ;
Éltesd belsődben, ott vagyon
Oltára, onnan szedj erőt
S türelmet életednek. Ím
Én is vallásodat tartom,
Immár húsz évek óta istened'
Imádom — ím szent képe mellemen —

(*Kihúz egy feszületet.*)

Egy jó és áldott lélek, mint te, egykor
Szerelme által véle meg-
Ismértetett.

Irene.

Alig hiszek szememnek !
Te, Hali, egy keresztény ?

Hali.

Az vagyok;
Hív tisztelője a keresztnek
És a szelíd megváltónak.

Irene.

Nem, nem! te istenünket elhagyád,
Mert hívei ellen dúlva a pogány
Népet vezeted s a félhold jelét
Konstantinápoly omladéki
Felett diadalmaskodni engedéd.
Nem, ősz fejed, felejtve a
Szerelem törvényét, árulóvá lett;
Keresztény nem vagy, a török Mohammed
Dölyfös vezére.

Hali.

Öszvedőlt
Konstantinápoly; nem *mi* — egy
Felsőbb erő rontá le azt.
Uralkodói vétke és a nép
Vak bódultsága ily nehéz
Rabigába hozta elfajúlt lakóit;
Kik félre vetvén minden erkölcsöt,
A tiszta vallás első talpkövét,
Mohammed büntető ostora alá
Estek. Haszontalan küzdék
S iparkodám ezen veszélyen
Fordítni; megszegém hűségemet,
Koczkára hánytam éltemet,
Hogy megmenthessem a kereszténység
Kulcsát — a végezet nem úgy akarta.
Irene! most te állsz az új trónus
S a nép között, melletted ím Mohammed
Szelídül és szebb éleményre
Fakad, s *te* néped áldásában végre
Nyugalmat, szent elégedést találsz.

ZULÍMA (*szerecsen gyermekekkel jön, kik mindenféle drágaságokat hoznak*).

Mohammed, a hatalmas, általam
E drágaságokat küldé s ezekkel
Téged felékesítni parancsolt;
Maga is tüstént meg fog jelenni.

(*A drága ruhákat és gyöngyöket elejbe rakják, azután elmennek.*)

Hali.

Irene! most elhagylak. Légy erős!
Minden pillantat egy élet; zsarold
Rakásra a történet kincseit,
Fordítsd javadra és néped javára. (*El.*)

Irene (*egyedül*).

Itt állok hát egyedül ezen
Idegen világban, elhagyatva
A sok között. Uraság s hatalom mosolyg
Előmbe és bizonytalan
Létem még is szünetlen borzogat.
A mit szorgos dajkám ágyam felett
Mesélt, a tündérek gyémánt-
Hegyeiről, ím valónak látom én;
Ékes ragyogvány fog körűl,
A merre nézek, fényre száll szemem.
Én egy szegény haza-vesztett árva,
Szultánné, egy világrész asszonya!
Körűlem kincsek, ritka drágaságok —
Hah félre, félre átkozott ragadmány!
Könnyek csillognak rajtatok,
Halál közt halmozott vad birtokostok!
Nem, nem! csalóka fény nem hat szivembe;
Előbbi sorsomat zokogva fájlalom —
Atyám! Leo! (*nagy érzeménynyel*) Leo! Hah! vissza
Mellembe drága kép! vonúlj
A szív mélyébe; kedvesed nem él,
Ki él, azt könnyező hazád pogánynak

Keresztelé. — Mohammed, vedd tehát
Áldozatodat! s ha tettem által
Kedves hazám ügyén segíthetek
Édes megnyugvás a czélnál jutalmaz.

Mohammed (*hirtelen jön*).

Itt vagy tehát! s Mohammed még reménylheti,
Hogy engedő tekinteted
Elé jöhet. Szólj, mit tegyek, hogy el-
Oszoljon e bús felleg? szólj! Mit egy
Halandó elme megfoghat, mit a
Hatalom tenyészthet, megszerzem
Kivánatidnak és kedvednek áldozom!

Irene.

Bocsáss meg a gyenge leánynak, hogy a
Halál körét elhagyván, hirtelen
Legfényesebb életre nem szokhat.
Most is hallom szavad menydörgő hangzatit,
S nem akarva a szív félve vissza-
Vonúl.

Mohammed.

Azon sötét időnek vége már;
Szelíd tekinteted nyájasb világot
Gyujtott keblemben; miolta láttalak,
A harczoló halált kedvellő homloka
Símúl és a mord zivatar
Virágos partokon tanúl
Együtt suttogni a csörgő patakkal.
Most virrad életem; zajos
Éjben borongtam én előbb,
Ércz karral egy világot átölelni
Kivánván, s íme a világ, a rég
Keresett, te lettél.

Irene.

Oh Mohammed!
Ki a világról álmodott, nyugalmat az

Nem lelhet a szeretet szelíd ölében.
Szűk az élet a fellengző elmének.

Mohammed.

Véres játék a föld birása,
Tünő árnyék, csalóka fény;
A szerelem csak maga éltünk csillaga.
Miolta érzek, élek — s a világ
Előbb egy éktelen csata-
Piacz, virágos Éden most előttem,
S te egy istenné országlasz egemben.

Irene.

Pirúlva nézek a sötétből
Magasra tetődre, e gyors változást
Elmém megfogni nem képes; csak egy
Kivánatot táplál dagadt szivem,
Hogy fellegetlen lássam homlokod,
S a fegyverek zörgési szűnjenek.

Mohammed.

Szavaidra megszelídűl a halál,
A szívtelen gyülölség érzeni
Tanul, s bámulva a vitéz
Elejti fegyverét. Irene!
Irtózva nézek vissza most
Előbbi életemre, a midőn
Halállal frigyben rettegés
És jajgatás volt éleményem.
De bármiként imádva a raboktól
Erővel állék nemzetek nyakán,
Szivemnek ürességében még is érzém
Kinossan emberi voltomat;
Most meggyőzetve tőled, isteni tűz
Lobog keblemen.

Irene.

Mint hálálhatom
Forró szerelmedet? hibáz erőm

Veled röpűlni, visszatart a félelem,
Hogy harczokhoz szokott lelked
Emésztő játékát próbálja újra.
Nézz csak körűl, bús romladék között
Jegyzél hölgyednek, és a templomok
Üregéből a mindenható súlyos
Átkot kiált frigyünkre — rettegek!

Mohammed.

Felépülnek megint; miolta
Elnyertelek, szent a kereszt,
Szent istened, mert legszebb angyalát
Hozzám leküldé; ím tebenned őt is
Imádom. Készűlj, kedves; nem sokára
Mint szultánnét tiszteljen a világ. (*A kincsekre mutat.*)
Irene! itt ezen csekélység; nem
Azért küldém, hogy ékedet
Emelhetnék; de hogy mind azt, a mit
Az ember méltat, egyesűlve lássa
Tebenned.

Irene.

Vajha azon hév, mely most
Kicsapongva árad, el ne zárja
A szív szelídebb érzetét!
Mohammed! éltemet kezedbe
Adom, velem hazám sorsát. Oh engedj
Áldást tenyészni elnyert országunkra, és
Én, egy gyenge virág, forró kebleden
Örömmel hervadok.

Mohammed.

Szerelmem
Legyen birája tetteimnek.
Enyém vagy! ezen szó szent békét lehel,
S a durva élet édesen mosolyg
Az égiek szinére. Mily szerencsés
Vagyok! Mi a világhódító élete

Ily üdvösséghez. Oh Irene! (*Indulatosan átfogja.*)
Kérkedjék más elnyert országok hantjain:
Elnyert világom én karom között
Tartom, kivánatimnak ez határa.
Most érzem istened szent íhletését,
A lelkesűlt pornak felemelkedését.
Légy boldog! nem sokára látlak. (*El.*)

Irene.

Boldogtalan hölgy! ünnepi
Pompával ékesítnek áldozatra!
Az indulat vezet, fajló szivem
Jajdúl tövispályáján. Oh
Mennyei igazság, adj erőt!
Hadd győzzek e háborgó érzeten.

(*Bús gondolatba merűl, a kárpit lefordúl.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

CSÁSZÁRI PALOTA.

MOHAMMED, HALI.

Mohammed.

Szokatlan dolgokat csodál a nép,
A régiben szeret heverni;
Azért kárhoztatják el a basák
Szándékomat. Keresztény vagy török —
Kihez szivem szól, azt választom, és
Semmi hatalom nem gátolhatja azt.

Hali.

A kedvező szerencse méltó
Szívhez csatolt s azt balgatag,
Idétlen véleményekért feladni
Gyarlóság lenne.

Mohammed.

A szük elme,
A gyenge lélek, mely szokás
Jármában vont útját elhagyni fél,
Az a szabad választót rettegi —
Én végezék. Irene a török
Trónusra lép. Az ég szülöttje szépség,

22*

A vak történeten boszúlja meg magát,
Mely őt rabbá tevé; hatalmam
Fényét hirdesse ő a bámúló
Világnak. A jövő divánba bé
Fogom vezetni, és azon
Szó, mely előbb ezreket a halált
Megvetni lángított, elszánt tökéletem
Czélját most is fenn tudja tartani.

Hali.

Ha szorgalmam szerencsédért meg nem
Előzi szolgádnak tehetségét, kívánt
Véget igérek.

Mohammed.

Hív szolga! szólj!
Mint állnak külső dolgaink?
Lecsendesűlt-e a görög nép?
Mit mond az új kormányhoz?

Hali.

Azt, uram,
Csak a következés mutatja.
A *félelem* most hallgatást
S megnyugvást szült bár, még is a
Belső bú áttör a nedves szemen
S váltságért feltekint az égre.
Meghóditád ugyan, nagy szultán, őket,
De a sziveknek nem parancsolhatsz.

Mohammed.

Ezentúl jóság légyen fegyverünk,
S minden gyülölséget kegyelmünk öljön el
Ezen város keblében nőtt Irene,
Ezen falak közt fejle ki
Szépsége, szivet igéző égi kelleme.
Azért kivánom, hogy lakóin
Segíttessék: hadd érezzék ők is
Urok szerelmét és hevűljenek

Lángomnak terjedő sugáritól.
A jótétel gondját reád bizom,
A szív és ősz fejed legyen vezérlőd.

Hali.

Parancsidat követnem édes
Kötelesség; számlálhatsz reám.

Mohammed.

A külső országlás nehéz
Terhét kevés időre hív
Válladra fordítom; mutasd
Személyemet teljes hatalommal,
Végezz, itélj; de mindenek előtt
A háború komor jelét távoztasd;
Szerencsém hajnalát a béke csendes
Karjában hadd éljem s távol a lét
Zajos neszétől lelkem hadd legeljen
Megnyílt egem boldog vidékein.
Most hozzá, hozzá, a kedvest ölelni. (*El.*)

ZAGÁN BASA LAKÁSA.

ZAGÁN *basa*, FEREZ *bég*, NOTARAS.

Zagán.

Notaras! most is habzol? én
Tebenned férfilelket gondolék
S azért dicsőbb pályára szántalak.
Mohammed a görög trónust lerontá,
Hahogy sötétben nem kivánsz maradni,
Őt szolgáld, én utat nyitok.

Notaras.

Köszönetem —

Zagán.

Félre ily avúlt
Szóval, nem illik egy bátor vitézhez,
Ki az esendőn magát fel tudja

Emelni; a félénk rebeg hálát,
Midőn a bátor férfiú cselekszik.

Notaras.

Uram, szólj! mit tegyek? parancsolj!

Zagán.

Jövő divánban valld meg azt
Nyilván, hogy Hali nagyvezér Konstantin
Császároddal szövetségben vala.

Notaras.

Uram!

Zagán.

Nincs mentség, életed forog
Fenn; mert tudd meg, Mohammed
Akaratját hirdetem, maga
Kivánja tőled e dolog mivoltát
Érteni. Válaszsz; vagy jutalom, vagy
Halál.

Notaras.

Nem, oh uram! ne kényszeríts!

Ferez.

A mit kész nyelved kéretlen kiejtett,
Azt a község előtt is vallhatod.

Zagán.

És *kell;* mert tudd meg, élve a helyet
Többé el nem hagyod.

Notaras (*magában*).

Hah! mit miveltem!
Elárulám jótévőmet.

Zagán.

Te hallgatsz?
Hé strázsa! (*Néhány török bejön.*)

Notaras (*megijedve*).

Kíméld éltemet!
Mindenre kész vagyok.

Zagán.

Jól van tehát.
De míg kezdődik a diván,
Nálam maradsz.

Notaras.

Kezedben sorsom!
Oh vedd szivedre űgyemet
S felséges úradnál légy szószólóm. (*El a strázsával.*)

Zagán.

Menj! néked is kár volt születni, nem
Dicsőited teremtődet.

Ferez.

Barátom, a szerencse szolgál,
A nagyvezért ezen tanú elejti.

Zagán.

Őnéki esni kell, a nemzet űgye
S a trónus méltósága úgy kivánja.
Csalóka szinezéssel ő
Rontá meg a szultán fogékony
Szivét, ki elragadva most
Vak indulattól, asszonynyá leszen.
Vérem feszűl, ha látom, hogy Mohammed,
Kitől országok reszkettek, ha szórva
Villámit a mezőre lépett,
Hogy *az* a Mohammed most rabjának rabja
S egy gyenge lány gyarló játéka;
S hogy végre méltán kezdetét folytassa,
Keresztény rabnét óhajt a trónusra
Emelni.

Ferez.

A törvény ellen? Nem — azt
A mufti s a basák nem engedik.

Zagán.

Azokra nem lehet számlálni; kit
Arany, kit félelem meghódit.

Ezen dologban a sereg szava
Lesz a biró, ahhoz kell tartanunk.

Ferez.

Mienk a nép ; a táborban nagy az
Elégtelenség, hogy Mohammed oly
Kegyelmes a görög rabokhoz és
Azokat szabott áron kiváltá.
A szikra már nő és előbb
Mint sem gondoljuk, lángba mén
És zendülést termeszt.

Zagán.

A zendülést
Mindaddig gátoljuk, míg más lehetséget
Találhatunk az elgyengűlt szultán
Orvoslására, mert kiütve, lángja
A jót, a rosszat egyaránt emészti
S határt nem lel vad terjedésiben ; de
Ha semmi eszköz nem használ, tovább
A gyenge kormányt *akkor* nem lehet
Szenvedni, más uralkodót keressünk.
Erősebbet kivánok én felettem, hogy
Parancsoló kezén forogjon életem.

Ferez.

Ezen trónus, melyet vérünkkel itt ezen
Világ részén emeltünk, tartsa meg
Mivoltát; itt is mi törökök
Akarunk maradni. Én megyek,
S ha szükséged lesz rám, a táborban találsz. (*El.*)

Zagán (*egyedül*).

A fergeteg kezdődik, dúlva indúl
Fejünk felett, az odvas törzsököt
Ledönti, hogy szebben virítson a
Felséges czedrus.

(*Abdul jő.*)

Abdul, várva jösz!
Szólj? mely választ hozol, mit végezél?

Abdul.

Azt a három görög foglyot, kiket
A templomromladék között találtam,
Parancsodként elrejtém, most pedig
Ibrahimtól jövök.

Zagán.

Mit szóla? volt-
E haszna a küldött ajándéknak?

Abdul.

A félelem leginkább vallatá
Meg véle azt, hogy Hali nagyvezér
Általa izent Konstantin császárnak.
Kegyelmedért esdeklik és
Mindent igér, a mit kivánsz.

Zagán.

Legyen gondod, hogy senkivel
Ne szóljon Ibrahim, kivált
A nagyvezér embereivel.

Abdul.

A szolgát is nálam tartom, ki őket
Elárulá; megbánta már tettét
S előbbi vallását tagadni
Akarja.

Zagán.

Késő bánatit
Fontolni nincs időm; tartsd zárva őt,
Míg titkának hasznát veszem.
Menj! s hadd reám méltó jutalmadat.

Abdul.

Elvégzem. (*El.*)

Zagán (*egyedül*).

Hali! élted csillaga
Elhúnyt! hol a nagy történt, ott alá
Száll fényes méltóságod. Érdemed

Ha volt, azt hívtelen tetted homályba
Dönté; ki földi birtokot keres,
Ne kérjen az tanácsot a megindúlt
Szívtől. Nem ellenséges indulat
Vezérel: a dicsőség és haza.
Azon falak közé, hol a
Belső országlás gondjai
Öszveseregelnek, ott helyén vagyon
Lassú bölcsességed s őszűlt fejednek
Tapasztalásai; de hol a magas
Lélek tökélve a világhoz
Nyúl, hátra kell ott állnod, egy
Erősb vas karja a sötétbe
Sodor. Leszáll napod, Hali!
Az újabb kor nem kölcsönöz világot,
Vagy *én* is ön-ásott örvénybe sűlyedek. (*El.*)

CSÁSZÁRI KERT, JOBBRA LUGOS, HÁTÚL ERNYŐS UTAK.

IRENE. ZULIMA.

Irene.

Végy fel hüs ernyő! suttogó patak!
Csendes lugos! ti egykori drága
Helyek, kedvelt magányok! ím megint
Nyugalmat adtok az elhagyott
Árvának. Régi boldogságom édes
Tanúi, csendes örömim hajdani
Tanyái, bájos látványok! tenyészszetek
Megint, mint létemnek legelső reggelén.
Te anyja mindeneknek, alkotó
Természet! oh vedd fel leányodat
Meleg karodba és engedd hevűlni
Tápláló melleden! fordítsd felém
A múlt idők bájos szövétnekét!

Zulíma.

Irene! mint örvendek, hogy komor
Tekinteted, barátnéd aggodalma,

Irene: . . Itt láttam őt először.

Irene, II. felv.

E szép helyen vidám kedvet lövell;
Remélhetem tehát, hogy az
A fojtott bú, titkos könnyek
Megszünnek, és ezentúl sorsodat
Szebb pontból szemléled.

Irene.

Szabadságom
Emlékét itt ünnepli most
A lélek. Oh Zulíma! a tavasz
Mosolygó fénye ífjuságom
Korába helyheztet s vigan
Elém rajzolja nyájas képeit.
A régi szellő lengedez,
Ékes virágok illatit szivom.
És a megtért fülemile bús
Panaszszát hallom ismét zengeni
Ezen bokorban; itt lesém
A tarka lepkéket s pihenve
Ezen fák lombjai alatt hütözék;
Itt sétált ünneplő ruhában a
Nép s mindenféle játékkal
Tölté a nyúgalom napját;
Itt dolgozott az álmodó müvész
S dagadt kebellel a költés
Honába fellengzett, vagy érzetét
Bájos hangokkal zengvén, édesen
Ingerlé a csudáló hallgatók
Szivét. Itt láttam őt először —
Leo — Hagyj el, csalóka képzelet!

Zulíma.

Felejtsd a múltakat, szorítsd
Melledhez a jelenvalót
És nyerni fogsz, csak tudd használni. Ím
Tied most az, miről előbb
Álmodni sem mertél; azon tetőre,

Hová ezren hiába fáradtak,
Te játszva eljutál, mi kell
Több?

Irene.

Nem volt választásom, sírokon
Épűlt szerencsém! Kincsek közt nyögő
Arany fogság a múltakért
Epeszti a szabad görögnét.

Zulíma.

Irene! így jutalmazod Mohammed
Szerelmét?

Irene.

Érzem, hogy bünös vagyok;
De a bús áldozó méltó könnyét
Az ég sem kárhoztatja. Oh Zulíma!
Írt a szegény csak a múltban keres.
Tekints körűl a messzeségbe és
Irtózva elfordúl szemed.
Itt fekszik e város, mely dísztelen
Áll most, az enyészet lakhelye;
Soros házai rendetlen kőhalommá
Váltak, s a templomok magas
Oszlopi elszórva fekszenek;
A porba omlának sok évek művei;
A népes utczákon mély csendesség
Borong, s a tágas piaczokon görög
Vér gőzölg még; megnémúlt a harang,
Mely a lakókat szent igékre inté,
Nem hangzik a chórus magányos
Atyáktól, és a szent tűz nem lobog
Az ékes oltáron. Félhold ragyog
A tornyokon, ledőlt a szent kereszt —
Ott állt házunk, ott gyermekeskedém;
Ott folydogált éltem szülőm
Hiv karján — Oh gyönyörű emlékezet

Ne hagyj el, ég csendes leánya!
Hogy mellemhez szorítva, mostani
Sorsom mélyét ne lássam. Oh Zulíma!
Engedj mulatnom itt; erőt tenyészt
Azon nap bennem itt, mely szüntelen
Romlásom árnyékát felém lebegteti.

Zulíma.

Mulass bátran, ha kedvet ád az itt
Való létel, csak vond el szívedet
A hasztalan bútól s ne háborítsd
Urad szerencséjét, ki benned él
És hölgyétől hasonló érzetet
Kiván.

Irene.

Lassan, lassan! ne szólj tovább?
Ezen *szó* rabbá tesz, s minek
Az áldozandónak mutatni azt
A kést előre, mely elvágja életét.
Nem, nem, ne hallgass rám, Zulíma!
Elvesztém magam, ezen komor
Kilátás elmémet zavarba hozta.
Felejtsd el, oh felejtsd el jó Zulíma,
Miket hallál; én a szultán igaz
Birtoka vagyok s kedvére élni
Legfőbb kivánságom. Hazám neki
Szentelt; ím eltökélve látsz.

(ZAGÁN *basa* s FATIME *jönnek és hátul megállnak.*)

Jer, jer! siessünk innen. A falak
Között megtompul a szív gerjedelme.
Ah mit használ a munkás képzelet,
Ha mindenhol csak sírba ütközik.
Te is hagyj el, hiú emlékezet!
Villámként csillogsz éjjelembe,
Elhúnysz s sötét homály marad körűlem.

Menj, boldogot ringass lágy karjaid között,
A szenvedőnek jobb, ha tud felejteni.

(*El Zulímával.*)

Zagán (*hirtelen előljön*).

Hah! Ő volt, ő Irene! most
Látám először, és boszúm múlik,
Keblem dagad, karom gyengűl, erőm
Hanyatlik. Ez nem földi test,
Egy mennyei tünemény, az ég
Szivindító lehellete.

Fatíme.

Uram!

Zagán.

Még is, nincs mentség, halnod kell.
Ragyogj egedben, itt *halált* kiáltok
Reád.

Fatíme.

Ezen szépség, mint látom, rajtad is
Erőt vett; engedj visszatérnem,
Kimélj meg ott eszköznek lennem, hol
Magad lángolsz és czélod eltüne;
Vagy csak tanúnak kénytetél ide,
Irene rajtad vett diadalmát
Csudálni?

Zagán.

Én kedvellem a valót,
Ellenségemben is megvallom azt.

Fatíme.

Irene *szép* —

Zagán.

Sokféle a szépség
S mind egy napnak testvérsugári.
Ki a szelíd violát kedveli, ki
A büszke líliomot csudálja:
Mind egy kertnek tündöklő ékei.

Fatime.

Ezen hasonlat, szólj, *kit* érdekel?

Zagán.

Esengő pásztorok mellére illik
A kis alacsony virág, mely a sötét
Árnyékban illatoz s hervad;
Egy trónust ékesít a büszke líliom.

Fatíme.

Nem, oly magasra nem szédelge még
Elmém, bár hízelkedve engem arra
Szántál. Mohammed választott; ezen
Dologban, érzem, hátra kell
Állnom.

Zagán.

Mohammed a tied:
A mesterség bűbája egyesűlve
Ily kellemekkel győzni fog.
Költsd fel háborgó ösztönét,
Hogy bálványának egyszinűségét
Ismerve, nálad édesb kényeket
Találjon; a következést reám
Bízd.

Fatíme.

Kétes útra késztetsz, irtózom
Magamtól.

Zagán.

A világ legelső trónusa,
Egy bajnok és szép férfi, ily
Szeszélyes játékot talán
Csak érdemel; mosolyg az alkalom.
Szerencse szárnyat ád, tanúlj repűlni.

Fatíme.

Vezér! igen könnyűnek tartod a
Diadalt.

Zagán.

Bátorság s szépség tartja e
Földet, csak ezek határozzák
A földiek sorsát.

Fatíme.

Ha megvetés -

Zagán.

A czél nagysága nagy próbát kiván.
Te a világot ismered Fatíme!
Első tekinteted nyilván mutatta azt;
Az elvonúlt szeméremnek helye
Nincs ott, hol minden perczenet
Titkát kémlelni kell s *használni*, mint
Lehet. Fatíme! gondold el magad
Azon magas tetőn, Mohammed
Karján, dicsőn ragyogni véle, ott
Azon fényes ponton, melynek sugári
A földnek két részére oszlanak;
Milliomoktól imádva ott
Éldelni s boldogítva, boldogúlva
Az élet álmait keresztülfutni
És a világ szépét, javát
Ölelni, a föld minden kincseit
Kényedre bírni: ott határa a
Halandóságnak.

Fatíme.

Álnok rajzoló!
Éggel kinálsz; hogy elvetvén nememnek
Méltóságát, szerelmet kolduljak.

Zagán.

Okát tudod, s török vér foly eredben.
A szultán lássa, hogy közöttünk is terem
Oly szép virág, mint a görög földön.
Hah! itt közelít Mohammed! én

Most távozom. Fatíme! most terítsd
Hálódat, ím jó csillagod ragyog. (*Elvonul.*)

Fatíme.

Mint rettegem szemét! Ah mely kemény
Harcz, küzdő indulat — Nem, ily
Zavarban őt nem láthatom,
Enyhűlni félre kell vonúlnom. (*Be a lugosba.*)

Mohammed (*jön*).

Itt sincs! Irene, hol maradsz?
Téged kiált szivem minden verése.
Repűlj lassú idő, ti gyorstalan
Órák, fussátok el pályátokat,
Hogy a végalkonyat tenyészsze
Szerelmem csillagát. Jövel, kivánt
Nap, iktass bé a boldogok közé,
Hogy míg sebes lelkem csókolja lánczait,
Emelje fel magát az égiek
Sorába! A dicsőség oszlopit
Feláldozám a lángoló
Szívnek, tüzes pályámat elhagyám
És a csaták halálos síkjain
Forró szerelmemnek virágait szedem.
Inkább boldog, mint halhatlan leszek!
Országok tűnnek, s bajnokok
Sírhalmán hervad a borostyán;
Egy fény leszáll, másik tenyészik,
Egy tengelyen forognak a napok,
Mint emberek mulandó tettei;
A sorsé minden, egyiránt hever
Sötét házában a félénk
Mint a bátor, ki a világot
Ostromlá — az egyedül mienk,
Mit a hevűlt sziv ád, mely kényeket
A szerelem áldó karja nyújt, midőn

Szikrát lop az ég örök tüzéből.
Végy fel hát szent öledbe bájoló
Szerelem! hogy a világ árnyékai
Távozzanak, s létem tavaszsza, egy
Magas tűzláng, Irene kebléhez
Forrasztva az üdvösség kelyhét ürítse!

Fatíme (*benn a lugosban énekel*).

A mit a szív buzgón imád
Fenn lángoló hevében,
A mit a tűzképzelet ád,
És a szem oly magasnak lát
Az ifjúság évében,
Oh be hamar meghódítja,
Keskeny körébe szorítja
A valóság bilincse;
Hogy az embernek semmi más
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.

Mohammed.

Hah! mily szózat! minő komor jövendölés!
Ki mer sötét fátyolt egemre vonni? Ki
Mer engemet köz sorsra itélni? Szólj!

Fatíme.

Nagy czélodtól visszatértél
A lét szűk határába,
S ott új élelmet kerestél,
Ártatlanúl bele dőltél
A szerelem karjába;
Oh de szíved várt nyugalmát,
Szerelmednek szép jutalmát
Idegennél nem leled;
Sőt gondatlan eredete
Új sebeknek lesz kezdete
S üres marad kebeled.

Ki érled ég, sajátod,
Közel van és nem látod.

Mohammed.

Ki vagy? hadd nézzelek! (*A lugos felé megy.*)
Hah mily jelenet!

Fatíme.

Hatalmas szultán! térdemen köszöntlek.
Bocsásd meg a szerencsétlennek, hogy
Közel téged nem sejtvén, a magány
Kicsalta titkait.

Mohammed.

Miként jövél ide?
Mi volt értelme rejtékeny szavadnak?

Fatíme.

Mohammed! ím nagylelküségedet
Igényzem, kímélj a valótól!
Igaz vallást szorúltságom nem enged.

Mohammed.

Szemed lángol —

Fatíme.

S arczám pirúl,
Hogy azt hallád, a mit magamnak is —
Nem, nem, tovább nem szólhatok;
Lábadnál esdeklek bocsánatot.

Mohammed.

Mi a neved?

Fatíme.

Fatíme!

Mohammed.

Kelj fel!

Fatíme.

Nem addig, míg egy kedvező pillantatot
Nem vetsz reám. Óh szállj alá
Magasságodról és igérd, hogy e magát

23

Epesztő szívnek érdemét és harczait
Tudod méltatni.

Mohammed.

Hah! mi ez?

Fatíme.

Hogy nem tulajdonítod véteknek
Eltévedésemet, habár reményt
Nem várhatok. Haragszik-e
A felleget hasító kőszál, hogy
Az alacsony moha lábára
Fonódik és menedékhelyet keres?

Mohammed.

Fatíme! értelek —

Fatíme.

Valóban? oh
Így hát az ég virányi nyílnak;
Ha értesz —

Mohammed (*megvetve*).

Menj! így csak *rab* tud szeretni;
Szemed villámai nem találnak engem.
A porba száll, mi a porból eredt. (*Elfordúl.*)
Irene! csak te vagy mindenható,
Te tartod életem javát, jutalmát. (*El.*)

Fatíme (*nagy hallgatás után*).

Hah! ezt kellett megérnem! így
Megszégyenítve, ily rutúl gyalázva!
Fatíme! húnyj el nap, ne süss
Szemembe, gyűlölöm világodat. (*Betakarja szemeit.*)

Zagán (*hirtelen jő*).

Fatíme! így talállak? szólj, mi történt?
Te hallgatsz? fájdalom s harag
Változnak képeden.

Fatíme.

Csalárd incselkedő
Örűlj megvettetésemen. Boszúra
Taníts, vagy mélyebben tiporj alá!

Zagán (*kihúz egy tőrt*).

Vedd ezt, Irene mellének vagyon
Készitve.

Fatíme.

Hah! Mohammed! ezzel,
Ezzel talállak téged is; örömid
Nyiltában csapjon rád boszúm. (*El.*)

Zagán (*mély gondolatban*).

Irene! sír a szépség angyala
Feletted s visszaint egébe.
Távozz tündér alak, rejtsd el virágidat,
A fegyverek között lehullnak ékei.
A csendes élet nyugtató ölébe vedd
Lakásodat, hol béke és öröm
Szép egyességben andalogva járnak.
Itt veszted még az is kivánja,
Kinek birásodért kebele dagad.
Ha a dicsőség szól, a férfiszív
Megnémúl és úgy nézi kényeit,
Mint egy üres gyöngyházat a szerencsés
Buvár. Irene! lettél volna csak
Asszony, nem egy *engesztelő* s halált
Üző lény, élhetnél; így távoznod kell,
Ha mindjárt elviszed magaddal
Az ozmanok legelső emberét. (*El.*)

(*A kárpit lefordúl.*)

HARMADIK FELVONÁS.

ZAGÁN BASA LAKÁSA.

Agenor (*egyedűl*).

Mit bal történetek, mit a nehéz
Idők veszélyei hoznak, azt
Az ember kénytelen szenvedni; és
Megnyugszik a sorson, mely egyaránt
S örök végzés szerint lebeg fejünk
Felett s merész kezekkel életünkbe nyúl.
Oh de ha az erkölcs egy angyal
Keblét elhagyja, akkor méltán vérkönnyet
Hullajt szemünk, és átokra vonúl
Az atyai szív. Irene! *önkényt*,
Önkényt dülél Mohammed — Hah! ezen
Szó poklot zár magába, ez
Lerágja a természet lánczait.
Te egy görögné — Hah! Leányom!
Buja vérnek szolgálsz, hogy mosolygva
Hazád sírját nézzed s annak halmán
Szégyenoszlop maradj az élők
Sorában.

Leo (*jön*).

Ím Geront utolsó
Köszöntését hozom, most zártam bé szemét,
Meghalt kapott sebén; ő a szerencsés.

Agenor.

Az ég szerette őt, mi nem vagyunk
Oly kedvesek, vergődnünk kell tovább
E puszta földön, melynek sárga partjain
Csak a rosszak s az elvetettek
Állnak s nyomorúlt létök jelét
Csörgő lánczokkal hirdetik.
Jó ifjú! ám te is csalatkozál;
Egy tiszta angyalt véltél egykor át-
Ölelni, hív szivet melledhez zárni és —

Leo.

Ne szólj tovább, atyám! Irene
Ártatlan.

Agenor.

Az? midőn hazánk
Rablója karjában hever
S erkölcse veszteségével Mohammed
Győzelmét édesíti?

Leo.

Nem, nem, az
Irene nem lehet; ha ő
Azzá lehetne, az ég maga
Felszaggatná hitünknek zárait
S legszebb remekjében gunyolná
Szent képét, melyet öndiszére alkotott.
Agenor! oh ne adj hitelt ama
Gőgös pogány szavának; a mit az
Mondott, az önlelkének rajzolatja volt.
De légyen bár, mit nem tehet az erő?
A durva kéz hány szép virágot tör,
Mely másképen nem tudja megboszúlni

Magát, mint hogy fej-hajtva hervadoz,
S szagatlan hullatja levelét.

Agenor.

Mit önkény és erő tehet,
Azt állapotunk nyilván mutatja!
Míg életünk külső mivolta jön
Kérdésbe, addig tűrni szép:
Békóban is szabad vagy, míg veled
Erkölcsöd; oh de ezt tagadni
A jobb lélek nem szokta, inkább
A sírba lép s fenhagyja jó nevét.

Leo.

Őt hirtelen vádolni nem merem.

Agenor.

Minthogy jó szíved mentséget gondol.

Leo.

Ót ismerem, számlálhatok reá.

Agenor.

Hiú ragyogvány erkölcsét eloltá.

Leo.

Nagyságra nem vágyott szelíd természete.

Agenor.

Hogy halni nem tudott, azt fájlalom.

Leo.

Élünk mi is, bár férfiak vagyunk.

Agenor.

Létem terhét csak érte hordozom.

Leo.

Hogy kedves kéz ápoljon tégedet.

Agenor.

Pogánynyá lett! az ád végső sebet.

Leo.

Korán itélsz, én áldom bizodalmamat.

Agenor.

Szerencsés vagy, ha még reményt találsz.

Leo.

Hirdesse bár ezer nyelv őt bünösnek, én
Nem tartom annak. Számtalan formák között
Szövődik életünk; ki tudja mint
Került a szultánnak kezére és
Mely titkos bú rágódik életén.
Agenor! Oh miért vagy oly kemény
Saját véredhez és hallgatlan őt
Miként kárhoztatod? Nem! ő
Méltatlanságot elkövetni nem
Képes, különben összvedűl
Az égi rendtartás, s a mélység lelkei
Uralkodnak mennyország angyalain.
Atyám! szerelmem itt igaz *biró,*
S az ártatlannak vallja őt, és egy pogány
Beszédje bizodalmamat meg nem
Szédíti. Oh atyám, atyám! sötét
Homályba dűlt előtted a világ,
Azért feketére fest mindent a képzelet.

Agenor.

Jó ifju! hív szerelmed lángja át-
Világít éjjelembe, és
A régi érzetek malasztja ébredez.
Leo! semmit sem érzel? szólj, fiam!
E néma hely halálszagot lehell;
Körűlem annyi ismert testeket
Látok heverni öszvezúzva és
Roncsolva — oh mért nincs Irene is
Ezek között? miért nem nyúlhatok
Sebébe, hogy, ha még élet mulatna
A testben, útat nyithatnék neki.

Leo.

Agenor!

Agenor.

Nézd, mely szépen csörgedez
A vér, minő hamar siet
Az élet — és minő soká tart!
Némely csak egyet fordul s vége van;
Más számtalan kinok között
Él és nem tudja lerázni lánczait,
Melyekkel a sors e földhöz kötözte. Vagy
Azért tartának a végzések,
Hogy szomorú emlékjelnek hátra
Maradjak itt hazám sírján,
Melynél számlálni kezd a rabszolgaság
Jármat húzó komor századjait?

Abdul (*jön*).

Nekem parancsom van titeket
Innen más helyre elkisérni.
Kövessetek.

Leo.

Hová akarsz vezetni?

Abdul.

A nagy szultán elé.

Agenor.

Hah! ezt kivántam!
Lobbanj utolszor lángba agg szivem!
Hogy minekelőtt széjjelszakadsz,
Villámidat rettegje a pogány,
S az a rabok bálványa egy szabad
Ember szaván pirúljon el,
S a szent igazság láncz alól
Ordítsa fel nagysága álmait.
Leo! hol van karod? jer, jer, vezess.

(*El mindnyájan.*)

ÉKES SZÁLA A CSÁSZÁRI PALOTÁBAN, BALRA TRÓNUS.

ZAGÁN *basa*, FEREZ *bég*.

Ferez.

Mohammed a basák nagyobb felét
Részére vonta.

Zagán.

Hali estével
Sok változik, néhányan csak szokásból
Függnek szaván; ha megnémúl, tehát
Ők más támaszt keresnek. Az nagyobb
Újság, hogy a szúltán mindenfelé
Békét köt; úgy látszik, hogy e falak
Közül kimenni már többé nem akar.

Ferez.

Irene fogva tartja őt.

Zagán.

Van eszközöm
Birását újra felzavarni.
Irene atyja, egy vak éltet-únt
Öreg, kezem között vagyon;
Ez dúl, fúl s mint szabad görög
Átkozza gyermekét, hogy ellensége
Karján éleng; ezt is ide rendelém,
Hogy ily hangokhoz nem szokott fülét
Csiklandja a részeg szerelmesnek.

Ferez.

Zúgást hallok! jönnek már a basák,
Kezdődik a diván.

Zagán.

Sorompóm megnyilik,
Hatalmasabb ellen kelek
Viadalra. Én, vagy Hali, egyikünk ma
Kidűl helyéből. — Jönnek már!

(Hátravonúlnak, azután a többiekhez elegyednek.)

MOHAMMED, HALI, *mufti*, több *basák* jönnek, hátúl *jancsárok*, ABDUL és HASSZÁN rendben felállnak, MOHAMMED a trónusra lép.

Hali.

Mohammed, üdvöz légy, dicső szultán!
Első az emberek között!
Im intésedre öszvegyűltenek
Hív szolgáid, végzésidet
Hallgatni s búzgón azokat teljesítni.
Erődet és nagyságodat
Nevelje mindenkor szerencse és
Hatalmadat rettegje a világ.

Mohammed.

Híveim! Allah segédkeze
Ezen rég óhajtott városba
Vezérle, seregeim vitézkedése
Lerontá kérkedő falait,
Mely annyi évek óta őseimnek
Elzárta győzödelmi útjokat:
Dicső czélunkat ím elértük;
Hitünk terjed, meghódolt a görög
Nép, és Konstantinápoly tornyain
Kérkedve a félhold tündöklik. Én
Ezen városban eltökélém
Lerakni trónusom s Stambul legyen
Ezután ozmán uralkodók lakóhelye,
Dicsőségünk emlékjele
És a török birodalom fényes
S legelső városa.

Zagán.

A hitetlenekre
Innen szórjad villámidat
És ékesítsd több koronákkal
Felséges székedet, hogy még ezen

Világrész is hatalmadat hirdesse és
Függjön kormányodtól.

Mohammed.

Hány bajnokot
Veszték ezen falak körűl,
És mennyi vérbe telt elfoglalása:
Ti azt tudjátok, híveim!
Azért békességet köték
Szomszéd hatalmakkal, kik év szerint
Adót fizetnek s uraságomat
Azzal megismerik.

Zagán (*előlép*).

Megállj
Szultán! a nemzet méltósága jön
Itt kérdésbe s azt hív szolgák előtt
Lehet csak fejteni: köztünk áruló
Vagyon.

Mohammed.

Ki az? nevezd őt? hadd vegye
Érdemlett büntetését.

Zagán.

Hali nagyvezér!
(*Zugás a basák között.*)
Én, Zagán basa, őt nyilván vádolom. (*Abdul kimegy.*)

Mohammed (*hirtelen elhagyja trónusát*).

Mi ez? szólj vádoló, mivel tudod
A nagyvezér vétkét bizonyítani?

Zagán.

Ő titkos frigyben élt az ellenséggel! ím
Itt jönnek a tanúk, hallgasd magad.

Hali (*félre*).

Örökkévaló! te láttad szívemet!
Érted történt; az áldozatra kész vagyok.

Abdul, Notaras és Ibrahim jönnek.

Zagán.

Lucas Notaras! újítsd most azon
Vallást, melyet nekem tevél.

Mohammed.

Igazságot felelj, ha éltedet
Kedvelled.

Notaras.

Hali nagyvezér
Barátságban levén Konstantin
Császárral, minden mozdulásodról
Tudósítá őt és védelemre
Biztatván, azt igérte, hogy mindent
El fog követni városunk
Fentartására.

Zagán.

Ez vala
Az indító ok, mely neked, nagyúr
Az ostromot mindenkor ellenzé.
Szólj Ibrahim.

Ibrahim.

Bocsánatot
Felséges szultán, én bünös vagyok;
De megtagadni nem merém —

Mohammed.

Késő mentséged, szólj, parancsolom.

Ibrahim.

Midőn utolszor a várost
Feladásra kérted, Hali nagyvezér
Mint biztosát felküldött engem is
És általam tudósítá Konstantint
A végső ostromról és azt izente:
Hahogy bátran kiállja azt,
Mohammed el fog állni minden
További próbáktól.

Hali (*félre*).

Oh, ember! ember!
Ennek most oldozám fel lánczait!
Ezt mellemen tápláltam, és elárúl.

Mohammed.

Hah! erre vitt kegyelmem? Hali! mit
Felelsz ezen vádakra? Szólj! igaz
Miről vádoltatol? mit a
Tanúk felőled vallanak?

Hali.

Igaz! (*Zúgolódás a basák közt.*)

Mohammed.

Hogy bízodalmamat
Ily rútul megcsalád, elengedem,
Minthogy csalárd munkálkodásid
Nem gátolhatták győzödelmimet,
Erőmben fekszik a következés;
De megszegvén az esküvést,
Melyhez magas tisztséged lánczola,
Méltatlan árúlásod büntetést
Kiván! Basák, itéljetek!

Basák.

Halált! szégyenhalált neki!

Mohammed.

Halált kiáltnak a basák, halált
Mond a törvény; én számkivetésbe
Fordítom azt. Ezentul Adrinápoly
Legyen lakásod, holtodig kizárva
Dicsőségünk sugáritól.
Vezessétek el! (*Hali elvezettetik.*)

Notaras.

Nagy szultán Mohammed!
Kegyelmedet megnyerni óhajtván,
Igaz vallást tevék; vedd szívesen
Szolgádnak —

Mohammed.

Vessetek neki
Aranyt, azt érdemlett.

Notaras.

Nagylelkü szultán!
Mennyire jutalmazsz!

Mohammed.

Távozz szemem
Elől! Menj a keresztényekhez és
Beszéld el, hogy Mohammed ily
Alacsony embert be nem fogad soha,
Szolgáljon bár neki.

Notaras.

Uram!

Mohammed.

Üzzétek
Ki őt a városból. (*Notaras el.*)

Ibrahim.

Kegyelmet,
Dicső szultán!

Mohammed.

Vak eszköz, megvetlek,
Haragomra nem vagy érdemes.
Töröljétek ki bajnokim sorából.
Menj! (*Ibrahim el. Nagy hallgatás.*)
Hali elveszté magát,
Ezentul megszűnt nagyvezér
Lenni. Ki lesz érdemes tisztére?
Zagán basa, lépj elöl! ím *tégedet*
Választalak helyébe, vedd által
Azt a nagy hivatalt; legyen hűséged
Mindenkor oly erős, mint a karod,
Úgy engem is kegyelmesen találsz.

Zagán.

Mohammed! dönthetetlen állok én
Fénytrónusod mellett és létemet
Egyedül dicsőségedre szentelem.
Nagyságod őrző angyalát tekintsd
E buzgó szívben.

Mohammed.

Hali áruló,
Legyen felejtve; ámbár érzetem
Csalattatását sínli, emberi
Sors, vélemény a földnek istene,
Annak bókoltam most az egyszer én is.
A szolgától miért vártam hüséget?
A mely ember szeret, csak az hív.

Zagán.

Nagyúr! felejtsd el azt az árulót!
Hiszen maradtak hátra még hivek,
Kik veszteségedet potolni tudják.

Mohammed *(büszkén)*.

A mit veszték, panaszra nem bocsátom;
Saját *erőm* támaszsza életemnek. (*A trónusra lép.*)
Minthogy békét köték s a háborút
Kerűlni szándékom, tehát magam
Felől is illik gondoskodnom és azért
Létem belső mivoltát már meg is
Határozám. Halljátok híveim:
A nagy próféta s őseim
Példájokként, önnön érzésemet
Követvén, egy hölgyet választék,
Ki vélem oszsza fel fényes trónusomat,
És népeimnek egy lelkes
Uralkodót szüljön.

Zagán.

Szándékodat
Tiszteljük, ámbár még titok

Előttünk, mily boldog halandó
Indítá meg Mohammed nagy szivét?

Mohammed (*muftihoz*).

Főpap! tedd kötelességedet. (*Mufti el.*)
Basák! régi szokásként színetek
Elé hozattatom választott hölgyemet.
Kivánom, hogy felfátyolozván őt
Ismerjétek szultántok hitvesének
És törvényes császárnénak.

Zagán.

Nevét
Közöld velünk, örömkiáltás
Fogadja a szerencsést, szólj uram!

Mohammed.

Irene, egy görög leány.

Zagán.

Keresztény? példátlan szövetség!

Mohammed

Az volt, ezentúl nem lesz. Hah! ki mer
Határ közé szorítni?

Zagán (*bátran*).

A törvény.

Mohammed.

Ti zúgolódtok? akaratom
Legyen törvénytek, és halált
Annak, ki azt gátolni merné.
A nemzet ereje bennem tükrözi
Magát, és balgatag szokások
Nem másítják feltett végzésemet.

IRENE *gazdag török ruhában, mennyezet alatt a mufti által bévezettetik, rableányok, mindnyájan befátyolozva jönnek utána és jobbra, balra megállnak.*

Irene (*a mint előlép, öszveborzad, bizonytalan*).

Mily szívtelen képek, minő jeges
Tekintetek. Nagy Isten! mit miveltem!

Mohammed.

Irene! lépj fel a magasra, én
Mohammed, napkeletnek ura,
Önkényt ezen fényes trónusra
Emellek, melynek hathatós sugára
E föld tágas szinére terjed. Im
Tégedet országom minden nagyjai
Előtt szultánnénak nevezlek,
Uralkodjál teljes hatalommmal itt
És légy első az asszonyok között. (*Basákhoz.*)
Ti pedig vitézek! érdemes basák!
Ismerjétek s magasztaljátok őt
Országaim s a nemzetek
Előtt.

(*Irene a trónusra vezettetik, Mohammed fölemeli fátyolát.*)

Itt áll Mohammed hitvese!
Itt áll szultánnétok!

Basák.

Nagyasszony!
Üdvözlégy! Allah szép kedveltje!

Zagán (*indulatosan magában*).

Minő szépség! — hunyj el, húnyj el szemem
Nézd inkább a halál csikorgó
Fogát, vonagló sárga képeit,
Csak ezt a kisértő tekintetet
Kerüld, megszégyeníti férfivoltomat.

(*Kivül lárma hallatik.*)

Mohammed.

Minő zaj ez? Strázsák!

Abdul (*jön*).

Hatalmas úr! két
Görög fogoly erővel bé akar
Az ajtón törni és Irene
Nevét kiáltják szüntelen.

24*

Mohammed.

Vezesd őket szinünk elé. (*Abdul el.*)
Te rettegsz kedves? Könnyben úszik
Szemed? halálszín festi képedet:
E fényes ünnepen mi háborít?
Oh nyugtasd szívedet, *Mohammed*
Emelt fel tégedet, ki egy világ
Ellen hölgyét meg tudja védeni.

Abdul (LEOT *és* AGENORT *bévezeti*).

Agenor.

Mit látsz Leo?

Leo.

Hah! átkozott
Látvány! igaz tehát, igaz —
Irene — (*Elfordúl.*)

Irene.

Mit látok, Leo! Atyám!
Atyám!

Agenor (*kifakadó érzéssel*).

Irene! édes gyermekem!
Hol vagy? jer karjaimba. — Oh egek!

Irene (*atyja karjába szalad*).

Atyám! oh boldog óra! Most végy
Magadhoz, ég!

Agenor (*öt tapogatja*).

Te vagy leányom —
Nem, nem, *török* vagy. (*Eltaszítja.*)
Félre elfajúlt
Vér, téged nem görög nemzett.

Mohammed.

Hah vakmerő! hölgyemnek ezt?
Nyomorúlt! tudod hol állsz?

Agenor.

Tudom.

Merítsd ki bár egész hatalmadat,
Én nem félek, szoríttasd lánczodat
Nyakamra és vezesd szép hölgyedet
Keresztűl roncsolt testemen, hogy átkom
Teljes legyen s végső lehelletem
Mérges tüzével oltsa lángodat.

Irene.

Atyám! atyám!

Agenor.

Nem, az már nem vagyok,
Kérkedj gyalázatod tetőin, én —

Leo.

Elég, elég, Agenor! nem, tovább
Nem tűrhetem, kiméld leányodat.
Irene! oh Irene! mit míveltél?

Irene.

Atyám! atyám! én ártatlan vagyok. *(Elalél.)*

Mohammed.

Segítség! meghal. Oh Irene! térj
Magadhoz, és te ősz ember, nincs-e
Érzet jégmelledben?

Agenor.

Hálát adok
Te rettentő isten! vakságomért,
Hálát, hogy nem látom, mitől
Irtózik a szív és ezen fene-
Vadak örömit szilaj fájdalmimon.
Leo! Fiam! jer, áss egy gödröt,
Temess el, szívem megreped. *(Elgyengűl.)*

Mohammed.

Ősz ember! én megengedek, tanuld
Mohammedet becsülni.

Zagán.

Törökök

A trónus meggyalázta tott! halált
Nekik.

Valamennyen.

Halált! (*Kardot húznak.*)

Mohammed.

Megálljatok! (*Agenor elébe áll.*)
En védem őt — *Irene atyja* —
Békét parancsolok. Ki mer Mohammed
Ellen kikelni?

(*A basák visszavonulnak, rableányok Irenet ápolják, a kárpit lefordul.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

CSÁSZÁRI PALOTA.

MOHAMMED, AGENOR, LEO, STRÁZSA.

Agenor.

Hiába szólsz hozzám ily kedvező
Hangon, szeretni nem tudlak, nem is
Akarlak; ellenségem vagy s maradsz,
Megútált tárgya gyűlölségemnek.

Mohammed.

Kemény szivű! fogytán van életed;
Alélt erődet gyengébb emberen
Mutasd, engem csodálkozásra nem
Bírsz, büszkeségedet mosolygva nézhetem.
Megfosztva a lét legdrágább javától,
Világtalan napod vígságra nem
Derűlhet oly hamar, s azért
Irene atyjával kegyelmesen
Bánok. Te ífju! egykor *lángomat*
Osztád, azért kimélve lészsz.

Leo.

Veled nem osztok mást, egyéb az ember!
Sors változó játékát, mely ma tégedet

Emel, holnap szintúgy alá tipor.
Mutasd vértől eredt hatalmadat,
Verd által e szivet, mely úgy gyülöl,
Hogy inkább porrá lesz, mintsem neked
Baráti érzetet nyújtson. Te vagy
A *rab* közöttünk, mert esengve
Szivet koldulsz, csak átkokat találsz.
Szegény ember! hatalmadnál e láncz
Is többet ér.

Mohammed.

Hah nékem ezt?
Nem, csillapodj harag, magam veték
Okot, méltó kiállnom. — Menjetek!

Agenor.

Mohammed! a hódító élete
Sírhalmok közt mulat, ne várj azon
Ködös tanyán szebb éleményt.
A csontfejek mély üregéből öröm
Nem szikrázik.

Leo.

Mohammed, a ki
Meghalni nem fél, az szabad
S bátran gunyolja ércz kormányodat.
Ereszd le szárnyadat kevély
Hódító és nézd, mely kevés erőd
Vagyon rajtunk, habár szemünk közé
Villognak gyilkaid. (*Elvezeti Agenort, a strázsa kiséri.*)

Mohammed (*egyedül*).

Ha ily nehéz
Áron kell a szív birtokát
Megvenni, akkor a szerelem bilincs,
Mellünk köz czélja ellenségeink
Nyilának, mely nagyobb sebet vág, hogysem
Egy kényórának édes balzsama

Meg tudná orvosolni. — *Mégis* az,
Az éltünk szépe, melyet a nyiló
Tavaszkor nyújt, midőn vidám
Kedvvel szaggatjuk a szerelem virágit,
Habár tövisek közt kell azokat
Keresnünk, s a bátor kéz vérzik is.

ZAGÁN BASA, TELEGDI *jönnek.*

Zagán.

Szultán Mohammed! Itt jön egy magyar
Követ, királya küldé őt.

Mohammed.

Mi jót
Hozol, magyar?

Telegdi.

Miként veszed.
Igen rövid követségem, csak egy
Szóból áll foglalatja: *háborút*
Hozok. (*Oda veti a keztyűit.*)
Vedd fel jelét s készűlj a harczra!

Mohammed.

Tinektek én szabad választást engedék
A békesség és háború között; mért
Nem kell a béke? arra vágyok én.

Telegdi.

Az *engedésről* itt szó nem lehet;
Mikor féltünk mi fegyveredtől,
Hogy azt említed? Hunyadi él
S erős karjával ő határt von
Hódításidnak és letépi
A győzhetetlenség gőz nimbusát
Kevély fejedről.

Mohammed.

Hah! Mohammed is
Elég erős mérkőzni Hunyadival.
S újítni a *várnai* napot.

Telegdi.

Nyolcz fényes győzödelmi azt
A gyásznapot rég eltörölték;
Különben nem jövék veled
Villogni; jer, mi elvárunk!
Egyéb szólásom nincs veled,
Királyom szándékát tudod.
Légy boldog. (*El.*)

Mohammed.

Hah vezér! küldd vissza őt,
Ily büszkeséget én nem szenvedek.

Zagán.

Engedd távozni; háború kell,
Hogy a nagy szultán lelke ismét
Ébredjen és magas reptét erővel
Folytassa. Vér, vér és veszélyek;
Azok megint új színt adnak létednek.

Mohammed.

S minő csorbát találsz te bennem,
Hogy azt mered feszítni? Szolga! jól
Vigyázz, hogy élét ten fejedre
Ne vonjad.

Zagán.

Az igazságnak tartozom
Ezzel, hallgasd szavát én általam,
Mely azt kiáltja, hogy Mohammed egy
Görög leányért váltig elhagyá
Országát, nemzetét s dicsőségét.
Az a Mohammed, a ki egykor azt
Mondá: valamint a mennyben egy
Isten vagyon, szintúgy a földön is
Csak egy uralkodó legyen:
Az a Mohammed már nem él;

Sötét völgyben bolyong az álmodó
Sas, ki előbb bátran a naphoz sovárga.

Mohammed.

Próbált húséged elfelejteti
Velem, mit a gondatlan elme szült.
Bókolj pusztító istenednek, én
Szerencsém enyhitő forrásán vidulok.
Minek keressek én bizonytalan
Jót, melyet még a kétes idő takar.
A szép *valóért*, mely előttem
Oly édesen virít s boldogsággal kinál?

Zagán.

Hát egyedűl a *jelenvalónak* élsz?
Nem, úgy csak köz sors cselekszik·
A nagy lépcső nagy lépteket kiván.
Édes csalódás — mit mívelsz, ha
Mosolygó zöldjétől rémenyed elvál?
Ha partra szállsz s eltévedésedet
Csudálni nem győzöd?

Mohammed.

Mindenkor több marad
Mint a kinek száraz keblén soha
Az élet nem feküdt. Hahogy csalódás,
Akkor nem vágyok tisztulásra és
Kedvelt rabságom rózsakötelein
Nem irígylem senkinek szabadságát.

Zagán.

Mohammed! a természet *nagyra* alkotott,
Ne czáfold meg; különben rajtad is
Hibáza és egy asszony változó
Szinét adá.

Mohammed.

Elég! ne szólj tovább,
Nehogy rajtad mutassa meg magát
A szunnyadó erő.

Zagán.

Kezedben életem,
Először nem most áll kitéve érted.
Mohammed! most idő hitünk jelét
A rettegő világ halmára
Szegezni, most idő, avagy soha!
Ne engedd, hogy gunyoljon a sereg,
Mely csak nem rég előtted reszketett
S szavadra kész volt vérét ontani.
Ne engedd, hogy meggyőzött népeid
Szégyenlve azt mondják: Ez volt a nagy
Ember, kitől mi rettegénk! Ne
Hadd félben kezdett munkádat,
Folytasd tüzes futásodat; vezess
Bennünket! A magyar földön lehet
Borostyánt szedned, *ott* vár Hunyadi is,
Méltó vitéz a legnagyobbnak ővele
Mérkőzni; és ha Hunnia elesik,
Fényesb út nyílik akkor, és ezen
Világrész is hódolva lábadhoz borúl.
Énbennem nem utolsó segédet
Találsz, veled szövetkezvén e föld
Minden népeit bátran sorompó
Közé hivom. Mohammed! jer, vezess,
Az örök dicsőség karja integet.

Mohammed.

A mit halasztok, azt utóbb
Ujúlt erővel elvégzem; nyugodjék
Addig békében a föld, míg Mohammed
A tartozó adót megadja emberi
Létének. Halhatatlanságom itt
Tenyészik, mert halandók sorsain
Az érzemény felűl emelkedik.
A lét javát előbb kikóstolom,
Aztán a földre szállok szép egemből,

És hódító kormányomat tovább
Terjesztem.

Zagán.

A ki *fenn* kezd, az *hamar*
Indúljon, míg védelmet nem talál
A meglepett erő. Most győzödelmi fény
Sugárzik ifju homlokod körűl,
A felhevűlt nép kész követni;
Használd a kedvező pillantatot,
Mert változó; miként jött, úgy el is
Illant.

Mohammed.

A gyengének parancsol
A vak szerencse, attól kér sikert,
Annak kezén forog bizonytalan
Léte; az erős elég magának, és
Az égi szikra alkotó szava
Formálja a földet — s korát.
Szerezz egy kincset, mely felmúlja
Irene bírását, s veled megyek,
Törvényeket felforgatok,
Megrázom a föld minden sarkait;
De így, hozzá forrasztva, életem
Csak nála találja érdemét, becsét.

Zagán.

S homályba sűlyed országod, magad,
Megszégyenítve emléked, dicső
Neved, s az érdemoszlopok helyett
Gunyolja a jövendő balgatag
Szerelmedet. Mohammed! Oh
Szakaszd el lánczodat s kövesd
Eleidnek fényes nyomdokát!
Megáll-e a nap egy hızelkedő
Vidéken, elfelejtve hogy
Az egész világé?

Mohammed.

Menj! parancsolom!
Türelmem végre megy; talán azt gondolod,
Hogy oly könnyen játszhattok énvelem?
Hogy én feláldozván saját kivánatim'
Tinéktek éljek és prédát szerezzek?
A lét legszebb gyümölcsiről lemondván,
Csak titeket gazdagitsalak? s magam
A forrás mellett szomjuhozzam? Nem,
En végezék; szabad választás
Irányzá tettemet és állandóul
Azt folytatom; ki mer gátolni engem?

Zagán (*bátran*).

Mi — s *a sereg.*

Mohammed (*fellobban*).

Hah! még *fenyiteni* mersz?

Zagán.

Tudd meg, hogy a békétlenség
A nép között igen nagy; vesztedet
Kiáltja a sereg, ha még tovább
Is visszaélsz szerencséddel s puha
Karok közt elfelejted nemzeted.
A zendülés terjed, s testvéröcsédet
Akarják szultánnak helyetted.

Mohammed.

Előttem áll a pártütők vezére,
Te vagy! Hah! mint feszül karom!
Csak egy taszitás, és örökre meg-
Némulsz. (*Kihúzza kardját.*)
Menj hát nyomorult! előlem.

Zagán (*bátran*).

Itt mellem, annyiszor paizsod —
Itt, szúrd keresztül és mutasd meg
Erődet. Hah! azért ne véld,

Hogy véremmel segítesz ügyeden.
Mit a megnémított igazságnak
El kell hallgatni, azt kimondja az
Idő s a történet a nagyok
Sírhalmain. Mit késel? nyitva áll
Mellem.

Mohammed.

Menj, menj, távozz rettenetes ember!
Elhúnyt az égi tűz belsődben; szólj,
Mi szent előtted e sötét világban?

Zagán.

Az igazság! mely azt vallja, hogy Mohammed
Megszűnt már férfi lenni; csak sohajtni tud. (*El*)

Mohammed (*egyedül*).

Kiállhatatlan szégyen! Ez jutalma
Az érző szívnek? ilyen az
Öröm, melyet szerelmünk ád?
Álmodva édest kér, és a valóság
Mérget nyújt. Hah Mohammed! ennyire
Lesujtva a magasról, így kitéve
Boszúlatlan sebeknek, így tovább
Alantan élni, férfihoz nem illik.
Az üdvösség határos a pokollal és
A küszködő hatalmak közt zokog
Szerelmünk, mentséget keres
S azon habhoz ragaszkodik, mely
Alá sodorja. Oltsd el lángomat
Hideg dicsőség! nyúlj jeges kezeddel
Belsőmbe, vagy távozz örökre és
Vonúlj sirok közé, hol más virág
Hervad, csak a borostyán zöldelik.
Még is, *veszély* között *szeretni* szép,
Az ordító vihar közt kedvesét
Dagadt szivéhez zárni mennyei

Öröm, habár csattogva ránk szakad
A villám, s az örökkévalóság ajtaja
Nyilik. Nem, a rabok szaván nem indulok;
Zúzzanak ők lánczaikkal porrá,
De kényszerítni nem hagyom magam.
Irene! lánghabok csapkodják mellemet:
Vagy karjaid között égek, vagy egy
Világot elnyelő mélységbe sűlyedek.

Irene (*jön*).

Mohammed!

Mohammed.

Oh te vagy, kedves? te vagy!
Te jösz megint világot gyújtani
Zajos éjjelemnek; a vadaktól
Üldözve, nálam mentséget keressz,
S midőn mélyen ható tekinteted
Rabbá teszen, szerencsém hajnalát
Érzem derűlni.

Irene.

Jóságod, nagyúr,
Kérésre bátorít. Szegény öreg
Atyám busong érettem; oh
Engedd ápolnom őtet, hogy leánya
Sorsában ő is részesűljön
Kegyelmed által.

Mohammed.

Menj s tanítsd
Fagyos szívét érezni, zárd fel ismét
Az életnek, hogy megszünjön gyílölni;
S az ifjunak, ki egykor érted égett,
Nevemben vigy szabadságot.

Irene (*elragadva*).

Mohammed!

Mohammed.

Te lángolsz? ez nagyon *talált* —

Irene.

Jóvoltodért buzog szivem.

Mohammed.

Irene! az *ifjú* sorsa érdekel?
Szereted még most is őt?

Irene.

Szerettem.

Mohammed.

Irene! — nem, nem kétlem azt, a mit
Vallál, rajtam mulat szemed, te
Szeretsz; oh mondd ki ezt a szót!
Oly édesen hangzik fülembe, mint
Ha a végső nap hallanám az ég
Urát a jó lelkekhez szólani
S felzárni a paradicsom ajtait.
Mondd hogy szeretsz, és létem egy öröm.
Sóhajtásként az ég magas
Virányain szállong.

Irene.

Hazám neked
Szentelt, jóságodon megnyugszik a sziv is.

Mohammed.

Jóság, kegy: mely üres szavak!
Mondd, hogy *szeretsz!* ezen szóban fekszik
Egem, csak ebben egyesűl
Világom, mindenem. S valjon meg is
Érdemlem — Oh Irene! *drága* érzet az,
Mivel Mohammed néked áldozik.
Irene! oh mondd, hogy csak én magam
Élek szívedben, oh mondd, hogy nem félelem
A szultántól hanem szabad
Választás késztetett karomba —
Mondd azt, és a koporsók éjjelét
Szerelmem életlángra változtatja.

Irene.

Tied vagyok, kettős lánczczal hozzád
Csatolva. Engedj mennem, hadd vegyem le
Szegény aggott atyám szeméről
A harmatot, mely éjjelében értem
Hull.

Mohammed.

Menj! s őrizd Mohammed szivét,
Hogy ön hevében váltig el ne égjen (*El*).

SÖTÉT SZOBA.

AGENOR (*pamlagon fekszik és alszik*).

Leo (*gondolatba merülve*).

Mit használ a kinos tünődés! vége már
Mindennek, a letört virág nem éled
Fel többé. Szíved legszentebb helyétől
Megválni kénytetel, ha megjelen
A sors, eloltja szép világodat
S bús birodalmát könnyeiddel kegytelen
Hirdeti. Sokat veszték, sokat!
A tátott sír szélén meg kell tagadnom azt
A boldogító érzetet, mely édesen
Az élőkhöz csatolt: a hiedelem
Áldó malasztját. — Ő is! ő is! — így
Kiált a szív, rettegve megnémúl,
Erőt hullatva tétováz, s örökre
Leszállt a megváltás arany napja!
Bús alkonyatba dűlt reménytelen
Létem. Halj meg, halj meg kinos szív! ő
Is, ő is hivtelen elhagyott. (*Agenort szemléli.*)
Agenor! — alszik, jó öreg!
Aludj békén, az álom társa a
Halálnak, melyet oly buzgón kívánsz.

Agenor (*álmában*).

Irene!

Leo.

Ōtet látja álmában,
Kit ébren átkoz, hogy nagyobb vala
Az élet érdeme nála, mint
Az erkölcs s állandóság.

Agenor (*felijed*).

Hah! Leo! hol vagy?

Leo.

Mi rettentett úgy fel?

Agenor.

Leo! mit láttam én!
Ez több volt álomnál: leányomat
Láttam Mohammed karján, számtalan
Népek csodálták őt s dícséretét
Zengék, egészen színváltozva álla
A sokaság közt; fényes ruhában,
Sugárzó képpel megjelent előttem.
Alig hogy engem gyengéden íhletett,
Szemem világos lőn, s kimondhatatlan
Öröm között mellemhez zártam őt;
Egyszerre megrázkódott a szultán,
Vad állattá vált; a nép elszaladt.
Irene álla csak s békén magát
A fenevadnak veté, ki őt
Tajtékzó dühvel széjjelszaggatá.
A földre mennyei fény ereszkedék le, és
Leányom, egy ártatlan angyal,
Lángfelhőkön lebegve eltűnt
Mint egy édes hang, illatos lebel,
Eloszlott a levegőben. A vadállat
Ordítva elszágulda és mindenfelől
Zaj és zavar közt a föld tűzbe' lobbana.

Irene (*jön s atyja karjába szalad*).

Atyám! Atyám!

25

Agenor.

A földi ínség
Határa ez. Leányom! Édes gyermekem!
Ím karjaim közt tartlak, mellemen
Dobog szived. Te még *élsz?* én szerencsés
Vagyok.

Irene.

S igaz tehát? nem hangzik átok
Már többé azon ajaktól, mely előbb
Áldásra nyílott csak; te még atyám
Vagy, nem zártál ki szivedből, atyám!

Agenor.

Az atyai szív boszút nem ismer; én
Megnyugszom a végzéseken, habár
Bünös vagy is, szeretlek; egy örömsugár
Leszállt napomról.

Leo *(félre).*

Csendesedj szív!
Lemondás a szegény halandók
Szomorú törvénye.

Agenor.

Oh Irene!
A kérdést rettegem: miként jutál
Ezen állapotra?

Irene.

Értelek. (*Leohoz.*)
Ne fordúlj el, Leo! méltó vagyok
Tekintetedre, méltó még azon
Érzetre, melyet egykor oly
Szépen viszonzál. Nem hiú
Vágyódás, nem mocskos kivánatok,
Sem alacsony félelem kötött
Mohammed szultánhoz; nem, egy nemesb
Ösztön: hazám kesergő angyala
Intézte tettemet.

Agenor.

Miért nem maradtál
Sophia templomában?

Irene.

Ott valék,
Elszánva bizonyos halálra; hogy
Mély tisztelettel a török szultán
A templomban jelent és istenének
Azt felszentelni megparancsolá.
Oltár elé borúlva, a gyilok
Kezemben, melyet adtál végső
Segélynek, már mellemnek volt szegezve,
Hogy a szultán megsejte s illetődve
Egy ősz basának átadott: ez Halī volt,
A nagyvezér. Látván a nép Mohammed
Hozzám mutatott figyelmét, minden
Felől körűlfogott, és ily kiáltás
Hangzott ezer szájtól a lánczok
Csörgése közt: *Segíts, segíts Agenor
Leánya!* légy szószólónk a szultán előtt.

Agenor.

Irene! mily rejtékeny életünk!

Irene.

A nagyvezér titkon keresztény,
Vigasztaló szavakkal türelemre bírt
És egy ösvényt jelölt, melyen hazám
Ügyén segíthetek, hahogy *feláldozom*
Magam Mohammed szultánnak.
Én kész valék az áldozatra s annyi
Görög rablánczait feloldozám,
Ámbár magam szerencsés nem valék.
Könnyet töröltem, ámbár az enyéim
Szünetlen folytak.

Leo.

Oh Irene!
Nagy lélek! én véthettem *ellened!*
Csudállak, ámbár éktelen kinok
Szaggatják belsőmet: pirúlva nézek
Reád: te addig jót tevél, *én* csak
Vádolni tudtalak.

Agenor.

Kedves leányom! Oh
Élet, szűnj meg most, ennél édesebb
Pillantatot nem lelsz. Irene!
De még is — oh nyomorúlt kétség! csak egy
Örömköny sem jöhet tisztán; Mohammed,
Avagy pokol szülöttje, vagy — valóban
Nagy ember!

Irene.

Ő nagy ember, egy hevő
Fény, a földet pusztító fergeteg
Után.

Leo.

Ezzel hát én örökre
Megnémulok; maradj ösvényeden,
A jótét karján szentebb érzemény
Hálál! Az én szerelmem búcsuzik
Tőled; ha ezreket te boldogíthatsz,
Méltán szenvedjen *egy,* s az én leszek.
Felejts el; én mindenkor áldani fogom
Emlékedet s a múlt idők szépét
Éltetni mellemben; bár merre vet
A sors, szent képedet magamnál hordozom.

MOHAMMED (*jön, hátul megáll*).

Irene.

Leo! jó ifju! én most is szeretlek,
Oly tisztán mint a boldogok
Serege oda fenn az alkotó körűl

Szeret. Mi boldogok valánk:
Most szebb virágokat keres szerelmünk;
Mi itt elválaszt, ott örökre öszveköt.
A tiszta érzemény birtokra nem vágy,
Forrása nyugtató malasztok kútfeje,
S létünk tolongó habjain
Bátran felűl emelkedik.
Ezen romlékony test legyen
A szultáné, hazám javáért
Őnéki áldozom; de e szív,
Míg ver, egyedül csak tégedet
Ismer. Légy boldog és nyugodj
Meg; légy erős, mint én, az áldozatra.

Mohammed *(félre, visszatartóztatott dühhel).*
Az áldozatra.

Irene.

Oh Mohammed!

Mohammed.

Irene!

Irene.

Ím kegyelmednek megint
Egy szép órát köszönök. Mohammed!
Fogadd hát itt atyám előtt azon
Szent esküvést, mely létemet
Hozzád csatolja.

Mohammed.

Hah! elég, elég;
Ezen görög karjába dűlj!
Itt egyesűljetek *(félre) a halálban.* *(El.)*

(Irene Leo karjába dűl, a kárpit lefordúl.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

IRENE, FATÍME.

Irene.

Fatíme, megbocsátok.

Fatíme.

Oh Irene!
Téged csak messziről lehet gyülölni. (*Tőrt vesz elő.*)
Ezen halálos eszköz volt szelíd
Melledneк szánva és *nekem*
Volt adva ezt használni, nagy
Ígéretek dijába'. — Most
Érzem, hogy oly mélyen nem estem;
Mert a jóság körében jobbulok
S előbbi vágyaim tünő
Füstjét mosolygva nézhetem.

Irene.

Menj hát s nyugodj pálmád csendes hüsében,
A házi élet édes karjában;
Ott élj és boldogabb leszel
Mint a világ kétes szélvészein,
Mely fel-felkap könnyű levélként
S egyszerre a mélységbe sujt,

Hol a sors minden terhei
Keresztülvágnak kínos élteden.
Menj ! s légy szerencsés.

Fatíme.

Oh Irene !
Nehéz az elválás.

Irene.

Nehezb
A maradás, hol nem tart szívünk.

Fatíme.

Ellenségid között maradsz
Irene! Ódd magad Zagán basától. (*El.*)

Irene (*egyedül*).

Kitől ójam magam ? — Mit veszthetek ?
Az ellenség tőrét nem rettegem
Úgy, mint az indulat hizelkedő
Szavát, mely a lét durva részein
Függ s a poklot mennynek hazudja.
S hol egy igaz barát ezen hideg
Pusztán, hol csak feszűlt erek teszik
A sziv hevűltit ? *Egy* van és az is
Szenved s a vég szabadítónak kinálja
Rab életét. El, el komor képzet ! —
Szelíd remény ! hová, hová tünél,
Mely pályám kezdetén reám veted
A megnyugvás csendes malasztját ?
Haszontalan sóhajtlak : elhagyál,
S magam feláldozása egy hiú
Álom s csak ájtatos *kivánat*
Volt, csalfa vélemény szülöttje.
A földdúló villámok untalan
Dördűlnek, békeszót nem hall a rettegő
Világ, és e rövid csend még nagyobb
Veszélyeket forral. Mohammed !

Azon láng, melyre gyuladál
Rabnéd iránt, nem volt az égi szikra,
Nem, nem; csak egy csalóka földi kény;
Szived mélyében más isten parancsol,
Ki az enyészettel frigyben romladék
Közűl a halhatatlanságra szólít,
S letiprott népek könnyein ragyog
Neved békóba vert bús századok közé.

Zulíma *(jön)*.

Irene! a szultán kivánja,
Hogy megjelenj a nép előtt.

Irene.

A nép előtt?

Zulíma.

Igen, te győzd meg őket
Szépséged által, hogy tudják méltánylani
Szultánjok választását.

Irene.

Csendes íhlet!
Te a halál követje vagy. —
Oh értelek; lefolyt az óra, menni kell.
Oszolj sötétség, végy fel karjaidba
Mennyei atyám! azon világos
Országba vedd fel árva lányodat,
Hol az örökkévalóság szárnyain
Örök nappal virít. — Zulíma!
Az élet távozik. Ti édes
Helyek! most el kell válnom, egy titkos
Érzés bucsúzni kénytet tőletek.
Zulíma, jer! végezzük e rövid
Utat, tán ez lesz *végső* szolgálatod. *(El.)*

MÁS SZOBA.

Mohammed (*egyedül*).

Mely embert mostohán a végezet
Köz sorsra szánt, annak számára nyílik
A szépség, az függhet mulandó kényeken ;
Kit a dicsőség égi lángjai
Hevítnek és a halhatatlanság
Eljegyze, az ne kérjen földi éleményt.
Csalóka tűnemény szerelmünk —
Mosolygó képe, bájos színei
Halandóság vázait takarják,
S az élet mécse félig sem tart,
Sötétbe hagynak káprázó világi.
Így minden érzet gyöngeség,
Idétlen elme képzete,
Mely szűk létének mennyet álmod,
S örömöt kohol. — Muló buborék!
El, el mellemből! még is, mit jelent
Ezen titkos szorongatás ? Irene —
Hah félre gyűlölt kép! távozz előlem!
Egyszer rántál le a magasról,
Édes reményekkel leszálltam én
Hozzád s te a hatalmasnak egyedűl
Áldozni tudtál, a midőn
Esengve a koldus szerelmet
Esdeklett. Áldozat forró szerelmemért!
Én egy világot adtam, a
Föld első trónusát, s ő nekem
Elhamvadt birtokával áldoz,
Melyben lélek hibázik ; épít
Szivemre, hogy kényén fordítsa azt.
Mohammed! ily mélységbe estél ? Hol
A büszke férfiú ? hol a hatalmas,
A dönthetetlen erő, ki ezreket
Szavával indított ? Irene! mély

Sebet vágtál; te hídegen
Tudál áldozni, én téged viszont
Feláldozlak; hasonló bért vegyen
Nagylelküséged; meg kell halnod. — Hah!
Rettentő szó, kijött! szivem
Rázkódik — mégis meg kell lenni. El
Mellemből, érzet! hadd legyen hasonló
A vérmezőhöz, hol csak a halál
Tanyáz és ércz karjával öszverázza
A földiek sorsát s csak a dicsőség
Emlékjelét lerakva ékesűl.
Fogadj el ismét engemet dicsőség!
Fogadj még egyszer harczok istene!
Ragyogtasd csillagid között Mohammed
Jövendő tetteit! hogy a
Sírhalmok éjjelén keresztűl-
Virrasztva, még a vénülő idő is
Hirdesse nagy nevét. Szabad
Kivánok én ezentúl lenni; félre
Minden lánczokkal! egyszer vágytam
Csak földi boldogság után,
És oly rutúl csalattaték. Magasb
Czél int, jövendőség nekem világom;
Ahoz tartok s kezdett pályámat folytatom,
S futásomban bátran vetélkedem
A múlt idők csudált vitézivel.

Irene (*jön*).

Szultán, parancsolál.

Mohammed (*félre*).

Minő szelíd
Lelkes tekintet! és még is csalárd!
Érzést hazud, midőn fagyos szive
Másért eped. (*Indulatosan kezét megragadja.*)
Te voltál a győző!

A föld urát hálóba vontad és
Rózsákat hintve minden lépteden,
Nem ismert bájos útakon vezettél.
Most karjaid közűl ki kell
Fejtőznöm; más ösvényre késztet az
A sűlyedő titok, mely még előbb
Birásodért hevíté keblemet.
Te áldozál nekem, kisebb Mohammed
Nem lesz; példád őt is lemondani
Tanítá.

Irene.

Értelek, Mohammed!
A csendes élet nem kecsegtet,
Csaták után vágyik szived.

Mohammed.

Ne engedd visszagondolnom, mit ön-
Magam felejteni óhajtok, s hahogy
Kiüt a láng, a pusztító lelket
Te költéd fel bennem, kinek
Karjában már szunnyadni kezde.
Oh bár az én világomon kivűl
Eshetnék sorsod! így hozzám csatolva,
Az indulat veszélyes tengerén
Együtt velem hánykódol, és azon
Kar forrón átölel, mely tégedet
Kegyetlen a világtól elszakaszt.

Irene.

Minő gyors változás! minő komor
Szózat; nem a szerelem hangzatja az.

Mohammed.

Kimondád azt a szót, melyen szerencséd,
Léted s Mohammed boldogsága függött,
Kimondád és mellemben visszahangzik
Szavad, habár értelmét jól tudom;

Tudom miért lángolt szived, midőn
Eget mosolygva rám, szivemmel
Érzést szinezve könnyen játszadoztál.

Irene.

Balúl itélsz; játék az nem vala,
Sem nagyravágyás, mely neked
Mohammed, a szabad görögnét
Hazája omladékain
Bókolni kényteté. Minő
Érzet vezérle, azt ne kérdd;
Az áldozó sziv titka véle
Enyészik.

Mohammed.

Oh Irene! miért —
Nem, eddig a határ; a férfiú
Tovább nem megy; tündéri álmok
A gondolatlan ifjuság körét
Szépítik. Én lemondok és azon
Frigyet feloldom, melyet szív-emelve
Köték; de *más se birja azt,* mit
Az élet tőlem megtagad.
Az álmodott boldog pillantatok
Helyett ragadjon a halál,
S a szerelem bájölén meredjen a
Lélek. Te nem tudál szerelmet adni;
Így, szívtelen, szerencsét rontani
Üdvösségem leszen.

Irene.

Rabnéd valék;
A hatalom nem tenyészt szerelmet.
Mohammed! hogy szerettem, azt tudod,
Nem is tagadtam én soha,
Mert szent előttem első érzetem,
S ezer halál nem képes azt
Kiirtani mellemből. Tehozzád

Mély tisztelet s rajtam mutatott
Kegyelmedért igaz tartandó hála
Csatolt.

Mohammed.

A környűlállás szülte mind
Ezeket. Csak áldozat, nevek — hideg
Adomány, minden köz ember birtoka.
Hol éktelen láng a szivet hevíté,
S az indulat tolongó árjai
Zúdúlva csapkodnak, dobzódnak — ott,
Ott hála s tisztelet. Hah! ez tehát
Bérem? hogy a végzések ellen
Szegzém magam s leesve a dicsőség
Egéből köz sorsot cseréltem?

Irene.

Azon duló, emésztő indulat,
Mely mindenkor kiván, de nem
Elégít, tőlem messze volt;
Ha tőlem azt vártad, Mohammed,
Akkor csalatkozál; nyugodtan
Éleng az én szerelmem s csendesen.
De híven óhajt az virágzani.
Te jót tevél rajtam, s előbbi
Érzésem elnémúlt; egy hajnali
Álomként leng körűl csak és erőt
Nyujt hátra lévő életemnek.

Mohammed.

Irene! oh mért nem vagyok
Hasonló hozzád, egy tünő világi
Árnyék, egy kedvező sugára
Azon szelíd napnak, mely téged lelkesít.
A véghetetlen élet tengerét
Keresi szemem, szerelmem is
Csak arra vágy. (*Indúlatosan átfogja.*) Mit a világ
Édest adhat, karom között

Tartom; de a nagyság többet kiván,
Az indulat többet sejt, az kevés
Mivel kinálsz, azzal nem töltheted
A háborgó szivet; nálad csak a
Szegény szerencsés, a ki mindennel
Elégszik.

Irene.

Lődd belém fulánkidat:
Rabnéd vagyok, szenvedni rég tudok.

Mohammed.

Irene!

Irene.

A gyors indulat,
Látom, boszúra változott
S azon szomorú tapasztalásra
Bir, hogy szerelmed én irántam
Csak a hevűlt vérnek játéka volt;
Nem tiszta égi láng, a jobb
Lelkek nemes tulajdona,
Mely a szivet felemeli, a midőn
A sors alá tiporja azt.

Mohammed.

Irene! Oh mily szépen rajzolod
A hív szerelmet, ámbár tenmagad
Szentsége ellen vétkezél.
Kettőnek bókolsz. Menj! menj! én nem osztok
Szerelmet senkivel: Mohammed
Elég magának, társat nem keres.

Irene.

Mohammed! nem jövék tőled szerelmet
Koldulni; folytasd fényes útadat;
Maradj egedben; én is megtalálom
Azon boldog menedékhelyet,
Hol semmi erő, sem üldözés

Nem háborít; keress dicsőséget,
Repűlj a fergeteg szélvészein
A rettegő világ felett;
A halhatatlanság legyen tiéd,
Nekem adj halált!

Mohammed.

Hogy általa egyesűlj
Hiveddel? Haha! engemet nagylelküen
Örökléttel kinálsz.

Irene.

Csak egy kérést teszek
Szivedhez; oh Mohammed, ezt ne
Tagadd meg attól, a kit egykor
Szeretni gondolál, ki oly szerencsés
Volt szivedet szelídebb érzeményre
Ébresztni s lelkedet rövid
Időre a véres mezőktől
Elvonni —

Mohammed.

Félre, félre tőlem!
Ne ilyen kedvező tekintetet!
Idétlen gyöngeségre olvadoz
Erőm.

Irene.

Ha már nem lészek, oh
Mohammed! teljesítsd azon
Igéretet, melyet tevél
Egykor: folytasd nemes munkádat és
Légy irgalmas, kegyes szegény görög
Néphez; légy atyjok, hogy kormányodat
Kettős súlylyal ne érezzék, ha már
A végezet kezedbe adta sorsukat.
Irántam gerjedő szerelmed azt
Igérte, és magas lelkedtől

Valót reménylek. Légy malasztjok
Az elhagyottaknak s töröld le
Az ínség cseppjeit siró szemökről!
Ez végső kérésem, Mohammed! ez
Irene legutolsó szava. (*Lábához esik.*)
Nézd lábadnál azt, a kit egykor
Melledre vontál és dagadt
Szivvel hölgyednek mondál —

Mohammed.

Oh Irene! mit
Mivelsz? miként játszol velem?
Irene! kelj fel, én —

Irene.

S ha létem
Emlékét egy jótéteménynyel
Ünnepled, érzi azt hidegűlt porom,
S árnyékom őrangyalként leng körűl.
Mohammed! nem kellő nekem
Ez élet már; engedd azon vigasztalást
Az elválónak, hogy nem hasztalan
Bizott lelkedben.

Mohammed (*kifakadó tűzzel*).

Mit tegyek? mit
Kerűljek? ez létemnek legsulyosb
Órája; lelketlen halandóvá
Tesznek háborgó érzetim.
Zúzz porrá könnyező természet! oltsd
El lángomat! vagy adj érczből szivet,
Mely a koporsók éjjelébe
Vonúlva, csak halált ölelve,
Gunyolja a halandók érzeményeit.
Irene! Oh így vál el a lélek
A dermedő testtől —

Ferez (*sielve jön*).

Mohammed

A nép téged kiált, már zúgolódik,
Hogy oly soká nem jősz. Uram, siess!

Mohammed.

Hah! így kell jönni, félre tettem
A lánczot, s ím fölkelnek a rabok!
Ferez bég! mért adám tisztségedet?
Tüstént tedd kötelességedet!

Ferez.

Uram! már késő, a sereg
Immár nem ismer engedelmet,
Téged kiván; végső szándékodat
Akarja hallani. Hölgyed életét —

Mohammed.

Hah! porba vélök!

Zagán (*hirtelen jön*).

Szultán, a veszély
Fenyít! kevés pillantatod vagyon
Csak hátra, használd azt, ha éltedet
Kedvelled; a sereg dühösködik,
Már a palotádat ostromolni
Akarják.

Mohammed.

Hát igaz! nincs már hiv emberem?

Zagán.

Azok vagyunk mindnyájan és azok
Maradunk s örök dicsedet eszközöljük,
Hahogy te is megint Mohammed
Leszesz.

Mohammed.

Jól van hát! én megyek, s Irene
Velem jön; meglátom, ki mer
Megvívni hölgyemért.

26*

Irene.

Örök

Isten! végy, végy magadhoz! adj erőt
Ezen végső utamra, hogy nyugodtan
Által költözhessem mennyei öledbe!

Mohammed.

Kövess Irene! és ti a komor
Enyészetnek lelketlen eszközi!
Ezen pillantatot füstölgő véretek
Hirdesse a világnak s írja bé
A dísztelen dicsőség könyvibe.
Jertek tehát! aztán készűljetek
A legdühösb zivatarral szembe szállni.

(*El mindnyájan.*)

NAGY PIACZ.

ABDUL, HASSZAN, *török sereg.*

Abdul.

A szultán jön, használt a zendülés;
Igaz marad, nincs oly erő,
Melyen végtére a sokaság ki
Ne fogna. Én alig hiszem, hogy így
Történhetett, ha gondolom, minő
Ember Mohammed.

Hasszán.

Hasztalan,
A több főnek mindenkor enged
Az egyes ember; a sok kar sokat vág.

FEREZ *bég és* ZAGÁN *basa jönnek.*

Ferez.

Jancsárok! a szultán jön és vele
Irene; legyetek most férfiak.

Zagán.

Halált kiáltsatok neki.
Irene vesztével Mohammed ismét
Előbbi bajnok lesz s tinektek
Több prédát és szebb tartományokat szerez.

Mohammed (*a befátyolozott Irenét vezeti; nagy hallgatás*).

Csodálkoztok vitézeim, hogy én,
Szultántok, egy leánynyal lépek színetek
Elé, s hol fegyverek villognak, ott
A szépség és szelídség megjelen.
Itt áll a természet remekje és
Mohammed hölgye, melyet önjutalmul
Választa. Itt állok most köztetek;
Ki mer birálni engem? lépjen az
Elő! s próbálja meg kardomnak élét.

Mindnyájan.

Irene haljon meg! halált neki!

Mohammed.

Én, uratok, védelmezem
Őt, és ezen testen keresztűl
Jöhettek véréhez, ti a sötétség
Fiai! kik zordon élethez kötözve
Csak a halál árnyékait
Ölelve lézengtek; borúljatok le
Lelketlen óriások, e szemek
Előtt, melyeknek gerjesztő sugári az
Égből szakadva, a mély sírok éjjelét
Általvirasztják és világosságra
Derítik. Ím nézzétek ezt
Az ég szülöttjét és imádjátok
Allah szent angyalát! (*Felemeli Irene fátyolát*).
Ti hallgattok?
Távozni látom a mérges boszút.
Megnémul a halál szózatja, életért

Sohajt a dermedő sziv is. — Zagán basa!
Te gyújtottál tüzet először;
Te is rettegsz és némán állasz itt?
Hol fendörgő szavad? húzz kardot! és
Verd által e szivet! reád bizom
Hölgyemnek életét.

Zagán (*kardot húz; amint Irenéhez közelít, visszatántorog*).

Hah! oda erőm,
Élj! élj! téged gyilkolni nem tudlak!

Mohammed.

A szépség győz, győz! Én a boldog,
Ki azt karjára fűzheti. (*Nagy hallgatás.*)
Törökök! ti meghódoltatok.
Te lángoló nap, mely dicsőül
Aranypályádat folytatod!
Te légy tanúja s hirdetője
Mohammed szép diadalmának,
Melyet magán és népein veszen.
Vitézek! én önkényt lemondok
Hölgyemről; és a szerelem lánczait
Örökre elszakasztom —

Irene.

Oh Mohammed!
Ne késsél, adj elégtételt népednek és
Boszúld meg rajtam megvetett szerelmedet.

Mohammed.

Közel valék a föld legszebb javához;
De a magasra czélzó férfinak
Lelkét sem az ifjuság nyíló virága,
Sem a szerelem csendes harmatja ne
Szédítse meg; csak úgy méltó örök
Koszorúra. Nézzétek tehát, miként
Vál meg Mohammed legszentebb érzésitől
És mint fejtőzik ő egy istenasszony

Kezéből, hogy futását újra kezdje
S nevét a csillagok közé függeszsze.
Hogy semmi gyöngeség magas tetőmet
Ne homályosítsa, hulljanak inkább éktelen
Mélységbe a termésnek legszebb
Virági és Mohammed végső könnyeit
Rejtsék bezárt kelyhökbe. Érdemes
Mohammed uralkodni rajtatok;
Mert nem csak a világon győz, hanem
Önnönmagán is. (*Kihúzza kardját*). Gyűjtsd tehát erődet
Karomba most örökkévalóság!
Azon helyet hadd eltalálnom,
Hol földi álmaimnak sűlyedő
Titkai örökre nyugszanak! —
Hallgass, hallgass sziv! nézz csak felfelé,
Egy csepp kín s tartandó dicsőség!
Irene! a *feláldozott*
Az áldozót örökre így magához
Köti. (*Irene mellébe döfi kardját*).

Irene.

Oh egek! Mohammed! köszönöm.
Kíméld atyámat, légy kegyes,
Irgalmas nemzetemhez. — Oh Mohammed!
(*Elgyengül.*)

Mohammed (*a földre ereszti*).

Itt fekszik vérében, ki tőletek
Elvett! Ím a mindenhatónak
Szent véghetetlensége most karomból
Így omlik vissza. Most csudálj, világ!
Halandó ezt nem tette; ím, örök
Dicsőségért hamvába dült
A földi jónak minden foglalatja,
A szépség hóditó hatalma.

LEO, AGENOR (*jönnek*).

Leo.

Mi ez? nagy isten!

Agenor.

Hol leányom?

Leo.

Irene! kedvesem! hát így, így végezél? (*Reá borul.*)
Irene! édes életem!

Agenor (*leányához tétováz*).

Hol van sebed?
Folyj! folyj ártatlan vér! ez éktelen
Pusztán nem élhet a jó; csak repűlj
Áldott lélek végső hazád felé,
Itt úgy is a pogányé a világ.

Irene (*szakadozó szóval*).

Atyám! Leo! az ég nyilik —
Boldog vagyok — Meglátlak benneteket —
Ott — ott — Leo! (*Meghal.*)

Leo (*mély fájdalommal*).

Irene!

Mohammed.

Vége már,
S ezen könny, mely szememben ég, legyen
Utolsó, fagylalt mellemen száradjon el.
Örvendj halál! ezen pillantat ezreket
Taszít csontkarjaid közé.

Agenor (*Mohammedhez*).

Kegyetlen ember! áldom tettedet,
Ez által mentve van leányom undok
Kezedből.

Mohammed.

S én őtőle. Ím ezen kard
Nyitá meg keblét, még piros

Leó: Irene, édes életem!

Irene, V. felv.

Hölgyemnek vérétől. — Legyen tehát!
Ti, kik körűlem álltok s oly mohón
Rohantok a prédára, vér,
Vér írja be neveteket a történet
Könyvébe; és ezen karddal titeket
Halálnak szentellek. Kövessetek!
Így hal meg az, ki tőlem elmarad.
Mohammed már szabad —

Agenor.

Szabad
Vagy, hogy mindent rabbá tehess.
Menj hát, te a teremtésnek nyomorék
Csudája! menj! s gyilkolj mindent rakásra,
Hogy éktelen pusztádon csak magad maradj
Jajgatni emberi voltodat.
Rohanj szélvészként a világra és
Változtasd vissza dísztelen
S üres vadonná; menj! emelj csonthalmokat!
Vezesd reájok rettentő bálványodat,
A kegyetlen halált, bókolj neki
S az emberek nehéz panaszszain
Örűlve, üljed rezgő ünnepét.
Az ínség szárnyain röpűlj
Tetődre, ércz jármat szoríts
A nemzetek nyakára s állj magad
Egyedűl, kevélyen, egy rabisten
A jajgató élők között,
Míg a halál hozzád nem nyúl, s az ég
Haragja a mélység fenekére sujt
És mennydörögve tetteid
Súlyát elölszámlálja! Rettegj,
Kevély ember! te is porrá leszesz.

Mohammed.

Szegény öreg! kimondád átkodat,
S Mohammed buzdulatlan áll;

Aludj el békén jajjaid között,
A föld lezárta már előtted kincseit.

(A sereghez fordúl.)

Törökök! fel most a harczra! félre
Érzet! Mohammed ismét a világba lép
És a dicsőség lángösvényein
Folytatja fendörgő futását.

(El a sereggel.)

Zagán *(Irene tetemeit szemléli).*

Minő szép halva is! habár
Elválva a lélek legékesebb
Lakásától, a földnek hátra
Hagyá mulandó részeit.
Irene! nagy feltételeknek
Bús áldozatja lettél, és én, hathatós
Eszköz, sajnálom vesztedet. *(El.)*

Agenor.

Oh égi irgalom! végy fel magadhoz!
Szívem szakad, megnyílnak karjaid —

(Irene mellé esik.)

Leo.

Magam vagyok tehát! ti jó
Lelkek, mind elköltöztetek.
A rab hordozza lánczait,
Irene! ím Leo téged követ.

(Irenére borúl, a kárpit lefordúl.)

JEGYZETEK.

3\. l. **Hadi ének Olaszországban.** Kisfaludy, mint zászlótartó vett részt a Napoleon elleni olaszországi harcokban.

68\. l. **Pontyi szerelme.** Paródia saját költeményére. L. a 46. lapon.

69\. l. **Xeniák.** 1. *A Tudományos Gyüjtemény* Péczeli József lapja, melybe többnyire komárommegyei írók írtak.

70\. l. 2. 3. 4. Saját drámáira.

5\. Macpherson skót író a XVIII. század hatvanas éveiben adta ki Ossián prózában írt költeményeit, melyeknek hangra, alakra, igen sok utánzója akadt nálunk is.

71\. l. 7. Náray Antal regénye.

10\. Döbrentey, a ki 1821-ben adta ki a Vétek súlya c. 4 felvonásos szomorújátékot.

11\. A Haramiák fordítója: Toldy Ferenc.

12\. A nyelvújítók ellen 1824-ben Szegeden pasquille jelent meg M. és N.-től, Uj Szellem címen. M.-Maróti.

13\. Szentmiklóssy.

14\. Sebők.

72\. l. 17. Kazinczy.

18\. Szintén.

19\. Szemere.

20\. A Muzárion kezdetben szebben és jobban kiállítva jelent meg mint később.

73\. l. Szemere Kazinczyval együtt adott ki sonetteket.

25\. Fáy András drámája: *A két Báthory.*

26\. *Élet és Litteratura*: Szemere és Kölcseyék lapja.

27\. Sebőkhöz.

74\. l. 28. Náray Antal, a „*Márévár*“ szerzője, *Romeo és Julia* fordítója.

75\. l. 29. Makáryhoz.

30\. Szentmiklóssyhoz.

31\. Hubához.

76\. l. Szemeréhez.

TARTALOM.

KÖLTEMÉNYEK.

NÉPDALOK.

UJABB NÉPDALOK.

PRÓZAI MUNKÁK.

Jegyzetek 411. lap.

